คุณหญิงสุรศักดิเสนา

(แจูม ภมรพล)

๒๑ เมษายน ๒๕๒๙

สวดมนต์แปล
พระอภิธรรม ๗ คัมภีร์แปล
คู่มือปฏิบัติงานศาสนพิธีสังเขป

พิมพ์เป็นอนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ เป็นกรณีพิเศษ

คุณหญิงสุรศักดิเสนา (แฐม ภมรพล)

ณ เมรุวัดมกุฎกษัตริยาราม

๒๑ เมษายน ๒๕๒๙

ธรรมคติ

คุณเอนก สิทธิประศาสน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช และคุณวิมลภักตร์ สิทธิประศาสน์ ภริยา ได้ขออนุญาตพิมพ์หนังสือสวดมนต์แปล และหนังสือศาสนพิธี ของมหามกุฏราชวิทยาลัย กับหนังสือสวดอภิธรรม ๗ คัมภีร์แปล เพื่อเป็นหนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพเป็นกรณีพิเศษ คุณหญิงสุรศักดิเสนา (แฐม ภมรพล) มารดาของคุณวิมลภักตร์ สิทธิประศาสน์ ได้อนุญาตให้พิมพ์ได้ตามประสงค์ และขออนุโมทนา

หนังสือสวดมนต์แปล ย่อมเป็นประโยชน์เพื่อให้ได้ทราบความแห่งบทสวดซึ่งล้วนเป็นบทสอนให้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เจริญศีล สมาธิ ปัญญา ให้รู้จักพระรัตนตรัย พระพุทธศาสนา เป็นไปเพื่อความสุข ความเจริญ เพื่อเป็น "ปริตตะ หรือ ปริตร" คือเครื่องคุ้มครองป้องกัน คนมักฟังสวดมนต์ด้วยศรัทธาความเชื่อดังกล่าว แต่เมื่อได้รู้ความแห่งบทสวดด้วย ย่อมได้ปัญญา ความรู้ในบทสวดว่าประกอบด้วยคำสอนให้ปฏิบัติดีชอบต่าง ๆ ซึ่งเมื่อได้ปฏิบัติตามแล้ว จะเป็นเครื่องคุ้มครองป้องกันตนได้แท้จริงจากความชั่วร้ายทางกายวาจาใจทั้งหลาย จึงป้องกันทุกข์โทษทั้งปวงอันเกิดจากความประพฤติชั่วผิดของตนเอง และเป็นไปเพื่อความสุขความ

เจริญได้จริง เป็นอันได้ปัญญาอันถูกต้องในคำว่าปริตร ทั้งเมื่อนำมาอ่านสวดด้วยตนเองและรู้เนื้อความไปด้วยพร้อมกัน ย่อมได้ทั้งศีล สมาธิและปัญญาไปพร้อมกัน เป็นอันได้ทั้งปริยัติ (การอ่านการฟังการเรียน) ทั้งปฏิบัติ (ประพฤติตน) ส่วนหนังสือศาสนพิธีย่อมเป็นประโยชน์เพื่อทราบพิธีและประกอบพิธีทางศาสนาต่าง ๆ ได้ถูกต้องตามนิยม

ขออำนาจกุศลที่ท่านเจ้าภาพบำเพ็ญทั้งปวง รวมทั้งพิมพ์หนังสือเป็นที่ระลึกแจกเป็นธรรมบรรณาการอุทิศสนองพระคุณท่านผู้เป็นบุพการี จงสัมฤทธิ์ศุภผลทั้งปวง แด่ คุณหญิงสุรศักดิเสนา (แฐม ภมรพล) โดยฐานนิยม

สมเด็จ. พระญาณสังวร

(สมเด็จพระญาณสังวร)

ผู้อำนวยการมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย

คำนำ

ในโอกาสที่จะจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพเป็นกรณีพิเศษ คุณหญิงสุรศักดิเสนา (แฐม ภมรพล) มารดาของภรรยาของผม ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร ในวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๒๙ เวลา ๑๗.๐๐ น. ผมและภรรยาของผมได้ปรึกษากันที่จะจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกขึ้น ๒ เล่ม

เล่มหนึ่งประสงค์จะให้เกิดประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชน และผู้สนใจโดยทั่วไป ในด้านการศึกษาและสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา กับให้ทราบถึงศาสนพิธีต่าง ๆ เพื่อจะได้มีแนวทางปฏิบัติให้สอดคล้องในมาตรฐานเดียวกัน

อีกเล่มหนึ่งจะเป็นเช่นหนังสือที่ระลึกงานศพทั่วไป กล่าวคือประกอบด้วยความเป็นมาของผู้เสียชีวิต การแสดงความขอบคุณที่เจ้าภาพได้รับจากผู้เกี่ยวข้อง การแสดงความอาลัย และปิดท้ายด้วยบทความหรือข้อเขียนอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อประโยชน์แก่ผู้อ่านโดยทั่วไป

สำหรับหนังสือเล่มแรกที่กล่าวถึง คือเล่มนี้ ผมและภรรยาได้รับอนุญาตจากเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ผู้อำนวยการมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ให้นำต้นฉบับของมูลนิธิเรื่อง สวดมนต์แปล สวดพระอภิธรรมแปล และศาสนพิธีมาจัดพิมพ์รวมเป็นเล่มเดียวกัน และได้กรุณาอนุญาตให้โรงพิมพ์ของมูลนิธิเป็นผู้พิมพ์หนังสือเล่มนี้ให้ด้วย

ผมและภรรยาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าชาวพุทธที่ได้รับหนังสือนี้ไป คง

จะไม่อยู่ในสภาพฟังพระสงฆ์สวดมนต์ หรือพระสวดอภิธรรมไปโดยไม่ทราบความหมายอีกต่อไป และในการปฏิบัติศาสนพิธีต่าง ๆ คงจะไม่ต้องเกิดความวิตกในเรื่องความไม่ถูกต้องกันอีกต่อไปด้วยเช่นเดียวกัน

ผมและภรรยาขอกราบขอบพระคุณเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร ผู้อำนวยการมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นอย่างยิ่ง ในความเมตตาของท่านไว้ ณ โอกาสนี้

เอนก – วิมลภักตร์ สิทธิประศาสน์

จวนผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช

๔ มีนาคม ๒๕๒๙

คุณหญิงสุรศักดิเสนา (แฐม ภมรพล)

เกิด วันพฤหัสบดีที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๔๓๕

ถึงแก่กรรม วันอาทิตย์ที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๒๘

รวมอายุ ๙๓ ปี ๒ เดือน ๑๗ วัน

ประวัติ

คุณหญิงสุรศักดิเสนา (แฐม ภมรพล) เป็นธิดาของหลวงศุภมาตรา (โต้ * สมรรคะบุตร) และนางศุภมาตรา (อ่อน สมรรคะบุตร) มีคุณปู่คือ หลวงมนตรีนุชิต (โชติ) เป็นเจ้าเมืองนครปฐม ส่วนหลวงศุภมาตรา ผู้บิดาเป็นนายอำเภอ ซึ่งเป็นชาวเมืองนครปฐมโดยแท้ คุณหญิงสุรศักดิเสนา เกิดเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๔๓๕ ตรงกับวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๗ ปีมะโรง ที่บ้านตำบลบ่อพลับ อำเภอเมืองนครปฐม

คุณหญิงสุรศักดิเสนา มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ดังนี้

๑. พ.ต.ท. หลวงพิศาลยุทธกิจ (เผือน สมรรคะบุตร ถึงแก่กรรม) สมรสกับ นางแอร่ม คุณชะวลี

มีบุตรธิดา ๖ คน

๑. นายผาสุก สมรรคะบุตร (ถึงแก่กรรม)

๒. นายเผยศักดิ์ สมรรคะบุตร

๓. นางภักดี เทวกุล (ถึงแก่กรรม)

๔. นายพิฑูรย์ สมรรคะบุตร

๕. นางพูนผล พรรณศิริ

๖. คุณหญิงพลนุช เทวกุล

---

* สมรรคะบุตร เป็นนามสกุลซึ่งได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒. พ.ท. หลวงจรัสโยธิน (ถึงแก่กรรม)

๓. นายเสวก สมรรคะบุตร (ถึงแก่กรรม)

๔. ร.ต.ต. สัมพันธ์ สมรรคะบุตร สมรสกับนางสุภาพ บุณยะประภัสสร มีบุตรธิดา ๒ คน

๑. นายอาทร สมรรคะบุตร (ถึงแก่กรรม)

๒. นางดุษณี แก้วกำเนิด

๕. นางสาวตุ๊ สมรรคะบุตร (ถึงแก่กรรม)

๖. นายตรึก สมรรคะบุตร (ถึงแก่กรรม)

๗. ร.อ. ตริ สมรรคะบุตร สมรสกับนางจรัส อิศรัตน์ มีบุตรธิดา ๖ คน

๑. นายตรีรัตน์ สมรรคะบุตร (ถึงแก่กรรม)

๒. นางมนัสศิริ สังข์สวัสดิ์

๓. นางวิไลวรรณ รัตจินดา

๔. นางขวัญใจ ชูนิยม

๕. นางมาตี ภิบาลกุล

๖. นายพัลลพ สมรรคะบุตร

๘. นายพะโยม สมรรคะบุตร (ถึงแก่กรรม)

๙. นางสาวสมัย สมรรคะบุตร (ถึงแก่กรรม)

คุณหญิงสุรศักดิเสนา สมรสกับ นายพันเอกพระยาสุรศักดิเสนา (โต๊ะ ภ*มรพล) ชาวเมืองสุพรรณบุรี มีบุตรธิดา ๙ คน ถึงแก่กรรมไปแล้ว ๓ คน ยังมีชีวิตอยู่ ๖ คน

๑. นางสมหวัง เป็นภริยา พลโทเจริญ กาญจนเสถียร (พลโทเจริญ ถึงแก่กรรม) มีบุตรธิดา ๖ คน

๑. นางจิรวรรณ สมรสกับนายสุริยะ มะเริงสิทธิ์

๒. นายวรจิต กาญจนเสถียร

๓. นางสุรวิน โกมลบุตร สมรสกับ พ.ต.อ. ปราโมทย์ โกมลบุตร

๔. นายโรจน์วิทย์ กาญจนเสถียร สมรสกับ นางนิฐา พานิชวัฒนะ

๕. นางจารวี มาร์การิต้า สมรสกับ นายแพทย์ลุยจิ มาร์-การิต้า

๖. นางสาวรัชตวรรณ กาญจนเสถียร (ถึงแก่กรรม)

๒. นางพอใจ เป็นภริยา พันเอกสอาด ขมะสุนทร มีธิดา ๑ คน คือ นางพิมพ์สุดา นิโรดม

๓. นายผึ่งผาย ภมรพล

๔. เด็กหญิงสบายจิตร์ ภมรพล (ถึงแก่กรรม เมื่อ ๘ พ.ย. ๖๕)

---

* ภมรพล เป็นนามสกุลซึ่งได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

๕. นายหาญ ภมรพล (ถึงแก่กรรมเมื่อ ๓ เม.ย. ๘๑)

๖. นางสาวอภิลาช ภมรพล

๗. นางถนอมศรี เป็นภริยานายเวทย์ มงคลวิทย์ ถึงแก่กรรมแล้วทั้งสองคน มีบุตรธิดา ๖ คน

๑. นางกนกวรรณ สมรสกับ นายพูลสวัสดิ์ โสรัจ

๒. ด.ช. ศัลย์วิทย์ มงคลวิทย์ (ถึงแก่กรรม)

๓. นางสาวกนิษฐา มงคลวิทย์

๔. นางอุษาวณี สมรสกับ นายอภิชาติ ขุนเทพ

๕. นายทวีพงษ์ มงคลวิทย์ สมรสกับ นางสุภา พูนเกิด

๖. นางสาวนงพงา มงคลวิทย์

๘. นางวิมลภักตร์ เป็นภริยา นายเอนก สิทธิประศาสน์ มีบุตรธิดา ๓ คน

๑. นายมนู สิทธิประศาสน์

๒. นายนที สิทธิประศาสน์

๓. นางสาวสิริวิมล สิทธิประศาสน์

๙. นายศักดิสวรรค์ ภมรพล สมรสกับ นางสุนีย์ ลี้เจริญ มีบุตรธิดา ๒ คน

๑. นางสาวสาริกา ภมรพล

๒. นายศราวุธ ภมรพล

ภายหลังนางสุนีย์ได้ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ นายศักดิสวรรค์

ได้สมรสใหม่กับนางช้วน กล่ำกองกูล เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ มีบุตรธิดา ๓ คน

๑. ด.ช. โชติเลิศ ภมรพล

๒. ด.ญ. สมชิต ภมรพล

๓. ด.ช. สัณชัย ภมรพล

คุณหญิงเป็นบุตรคนหัวปี ขณะนี้ยังมีน้องชาย ๒ คน ที่ยังมีชีวิตอยู่ ต่างก็อายุมากแล้วเช่นกัน อายุ ๘๖ ปี กับ ๘๓ ปี พี่น้องลูกหลานของคุณหญิงมีมากมาย คุณหญิงเป็นผู้มีจิตใจดี มีความเมตตา เป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไป โดยเฉพาะชาวเมืองสุพรรณ คุณหญิงใจบุญมาห่างวัดเมื่อเริ่มชราแล้ว ใครทุกข์ยากมาก็จะช่วยเหลือ คุณหญิงเป็นคนมีระเบียบ และเคร่งครัดขนบธรรมเนียมประเพณี พร่ำบ่มอบรมสั่งสอนสารพัดแก่ลูกหลาน ตลอดจนผู้ใกล้ชิด คุณหญิงเป็นกุลสตรีที่เพียบพร้อมทุกอย่าง เป็นที่ยกย่องแก่คนทั่วไป พูดจาไพเราะ แม้อายุมาก มีอาการหลงแล้วก็ยังพูดกับทุกคนไพเราะเสมอ เรียกคนก็ไพเราะ คุณหญิงเป็นผู้ที่แข็งแรง ไม่เคยเจ็บป่วยต้องเยียวยา เพราะรักษาสุขภาพดี มีแต่โรคชราเท่านั้น คุณหญิงมีเสมหะมาก เพราะความที่ชรามากทำให้หลอดลมตีบเลยหายใจไม่สะดวก จึงนำเข้าโรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ เมื่อค่ำวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๒๘ และมีอาการหนักมากขึ้นในวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๒๘ คุณหญิงเข้าอยู่โรงพยาบาลได้ ๓ วัน ในที่สุดคุณหญิงก็ได้ถึงแก่กรรมด้วยอาการสงบ เมื่อเวลา ๐๑.๓๗ น. ของวันอาทิตย์

ที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๒๘ ตรงกับแรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๘ (หลัง) ปีฉลู รวมอายุ ๙๓ ปี ๒ เดือน ๑๗ วัน คุณหญิงมีอายุยืนเพราะมีจิตใจดี น้ำใจงาม ทำแต่ความดี บุญกุศลจึงสนองท่านแล้ว ท่านจึงได้จากไปด้วยดี

คุณหญิงมีหลาน ๒๑ คน เหลน ๘ คน.

สารบาญ

หน้า

หน้า

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

ขอนอบน้อม แด่พระผู้มีพระภาค

อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์นั้น.

ทำวัตรเช้า

พุทธาภิถุติ

โย โส ตถาคโต	พระตถาคตเจ้านั้น พระองค์ใด
อรหํ	เป็นผู้ไกลกิเลส เป็นผู้ควรไหว้ควรบูชา
สมฺมาสมฺพุทฺโธ	เป็นผู้รู้ชอบเอง
วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน	เป็นผู้บริบูรณ์แล้วด้วยวิชชาและจรณะ
สุคโต	เป็นผู้ไปดีแล้ว
โลกวิทู[1]	เป็นผู้ทรงรู้โลก
อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ	เป็นผู้ฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า
สตฺถา เทวมนุสฺสานํ	เป็นผู้สอนของเทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย
พุทฺโธ	เป็นผู้เบิกบานแล้ว

๑. วิทู=วิทธาตุ ในความรู้ ลง รู ปัจจัยในนามกิตก์.

ภควา	เป็นผู้จำแนกธรรม
โย	พระองค์ใด
อิมํ โลกํ สเทวกํ สมารกํ สพฺรหฺมกํ สสฺสมณพฺราหฺมณึ ปชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา ปเวเทสิ.	ทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว สอนโลกนี้ กับทั้งเทวดา มาร พรหม และหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ และเทวดา มนุษย์ให้รู้ตาม.
โย	พระองค์ใด
ธมฺมํ เทเสสิ	ทรงแสดงแล้วซึ่งธรรม
อาทิกลฺยาณํ	ไพเราะในเบื้องต้น
มชฺเฌกลฺยาณํ	ไพเราะในท่ามกลาง
ปริโยสานกลฺยาณํ	ไพเราะในที่สุด
สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ ปกาเสสิ	ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธ์บริบูรณ์สิ้นเชิง
ตมหํ ภควนฺตํ อภิปูชยามิ	ข้าพเจ้า ขอบูชาโดยยิ่ง ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น
ตมหํ ภควนฺตํ สิรสา นมามิ.	ข้าพเจ้า ขอนอบน้อมซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ด้วยเศียรเกล้า.

ธัมมาภิถุติ

โย โส สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม	พระธรรมนั้นอันใด อันพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสดีแล้ว
สนฺทิฏฺฐิโก	เป็นของอันบุคคลพึงเห็นเอง
อกาลิโก	เป็นของไม่มีกาลเวลา
เอหิปสฺสิโก	เป็นของจะร้องเรียกผู้อื่นให้มาดูได้
โอปนยิโก	เป็นของอันบุคคลพึงน้อมเข้ามาใส่ใจ
ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิ	เป็นของอันวิญญูชนทั้งหลายพึงรู้เฉพาะตัว
ตมหํ ธมฺมํ อภิปูชยามิ	ข้าพเจ้าขอบูชาโดยยิ่ง ซึ่งพระธรรมอันนั้น
ตมหํ ธมฺมํ สิรสา นมามิ.	ข้าพเจ้าขอนอบน้อมซึ่งพระธรรมอันนั้น ด้วยเศียรเกล้า.

สังฆาภิถุติ

โย โส สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ	พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น หมู่ใด เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว

อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวก-สงฺโฆ	พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า (หมู่ใด) เป็นผู้ปฏิบัติตรงแล้ว
ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวก-สงฺโฆ	พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า (หมู่ใด) เป็นผู้ปฏิบัติถูกแล้ว
สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ	พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า (หมู่ใด) เป็นผู้ปฏิบัติชอบแล้ว
ยทิทํ	คือ
จตฺตาริ ปุริสยุคานิ	คู่แห่งบุรุษทั้งหลาย ๔
อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา	บุรุษบุคคลทั้งหลาย ๘
เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ	นี่พระสงฆ์สาวก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า
อาหุเนยฺโย	ท่านเป็นผู้ควรสักการะที่เขานำมาบูชา
ปาหุเนยฺโย	ท่านเป็นผู้ควรของต้อนรับ
ทกฺขิเณยฺโย	ท่านเป็นผู้ควรทักษิณาทาน
อญฺชลิกรณีโย	ท่านเป็นผู้ควรอัญชลีกรรม
อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺส	ท่านเป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาอื่นยิ่งกว่า
ตมหํ สงฺฆํ อภิปูชยามิ	ข้าพเจ้าขอบูชาโดยยิ่ง ซึ่งพระสงฆ์หมู่นั้น

ตมหํ สงฺฆํ สิรสา นมามิ.	ข้าพเจ้าขอนอบน้อม ซึ่งพระสงฆ์หมู่นั้น ด้วยเศียรเกล้า.

รตนัตตยปณามคาถา

พุทฺโธ สุสุทฺโธ กรุณามหณฺณโว โยจฺจนฺตสุทฺธพฺพรญาณโลจโน	พระพุทธเจ้าพระองค์ใด เป็นผู้หมดจดดีแล้ว มีพระกรุณาดุจห้วงมหรรณพ มีพระปัญญาจักษุหมดจดแล้ว โดยส่วนเดียว
โลกสฺส ปาปูปกิเลสฆาตโก	ฆ่าบาปและอุปกิเลสแห่งโลก
วนฺทามิ พุทฺธํ อหมาทเรน ตํ	ข้าพเจ้าขอไหว้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น โดยความเคารพ
ธมฺโม ปทีโป วิย ตสฺส สตฺถุโน	พระธรรมของพระศาสดาจารย์เจ้าพระองค์นั้น ราวกับประทีป
โย มคฺคปากามตเภทภินฺนโก	พระธรรมอันใดต่างโดยประเภท คือมรรคผลและนิพพาน
โลกุตฺตโร โย จ ตทตฺถทีปโน	เป็นธรรมข้ามโลก และธรรมอันใด ส่องเนื้อความแห่งโลกุตตรธรรมนั้น
วนฺทามิ ธมฺมํ อหมาทเรน ตํ	ข้าพเจ้าขอไหว้พระธรรมอันนั้น โดยความเคารพ

สงฺโฆ สุเขตฺตาภฺยติเขตฺต-สญฺญิโต โย ทิฏฺฐสนฺโต สุคตานุโพธโก	พระสงฆ์หมู่ใดจัดเป็นนาดียิ่งกว่านาที่ดี มีความระงับอันประจักษ์แล้ว รู้ตามเสด็จพระสุคตเจ้า
โลลปฺปหีโน อริโย สุเมธโส	มีกิเลสโลเลอันละได้แล้ว เป็นอริยเจ้ามีปัญญาดี
วนฺทามิ สงฺฆํ อหมาทเรน ตํ	ข้าพเจ้าขอไหว้พระสงฆ์หมู่นั้นโดยความเคารพ
อิจฺเจวเมกนฺตภิปูชเนยฺยกํ วตฺถุตฺตยํ วนฺทยตาภิสงฺขตํ ปุญฺญํ มยายํ มม สพฺพุปทฺทวา มา โหนฺตุ เว ตสฺส ปภาว-สิทฺธิยา.	บุญอันใด ที่ข้าพเจ้าไหว้วัตถุ ๓ ซึ่งเป็นของควรบูชาโดยส่วนเดียว สั่งสมแล้วอย่างนี้ ๆ ขอสรรพ-อุปัทวะทั้งหลายจงอย่ามี ด้วยความประสิทธานุภาพแห่งบุญนั้นแล.

สังเวคปริกิตตนปาฐ

อิธ ตถาคโต โลเก อุปฺปนฺโน อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ	ในโลกนี้ พระตถาคตอรหันต-สัมมาสัมพุทธเจ้าได้เกิดขึ้นแล้ว
ธมฺโม จ เทสิโต	และธรรมอันพระตถาคตเจ้าทรงแสดงแล้ว
นิยฺยานิโก	เป็นไปเพื่อนำสัตว์ออก

อุปสมิโก	เป็นไปเพื่ออันสงบระงับ
ปรินิพฺพานิโก	เป็นไปเพื่ออันดับรอบ
สมฺโพธคามี	ให้ถึงความตรัสรู้
สุคตปฺปเวทิโต	พระสุคตประกาศแล้ว
มยนฺตํ ธมฺมํ สุตฺวา เอวํ ชานาม	เราได้ฟังธรรมนั้นแล้ว จึงรู้อย่างนี้ว่า
ชาติปิ ทุกฺขา	แม้ความเกิด เป็นทุกข์
ชราปิ ทุกฺขา	แม้ความแก่ เป็นทุกข์
มรณมฺปิ ทุกฺขํ	แม้ความตาย เป็นทุกข์
โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุ-ปายาสาปิ ทุกฺขา	แม้ความแห้งใจ ความร่ำไรเพ้อ ความทุกข์ ความเสียใจ ความคับแค้นใจ เป็นทุกข์
อปฺปิเยหิ สมฺปโยโค ทุกฺโข	ความประจวบสิ่งอันไม่เป็นที่รัก เป็นทุกข์
ปิเยหิ วิปฺปโยโค ทุกฺโข	ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก เป็นทุกข์
ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขํ	ปรารถนาอยู่ย่อมไม่ได้ แม้อันใด แม้อันนั้นเป็นทุกข์
สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา	โดยย่อ อุปาทานขันธ์ ๕ เป็นทุกข์
เสยฺยถีทํ	กล่าวคือ

รูปูปาทานกฺขนฺโธ	อุปาทานขันธ์ คือ รูป
เวทนูปาทานกฺขนฺโธ	อุปาทานขันธ์ คือ เวทนา
สญฺญูปาทานกฺขนฺโธ	อุปาทานขันธ์ คือ สัญญา
สงฺขารูปาทานกฺขนฺโธ	อุปาทานขันธ์ คือ สังขาร
วิญฺญาณูปาทานกฺขนฺโธ	อุปาทานขันธ์ คือ วิญญาณ
เยสํ ปริญฺญาย ธรมาโน โส ภควา เอวํ พหุลํ สาวเก วิเนติ	เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ยังดำรงพระชนม์อยู่ ย่อมแนะนำสาวกทั้งหลายเพื่อให้กำหนดรู้อุปาทานขันธ์ ๕ อย่างนี้โดยมาก
เอวํ ภาคา จ ปนสฺส ภควโต สาวเกสุ อนุสาสนี พหุลา ปวตฺตติ	ก็แลอนุสาสนีเป็นอันมากของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นเป็นไปในสาวกทั้งหลาย มีส่วนอย่างนี้
รูปํ อนิจฺจํ	รูป ไม่เที่ยง
เวทนา อนิจฺจา	เวทนา ไม่เที่ยง
สญฺญา อนิจฺจา	สัญญา ไม่เที่ยง
สงฺขารา อนิจฺจา	สังขารทั้งหลาย ไม่เที่ยง
วิญฺญาณํ อนิจฺจํ	วิญญาณ ไม่เที่ยง
รูปํ อนตฺตา	รูป เป็นอนัตตา
เวทนา อนตฺตา	เวทนา เป็นอนัตตา
สญฺญา อนตฺตา	สัญญา เป็นอนัตตา
สงฺขารา อนตฺตา	สังขารทั้งหลาย เป็นอนัตตา

วิญฺญาณํ อนตฺตา	วิญญาณ เป็นอนัตตา
สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา	สังขารทั้งหลายทั้งปวง ไม่เที่ยง
สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ	ธรรมทั้งหลายทั้งปวง เป็นอนัตตา ดังนี้
เต[1] / ตา[2] } มยํ โอติณฺณามฺห ชาติยา ชรามรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ	เราทั้งหลายเป็นผู้อัน ชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส ครอบงำแล้ว
ทุกฺโขติณฺณา	ชื่อว่าเป็นผู้มีทุกข์ครอบงำแล้ว
ทุกฺขปเรตา	มีทุกข์เป็นเบื้องหน้าแล้ว
อปฺเปวนามิมสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส อนฺตกิริยา ปญฺญาเยถาติ	ไฉน ความทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ จะพึงปรากฏ
จิรปรินิพฺพุตมฺปิ ตํ ภควนฺตํ สรณํ คตา	เราถึงแล้วซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า แม้ปรินิพพานนานแล้ว พระองค์นั้น เป็นสรณะ
ธมฺมญฺจ	ซึ่งพระธรรมด้วย
ภิกฺขุสงฺฆญฺจ	ซึ่งภิกษุสงฆ์ด้วย
ตสฺส ภควโต สาสนํ ยถา-สติ[3] ยถาพลํ มนสิกโรม อนุปฏิปชฺชาม	กระทำในใจอยู่ ปฏิบัติตามอยู่ ซึ่งคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ตามสติกำลัง

๑. บุรุษว่า เต มยํ. ๒. สตรีว่า ตา มยํ. ๓. ควรเป็น สตฺติ แปลว่า สามารถ.

สา สา โน ปฏิปตฺติ	ขอความปฏิบัตินั้น ๆ ของเรา
อิมสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส อนฺตกิริยาย สํวตฺตตุ.	จงเป็นไปเพื่ออันกระทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ เทอญ.

ถ้าเป็นภิกษุสวดถึง ปญฺญาเยถาติ แล้วเปลี่ยนสวด ดังนี้

จิรปรินิพฺพุตมฺปิ ตํ ภควนฺตํ อุทฺทิสฺส อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ	เราอุทิศเฉพาะพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้ปรินิพพานนานแล้ว พระองค์นั้น
สทฺธา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตา	มีศรัทธาออก (บวช) จากเรือนเป็นอนาคาริกะ
ตสฺมึ ภควติ พฺรหฺมจริยํ จราม	ประพฤติพรหมจรรย์ ในพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น
ภิกฺขูนํ สิกฺขาสาชีวสมาปนฺนา	ถึงพร้อมแล้วด้วยสิกขาสาชีพของภิกษุทั้งหลาย
ตํ โน พฺรหฺมจริยํ	ขอพรหมจรรย์ของเราทั้งหลายนั้น
อิมสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส อนฺตกิริยาย สํวตฺตตุ.	จงเป็นไปเพื่ออันกระทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ เทอญ.

ทำวัตรเย็น

พุทธานุสสติ

ตํ โข ปน ภควนฺตํ เอวํ กลฺยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต	ก็เกียรติศัพท์อันงาม ของพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้นแล ฟุ้งเฟื่องไป ดังนี้ว่า
อิติปิ	แม้เพราะเหตุนี้ ๆ
โส ภควา	พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น
อรหํ	เป็นผู้ไกลกิเลส เป็นผู้ควรไหว้ควรบูชา
สมฺมาสมฺพุทฺโธ	เป็นผู้รู้ชอบเอง
วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน	เป็นผู้บริบูรณ์แล้วด้วยวิชชาและจรณะ
สุคโต	เป็นผู้ไปดีแล้ว
โลกวิทู	เป็นผู้ทรงรู้โลก
อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ	เป็นผู้ฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า
สตฺถา เทวมนุสฺสานํ	เป็นผู้สอนของเทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย
พุทฺโธ	เป็นผู้เบิกบานแล้ว
ภควาติ.	เป็นผู้จำแนกธรรม ดังนี้.

พุทธาภิคีติ

พุทฺธวารหนฺตวรตาทิคุณาภิยุตฺโต	พระพุทธเจ้า เป็นผู้ประกอบแล้วด้วยพระคุณ มีความเป็นพระอรหันต์เป็นต้น
สุทฺธาภิญาณกรุณาหิ สมาคตตฺโต	มีพระอัธยาศัย ประกอบด้วยพระบริสุทธิคุณ พระปัญญาคุณและพระกรุณาคุณ
โพเธสิ โย สุชนตํ กมลํว สูโร	พระองค์ใด ยังประชุมชนดีให้เบิกบานแล้ว ดังดวงพระอาทิตย์ยังดอกบัวให้บานฉะนั้น
วนฺทามหํ ตมรณํ สิรสา ชิเนนฺทํ	ข้าพเจ้า ขอไหว้พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ผู้ไม่มีข้าศึก ผู้เป็นจอมชนะ ด้วยเศียรเกล้า
พุทฺโธ โย สพฺพปาณีนํ สรณํ เขมมุตฺตมํ	พระพุทธเจ้าพระองค์ใด เป็นสรณะอันเกษมสุด ของสรรพสัตว์ทั้งหลาย
ปฐมานุสฺสติฏฺฐานํ วนฺทามิ ตํ สิเรนหํ	ข้าพเจ้า ขอไหว้พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ผู้เป็นที่ตั้งแห่งอนุสสติที่ ๑ ด้วยเศียรเกล้า

พุทฺธสฺสาหสฺมิ ทาโสวิ[1] / ทาสีว	ข้าพเจ้าขอเป็น ทาส / ทาสี ของพระพุทธเจ้าเทียว
พุทฺโธ เม สามิกิสฺสโร	พระพุทธเจ้า เป็นเจ้านายของข้าพเจ้า
พุทฺโธ ทุกฺขสฺส ฆาตา จ วิธาตา จ หิตสฺส เม	พระพุทธเจ้าเป็นผู้กำจัดทุกข์ด้วย เป็นผู้ทำซึ่งประโยชน์เกื้อกูลแก่ข้าพเจ้าด้วย
พุทฺธสฺสาหํ นิยฺยาเทมิ สรีรญฺชีวิตญฺจิทํ	ข้าพเจ้า ขอมอบกายถวายชีวิตอันนี้แก่พระพุทธเจ้า
วนฺทนฺโต[2]หํ / วนฺทนฺตีหํ จริสฺสามิ	ข้าพเจ้าไหว้อยู่ จักประพฤติ
พุทฺธสฺเสว สุโพธิตํ	ซึ่งความตรัสรู้ดีของพระพุทธเจ้าทีเดียว
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ	สรณะอื่นของข้าพเจ้าไม่มี
พุทฺโธ เม สรณํ วรํ	พระพุทธเจ้า เป็นสรณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้

---

๑. บุรุษว่า ทาโสว แปลว่า เป็นทาส. สตรีว่า ทาสีว แปลว่า ทาสี. ๒. บุรุษว่า วนฺทนฺโตหํ. สตรีว่า วนฺทนฺตีหํ.

วฑฺเฒยฺยํ สตฺถุ สาสเน	ขอข้าพเจ้าพึงเจริญในพระศาสนาของพระศาสดา
พุทฺธํ เม วนฺทมาเนน[๑] / วนฺทมานาย ยํ ปุญฺญํ ปสุตํ อิธ	บุญใด อันข้าพเจ้าไหว้พระพุทธเจ้า ขวนขวายแล้วในที่นี้
สพฺเพปิ อนฺตรายา เม มาเหสุํ ตสฺส เตชสา.	แม้สรรพอันตรายทั้งหลาย อย่าได้มีแก่ข้าพเจ้าด้วยเดชบุญนั้น
กาเยน วาจาย ว เจตสา วา พุทฺเธ กุกมฺมํ ปกตํ มยา ยํ	กรรมน่าเกลียดอันใด ที่ข้าพเจ้าได้กระทำแล้ว ในพระพุทธเจ้าด้วยกายหรือด้วยวาจาใจ
พุทฺโธ ปฏิคฺคณฺหตุ อจฺจยนฺตํ กาลนฺตเร สํวริตุํ ว พุทฺเธ.	ขอพระพุทธเจ้าจงทรงงดโทษนั้น เพื่อระวังต่อไปในพระพุทธเจ้า.

ธัมมานุสสติ

สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม	พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว
สนฺทิฏฺฐิโก	เป็นของอันบุคคลพึงเห็นเอง
อกาลิโก	เป็นของไม่มีกาลเวลา
เอหิปสฺสิโก	เป็นของจะร้องเรียกผู้อื่นให้มาดูได้

---

๑. บุรุษว่า วนฺทมาเนน. สตรีว่า วนฺทมานาย.

โอปนยิโก	เป็นของอันบุคคลพึงน้อมเข้ามาใส่ใจ
ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ.	เป็นของอันวิญญูชนทั้งหลายพึงรู้เฉพาะตัว ดังนี้.

ธัมมาภิคีติ

สฺวากฺขาตตาทิคุณโยควเสน เสยฺโย	พระธรรมเป็นของอันประเสริฐ ด้วยอำนาจอันประกอบด้วยคุณมีความเป็นแห่งสวากขาตะเป็นต้น
โย มคฺคปากปริยตฺติวิโมกฺขเภโท	อันใด ต่างด้วยมรรคผล ปริยัติและวิโมกข์
ธมฺโม กุโลกปตนา ตทธาริธารี	พระธรรมกันผู้ทรงธรรมนั้นจากความตกไปในโลกที่ชั่ว
วนฺทามหํ ตมหรํ วรธมฺมเมตํ	ข้าพเจ้าขอไหว้พระธรรมอันขจัดความมืดอันนั้น
ธมฺโม โย สพฺพปาณีนํ สรณํ เขมมุตฺตมํ	พระธรรมอันใด เป็นสรณะอันเกษมสุดของสรรพสัตว์ทั้งหลาย
ทุติยานุสฺสติฏฺฐานํ วนฺทามิ ตํ สิเรนหํ	ข้าพเจ้า ขอไหว้พระธรรมอันนั้น ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งอนุสสติที่ ๒ ด้วยเศียรเกล้า

ธมฺมสฺสาหสฺมิ { ทาโสว[๑] / ทาสีว[๒] }	ข้าพเจ้าขอเป็น { ทาส[๑] / ทาสี[๒] } ของพระธรรมเทียว
ธมฺโม เม สามิกิสฺสโร	พระธรรม เป็นเจ้านายของข้าพเจ้า
ธมฺโม ทุกฺขสฺส ฆาตา จ	พระธรรม เป็นธรรมกำจัดทุกข์ด้วย
วิธาตา จ หิตสฺส เม	เป็นธรรมทำซึ่งประโยชน์เกื้อกูลแก่ข้าพเจ้าด้วย
ธมฺมสฺสาหํ นิยฺยาเทมิ สรีรญฺชีวิตญฺจิทํ	ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายชีวิตอันนี้แด่พระธรรม
{ วนฺทนฺโตหํ[๑] / วนฺทนฺตีหํ[๒] } จริสฺสามิ	ข้าพเจ้าไหว้อยู่ จักประพฤติ
ธมฺมสฺเสว สุธมฺมตํ	ซึ่งความเป็นธรรมดี แห่งพระธรรมทีเดียว
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ	สรณะอันอื่นของข้าพเจ้าไม่มี
ธมฺโม เม สรณํ วรํ	พระธรรมเป็นสรณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้
วฑฺเฒยฺยํ สตฺถุ สาสเน	ขอข้าพเจ้าพึงเจริญในพระศาสนาของพระศาสดา

๑. บุรุษว่า ๒. สตรีว่า.

ธมฺมํ เม วนฺทมาเนน[๑] / วนฺทมานาย[๒] ยํ ปุญฺญํ ปสุตํ อิธ	บุญอันใด ข้าพเจ้าไหว้พระธรรม ขวนขวายแล้วในที่นี้
สพฺเพปี อนฺตรายา เม มาเหสุํ ตสฺส เตชสา.	แม้สรรพอันตรายทั้งหลายอย่าได้มีแก่ข้าพเจ้า ด้วยเดชบุญนั้น.
กาเยน วาจาย ว เจตสา วา ธมฺเม กุกมฺมํ ปกตํ มยา ยํ	กรรมน่าเกลียดอันใดที่ข้าพเจ้าได้กระทำแล้ว ในพระธรรม ด้วยกายหรือวาจาใจ
ธมฺโม ปฏิคฺคณฺหตุ อจฺจยนฺตํ กาลนฺตเร สํวริตุํ ว ธมฺเม.	ขอพระธรรมจงงดโทษนั้น เพื่อระวังต่อไปในพระธรรม.

สังฆานุสสติ

สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ	พระสงฆ์สาวก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว
อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ	พระสงฆ์สาวก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติตรงแล้ว
ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ	พระสงฆ์สาวก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติถูกแล้ว
สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ	พระสงฆ์สาวก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติชอบแล้ว

---

๑. บุรุษว่า ๒. สตรีว่า

ยทิทํ	คือ
จตฺตาริ ปุริสยุคานิ	คู่แห่งบุรุษทั้งหลาย ๔
อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา	บุรุษบุคคลทั้งหลาย ๘
เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ	นี่พระสงฆ์สาวก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า
อาหุเนยฺโย	ท่านเป็นผู้ควรสักการะที่เขานำมาบูชา
ปาหุเนยฺโย	ท่านเป็นผู้ควรของต้อนรับ
ทกฺขิเณยฺโย	ท่านเป็นผู้ควรทักษิณาทาน
อญฺชลิกรณีโย	ท่านเป็นผู้ควรอัญชลีกรรม
อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ.	ท่านเป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาอื่นยิ่งกว่า ดังนี้.

สังฆาภิคีติ

สทฺธมฺมโช สุปฏิปตฺติ-คุณาภิยุตฺโต	พระสงฆ์สาวก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้เกิดจากสัทธรรม ประกอบแล้วด้วยคุณ มีสุปฏิบัติคุณเป็นต้น
โยฏฺฐพฺพิโธ อริยปุคฺคล-สงฺฆเสฏฺโฐ	พวกใดเป็นหมู่แห่งอริยบุคคลอันประเสริฐสุด ๘ จำพวก

สีลาทิธมฺมปวราสยกายจิตฺโต	มีกายและจิต อาศัยธรรมอันประเสริฐมีศีลเป็นต้น
วนฺทามหํ ตมริยาน คณํ สุสุทฺธํ	ข้าพเจ้าขอไหว้ หมู่พระอริยะทั้งหลายพวกนั้น ซึ่งหมดจดสะอาด
สงฺโฆ โย สพฺพปาณีนํ สรณํ เขมมุตฺตมํ	พระสงฆ์พวกใด เป็นสรณะอันเกษมสุดของสรรพสัตว์ทั้งหลาย
ตติยานุสฺสติฏฺฐานํ วนฺทามิ ตํ สิเรนหํ	ข้าพเจ้า ขอไหว้พระสงฆ์พวกนั้น ผู้เป็นที่ตั้งแห่งอนุสสติที่ ๓ ด้วยเศียรเกล้า
สงฺฆสฺสาหสฺมิ ทาโสว[1] / ทาสีว[2]	ข้าพเจ้าขอเป็น ทาส / ทาสี ของพระสงฆ์เทียว
สงฺโฆ เม สามิกิสฺสโร	พระสงฆ์เป็นเจ้านายของข้าพเจ้า
สงฺโฆ ทุกฺขสฺส ฆาตา จ	พระสงฆ์เป็นผู้กำจัดทุกข์ด้วย
วิธาตา จ หิตสฺส เม	เป็นผู้ทำซึ่งประโยชน์เกื้อกูลแก่ข้าพเจ้าด้วย
สงฺฆสฺสาหํ นิยฺยาเทมิ สรีรญฺชีวิตญฺจิทํ	ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายชีวิตอันนี้แด่พระสงฆ์
วนฺทนฺโตหํ[1] / วนฺทนฺตีหํ[2] จริสฺสามิ	ข้าพเจ้าไหว้อยู่ จักประพฤติ

๑. บุรุษว่า ๒. สตรีว่า

สงฺฆสฺโสปฏิปนฺนตํ	ซึ่งความปฏิบัติแห่งพระสงฆ์
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ	สรณะอื่นของข้าพเจ้าไม่มี
สงฺโฆ เม สรณํ วรํ	พระสงฆ์เป็นสรณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้
วฑฺเฒยฺยํ สตฺถุ สาสเน	ขอข้าพเจ้าพึงเจริญในพระศาสนาของพระศาสดา
สงฺฆํ เม { วนฺทมาเนน[๑] / วนฺทมานาย[๒] } ยํ ปุญฺญํ ปสุตํ อิธ	บุญใด อันข้าพเจ้าไหว้พระสงฆ์ขวนขวายแล้วในที่นี้
สพฺเพปิ อนฺตรายา เม มาเหสุํ ตสฺส เตชสา.	แม้สรรพอันตรายทั้งหลายอย่าได้มีแก่ข้าพเจ้า ด้วยเดชบุญนั้น.
กาเยน วาจาย ว เจตสา วา สงฺเฆ กุกมฺมํ ปกตํ มยา ยํ	กรรมน่าเกลียดอันใดที่ข้าพเจ้าได้กระทำแล้วในพระสงฆ์ ด้วยกายหรือวาจาใจ
สงฺโฆ ปฏิคฺคณฺหตุ อจฺจยนฺตํ	ขอพระสงฆ์จงงดโทษนั้น
กาลนฺตเร สํวริตุํ ว สงฺเฆ.	เพื่อระวังต่อไป ในพระสงฆ์.

---

๑. บุรุษว่า ๒. สตรีว่า

ทำวัตรพระ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.	ขอนอบน้อม แด่พระผู้มีพระภาค อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
โย สนฺนิสินฺโน วรโพธิมูเล	ท่านพระองค์ใด ประทับนั่งสงบอารมณ์อยู่แล้ว ณ ควงโพธิพฤกษ์อันประเสริฐ
มารํ สเสนํ สุชิตํ วิเชยฺย	ทรงชัยชนะเป็นอันดี ซึ่งมารพร้อมด้วยเสนามาร
สมฺโพธิมาคจฺฉิ อนนฺตญาโณ โลกุตฺตโม ตํ ปณมามิ พุทฺธํ	เป็นผู้มีปัญญาไม่มีสิ้นสุด อุดมในโลก ได้บรรลุพระสัมโพธิญาณแล้ว ข้าพเจ้าขอนมัสการท่านพระองค์นั้น ตรัสรู้แล้ว
เย จ พุทฺธา อตีตา จ	ก็พระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่าใดที่ล่วงไปแล้วด้วย
เย จ พุทฺธา อนาคตา	พระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่าใดที่จะมีมาข้างหน้าด้วย
ปจฺจุปฺปนฺนา จ เย พุทฺธา	พระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่าใดที่ประจักษ์อยู่ ณ บัดนี้ด้วย
อหํ วนฺทามิ สพฺพทา	ข้าพเจ้าขอนมัสการพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ๓ พวกนั้น ในกาลทุกเมื่อ

อิติปิ	แม้เพราะเหตุนี้
โส ภควา	พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น
อรหํ	เป็นผู้ไกลกิเลส เป็นผู้ควรไหว้ควรบูชา
สมฺมาสมฺพุทฺโธ	เป็นผู้รู้ชอบเอง
วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน	เป็นผู้บริบูรณ์แล้วด้วยวิชชาและจรณะ
สุคโต	เป็นผู้ไปดีแล้ว
โลกวิทู	เป็นผู้ทรงรู้โลก
อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ	เป็นผู้ฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า
สตฺถา เทวมนุสฺสานํ	เป็นผู้สอนของเทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย
พุทฺโธ	เป็นผู้เบิกบานแล้ว
ภควาติ.	เป็นผู้จำแนกธรรม ดังนี้.
พุทฺธํ ชีวิตํ ยาวนิพฺพานํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้า ขอถึงพระพุทธเจ้าว่าเป็นสรณะตลอดชีวิต ตราบเท่าพระนิพพาน
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ	สรณะอื่นของข้าพเจ้าไม่มี
พุทฺโธ เม สรณํ วรํ	พระพุทธเจ้าเป็นสรณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า

เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้
โหตุ เม ชยมงฺคลํ	ขอชัยมงคลจงมีแก่ข้าพเจ้า
อุตฺตมงฺเคน วนฺเทหํ ปาทปํสุํ วรุตฺตมํ	ข้าพเจ้าขอนมัสการพระบาทบงสุ์อันสูงสุด ด้วยอวัยวะอันสูงสุด
พุทฺเธ โย ขลิโต โทโส	โทษอันใด อันข้าพเจ้าได้ผิดพลั้งไว้ในพระพุทธเจ้า
พุทฺโธ ขมตุ ตํ มมํ.	ขอพระพุทธเจ้าจงอดโทษนั้น ให้ข้าพเจ้า
อฏฺฐงฺคิโก อริยปโถ ชนานํ	อัฏฐังคิกมัคค์ เป็นทางอันประเสริฐของชนทั้งหลาย
โมกฺขปฺปเวสาย อุชู จ มคฺโค	เป็นทางอันตรงเพื่ออันให้เข้าไปสู่พระนิพพาน
ธมฺโม อยํ สนฺติกโร ปณีโต	พระธรรมนี้ เป็นธรรมทำความสงบระงับอันประณีต
นิยฺยานิโก ตํ ปณมามิ ธมฺมํ	เป็นนิยานิกธรรม ข้าพเจ้าขอนมัสการพระธรรมนั้น
เย จ ธมฺมา อตีตา จ	ก็พระธรรมทั้งหลายเหล่าใดที่ล่วงไปแล้วด้วย
เย จ ธมฺมา อนาคตา	พระธรรมทั้งหลายเหล่าใด ที่จะมีมาข้างหน้าด้วย

ปจฺจุปฺปนฺนา จ เย ธมฺมา	พระธรรมทั้งหลายเหล่าใด ที่มีประจักษ์อยู่ ณ บัดนี้ด้วย
อหํ วนฺทามิ สพฺพทา.	ข้าพเจ้าขอนมัสการพระธรรมทั้ง-หลาย ๓ พวกนั้น ในกาลทุกเมื่อ.
สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม	พระธรรม อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว
สนฺทิฏฺฐิโก	เป็นของอันบุคคลพึงเห็นเอง
อกาลิโก	เป็นของอันไม่มีกาลเวลา
เอหิปสฺสิโก	เป็นของจะร้องเรียกผู้อื่นให้มาดูได้
โอปนยิโก	เป็นของอันบุคคลพึงน้อมเข้ามาใส่ใจ
ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ.	เป็นของอันวิญญูชนทั้งหลายพึงรู้เฉพาะตน ดังนี้.
ธมฺมํ ชีวิตํ ยาวนิพฺพานํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรม ว่าเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต ตราบเท่าพระนิพพาน
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ	สรณะอื่นของข้าพเจ้าไม่มี
ธมฺโม เม สรณํ วรํ	พระธรรม เป็นสรณะอันประเสริฐของข้าพเจ้า
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้
โหตุ เม ชยมงฺคลํ	ขอชัยมงคลจงมีแก่ข้าพเจ้า

อุตฺตมงฺเคน วนฺเทหํ ธมฺมญฺจ ทุวิธํ วรํ	ข้าพเจ้าขอนมัสการพระธรรม ๒ ประเภท ด้วยอวัยวะอันสูงสุด
ธมฺเม โย ขลิโต โทโส	โทษอันใด อันข้าพเจ้าได้ผิดพลั้งไว้ในพระธรรม
ธมฺโม ขมตุ ตํ มมํ.	ขอพระธรรม จงอดโทษนั้นให้ข้าพเจ้า
สงฺโฆ วิสุทฺโธ วรทกฺขิเณยฺโย	พระสงฆ์เป็นผู้หมดจด เป็นทักขิเณยยบุคคลอันประเสริฐ
สนฺตินฺทฺริโย สพฺพมลปฺปหีโน	เป็นผู้มีอินทรีย์อันสงบ เป็นผู้ละเสียได้ซึ่งมลทินทั้งปวง
คุเณหิเนเกหิ สมิทฺธิปตฺโต	เป็นผู้ถึงความสำเร็จด้วยคุณหลายอย่าง
อนาสโว ตํ ปณมามิ สงฺฆํ	เป็นผู้หาอาสวะมิได้ ข้าพเจ้าขอนมัสการพระสงฆ์นั้น
เย จ สงฺฆา อตีตา จ	ก็พระสงฆ์ทั้งหลายเหล่าใดที่ล่วงไปแล้วด้วย
เย จ สงฺฆา อนาคตา	พระสงฆ์ทั้งหลายเหล่าใด ที่จะมีมาข้างหน้าด้วย
ปจฺจุปฺปนฺนา จ เย สงฺฆา	พระสงฆ์ทั้งหลายเหล่าใด ที่มีประจักษ์อยู่ ณ บัดนี้ด้วย

อหํ วนฺทามิ สพฺพทา.	ข้าพเจ้า ขอนมัสการพระสงฆ์ทั้งหลาย ๓ พวกนั้น ในกาลทุกเมื่อ.
สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ	พระสงฆ์สาวก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว
อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ	พระสงฆ์สาวก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติตรงแล้ว
ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ	พระสงฆ์สาวก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติถูกแล้ว
สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ	พระสงฆ์สาวก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติชอบแล้ว
ยทิทํ	คือ
จตฺตาริ ปุริสยุคานิ	คู่แห่งบุรุษทั้งหลาย ๔
อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา	บุรุษบุคคลทั้งหลาย ๘
เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ	นี่พระสงฆ์สาวก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า
อาหุเนยฺโย	ท่านเป็นผู้ควรสักการะที่เขานำมาบูชา
ปาหุเนยฺโย	ท่านเป็นผู้ควรของต้อนรับ
ทกฺขิเณยฺโย	ท่านเป็นผู้ควรทักษิณาทาน
อญฺชลิกรณีโย	ท่านเป็นผู้ควรอัญชลีกรรม
อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ,	ท่านเป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาอื่นยิ่งกว่า ดังนี้.

สงฺฆํ ชีวิตํ ยาวนิพฺพานํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์ว่าเป็นที่พึ่ง ตลอดชีวิต ตราบเท่าพระนิพพาน
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ	สรณะอื่นของข้าพเจ้าไม่มี
สงฺโฆ เม สรณํ วรํ	พระสงฆ์ เป็นสรณะอันประเสริฐ ของข้าพเจ้า
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้
โหตุ เม ชยมงฺคลํ	ขอชัยมงคลจงมีแก่ข้าพเจ้า
อุตฺตมงฺเคน วนฺเทหํ สงฺฆญฺจ ทุวิธุตฺตมํ	ข้าพเจ้าขอนมัสการพระสงฆ์ทั้ง ๒ ผู้สูงสุด ด้วยอวัยวะอันสูงสุด
สงฺเฆ โย ขลิโต โทโส	โทษอันใด อันข้าพเจ้าได้ผิดพลั้ง ไว้ในพระสงฆ์
สงฺโฆ ขมตุ ตํ มมํ	ขอพระสงฆ์ จงอดโทษนั้นให้ ข้าพเจ้า
อิจฺเจวมจฺจนฺตนมสฺสเนยฺยํ นมสฺสมาโน รตนตฺตยํ ยํ	ข้าพเจ้านมัสการอยู่ซึ่งพระรัตน-ตรัยใด อันบุคคลควรนมัสการ โดยส่วนยิ่งอย่างนี้ ด้วยประการฉะนี้
ปุญฺญาภิสนฺทํ วิปุลํ อลตฺถํ	ได้แล้วซึ่งห้วงบุญอันไพบูล
ตสฺสานุภาเวน หตนฺตราโย	ด้วยอานุภาพแห่งพระรัตนตรัยนั้น จงเป็นผู้ขจัดอันตรายเสียเถิด

บอกวัตร

อุกาส โย ปน ภิกฺขุ ?	ข้าจะขอโอกาส ก็ภิกษุผู้ใด
ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน วิหรติ	เป็นผู้ปฏิบัติธรรม สมควรแก่ธรรมอยู่
สามีจิปฏิปนฺโน อนุธมฺมจารี	เป็นผู้ปฏิบัติชอบ เป็นผู้ประพฤติตามธรรมเป็นปกติ
โส ตถาคตํ สกฺกโรติ ครุกโรติ มาเนติ ปูเชติ	ผู้นั้น ชื่อย่อมทำสักการะ ทำความเคารพ นับถือ บูชาซึ่งพระตถาคตเจ้า
ปรมาย ปูชาย ปฏิปตฺติปูชาย.	ด้วยปฏิบัติบูชา อันเป็นบูชาอย่างยิ่ง
สพฺพปาปสฺส อกรณํ	ความไม่ทำบาปทั้งปวง
กุสลสฺสูปสมฺปทา	ความบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อม
สจิตฺตปริโยทปนํ	ความทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว
เอตํ พุทฺธาน สาสนํ	นี้ เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
ขนฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา	ความอดทน คือความทนทานเป็นตปะอย่างยิ่ง
นิพฺพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา	ท่านผู้รู้ทั้งหลาย ย่อมกล่าวพระนิพพานว่าเป็นเยี่ยม
น หิ ปพฺพชิโต ปรูปฆาตี สมโณ โหติ ปรํ วิเหฐยนฺโต	บรรพชิตผู้ฆ่าสัตว์อื่นเบียดเบียนสัตว์อื่น ไม่ชื่อว่าสมณะเลย

อนูปวาโท อนูปฆาโต	ความไม่เข้าไปว่าร้ายกันด้วย ความไม่เข้าไปล้างผลาญกันด้วย
ปาฏิโมกฺเข จ สํวโร	ความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ด้วย
มตฺตญฺญุตา จ ภตฺตสฺมึ	ความเป็นผู้รู้ประมาณในภัตตาหารด้วย
ปนฺตญฺจ สยนาสนํ	ที่นอนที่นั่งอันสงัดด้วย
อธิจิตฺเต จ อาโยโค	ประกอบความเพียรในอธิจิตด้วย
เอตํ พุทฺธาน สาสนํ.	นี้ เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

สีลสมาธิคุณานํ ขนฺตี ปธานการณํ	ความอดทนเป็นเหตุเป็นที่ตั้งแห่งคุณ คือสีลสมาธิทั้งหลาย
สพฺเพปิ กุสลา ธมฺมา ขนฺตฺยาเยว วฑฺฒนฺติ เต	กุศลธรรมทั้งหลาย แม้ทั้งสิ้นนั้น ย่อมเจริญด้วยความอดทนแท้
เกวลานํปิ ปาปานํ ขนฺตี มูลํ นิกนฺตติ	ความอดทน ย่อมตัดเสียได้ซึ่งรากเง่าแห่งความชั่วทั้งหลาย แม้ทั้งสิ้น
ครหกลหาทีนํ มูลํ ขนติ ขนฺติโก	ผู้อดทน ชื่อว่าย่อมขุดเสียได้ซึ่งรากเง่าแห่งหายนะเหตุทั้งหลาย มีการติเตียนกัน และการทะเลาะกัน เป็นต้น

ขนฺตี ธีรสฺส ลงฺกาโร	ความอดทนเป็นเครื่องประดับของนักปราชญ์
ขนฺตี ตโป ตปสฺสิโน	ความอดทนเป็นตปะของผู้มีตปะ
ขนฺตี พลํ ว ยตีนํ	ความอดทนเป็นกำลังของผู้บำเพ็ญพรตทั้งหลาย
ขนฺตี หิตสุขาวหา	ความอดทนนำประโยชน์และความสุขมาให้
ขนฺติโก เมตฺตวา ลาภี ยสสฺสี สุขสีลวา	ผู้อดทน ชื่อว่าเป็นผู้มีมิตร เป็นผู้มีลาภ เป็นผู้มียศ เป็นผู้มีความสุขเป็นปกติ
ปิโย เทวมนุสฺสานํ มนาโป โหติ ขนฺติโก	ผู้อดทน ชื่อว่าย่อมเป็นที่รักเป็นที่เจริญใจของเทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย
อตฺตโนปิ ปเรสญฺจ อตฺถาวโห ว ขนฺติโก	ผู้อดทน ชื่อว่าเป็นผู้นำประโยชน์มาให้แก่ตน และแก่ชนเหล่าอื่นอีกด้วย
สคฺคโมกฺขคมํ มคฺคํ อารุโฬฺห โหติ ขนฺติโก	ผู้อดทน ชื่อว่าย่อมเป็นผู้ย่างขึ้นสู่หนทาง เป็นที่ไปสวรรค์และพระนิพพาน
สตฺถุโน วจโนวาทํ กโรติเยว ขนฺติโก	ผู้อดทน ชื่อว่าย่อมทำตามวจโนวาทของพระศาสดาทีเดียว

ปรมาย จ ปูชาย ชินํ ปูเชติ ขนฺติโก.	ผู้อดทน ชื่อว่าย่อมบูชาสมเด็จพระชินเจ้าด้วยการบูชาอย่างยิ่ง.
ทุลฺลภญฺจ มนุสฺสตฺตํ	ความเป็นมนุษย์ก็หาได้ยาก
พุทฺธุปฺปาโท จ ทุลฺลโภ	ความเกิดขึ้นแห่งพระพุทธเจ้า ก็หาได้ยาก
ทุลฺลภา ขณสมฺปตฺติ	ความถึงพร้อมด้วยขณะสมัย ก็หาได้ยาก
สทฺธมฺโม ปรมทุลฺลโภ	ธรรมของสัตบุรุษ หาได้ยากอย่างยิ่ง
สุโข พุทฺธานมุปฺปาโท	ความเกิดขึ้น แห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ให้เกิดสุข
สุขา สทฺธมฺมเทสนา	การแสดงสัทธรรม ให้เกิดสุข
สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี	ความพร้อมเพรียงของหมู่ ให้เกิดสุข
สมคฺคานํ ตโป สุโข	ความเพียรของผู้พร้อมเพรียงกัน ให้เกิดสุข
สุโข วิเวโก ตุฏฺฐสฺส สุตธมฺมสฺส ปสฺสโต	ความสงัดของผู้ยินดี มีธรรมปรากฏแล้ว เห็นอยู่ ให้เกิดสุข
อพฺยาปชฺฌํ สุขํ โลเก ปาณภูเตสุ สญฺญโม	ความไม่เบียดเบียน คือความสำรวมในสัตว์ทั้งหลาย เป็นสุขในโลก

สุขา วิราคตา โลเก กามานํ สมติกฺกโม	ความปราศจากกำหนัด คือความล่วงกามทั้งหลายในโลกเสียได้เป็นสุข
อสฺมิมานสฺส วินโย เอตํ เว ปรมํ สุขํ.	ความนำอัสมิมานะให้หมดได้ ข้อนี้แล เป็นสุขอย่างยิ่ง.
กิจฺโฉ มนุสฺสปฏิลาโภ	ความกลับได้อัตภาพเป็นมนุษย์เป็นการยาก
กิจฺฉํ มจฺจาน ชีวิตํ	ความเป็นอยู่ของสัตว์ทั้งหลายอันสัตว์ได้โดยยาก
กิจฺฉํ สทฺธมฺมสฺสวนํ	การที่ได้ฟังพระสัทธรรม เป็นการยาก
กิจฺโฉ พุทฺธานมุปฺปาโท.	ความเกิดขึ้น แห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นการยาก.
อปฺปมาโท อมตํ ปทํ	ความไม่ประมาท เป็นทางไม่ตาย
ปมาโท มจฺจุโน ปทํ	ความประมาท เป็นทางแห่งความตาย
อปฺปมตฺตา น มิยฺยนฺติ	ชนผู้ไม่ประมาทแล้วทั้งหลาย ชื่อว่าย่อมไม่ตาย
เย ปมตฺตา ยถา มตา	ผู้ซึ่งประมาทแล้ว ก็เหมือนคนตายแล้ว

เอตํ วิเสสโต ญตฺวา อปฺปมาทมฺหิ ปณฺฑิตา	บัณฑิตทั้งหลาย ทราบความข้อนั้นโดยแผกกันแล้ว ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท
อปฺปมาเท ปโมทนฺติ อริยานํ โคจเร รตา	ย่อมบันเทิงในความไม่ประมาท ยินดีแล้วในธรรมเป็นโคจรของพระอริยเจ้าทั้งหลาย
เต ฌายิโน สาตติกา นิจฺจํ ทฬฺหปรกฺกมา ผุสนฺติ ธีรา นิพฺพานํ โยคกฺเขมํ อนุตฺตรํ	บัณฑิตผู้เป็นนักปราชญ์เหล่านั้น มีความเพ่งเพียรติดต่อกัน มีความบากบั่นมั่นเป็นนิจ ย่อมถูกต้องพระนิพพานอันเกษมจากโยคะ หาธรรมอื่นยิ่งกว่ามิได้
สตฺถุโน สทฺธมฺมํ สุตฺวา สพฺพสุมึ ชินสาสเน	บุคคลใด ได้สดับพระสัทธรรมของพระศาสดา ในพระศาสนาของสมเด็จพระชินเจ้าทั้งปวง
กปฺปานิ สตสหสฺสานิ ทุคฺคตึ โส น คจฺฉติ.	บุคคลนั้น ย่อมไม่ไปสู่ทุคติตลอดแสนกัลป์.
ปุพฺพเณฺห ปิณฺฑปาตญฺจ	เวลาเช้าเสด็จบิณฑบาตอย่าง ๑
สายเณฺห ธมฺมเทสนํ	เวลาเย็นทรงแสดงธรรมอย่าง ๑
ปโทเส ภิกฺขุโอวาทํ	เวลาย่ำค่ำ ประทานโอวาทแก่ภิกษุอย่าง ๑

อฑฺฒรตฺเต เทวปญฺหํ	เวลาเที่ยงคืน ทรงพยากรณ์ปัญหาแก่เทวดาอย่าง ๑
ปจฺจูเสว คเต กาเล ภพฺพาภพฺเพ วิโลกนํ	เวลาย่ำรุ่ง ทอดพระเนตรดูสัตวโลก ผู้ควรจะตรัสรู้และไม่ควร อย่าง ๑
เอเต ปญฺจวิเธ กิจฺเจ วิโสเธติ มุนิปุงฺคโวติ.	พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นพระมุนีประเสริฐ ย่อมทำกิจ ๕ ประการเหล่านี้ให้หมดจด ดังนี้แล.
กุกฺกุเฏ คพฺภวาโส จ	อนึ่ง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จสู่พระครรภ์ในปีระกา
โสเณ จูทรนิกฺขมิ	ประสูติจากพระคัพโภทรในปีจอ
อุสเภ ราชสมฺปตฺติ	เสวยราชสมบัติในปีฉลู
สเส ปพฺพชิโต ชิโน	สมเด็จพระชินเจ้า ออกทรงผนวชในปีเถาะ
กุกฺกุเฏ สพฺพญฺญู พุทฺโธ	พระสัพพัญญูตรัสรู้ในปีระกา
ตตฺถ จกฺกํ ปวตฺตยิ	ทรงประกาศพระธรรมจักร ให้เป็นไปในปีนั้น
นิพฺพานคมนํ สปฺเป	เสด็จเข้าสู่พระนิพพานในปีมะเส็ง
สหสฺสํ ปญฺจ มูสิเก	พระพุทธศาสนา จะครบ ๕ พันปีถ้วน ในปีชวด

โอกฺกนฺโต จ ครุวารสฺมึ	อนึ่ง สมเด็จพระชินศาสดา เสด็จสู่พระครรภ์ในวันพฤหัสบดี
สุกฺรวาเร จ นิกฺขมิ	ประสูติในวันศุกร
สมฺพุทฺโธ พุธวารสฺมึ	ตรัสรู้ในวันพุธ
องฺคาเร ปรินิพฺพุโต	ปรินิพพานในวันอังคาร
อาสาฬฺหปุณฺณโมกฺกนฺโต	เสด็จลงสู่พระคัพโภทรในวันเพ็ญเดือนอาสาฬหมาส (เดือน ๘)
วิสาขเยว นิกฺขมิ	ประสูติในวันเพ็ญเดือนวิสาขมาส
วิสาขปุณฺณมีสมฺพุทฺโธ	ตรัสรู้ในวันเพ็ญเดือนวิสาขมาส (เดือน ๖)
วิสาเข ปรินิพฺพุโต.	ปรินิพพานในวันเพ็ญเดือนวิสาข-มาส.
นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิ สมฺพุทฺเธ อคฺคปุคฺคเล	เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นอัครบุคคล ผู้เป็นนาถะแห่งโลก ปรินิพพานแล้ว
ปฏิมา โพธิรุกฺขา จ	พระปฏิมา ๑ โพธิพฤกษ์ ๑
ถูปา จ ชินธาตุโย	พระสตูป ๑ พระธาตุแห่งพระชินเจ้า ๑
จตุราสีติสหสฺส-ธมฺมกฺขนฺธา สุเทสิตา	พระธรรม ๘ หมื่น ๔ พัน พระธรรมขันธ์ ที่พระองค์ทรงแสดงดีแล้ว ๑

อคฺคปฺปวตฺตนฏฺฐาเน ฐปิตา โหนฺติ ปาณินํ.	เป็นของอันท่านตั้งไว้ในฐานะอันเป็นไปเพื่อความเป็นบุญเขตอันเลิศ ของสัตว์ทั้งหลาย.
มูสิโก อุสโภ พฺยคฺโฆ	ชวด ๑ ฉลู ๑ ขาล ๑
สโส นาโค จ สปฺปโก	เถาะ ๑ มะโรง ๑ มะเส็ง ๑
อสฺเสฬโก กปี เจว	มะเมีย ๑ มะแม ๑ วอก ๑
กุกฺกุโฏ โสณสูกโร	ระกา ๑ จอ ๑ กุน ๑
จิตฺรวิสาขเชฏฺเฐ จ	จิตรมาส ๑ วิสาขมาส ๑ เชฏฐ-มาส ๑
อาสาเฬฺห สาวเณ ตถา	อาสาฬหมาส ๑ สาวณมาส ๑
โปฏฺฐปเท อสฺสยุเช	โปฏฐปทมาส ๑ อัสสยุชมาส ๑
กตฺติเก มิคสิเร ตถา	กัตติกมาส ๑ มิคสิรมาส ๑
ปุสฺเส มาเฆ ผคฺคุเณ จ	ปุสสมาส ๑ มาฆมาส ๑ ผัคคุณ-มาส ๑
โลกํ ปาเลนฺติ ธมฺมตา.	เป็นธรรมดาเลี้ยงโลก.
รวิ จนฺโท จ ภุมฺโม จ	วันอาทิตย์ ๑ วันจันทร์ ๑ วันอังคาร ๑
วุโธ จ คุรุนา สห	วันพุธ ๑ วันพฤหัสบดี ๑
สุโกฺร โสโรติเม สตฺต คหา วาราภิธานิยา.	วันศุกร์ ๑ วันเสาร์ ๑ รวมพระเคราะห์ทั้ง ๗ เหล่านี้ เป็นชื่อแห่งวัน.

อสฺสยุโช ภรณิตฺถี	ดาวฤกษ์ชื่ออัสสยุชะ ๑ ชื่อภรณี ๑
สกตฺติกา โรหิณี เจว	ชื่อกัตติกา ๑ ชื่อโรหิณี ๑
มิคสิรมทฺทา จ ปุนพฺพสุ	ชื่อมิคสิระ ๑ ชื่ออัททา ๑ ชื่อปุนัพพสุ ๑
ผุสฺโส จาสิเลสาปี	ชื่อผุสสะ ๑ ชื่ออสิเลสะ ๑
มฆา จ ผคฺคุณี เทฺว จ	ชื่อมฆะ ๑ ชื่อผัคคุณีทั้ง ๒ (คือ ปุพพผัคคุณี ๑ อุตตรผัคคุณี ๑)
หตฺโถ จิตฺตา จ สาติปี	ชื่อหัตถะ ๑ ชื่อจิตตะ ๑ ชื่อสาติ ๑
วิสาขานุราธา เชฏฺฐา	ชื่อวิสาขะ ๑ ชื่ออนุราธะ ๑ ชื่อเชฏฐะ ๑
มูลาสาฬฺหา ทุเว ตถา	ชื่อมูละ ๑ ชื่ออาสาฬหะทั้ง ๒ (คือ ปุพพาสาฬหะ ๑ อุตตราสาฬหะ ๑)
สาวโณ จ ธนิฏฺฐา จ	ชื่อสาวณะ ๑ ชื่อธนิฏฐะ ๑
สตภิสโช ปุพฺพุตฺตรภทฺทปทา	ชื่อสตภิสชะ ๑ ชื่อภัททปทะทั้ง ๒ (คือ ปุพพภัททปทะ ๑ อุตตรภัททปทะ ๑)
เรวตฺยปีติ กมโต สตฺตาธิกวีสนกฺขตฺตา	ชื่อเรวติ ๑ รวมเป็นดาว ๒๗ ฤกษ์โดยลำดับ.

อิติ สมฺมาสมฺพุทฺเธน เทสิตํ โอวาทํ จิตฺเต ฐเปตฺวา สมฺมาสมฺพุทฺเธน วุตฺตปฺปกาเรน ปฏิปตฺติปูชาย ปูชํ กโรนฺเตน โลกิยโลกุตฺตรสมฺปตฺติสิทฺธํ กาตพฺพํ อุกาส อาราธนํ กโรมิ.

บุคคลตั้งโอวาทที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว ไว้ในจิตแล้วทำการบูชาด้วยปฏิบัติบูชาตามประการที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสดีแล้ว พึงกระทำความสำเร็จสมบัติ อันเป็นโลกิยะและโลกุตระ ข้าพเจ้าขอโอกาสเชื้อเชิญไว้ด้วยประการอย่างนี้.

อุกาส สิริสกฺยมุนิสพฺพญฺญูพุทฺธสฺส พลวปจฺจูสสมเย กุสินาราย ยมกสาลานมนฺตเร อมฺมุหิ สปฺปสํวจฺฉเร คิมฺหอุตุมฺหิ วิสาขมาเส สุกฺกปกฺเข ปณฺณรสมิยา ติถิยํ ภุมฺมวาเร ภุมฺมยาเม อนุราธนกฺขตฺตทิวเส ปรินิพฺพานํ อโหสิ อนุปาทิเสสา นิพฺพานธาตุโย

ข้าพเจ้าขอโอกาสสมเด็จพระศรีศากยมุนีสรรเพ็ชญ์พุทธเจ้า ได้เสด็จปรินิพพานแล้ว ด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ ที่ระหว่างไม้รังคู่ ใกล้เมืองกุสินารา เวลาใกล้รุ่งในวันแห่งดาวนักษัตรฤกษ์ชื่ออนุราธะ ในภุมมยาม ตรงกับวันอังคาร ดิถีเพ็ญข้างขึ้นเดือน ๖ คิมหฤดู ปีมะเส็งโน้น.

บอกศักราชอย่างเก่า

อุกาส สิริสกฺยมุนิสพฺพญฺญู-พุทฺธสฺส ปรินิพฺพุตทิวสโต ปฏฺฐาย

สิริศุภมัสดุ พระพุทธศาสนกาล นับจำเดิมแต่วันสมเด็จพระบรม-ศากยมุนีศรีสรรเพ็ชญ์พุทธเจ้านั้น เสด็จดับขันธปรินิพพานมา

ฉทิวสุตฺตร ปญฺจมาสาธิก เทฺว สตฺตติ สํวจฺฉรุตฺตร จตุสตาธิกานิ เทฺว สํวจฺฉร-สหสฺสานิ อเหสุํ.

ล่วงมาแล้ว ๒๔๗๒ พรรษา เศษนับแต่หน้าวันไพศาขบุรณมีมา ๕ เดือนกับ ๖ วัน.

อิมสฺมึ ปจฺจุปฺปนฺนกาเล สปฺปสํวจฺฉเร วสฺสานอุตุมฺหิ โปฏฺฐปทมาเส กาฬปกฺเข ฉฏฺฐิยา ติถิยํ ภุมฺมวาเร

จะกล่าวกาลปัจจุบัน วันหนึ่งบัดนี้ปีมะเส็งเอกศก วัสสานฤดู เดือน ๑๐ แรม ๖ ค่ำ วันอังคาร เป็นปัจจุบันนวาร.

อนาคเต กาเล เตวีสติทิวสุตฺตร ฉมาสาธิก สตฺต วีสติสํวจฺฉรุตฺตร ปญฺจสตาธิกานิ เทฺว สํวจฺฉรสหสฺสานิ ภวิสฺสนฺติ.

ยังพระพุทธศาสนกาลส่วนอนาคตซึ่งกำหนดว่าจะเป็นไปณเบื้องหน้านั้นอีก ๒๕๒๗ พรรษา เศษก่อนแต่กาลที่วันไพศาขบุรณมีจะมาถึงอีก ๖ เดือนกับ ๒๓ วัน รวมพระพุทธศาสนกาล ๓ ส่วน ประมวลณ ที่เดียวกัน จึงจะบรรจบครบ ๕๐๐๐ พรรษา.

บอกศักราชอย่างใหม่

อิทานิ ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปรินิพฺพานโต ปฏฺฐาย เทฺว สตฺตติ สํวจฺฉรุตฺตร จตุสตาธิกานิ เทฺว สํวจฺฉรสหสฺสานิ อติกฺกนฺตานิ.	ศุภมัสดุ พระพุทธศาสนายุกาล จำเดิมแต่ปรินิพพานแห่งพระองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาค อรหันต-สัมมาสัมพุทธเจ้านั้น บัดนี้ล่วงแล้ว ๒๔๗๒ พรรษา.
ปจฺจุปฺปนฺนกาลวเสน โปฏฺฐปทมาสสฺส จตุวีสติมํ ทินํ วารวเสน ปน ภุมฺมวาโร โหติ.	ปัจจุบันสมัย กันยายนมาส สุรทินที่ ๒๔ อังคารวาร.
เอวํ ตสฺส ภควโต ปริ-นิพฺพานา สาสนายุกาลคณนา สลฺลกฺเขตพฺพาติ.	พระพุทธศาสนายุกาล จำเดิมแต่ปรินิพพาน แห่งพระองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น มีนัยจะพึงกำหนดนับด้วยประการฉะนี้.

วนฺทามิ พุทฺธํ ภวปารติณฺณํ	ข้าพเจ้าขอนมัสการพระพุทธเจ้าผู้ข้ามพ้นฝั่งแห่งภพ
ตีโลกเกตุํ ติภเวกนาถํ	ผู้เป็นธงชัยแห่งไตรโลก ผู้เป็นนาถะเอกของไตรภพ

โย โลกเสฏฺโฐ สกลํ กิเลสํ เฉตฺวาน โพเธสิ ชนํ อนนฺตํ	ผู้ประเสริฐในโลก ตัดกิเลสทั้งสิ้นได้แล้ว ช่วยปลุกชนหาที่สุดมิได้ให้ตื่น
ยํ นมฺมทาย นทิยา ปุลิเน จ ตีเร	รอยพระบาทใด อันพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้บนหาดทรายแทบฝั่งแม่น้ำนัมมทา
ยํ สจฺจพนฺธคิริเก สุมนาจลคฺเค	รอยพระบาทใด อันพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ เหนือภูเขาสัจจ-พันธ์และเหนือยอดภูเขาสุมนา
ยํ ตตฺถ โยนกปุเร มุนิโน จ ปาทํ	รอยพระบาทใด อันพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ ในเมืองโยนก
ตํ ปาทลญฺชนมหํ สิรสา นมามิ	ข้าพเจ้าขอนมัสการพระบาท และรอยพระบาทนั้น ๆ ของพระมุนีด้วยเศียรเกล้า
สุวณฺณมาลิเก สุวณฺณปพฺพเต สุมนกูเฏ โยนกปุเร นมฺมทาย นทิยา ปญฺจปาทวรํ ฐานํ อหํ วนฺทามิ ทูรโต.	ข้าพเจ้า ขอนมัสการสถานที่มีรอยพระบาท ๕ สถาน แต่ที่ไกล คือ ที่ภูเขาสุวรรณมาลิก ๑ ที่ภูเขาสุวรรณบรรพต ๑ ที่ภูเขาสุมนกูฏ ๑ ที่โยนกบุรี ๑ ที่แม่น้ำนัมมทา ๑.

อิจฺเจวมจฺจนฺตนมสฺสเนยฺยํ นมสฺสมาโน รตนตฺตยํ ยํ	ข้าพเจ้า นมัสการอยู่ซึ่งพระรัตน-ตรัยใด อันบุคคลควรไหว้โดยอย่างเดียวนี้ ด้วยประการฉะนี้
ปุญฺญาภิสนฺทํ วิปุลํ อลตฺถํ ตสฺสานุภาเวน หตนฺตราโย.	ได้แล้วซึ่งห้วงแห่งบุญอันไพบูล ขออานุภาพพระรัตนตรัยนั้น จงขจัดอันตรายเสียเถิด.
อามนฺตยามิ โว ภิกฺขเว	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราขอเตือนท่านทั้งหลาย
ปฏิเวทยามิ โว ภิกฺขเว	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราขอให้ท่านทั้งหลายทราบไว้ว่า
ขยวยธมฺมา สงฺขารา	สังขารทั้งหลาย มีอันเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา
อปฺปมาเทน สมฺปาเทถาติ.	ขอท่านทั้งหลาย จงยังประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด.

[แบบบอกศักราช ทั้งอย่างเก่าและอย่างใหม่ ที่พิมพ์ไว้นี้ (หน้า ๓๙–๔๐) ใช้เฉพาะปี พ. ศ. ๒๔๗๒ หากจะใช้ในเวลาเทศนา ก็พึงเปลี่ยนให้ถูกกับ ปี. พ. ศ. เดือน. วัน. เป็นต้นนั้น ๆ ตามความต้องการ].

เจ็ดตำนาน

เชิญชุมนุมเทวดา

สรชฺชํ สเสนํ สพนฺธุํ นรินฺทํ ปริตฺตานุภาโว สทา รกฺขตูติ ผริตฺวาน เมตฺตํ สเมตฺตา ภทนฺตา อวิกฺขิตฺตจิตฺตา ปริตฺตํ ภณนฺตุ	ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ผู้มีเมตตา จงแผ่ไมตรีจิต ด้วยคิดว่า ขออานุภาพพระปริต จงรักษาพระราชาผู้เป็นเจ้าแห่งนรชน พร้อมด้วยราชสมบัติ พร้อมด้วยพระราชวงศ์ พร้อมด้วยเสนามาตย์ แล้วอย่ามีจิตฟุ้งซ่าน ตั้งใจสวดพระปริต
สคฺเค กาเม จ รูเป คิริสิขรตเฏ จนฺตลิกฺเข วิมาเน ทีเป รฏฺเฐ จ คาเม ตรุวนคหเน เคหวตฺถุมฺหิ เขตฺเต ภุมฺมา จายนฺตุ เทวา ชลถลวิสเม ยกฺขคนฺธพฺพนาคา ติฏฺฐนฺตา สนฺติเก ยํ มุนิวรวจนํ สาธโว เม สุณนฺตุ	ขอเชิญเหล่าเทพเจ้า ซึ่งสถิตอยู่ในสวรรค์ ชั้นกามภพก็ดี รูปภพก็ดี และภุมมเทวดาซึ่งสถิตอยู่ในวิมาน หรือยอดภูเขา และหุบผา ในอากาศ ในเกาะ ในแว่นแคว้น ในบ้าน ในต้นพฤกษา และป่าชัฏ ในเรือนและในไร่นาก็ดี และยักษ์ คนธรรพ์นาค ซึ่งสถิตอยู่ในน้ำ บนบก และที่อันไม่เรียบราบก็ดี อันอยู่ในที่ใกล้เคียง จงมาประชุมพร้อมกันในที่นี้ คำใดเป็นของพระมุนี ท่านสาธุชนทั้งหลาย จงสดับคำข้าพเจ้านั้น

ธมฺมสฺสวนกาโล อยมฺภทนฺตา	ดูก่อนท่านผู้เจริญทั้งหลาย กาลนี้เป็นกาลฟั่งธรรม
ธมฺมสฺสวนกาโล อยมฺภทนฺตา	ดูก่อนท่านผู้เจริญทั้งหลาย กาลนี้เป็นกาลฟั่งธรรม
ธมฺมสฺสวนกาโล อยมฺภทนฺตา	ดูก่อนท่านผู้เจริญทั้งหลาย กาลนี้เป็นกาลฟั่งธรรม.

นมัสการ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.	ขอนอบน้อม แด่พระผู้มีพระภาค อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น.
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.	ขอนอบน้อม แด่พระผู้มีพระภาค อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น.
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.	ขอนอบน้อม แด่พระผู้มีพระภาค อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น.

สรณคมน์

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธ ว่าเป็นที่ระลึก
ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรม ว่าเป็นที่ระลึก
สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ	ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์ ว่าเป็นที่ระลึก
ทุติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ	แม้วาระที่ ๒ ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธ ว่าเป็นที่ระลึก
ทุติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ	แม้วาระที่ ๒ ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรม ว่าเป็นที่ระลึก
ทุติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ	แม้วาระที่ ๒ ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์ ว่าเป็นที่ระลึก
ตติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ	แม้วาระที่ ๓ ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธ ว่าเป็นที่ระลึก
ตติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ	แม้วาระที่ ๓ ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรม ว่าเป็นที่ระลึก
ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.	แม้วาระที่ ๓ ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์ ว่าเป็นที่ระลึก.

สัมพุทเธ

สมฺพุทฺเธ อฏฺฐวีสญฺจ ทฺวาทสญฺจ สหสฺสเก ปญฺจสตสหสฺสานิ นมามิ สิรสา อหํ	ข้าพเจ้า ขอนอบน้อม พระสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย ๕ แสน ๑ หมื่น ๒ พัน ๒๘ พระองค์ ด้วยเศียรเกล้า
เตสํ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ อาทเรน นมามิหํ	ข้าพเจ้า ขอนอบน้อม พระธรรมด้วย พระสงฆ์ด้วย ของพระสัมพุทธเจ้าเหล่านั้น โดยเคารพ
นมการานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งการกระทำความนอบน้อม
หนฺตฺวา สพฺเพ อุปทฺทเว	จงขจัดเสียซึ่งอุปัทวะทั้งปวง
อเนกา อนฺตรายาปิ	แม้อันตรายทั้งหลาย เป็นอเนก
วินสฺสนฺตุ อเสสโต.	จงพินาศไป โดยไม่เหลือ.
สมฺพุทฺเธ ปญฺจปญฺญาสญฺจ จตุวีสติสหสฺสเก ทสสตสหสฺสานิ นมามิ สิรสา อหํ	ข้าพเจ้า ขอนอบน้อม พระสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย ๑ ล้าน ๒ หมื่น ๔ พัน ๕๕ พระองค์ ด้วยเศียรเกล้า
เตสํ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ	ข้าพเจ้า ขอนอบน้อม พระธรรม
อาทเรน นมามิหํ	ด้วย พระสงฆ์ด้วย ของพระสัมพุทธเจ้าเหล่านั้น โดยเคารพ

นมการานุภาเวน — ด้วยอานุภาพ แห่งการกระทำความนอบน้อม

หนฺตฺวา สพฺเพ อุปทฺทเว — จงขจัดเสียซึ่งอุปัทวะทั้งปวง

อเนกา อนฺตรายาปิ — แม้อันตรายทั้งหลาย เป็นอเนก

วินสฺสนฺตุ อเสสโต. — จงพินาศไป โดยไม่เหลือ.

สมฺพุทฺเธ นวุตฺตรสเต
อฏฺฐจตฺตาฬีสสหสฺสเก
วีสติสตสหสฺสานิ
นมามิ สิรสา อหํ

ข้าพเจ้า ขอนอบน้อม พระสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย ๒ ล้าน ๔ หมื่น ๘ พัน ๑๐๙ พระองค์ ด้วยเศียรเกล้า

เตสํ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ
อาทเรน นมามิหํ

ข้าพเจ้า ขอนอบน้อม พระธรรมด้วย พระสงฆ์ด้วย ของพระสัมพุทธเจ้าเหล่านั้น โดยเคารพ

นมการานุภาเวน — ด้วยอานุภาพ แห่งการกระทำความนอบน้อม

หนฺตฺวา สพฺเพ อุปทฺทเว — จงขจัดเสียซึ่งอุปัทวะทั้งปวง

อเนกา อนฺตรายาปิ — แม้อันตรายทั้งหลาย เป็นอเนก

วินสฺสนฺตุ อเสสโต. — จงพินาศไป โดยไม่เหลือ.

นโมการัฏฐกคาถา

นโม อรหโต สมฺมา- สมฺพุทฺธสฺส มเหสิโน	ขอนอบน้อม แด่พระผู้มีพระภาค อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้แสวงหาซึ่งประโยชน์อันใหญ่
นโม อุตฺตมธมฺมสฺส	ขอนอบน้อม แด่พระธรรมอันสูงสุด
สฺวากฺขาตสฺเสว เตนิธ	ในพระศาสนานี้ ที่พระองค์ตรัสดีแล้ว
นโม มหาสงฺฆสฺสาปิ วิสุทฺธสีลทิฏฺฐิโน	ขอนอบน้อม แด่พระสงฆ์หมู่ใหญ่ ผู้มีศีลและทิฏฐิอันหมดจด
นโม โอมาตฺยารทฺธสฺส รตนตฺตยสฺส สาธุกํ	การนอบน้อม แด่พระรัตนตรัยที่ปรารภแล้วว่าโอม (คือ อ. อุ. ม.) ดังนี้ ให้สำเร็จประโยชน์
นโม โอมกาตีตสฺส ตสฺส วตฺถุตฺตยสฺสปิ	ขอนอบน้อม แม้แด่หมวดวัตถุ ๓ อันล่วงพ้นโทษต่ำช้านั้น
นโมการปฺปภาเวน	ด้วยความประกาศ การกระทำความนอบน้อม
วิคจฺฉนฺตุ อุปทฺทวา	อุปัทวะทั้งหลาย จงปราศจากไป
นโมการานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งการกระทำความนอบน้อม

สุวตฺถิ โหตุ สพฺพทา	ขอความสวัสดีจงมีทุกเมื่อ
นโมการสฺส เตเชน	ด้วยเดช แห่งการกระทำความนอบน้อม
วิธิมฺหิ โหมิ เตชวา.	เราจงเป็นผู้มีเดช ในมงคลพิธีเถิด.

บทขัดตำนาน

เย สนฺตา สนฺตจิตฺตา ติสรณสรณา เอตฺถ โลกนฺตเร วา ภุมฺมาภุมฺมา จ เทวา	เทพเจ้าเหล่าใด เป็นภุมมเทวดาและมิใช่ภุมมเทวดาก็ดี ผู้มีจิตอันระงับ มีพระไตรรัตน์เป็นที่พึ่งที่ระลึก ซึ่งอยู่ในโลกนี้หรือในโลกอื่น
คุณคณคหณพฺยาวฏา สพฺพกาลํ	ผู้ขวนขวายในการถือเอาซึ่งหมู่แห่งคุณตลอดกาลทั้งปวง
เอเต อายนฺตุ เทวา	ขอเทพเจ้าเหล่านั้นจงมา
วรกนกมเย เมรุราเช วสนฺโต	อนึ่ง ขอเทพเจ้าผู้สถิตอยู่ ณ ภูเขาเมรุราชแล้วด้วยทองอันประเสริฐจงมาด้วย
สนฺโต สนฺโต สเหตุํ มุนิวรวจนํ โสตุมคฺคํ สมคฺคํ	ขอเทพเจ้าเหล่าสัตบุรุษ จงมาสู่สถานที่สมาคม เพื่อฟังคำของพระมุนี พร้อมทั้งเหตุ

สพฺเพสุ จกฺกวาเฬสุ ยกฺขา เทวา จ พฺรหฺมุโน	เหล่ายักษ์ เทพเจ้า และพรหมในจักรวาลทั้งหมด จงมาด้วย
ยํ อมฺเหหิ กตํ ปุญฺญํ สพฺพสมฺปตฺติสาธกํ	บุญอันใด ให้สำเร็จสมบัติทั้งปวง อันเรากระทำแล้ว
สพฺเพ ตํ อนุโมทิตฺวา สมคฺคา สาสเน รตา	ขอเหล่าเทพเจ้าทั้งสิ้น จงอนุโมทนาซึ่งบุญอันนั้น แล้วพร้อมเพรียงกันยินดีในพระศาสนา
ปมาทรหิตา โหนฺตุ	เป็นผู้ปราศจากความประมาท
อารกฺขาสุ วิเสสโต สาสนสฺส จ โลกสฺส	ในอันรักษาพระศาสนาและโลกโดยพิเศษ
วุฑฺฒี ภวตุ สพฺพทา	ขอความเจริญ จงมีทุกเมื่อ
สาสนมฺปิ จ โลกญฺจ เทวา รกฺขนฺตุ สพฺพทา	ขอเทพเจ้าทั้งหลาย จงรักษาแม้ซึ่งพระศาสนา และโลกในกาลทุกเมื่อ
สทฺธึ โหนฺตุ สุขี สพฺเพ ปริวาเรหิ อตฺตโน	ขอสรรพสัตว์ พร้อมด้วยเหล่าบริวารของตน จงเป็นผู้มีสุขสำราญ
อนีฆา สุมนา โหนฺตุ สห สพฺเพหิ ญาติภิ.	จงเป็นผู้ไม่มีทุกข์ สบายใจ พร้อมด้วยญาติทั้งปวง.

เริ่มมงคลสูตร

ยญฺจ ทฺวาทส วสฺสานิ จินฺตยึสุ สเทวกา	ก็มนุษย์ทั้งหลาย พร้อมทั้งเทพดา คิดหามงคลอันใด สิ้น ๑๒ ปี
จิรสฺสํ จินฺตยนฺตาปิ เนว ชานึสุ มงฺคลํ จกฺกวาฬสหสฺเสสุ ทสสุ เยน ตตฺตกํ กาลํ โกลาหลํ ชาตํ ยาว พฺรหฺมนิเวสนา	มนุษย์และเทพดาเหล่านั้นในหมื่นจักรวาฬ แม้เมื่อคิดหาช้านานก็ไม่รู้ ซึ่งมงคลอันนั้น ด้วยกาลมีประมาณเท่าใด โกลาหลก็เกิดตลอดถึงที่อยู่แห่งพรหม สิ้นกาลมีประมาณเท่านั้น
ยํ โลกนาโถ เทเสสิ	สมเด็จพระโลกนาถ ได้เทศนามงคลอันใด
สพฺพปาปวินาสนํ	เครื่องยังลามกทั้งปวงให้ฉิบหายไป
ยํ สุตฺวา สพฺพทุกฺเขหิ มุจฺจนฺตาสงฺขิยา นรา	นรชนทั้งหลายนับไม่ถ้วน ได้ฟังมงคลอันใดแล้ว พ้นจากทุกข์ทั้งปวง
เอวมาทิคุณูเปตํ มงฺคลนฺตมฺภณาม เห.	เราจงกล่าวมงคลอันนั้น อันประกอบด้วยคุณ มีอย่างนี้เป็นต้น เทอญ.

มงคลสูตร

เอวมฺเม สุตํ	อันข้าพเจ้า (คือพระอานนทเถระ) ได้สดับมาแล้วอย่างนี้
เอกํ สมยํ ภควา	สมัยหนึ่ง สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า
สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม	เสด็จประทับอยู่ ที่เชตวันวิหาร อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้เมืองสาวัตถี
อถ โข อญฺญตรา เทวตา	ครั้งนั้นแลเทพดาองค์ใดองค์หนึ่ง
อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา	ครั้นเมื่อราตรีปฐมยามล่วงไปแล้ว มีรัศมีอันงามยิ่งนัก
เกวลกปฺปํ เชตวนํ โอภาเสตฺวา	ยังเชตวันทั้งสิ้นให้สว่าง
เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ	พระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จประทับอยู่โดยที่ใด ก็เข้าไปเฝ้าโดยที่นั้น
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา	ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว จึงถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว
เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ	ได้ยืนอยู่ ในท่ามกลางส่วนข้างหนึ่ง
เอกมนฺตํ ฐิตา โข สา เทวตา	ครั้นเทพดานั้น ยืนในที่สมควรส่วนข้างหนึ่งแล้วแล

ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ	ได้ทูลพระผู้มีพระภาคเจ้า ด้วยคาถาว่า
พหู เทวา มนุสฺสา จ	หมู่เทวดาและมนุษย์เป็นอันมาก
มงฺคลานิ อจินฺตยุํ	ผู้หวังความสวัสดี ได้คิดหามงคลทั้งหลาย
อากงฺขมานา โสตฺถานํ	
พฺรูหิ มงฺคลมุตฺตมํ	ขอพระองค์จงเทศนา มงคลอันสูงสุด.
อเสวนา จ พาลานํ	ความไม่คบชนพาลทั้งหลาย ๑
ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา	ความคบบัณฑิตทั้งหลาย ๑
ปูชา จ ปูชนียานํ	ความบูชาชนควรบูชาทั้งหลาย ๑
เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ	ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด.
ปฏิรูปเทสวาโส จ	ความอยู่ในประเทศอันสมควร ๑
ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา	ความเป็นผู้มีบุญ อันทำแล้วในกาลก่อน ๑
อตฺตสมฺมาปณิธิ จ	ความตั้งตนไว้ชอบ ๑
เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ	ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด.
พาหุสจฺจญฺจ สิปฺปญฺจ	ความได้ฟังแล้วมาก ๑ ศิลปศาสตร์ ๑
วินโย จ สุสิกฺขิโต	วินัยอันชนศึกษาดีแล้ว ๑
สุภาสิตา จ ยา วาจา	วาจาอันชนกล่าวดีแล้ว ๑

๑. สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า

เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ	ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด.
มาตาปิตุอุปฏฺฐานํ	ความบำรุงมารดาและบิดา ๑
ปุตฺตทารสฺส สงฺคโห	ความสงเคราะห์ลูกและเมีย ๑
อนากุลา จ กมฺมนฺตา	การงานทั้งหลายไม่อากูล ๑
เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ	ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด.
ทานญฺจ ธมฺมจริยา จ	ความให้ ๑ ความประพฤติธรรม ๑
ญาตกานญฺจ สงฺคโห	ความสงเคราะห์ญาติทั้งหลาย ๑
อนวชฺชานิ กมฺมานิ	กรรมทั้งหลายไม่มีโทษ ๑
เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ	ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด.
อารตี วิรตี ปาปา	ความงดเว้นจากบาป ๑
มชฺชปานา จ สญฺญโม	ความสำรวมจากการดื่มน้ำเมา ๑
อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ	ความไม่ประมาท ในธรรมทั้งหลาย ๑
เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ	ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด.
คารโว จ นิวาโต จ	ความเคารพ ๑ ความไม่จองหอง ๑
สนฺตุฏฺฐี จ กตญฺญุตา	ความยินดี ด้วยของอันมีอยู่ ๑ ความเป็นผู้รู้อุปการะ อันท่านทำแล้วแก่ตน ๑
กาเลน ธมฺมสฺสวนํ	ความฟังธรรมโดยกาล ๑
เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ	ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด.
ขนฺตี จ โสวจสฺสตา	ความอดทน ๑ ความเป็นผู้ว่าง่าย ๑

สมณานญฺจ ทสฺสนํ	ความเห็นสมณะทั้งหลาย ๑
กาเลน ธมฺมสากจฺฉา	ความเจรจาธรรมโดยกาล ๑
เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ	ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด.
ตโป จ พฺรหฺมจริยญฺจ	ความเพียรเผากิเลส ๑ ความประพฤติอย่างพรหม ๑
อริยสจฺจาน ทสฺสนํ	ความเห็นอริยสัจทั้งหลาย ๑
นิพฺพานสจฺฉิกิริยา จ	ความทำพระนิพพานให้แจ้ง ๑
เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ	ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด.
ผุฏฺฐสฺส โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ	จิตของผู้ใด อันโลกธรรมทั้งหลายถูกต้องแล้ว ย่อมไม่หวั่นไหว
อโสกํ วิรชํ เขมํ	ไม่มีโศก ปราศจากธุลี เกษม
เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ	ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด.
เอตาทิสานิ กตฺวาน	เทพดาและมนุษย์ทั้งหลายกระทำมงคลทั้งหลายเช่นนี้แล้ว
สพฺพตฺถมปราชิตา	เป็นผู้ไม่พ่ายแพ้ในที่ทั้งปวง
สพฺพตฺถ โสตฺถึ คจฺฉนฺติ	ย่อมถึงความสวัสดีในที่ทั้งปวง
ตนฺเตสํ มงฺคลมุตฺตมนฺติ.	ข้อนั้น เป็นมงคลอันสูงสุด ของเทพดา และมนุษย์ทั้งหลายเหล่านั้นแล.

เริ่มรัตนสูตร

ปณิธานโต ปฏฺฐาย ตถาคตสฺส ทส ปารมิโย ทส อุปปารมิโย ทส ปรมตฺถปารมิโย ปญฺจ มหาปริจฺจาเค ติสฺโส จริยา ปจฺฉิมพฺภเว คพฺภาวกฺกนฺตึ ชาตึ อภินิกฺขมนํ ปธานจริยํ โพธิปลฺลงฺเก มารวิชยํ สพฺพญฺญุตญาณปฺปฏิเวธํ นว โลกุตฺตรธมฺเมติ สพฺเพปิเม พุทฺธคุเณ อาวชฺชิตฺวา เวสาลิยา ตีสุ ปาการนฺตเรสุ ติยามรตฺตึ ปริตฺตํ กโรนฺโต อายสฺมา อานนฺทตฺเถโร วิย การุญฺญจิตฺตํ อุปฏฺฐเปตฺวา	เราทั้งหลาย จงตั้งจิตอันประกอบไปด้วยความกรุณาในสัตว์ทั้งหลาย ดังพระอานนทเถระผู้มีอายุ นึกถึงพระพุทธคุณทั้งหลายแม้ทั้งปวงของพระตถาคตเจ้า จำเดิมแต่ปรารถนาพุทธภูมิมา คือบารมี ๑๐ อุปบารมี ๑๐ ปรมัตถบารมี ๑๐ มหาบริจาค ๕ จริยา ๓ เสด็จลงสู่คัพโภทร ในภพมีในที่สุด ประสูติ เสด็จออกอภิเนษกรมณ์ บำเพ็ญทุกรกิริยา ชนะมาร ตรัสรู้พระสัพพัญญุตญาณ ณ โพธิบัลลังก์ นวโลกุตรธรรม ๙ ดังนี้ แล้วกระทำปริตร ตลอดราตรีทั้ง ๓ ยาม ในภายในกำแพง ๓ ชั้น ในเมืองเวสาลี
โกฏิสตสหสฺเสสุ จกฺกวาเฬสุ เทวตา	เทวดาทั้งหลายในแสนโกฏิจักรวาฬ

ยสฺสาณมฺปฏิคฺคณฺหนฺติ	ย่อมรับเอาแม้ซึ่งอาชญาแห่งพระปริตรอันใด
ยญฺจ เวสาลิยมฺปุเร โรคามนุสฺสทุพฺภิกฺข- สมฺภูตนฺติวิธมฺภยํ	อนึ่ง พระปริตรอันใด ยังภัย ๓ ประการอันเกิดจากโรค อมนุษย์และข้าวแพงในเมืองเวสาลี
ขิปฺปมนฺตรธาเปสิ	ให้อันตรธานไปโดยเร็วพลัน
ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.	เราทั้งหลาย จงสวดปริตรอันนั้นเทอญ.

รัตนสูตร

ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ ภุมฺมานิ วา ยานิว อนฺตลิกฺเข	หมู่ภูตประจำถิ่นเหล่าใด ประชุมกันแล้วในนครนี้ก็ดี เหล่าใดประชุมกันแล้วในอากาศก็ดี
สพฺเพว ภูตา สุมนา ภวนฺตุ	ขอหมู่ภูตทั้งปวงจงเป็นผู้ดีใจ
อโถปิ สกฺกจฺจ สุณนฺตุ ภาสิตํ	และจงฟังภาษิตโดยเคารพ
ตสฺมา หิ ภูตา นิสาเมถ สพฺเพ	เพราะเหตุนั้นแล ท่านภูตทั้งปวงจงตั้งใจฟัง
เมตฺตํ กโรถ มานุสิยา ปชาย	กระทำไมตรีจิต ในหมู่มนุษยชาติประชุมชน
ทิวา จ รตฺโต จ หรนฺติ เย พลึ	มนุษย์เหล่าใด ย่อมสังเวยทั้งกลางวันกลางคืน

ตสฺมา หิ เน รกฺขถ อปฺปมตฺตา	เพราะเหตุนั้นแล ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้ไม่ประมาท รักษาหมู่มนุษย์เหล่านั้น
ยงฺกิญฺจิ วิตฺตํ อิธ วา หุรํ วา	ทรัพย์เครื่องปลื้มใจ อันใดอันหนึ่ง ในโลกนี้หรือโลกอื่น
สคฺเคสุ วา ยํ รตนํ ปณีตํ	หรือรัตนะอันใด อันประณีตในสวรรค์
น โน สมํ อตฺถิ ตถาคเตน	รัตนะอันนั้นเสมอด้วยพระตถาคตเจ้าไม่มีเลย
อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระพุทธเจ้า
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี
ขยํ วิราคํ อมตํ ปณีตํ ยทชฺฌคา สกฺยมุนี สมาหิโต	พระศากยมุนีเจ้า มีพระหฤทัยดำรงมั่น ได้บรรลุธรรมอันใดเป็นที่สิ้นกิเลส เป็นที่สิ้นราคะเป็นอมฤตธรรมอันประณีต
น เตน ธมฺเมน สมตฺถิ กิญฺจิ	สิ่งไร ๆ เสมอด้วยพระธรรมนั้นย่อมไม่มี
อิทมฺปิ ธมฺเม รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระธรรม
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี

ยมฺพุทฺธเสฏฺโฐ ปริวณฺณยี สุจึ	พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด ทรงสรรเสริญแล้ว ซึ่งสมาธิอันใด ว่าเป็นธรรมอันสะอาด
สมาธิมานนฺตริกญฺญมาหุ	บัณฑิตทั้งหลาย กล่าวซึ่งสมาธิอันใด ว่าให้ผลโดยลำดับ
สมาธินา เตน สโม น วิชฺชติ	สมาธิอื่น เสมอด้วยสมาธินั้นย่อมไม่มี
อิทมฺปิ ธมฺเม รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระธรรม
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี
เย ปุคฺคลา อฏฺฐ สตํ ปสตฺถา จตฺตาริ เอตานิ ยุคานิ โหนฺติ	บุคคลเหล่าใด ๘ จำพวก ๔ คู่ อันสัตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญแล้ว
เต ทกฺขิเณยฺยา สุคตสฺส สาวกา.	บุคคลเหล่านั้น เป็นสาวกของพระสุคต ควรแก่ทักษิณาทาน
เอเตสุ ทินฺนานิ มหปฺผลานิ	ทานทั้งหลาย อันบุคคลถวายในท่านเหล่านั้น ย่อมมีผลมาก
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี

เย สุปฺปยุตฺตา มนสา ทฬฺเหน นิกฺกามิโน โคตมสาสนมฺหิ	พระอริยบุคคลทั้งหลายเหล่าใด ในศาสนาพระโคดมเจ้า ประกอบดีแล้ว มีใจมั่นคง มีความใคร่ออกไปแล้ว
เต ปตฺติปตฺตา อมตํ วิคยฺห	พระอริยบุคคลทั้งหลายเหล่านั้น ถึงพระอรหัตตผลที่ควรถึง หยั่งเข้าสู่พระนิพพาน
ลทฺธา มุธา นิพฺพุตึ ภุญฺชมานา	ได้ซึ่งความดับกิเลส โดยเปล่า ๆ แล้วเสวยผลอยู่
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี
ยถินฺทขีโล ปฐวึ สิโต สิยา จตุพฺภิ วาเตภิ อสมฺปกมฺปิโย	เสาเขื่อนที่ลงดินแล้ว ไม่หวั่นไหวด้วยพายุ ๔ ทิศฉันใด
ตถูปมํ สปฺปุริสํ วทามิ โย อริยสจฺจานิ อเวจฺจ ปสฺสติ	ผู้ใด เล็งเห็นอริยสัจทั้งหลาย เราเรียกผู้นั้นว่า เป็นสัตบุรุษผู้ไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม อุปมาฉันนั้น
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี

เย อริยสจฺจานิ วิภาวยนฺติ คมฺภีรปญฺเญน สุเทสิตานิ	พระโสดาบันจำพวกใด กระทำให้แจ้งอยู่ ซึ่งอริยสัจทั้งหลาย อันพระศาสดาผู้มีปัญญาอันลึกซึ้งแสดงดีแล้ว
กิญฺจาปิ เต โหนฺติ ภุสปฺปมตฺตา	พระโสดาบันจำพวกนั้น ยังเป็นผู้ประมาทก็ดี
น เต ภวํ อฏฺฐมมาทิยนฺติ	ถึงกระนั้น ท่านย่อมไม่ถือเอาภพที่ ๘ (คือเกิดอีกอย่างมาก ๗ ชาติ)
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี
สหาวสฺส ทสฺสนสมฺปทาย ตยสฺสุ ธมฺมา ชหิตา ภวนฺติ สกฺกายทิฏฺฐิ วิจิกิจฺฉิตญฺจ สีลพฺพตํ วาปิ ยทตฺถิ กิญฺจิ	สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส อันใดอันหนึ่งยังมีอยู่ ธรรมเหล่านั้น อันพระโสดาบันละได้แล้ว พร้อมด้วยทัสสนสมบัติ (คือโสดาปัตติมรรค) ทีเดียว
จตูหปาเยหิ จ วิปฺปมุตฺโต	อนึ่ง พระโสดาบันเป็นผู้พ้นแล้วจากอบายทั้ง ๔

ฉ จาภิฐานานิ อภพฺโพ กาตุํ	ไม่อาจเพื่อจะกระทำอภิฐานทั้ง ๖ (คืออนันตริยกรรม ๕ และการเข้ารีต)
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี
กิญฺจาปิ โส กมฺมํ กโรติ ปาปกํ กาเยน วาจายุท เจตสา วา	พระโสดาบันนั้น ยังกระทำบาปกรรม ด้วยกายหรือวาจาหรือใจได้บ้าง (เพราะความพลั้งพลาด)
อภพฺโพ โส ตสฺส ปฏิจฺฉทาย	ถึงกระนั้นท่านไม่ควรเพื่อจะปกปิดบาปกรรมอันนั้น
อภพฺพตา ทิฏฺฐปทสฺส วุตฺตา	ความเป็นผู้มีทางพระนิพพานอันเห็นแล้ว ไม่ควรปกปิดบาปกรรมนั้น อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้ว
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี
วนปฺปคุมฺเพ ยถา ผุสฺสิตคฺเค[๑] คิมฺหานมาเส ปฐมสฺมึคิมฺเห	พุ่มไม้ในป่า มียอดอันบานแล้ว ในเดือนต้นคิมหะ แห่งคิมหฤดูฉันใด

๑. ผุสฺสิตคฺเค ที่แปลว่า มียอดอันบานแล้ว โดยใจความก็คือ ยอดแตกแล้ว.

ตถูปมํ ธมฺมวรํ อเทสยิ นิพฺพานคามึ ปรมํ หิตาย	พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ทรงแสดงพระธรรม ให้ถึงพระนิพพาน เพื่อประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย มีอุปมาฉันนั้น
อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระพุทธเจ้า
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี
วโร วรญฺญู วรโท วราหโร	พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ทรงทราบธรรมอันประเสริฐ ประทานธรรมอันประเสริฐ นำมาซึ่งธรรมอันประเสริฐ
อนุตฺตโร ธมฺมวรํ อเทสยิ	เป็นผู้ลบล้น ได้ทรงแสดงแล้วซึ่งพระธรรมอันประเสริฐ
อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระพุทธเจ้า
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี
ขีณํ ปุราณํ นวํ นตฺถิ สมฺภวํ	กรรมเก่า ของพระอริยบุคคลเหล่าใดสิ้นแล้ว กรรมสมภพใหม่ย่อมไม่มี
วิรตฺตจิตฺตายติเก ภวสฺมึ	พระอริยบุคคลเหล่าใด มีจิตอันหน่ายแล้วในภพต่อไป

เต ขีณพีชา อวิรุฬฺหิฉนฺทา	พระอริยบุคคลเหล่านั้น มีพืชสิ้นไปแล้ว มีความพอใจงอกไม่ได้แล้ว
นิพฺพนฺติ ธีรา ยถายมฺปทีโป	เป็นผู้มีปัญญา ย่อมปรินิพพาน เหมือนประทีปอันดับไป ฉะนั้น
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีต ในพระสงฆ์
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี.
ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ ภุมฺมานิ วา ยานิว อนฺตลิกฺเข	ภูตประจำถิ่นเหล่าใด ประชุมกันแล้วในพระนครก็ดี เหล่าใดประชุมกันแล้วในอากาศก็ดี
ตถาคตํ เทวมนุสฺสปูชิตํ พุทฺธํ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุ	เราทั้งหลาย จงนมัสการพระพุทธเจ้าผู้มาแล้วอย่างนั้น ผู้อันเทพดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอความสวัสดีจงมี
ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ ภุมฺมานิ วา ยานิว อนฺตลิกฺเข	ภูตประจำถิ่นเหล่าใด ประชุมกันแล้วในพระนครนี้ก็ดี เหล่าใดประชุมกันแล้วในอากาศก็ดี
ตถาคตํ เทวมนุสฺสปูชิตํ ธมฺมํ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุ	เราทั้งหลาย จงนมัสการพระธรรมอันมาแล้วอย่างนั้น อันเทพดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอความสวัสดีจงมี

ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ ภุมฺมานิ วา ยานิว อนฺตลิกฺเข	ภูตประจำถิ่นเหล่าใด ประชุมกันแล้วในพระนครนี้ก็ดี เหล่าใดประชุมกันแล้วในอากาศก็ดี
ตถาคตํ เทวมนุสฺสปูชิตํ สงฺฆํ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุ.	เราทั้งหลาย จงนมัสการพระสงฆ์ผู้มาแล้วอย่างนั้น ผู้อันเทพดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอความสวัสดีจงมี.

เริ่มกรณียเมตตสูตร

ยสฺสานุภาวโต ยกฺขา เนว ทสฺเสนฺติ ภึสนํ	ยักษ์ทั้งหลาย ย่อมไม่แสดงอาการอันพิลึก เพราะอานุภาพแห่งปริตรอันใด
ยมฺหิ เจวานุยุญฺชนฺโต รตฺตินฺทิวมตนฺทิโต	อนึ่ง บุคคลผู้ไม่เกียจคร้านแล้วทั้งกลางวันและกลางคืน ผั้กใผ่ในพระปริตรอันใด
สุขํ สุปติ สุตฺโต จ ปาปํ กิญฺจิ น ปสฺสติ	จะหลับและหลับแล้วก็เป็นสุข ย่อมไม่เห็นสุบินอันลามกไร ๆ
เอวมาทิคุณูเปตํ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.	เราทั้งหลาย จงสวดปริตรอันนั้นอันประกอบไปด้วยคุณมีอย่างนี้เป็นต้น เทอญ.

กรณียเมตตสูตร

กรณียมตฺถกุสเลน ยนฺตํ สนฺตํ ปทํ อภิสเมจฺจ	กิจนั้นใดอันพระอริยเจ้า บรรลุบทอันระงับกระทำแล้ว กิจนั้นอันกุลบุตรผู้ฉลาดในประโยชน์พึงกระทำ
สกฺโก อุชู จ สุหุชู จ	กุลบุตรนั้น พึงเป็นผู้อาจหาญและซื่อตรงดี
สุวโจ จสฺส มุทุ อนติมานี	เป็นผู้ที่ว่าง่าย อ่อนโยน ไม่มีอติมานะ
สนฺตุสฺสโก จ สุภโร จ	เป็นผู้สันโดษ เลี้ยงง่าย
อปฺปกิจฺโจ จ สลฺลหุกวุตฺติ	เป็นผู้มีกิจธุระน้อย ประพฤติเบากายจิต
สนฺตินฺทฺริโย จ นิปโก จ	มีอินทรีย์อันระงับแล้ว มีปัญญา
อปฺปคพฺโภ กุเลสุ อนนุคิทฺโธ	เป็นผู้ไม่คะนอง ไม่พัวพันในสกุลทั้งหลาย
น จ ขุทฺทํ สมาจเร กิญฺจิ เยน วิญฺญู ปเร อุปวเทยฺยุํ	วิญญูชนติเตียนชนทั้งหลายอื่นได้ด้วยกรรมอันใด ไม่พึงประพฤติกรรมอันนั้นเลย (พึงแผ่ไมตรีจิตไปในหมู่สัตว์ว่า)
สุขิโน วา เขมิโน โหนฺตุ สพฺเพ สตฺตา ภวนฺตุ สุขิตตฺตา	ขอสัตว์ทั้งปวง จงเป็นผู้มีสุข มีความเกษม มีตนถึงความสุขเกิด

เย เกจิ ปาณภูตตฺถิ	สัตว์มีชีวิตทั้งหลาย เหล่าใด เหล่าหนึ่งมีอยู่
ตสา วา ถาวรา วา อนวเสสา	ยังเป็นผู้สะดุ้ง (คือมีตัณหา) หรือเป็นผู้มั่นคง (ไม่มีตัณหา) ทั้งหมดไม่เหลือ
ทีฆา วา เย มหนฺตา วา มชฺฌิมา รสฺสกา อณุกถูลา	เหล่าใดยาวหรือใหญ่ หรือปานกลาง หรือสั้น หรือผอม พี
ทิฏฺฐา วา เย จ อทิฏฺฐา	เหล่าใดที่เราเห็นแล้ว หรือมิได้เห็น
เย จ ทูเร วสนฺติ อวิทูเร	เหล่าใดอยู่ในที่ไกลหรือที่ไม่ไกล
ภูตา วา สมฺภเวสี วา	ที่เกิดแล้ว หรือกำลังแสวงหาภพก็ดี
สพฺเพ สตฺตา ภวนฺตุ สุขิตตฺตา	ขอสัตว์ทั้งปวงเหล่านั้น จงเป็นผู้มีตนถึงความสุขเถิด
น ปโร ปรํ นิกุพฺเพถ	สัตว์อื่นอย่าพึงข่มเหงสัตว์อื่น
นาติมญฺเญถ กตฺถจิ นํ กิญฺจิ	อย่าพึงดูหมิ่นอะไร ๆ เขาในที่ไร ๆ เลย
พฺยาโรสนา ปฏิฆสญฺญา นาญฺญมญฺญสฺส ทุกฺขมิจฺเฉยฺย	ไม่ควรปรารถนาทุกข์แก่กันและกัน เพราะความกริ้วโกรธและเพราะความคุมแค้น
มาตา ยถา นิยํ ปุตฺตํ อายุสา เอกปุตฺตมนุรกฺเข	มารดาถนอมลูกคนเดียว ผู้เกิดในตนด้วยยอมพร่าชีวิตได้ ฉันใด

เอวมฺปิ สพฺพภูเตสุ มานสมฺภาวเย อปริมาณํ	พึงเจริญเมตตา มีในใจ ไม่มีประมาณในสัตว์ทั้งปวง แม้ฉันนั้น
เมตฺตญฺจ สพฺพโลกสฺมึ มานสมฺภาวเย อปริมาณํ	บุคคลพึงเจริญเมตตา มีในใจ ไม่มีประมาณไปในโลกทั้งสิ้น
อุทฺธํ อโธ จ ติริยญฺจ	ทั้งเบื้องบนเบื้องต่ำเบื้องเฉียง
อสมฺพาธํ อเวรํ อสปตฺตํ	เป็นธรรมอันไม่คับแคบ ไม่มีเวร ไม่มีศัตรู
ติฏฺฐญฺจรํ นิสินฺโน วา	ผู้เจริญเมตตาจิตนั้น ยืนอยู่ก็ดี เดินไปก็ดี นั่งแล้วก็ดี
สยาโน วา ยาวตสฺส วิคตมิทฺโธ	นอนแล้วก็ดี เป็นผู้ปราศจากความง่วงนอนเพียงใด
เอตํ สตึ อธิฏฺเฐยฺย	ก็ตั้งสติอันนั้นไว้เพียงนั้น
พฺรหฺมเมตํ วิหารํ อิธมาหุ	บัณฑิตทั้งหลาย กล่าวกิริยาอันนี้ว่าเป็นพรหมวิหารในพระศาสนานี้
ทิฏฺฐิญฺจ อนุปคมฺม สีลวา	บุคคลที่มีเมตตา ไม่เข้าถึงทิฏฐิ เป็นผู้มีศีล
ทสฺสเนน สมฺปนฺโน	ถึงพร้อมแล้วด้วยทัสสนะ (คือโสดาปัตติมรรค)
กาเมสุ วิเนยฺย เคธํ	นำความหมกมุ่นในกามทั้งหลายออก
น หิ ชาตุ คพฺภเสยฺยํ ปุนเรตีติ.	ย่อมไม่ถึงความนอน (เกิด) ในครรภ์อีก โดยแท้ทีเดียวแล.

เริ่มขันธปริตร

สพฺพาสีวิสชาตีนํ ทิพฺพมนฺตาคทํ วิย ยนฺนาเสติ วิสํ โฆรํ	พระปริตรอันใด ย่อมยังพิษอันร้ายแห่งงูร้ายทั้งหลาย ให้ฉิบหายไป ดุจยาวิเศษอันประกอบด้วยมนต์ทิพย์.
เสสญฺจาปิ ปริสฺสยํ อาณกฺเขตฺตมฺหิ สพฺพตฺถ สพฺพทา สพฺพปาณินํ สพฺพโสปิ นิวาเรติ	อนึ่ง พระปริตรอันใด ย่อมห้ามกันอันตรายอันเศษ ของสัตว์ทั้งสิ้น โดยประการทั้งปวง ในอาณาเขตในที่ทั้งหมด ในกาลทุกเมื่อ
ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.	เราทั้งหลาย จงสวดปริตรอันนั้นเทอญ.

ขันธปริตร

วิรูปกฺเขหิ เม เมตฺตํ	ความเป็นมิตรของเรา จงมีกับพระยานาคทั้งหลาย สกุลวิรูปักข์ด้วย
เมตฺตํ เอราปเถหิ เม	ความเป็นมิตรของเรา จงมีกับพระยานาคทั้งหลาย สกุลเอราบถด้วย

ฉพฺยาปุตฺเตหิ เม เมตฺตํ	ความเป็นมิตรของเรา จงมีกับพระยานาคทั้งหลาย สกุลฉัพยาบุตรด้วย
เมตฺตํ กณฺหาโคตมเกหิ จ	ความเป็นมิตรของเรา จงมีกับพระยานาคทั้งหลาย สกุลกัณหาโคตมกะด้วย
อปาทเกหิ เม เมตฺตํ	ความเป็นมิตรของเรา จงมีกับสัตว์ทั้งหลาย ที่ไม่มีเท้าด้วย
เมตฺตํ ทิปาทเกหิ เม	ความเป็นมิตรของเรา จงมีกับสัตว์ทั้งหลาย ที่มี ๒ เท้าด้วย
จตุปฺปเทหิ เม เมตฺตํ	ความเป็นมิตรของเรา จงมีกับสัตว์ทั้งหลาย ที่มี ๔ เท้าด้วย
เมตฺตํ พหุปฺปเทหิ เม	ความเป็นมิตรของเรา จงมีกับสัตว์ทั้งหลาย ที่มีเท้ามากด้วย
มา มํ อปาทโก หึสิ	สัตว์ไม่มีเท้าอย่าเบียดเบียนเรา
มา มํ หึสิ ทิปาทโก	สัตว์ ๒ เท้าอย่าเบียดเบียนเรา
มา มํ จตุปฺปโท หึสิ	สัตว์ ๔ เท้าอย่าเบียดเบียนเรา
มา มํ หึสิ พหุปฺปโท	สัตว์มากเท้าอย่าเบียดเบียนเรา
สพฺเพ สตฺตา สพฺเพ ปาณา	ขอสรรพสัตว์มีชีวิตทั้งหลาย
สพฺเพ ภูตา จ เกวลา	ที่เกิดมาทั้งหมดจนสิ้นเชิงด้วย

สพฺเพ ภทฺรานิ ปสฺสนฺตุ	จงเห็นซึ่งความเจริญทั้งหลายทั้ง-ปวงเถิด
มา กิญฺจิ ปาปมาคมา	โทษลามกไร ๆ อย่าได้มาถึงแล้วแก่สัตว์เหล่านั้น
อปฺปมาโณ พุทฺโธ	พระพุทธเจ้า ทรงพระคุณไม่มีประมาณ
อปฺปมาโณ ธมฺโม	พระธรรม ทรงพระคุณไม่มีประมาณ
อปฺปมาโณ สงฺโฆ	พระสงฆ์ ทรงพระคุณไม่มีประมาณ
ปมาณวนฺตานิ สิรึสปานิ อหิ วิจฺฉิกา สตปที อุณฺณานาภี สรพู มูสิกา	สัตว์เสือกคลานทั้งหลาย คือ งู แมลงป่อง ตะเข็บ ตะขาบ แมลงมุม ตุ๊กแก หนู เหล่านี้ล้วนมีประมาณ (ไม่มากเหมือนคุณพระรัตนตรัย)
กตา เม รกฺขา กตา เม ปริตฺตา	ความรักษา อันเรากระทำแล้ว ความป้องกัน อันเรากระทำแล้ว
ปฏิกฺกมนฺตุ ภูตานิ	หมู่สัตว์ทั้งหลาย จงหลีกไปเสีย
โสหํ นโม ภควโต	เรานั้นกระทำการนอบน้อม แด่พระผู้มีพระภาคเจ้าอยู่

นโม สตฺตนฺนํ
สมฺมาสมฺพุทฺธานํ.

ทำการนอบน้อม แด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย ๗ พระองค์อยู่.

เริ่มโมรปริตร

ปูเรนฺตมฺโพธิสมฺภาเร
นิพฺพตฺตํ โมรโยนิยํ
เยน สํวิหิตารกฺขํ
มหาสตฺตํ วเน จรา
จิรสฺสํ วายมนฺตาปิ
เนว สกฺขึสุ คณฺหิตุํ
พฺรหฺมมนฺตนฺติ อกฺขาตํ
ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

พวกพรานไพร แม้พยายามอยู่ช้านานไม่อาจนั่นเทียว เพื่อจะจับมหาสัตว์ ผู้บังเกิดแล้วในกำเนิดแห่งนกยูง ผู้ยังโพธิสมภารให้บริบูรณ์อยู่ มีความรักษาอันตนจัดแจงดีแล้ว ด้วยพระปริตรอันใด

เราทั้งหลาย จงสวดปริตรอันนั้น ที่พระพุทธเจ้าทรงเรียกว่า พรหมมนตร์ เทอญ.

โมรปริตร

อุเทตยญฺจกฺขุมา เอกราชา
หริสฺสวณฺโณ ปฐวิปฺปภาโส

พระอาทิตย์ เป็นดวงตาของโลก เป็นเอกราช มีสีเพียงดังสีแห่งทอง ยังพื้นปฐพีให้สว่างอุทัยขึ้นมา

ตํ ตํ นมสฺสามิ	เพราะเหตุนั้น ข้าขอนอบน้อมพระอาทิตย์นั้น
หริสฺสวณฺณํ ปชวิปฺปภาสํ	ซึ่งมีสีเพียงดังสีแห่งทอง ยังพื้นปฐพีให้สว่าง
ตยชฺช คุตฺตา วิหเรมุ ทิวสํ	ข้าทั้งหลาย อันท่านปกครองแล้วในวันนี้ พึงอยู่เป็นสุขตลอดวัน
เย พฺราหฺมณา เวทคุ สพฺพธมฺเม	พราหมณ์ทั้งหลายเหล่าใด ผู้ถึงซึ่งเวทในธรรมทั้งปวง
เต เม นโม	พราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้น จงรับความนอบน้อมของข้า
เต จ มํ ปาลยนฺตุ	อนึ่ง พราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้นจงรักษาซึ่งข้า
นมตฺถุ พุทฺธานํ	ความนอบน้อมของข้า จงมีแด่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย
นมตฺถุ โพธิยา	ความนอบน้อมของข้า จงมีแด่พระโพธิญาณ
นโม วิมุตฺตานํ	ความนอบน้อมของข้า จงมีแด่ท่านผู้พ้นแล้วทั้งหลาย
นโม วิมุตฺติยา	ความนอบน้อมของข้า จงมีแด่วิมุตติธรรม

อิมํ โส ปริตฺตํ กตฺวา โมโร จรติ เอสนา.	นกยูงนั้นได้กระทำปริตรอันนี้แล้ว จึงเที่ยวไปเพื่ออันแสวงหาอาหาร.
อเปตยญฺจกฺขุมา เอกราชา หริสฺสวณฺโณ ปฐวิปฺปภาโส	พระอาทิตย์นี้ เป็นดวงตาของโลก เป็นเอกราช มีสีเพียงดังสีแห่งทอง ยังพื้นปฐพีให้สว่าง ย่อมอัสดงคตไป
ตํ ตํ นมสฺสามิ	เพราะเหตุนั้น ข้าขอนอบน้อมพระอาทิตย์นั้น
หริสฺสวณฺณํ ปฐวิปฺปภาสํ	ซึ่งมีสีเพียงดังสีแห่งทอง ยังพื้นปฐพีให้สว่าง
ตยชฺช คุตฺตา วิหเรมุ รตฺตึ	ข้าทั้งหลาย อันท่านปกครองแล้วในวันนี้ พึงอยู่เป็นสุขตลอดคืน
เย พฺราหฺมณา เวทคู สพฺพธมฺเม	พราหมณ์ทั้งหลายเหล่าใด ผู้ถึงซึ่งเวทในธรรมทั้งปวง
เต เม นโม	พราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้น จงรับความนอบน้อมของข้า
เต จ มํ ปาลยนฺตุ	อนึ่ง พราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้น จงรักษาซึ่งข้า
นมตฺถุ พุทฺธานํ	ความนอบน้อมของข้า จงมีแด่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย
นมตฺถุ โพธิยา	ความนอบน้อมของข้า จงมีแด่พระโพธิญาณ

นโม วิมุตฺตานํ	ความนอบน้อมของข้า จงมีแด่ท่านผู้พ้นแล้วทั้งหลาย
นโม วิมุตฺติยา	ความนอบน้อมของข้า จงมีแด่วิมุตติธรรม
อิมํ โส ปริตฺตํ กตฺวา โมโร วาสมกปฺปยีติ.	นกยูงนั้น ได้กระทำปริตรอันนี้แล้ว จึงสำเร็จความอยู่แล.

เริ่มธชัคคสูตร

ยสฺสานุสฺสรเณนาปิ	แม้ด้วยการระลึกถึงปริตรอันใด
อนฺตลิกฺเขปิ ปาณิโน	สัตว์ทั้งหลายแม้ในท้องฟ้า
ปติฏฺฐมธิคจฺฉนฺติ	ย่อมได้ที่พึ่ง
ภูมิยํ วิย สพฺพทา	ดุจสัตว์ในแผ่นดินในกาลทุกเมื่อ
สพฺพูปทฺทวชาลมฺหา ยกฺขโจราทิสมฺภวา คณนา น จ มุตฺตานํ	ก็ความนับสัตว์ทั้งหลาย ผู้พ้นจากข่าย คืออุปัทวะทั้งปวง อันเกิดแก่สัตว์มียักษ์และโจรเป็นต้น มิได้มี
ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.	เราทั้งหลาย จงสวดปริตรอันนั้นเทอญ.

ธชัคคสูตร

เอวมฺเม สุตํ	อันข้าพเจ้า (พระอานนทเถระ) ได้สดับมาแล้วอย่างนี้
เอกํ สมยํ ภควา	สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้า
สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม	เสด็จประทับอยู่ที่เชตวันวิหาร อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้เมืองสาวัตถี
ตตฺร โข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ	ในกาลนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสเรียกพระภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ดังนี้แล้ว
ภทนฺเตติ เต ภิกฺขู ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ	พระภิกษุเหล่านั้น จึงทูลรับพระพุทธพจน์ ของพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พระพุทธเจ้าข้า ดังนี้
ภควา เอตทโวจ	พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า
ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว	ดูก่อนภกษุทั้งหลาย เรื่องดึกดำบรรพ์เคยมีมาแล้ว
เทวาสุรสงฺคาโม	สงครามแห่งเทพดากับอสูร
สมุปพฺยุฬฺโห อโหสิ	ได้เกิดประชิดกันแล้ว
อถโข ภิกฺขเว สกฺโก	ครั้งนั้นแล ภกษุทั้งหลาย ท้าวสักกเทวราช

เทวานมินฺโท เทเว ตาวตึเส อามนฺเตสิ	ผู้เป็นเจ้าแห่งพวกเทพดา เรียกหมู่เทพดาในชั้นดาวดึงส์มาสั่งว่า
สเจ มาริสา เทวานํ สงฺคาม-คตานํ อุปฺปชฺเชยฺย ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา	ดูก่อนท่านผู้นิรทุกข์ ถ้าความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ขนพองสยองเกล้าก็ดี พึงบังเกิดขึ้นแก่หมู่เทพดา ผู้ไปสู่สงครามในสมัยใด
มเมว ตสฺมึ สมเย ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ	ในสมัยนั้น ท่านทั้งหลายพึงแลดูชายธงของเรานั้นเทียว
มมํ หิ โว ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ	เพราะว่า เมื่อท่านทั้งหลายแลดูชายธงของเราอยู่
ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา	ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ขนพองสยองเกล้าก็ดี อันใดจักมี
โส ปหิยฺยิสฺสติ	อันนั้นจักหายไป
โน เจ เม ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ	ถ้าท่านทั้งหลาย ไม่แลดูชายธงของเรา
อถ ปชาปติสฺส เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ	ทีนั้นท่านทั้งหลาย พึงแลดูชายธงของเทวราชชื่อปชาบดี
ปชาปติสฺส หิ โว เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ	เพราะว่า เมื่อท่านทั้งหลายแลดูชายธงของเทวราช ชื่อปชาบดีอยู่

ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา	ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ขนพองสยองเกล้าก็ดี อันใดจักมี
โส ปหิยฺยิสฺสติ	อันนั้นจักหายไป
โน เจ ปชาปติสฺส เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ	ถ้าท่านทั้งหลาย ไม่แลดูชายธงของเทวราช ชื่อปชาบดี
อถ วรุณสฺส เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ	ทีนั้น ท่านทั้งหลาย พึงแลดูชายธงของเทวราช ชื่อวรุณ
วรุณสฺส หิ โว เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ	เพราะว่า เมื่อท่านทั้งหลายแลดูชายธงของเทวราช ชื่อวรุณอยู่
ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา	ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ขนพองสยองเกล้าก็ดี อันใดจักมี
โส ปหิยฺยิสฺสติ	อันนั้นจักหายไป
โน เจ วรุณสฺส เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ	ถ้าท่านทั้งหลาย ไม่แลดูชายธงของเทวราช ชื่อวรุณ
อถ อีสานสฺส เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลเกยฺยาถ	ทีนั้นท่านทั้งหลาย พึงแลดูชายธงของเทวราช ชื่ออีสาน
อีสานสฺส หิ โว เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ	เพราะว่า เมื่อท่านทั้งหลายแลดูชายธงของเทวราช ชื่ออีสานอยู่

ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา	ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ขนพองสยองเกล้าก็ดี อันใดจักมี
โส ปหิยฺยิสฺสตีติ	อันนั้นจักหายไป ดังนี้
ตํ โข ปน ภิกฺขเว	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ข้อนั้นแล
สกฺกสฺส วา เทวานมินฺทสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ	คือการแลดูชายธงของสักกเทวราช ผู้เป็นเจ้าแห่งเทพดาก็ตาม
ปชาปติสฺส วา เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ	การแลดูชายธงของเทวราช ชื่อปชาบดีก็ตาม
วรุณสฺส วา เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ	การแลดูชายธงของเทวราช ชื่อวรุณก็ตาม
อีสานสฺส วา เทวราชสฺส ธชคฺคํ อุลฺโลกยตํ	การแลดูชายธงของเทวราช ชื่ออีสานก็ตาม
ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา	ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ขนพองสยองเกล้าก็ดี อันใดจักมี
โส ปหิยฺเยถาปิ โนปิ ปหิยฺเยถ	อันนั้นพึงหายไปได้บ้าง ไม่หายบ้าง
ตํ กิสฺส เหตุ	ข้อนั้นเป็นเหตุแห่งอะไร
สกฺโก หิ ภิกฺขเว เทวานมินฺโท	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เหตุว่าท้าวสักกเทวราชผู้เป็นเจ้าแห่งเทพดา

อวีตราโค อวีตโทโส อวีตโมโห	เธอมีราคะยังไม่สิ้นไป มีโทสะยังไม่สิ้นไป มีโมหะยังไม่สิ้นไป
ภิรุ ฉมฺภี อุตฺตราสี ปลายีติ	เธอยังเป็นผู้กลัว ยังเป็นผู้หวาด ยังเป็นผู้สะดุ้ง ยังเป็นผู้หนี ดังนี้
อหญฺจ โข ภิกฺขเว เอวํ วทามิ	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ส่วนเราแลกล่าวอย่างนี้ว่า
สเจ ตุมฺหากํ ภิกฺขเว อรญฺญ-คตานํ วา รุกฺขมูลคตานํ วา สุญฺญาคารคตานํ วา	ถ้าว่าเมื่อท่านทั้งหลาย ไปอยู่ในป่าก็ตาม ไปอยู่ที่โคนต้นไม้ก็ตาม ไปอยู่ในเรือนเปล่าก็ตาม
อุปฺปชฺเชยฺย ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา	ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ขนพองสยองเกล้าก็ดี พึงเกิดขึ้นในสมัยใด
มเมว ตสฺมึ สมเย อนุสฺสเรยฺยาถ	ในสมัยนั้น ท่านทั้งหลายพึงระลึกถึงเรานั่นเทียวว่า
อิติปิ	แม้เพราะเหตุนี้ ๆ
โส ภควา	พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น
อรหํ	เป็นผู้ไกลกิเลส เป็นผู้ควรไหว้ควรบูชา
สมฺมาสมฺพุทฺโธ	เป็นผู้รู้ชอบเอง
วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน	เป็นผู้บริบูรณ์แล้วด้วยวิชชาและจรณะ

สุคโต	เป็นพระสุคตผู้เสด็จไปดีแล้ว
โลกวิทู	เป็นผู้ทรงรู้โลก
อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ	เป็นผู้ฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า
สตฺถา เทวมนุสฺสานํ	เป็นศาสดาผู้สอนของเทพดา และมนุษย์ทั้งหลาย
พุทฺโธ	เป็นผู้เบิกบานแล้ว
ภควาติ	เป็นผู้จำแนกธรรม ดังนี้
มมํ หิ โว ภิกฺขเว อนุสฺสรตํ	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะว่าเมื่อท่านทั้งหลาย ตามระลึกถึงเราอยู่
ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา	ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ขนพองสยองเกล้าก็ดี อันใดจักมี
โส ปหิยฺยิสฺสติ	อันนั้นจักหายไป
โน เจ มํ อนุสฺสเรยฺยาถ	ถ้าท่านทั้งหลายไม่ระลึกถึงเรา
อถ ธมฺมํ อนุสฺสเรยฺยาถ	ทีนั้นพึงตามระลึกถึงพระธรรมว่า
สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม	พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว
สนฺทิฏฺฐิโก	เป็นของอันบุคคลพึงเห็นเอง
อกาลิโก	เป็นของไม่มีกาลเวลา
เอหิปสฺสิโก	เป็นของจะร้องเรียกผู้อื่นให้มาดูได้

โอปนยิโก	เป็นของอันบุคคลพึงน้อมเข้ามาใส่ใจ
ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ	เป็นของอันวิญญูชนทั้งหลาย พึงรู้เฉพาะตัว ดังนี้
ธมฺมํ หิ โว ภิกฺขเว อนุสฺสรตํ	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะว่าเมื่อท่านทั้งหลาย ตามระลึกถึงพระธรรมอยู่
ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา	ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ขนพองสยองเกล้าก็ดี อันใดจักมี
โส ปหิยฺยิสฺสติ	อันนั้นจักหายไป
โน เจ ธมฺมํ อนุสฺสเรยฺยาถ	ถ้าท่านทั้งหลาย ไม่ระลึกถึงพระธรรม
อถ สงฺฆํ อนุสฺสเรยฺยาถ	ทีนั้นพึงตามระลึกถึงพระสงฆ์ว่า
สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ	พระสงฆ์สาวก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว
อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ	พระสงฆ์สาวก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติตรงแล้ว
ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ	พระสงฆ์สาวก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติถูกแล้ว

สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ	พระสงฆ์สาวก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติชอบแล้ว
ยทิทํ	คือ
จตฺตาริ ปุริสยุคานิ	คู่แห่งบุรุษทั้งหลาย ๔
อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา	บุรุษบุคคลทั้งหลาย ๘
เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ	นี่พระสงฆ์สาวก ของพระผู้มีพระภาคเจ้า
อาหุเนยฺโย	ท่านเป็นผู้ควรสักการะที่เขานำมาบูชา
ปาหุเนยฺโย	ท่านเป็นผู้ควรของต้อนรับ
ทกฺขิเณยฺโย	ท่านเป็นผู้ควรทักษิณาทาน
อญฺชลิกรณีโย	ท่านเป็นผู้ควรอัญชลีกรรม
อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ	ท่านเป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาอื่นยิ่งกว่า ดังนี้
สงฺฆํ หิ โว ภิกฺขเว อนุสฺสรตํ	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะว่าเมื่อท่านทั้งหลาย ระลึกถึงพระสงฆ์อยู่
ยมฺภวิสฺสติ ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส วา	ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ขนพองสยองเกล้าก็ดี อันใดจักมี
โส ปหิยฺยิสฺสติ	อันนั้นจักหายไป

ตํ กิสฺส เหตุ	ข้อนั้นเป็นเหตุแห่งอะไร
ตถาคโต หิ ภิกฺขเว	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เหตุว่าพระตถาคต
อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ	เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
วีตราโค วีตโทโส วีตโมโห	มีราคะสิ้นไปแล้ว มีโทสะสิ้นไปแล้ว มีโมหะสิ้นไปแล้ว
อภิรุ อจฺฉมฺภี	เป็นผู้ไม่กลัว เป็นผู้ไม่หวาด
อนุตฺตราสี อปลายีติ	เป็นผู้ไม่สะดุ้ง เป็นผู้ไม่หนี ดังนี้แล
อิทมโวจ ภควา	พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้
อิทํ วตฺวาน สุคโต	พระองค์ผู้เป็นพระสุคต ครั้นตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว
อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา	ลำดับนั้น พระองค์ผู้เป็นพระศาสดา จึงตรัสพระพุทธพจน์นี้อีกว่า
อรญฺเญ รุกฺขมูเล วา สุญฺญาคาเรว ภิกฺขโว	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อท่านทั้งหลายอยู่ในป่า หรือในรุกขมูล หรือในเรือนเปล่า
อนุสฺสเรถ สมฺพุทฺธํ	พึงระลึกถึงพระสัมพุทธ
ภยํ ตุมฺหาก โน สิยา	ภัยจะไม่พึงมี แก่ท่านทั้งหลาย

โน เจ พุทฺธํ สเรยฺยาถ	ถ้าท่านทั้งหลาย ไม่ระลึกถึงพระพุทธ
โลกเชฏฺฐํ นราสภํ	ซึ่งเป็นใหญ่กว่าโลก ประเสริฐกว่านรชน
อถ ธมฺมํ สเรยฺยาถ	ทีนั้นพึงระลึกถึงพระธรรม
นิยฺยานิกํ สุเทสิตํ	อันเป็นเครื่องนำออก ที่เราแสดงไว้ดีแล้ว
โน เจ ธมฺมํ สเรยฺยาถ	ถ้าท่านทั้งหลาย ไม่ระลึกถึงพระธรรม
นิยฺยานิกํ สุเทสิตํ	อันเป็นเครื่องนำออก ที่เราแสดงไว้ดีแล้ว
อถ สงฺฆํ สเรยฺยาถ	ทีนั้นพึงระลึกถึงพระสงฆ์
ปุญฺญกฺเขตฺตํ อนุตฺตรํ	ซึ่งเป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาอื่นยิ่งกว่า
เอวมฺพุทฺธํ สรนฺตานํ ธมฺมํ สงฺฆญฺจ ภิกฺขโว	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อท่านทั้งหลายมาระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์อยู่อย่างนี้
ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํโส น เหสฺสตีติ.	ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ขนพองสยองเกล้าก็ดี จักไม่มีแล.

เริ่มอาฏานาฏิยปริตร

อปฺปสนฺเนหิ นาถสฺส สาสเน สาธุสมฺมเต อมนุสฺเสหิ จณฺเฑหิ สทา กิพฺพิสการิภิ ปริสานญฺจตสฺสนฺน- มหึสาย จ คุตฺติยา ยนฺเทเสสิ มหาวีโร	พระพุทธเจ้าผู้แกล้วกล้าใหญ่ยิ่ง ทรงแสดงพระปริตรอันใด เพื่อความไม่เบียดเบียนกันด้วย เพื่อความคุ้มครองตนด้วย แก่บริษัท ๔ เหล่า อันเกิดจากหมู่อมนุษย์ที่ร้ายกาจกระทำซึ่งกรรมอันหยาบช้าทุกเมื่อ ผู้มิได้เลื่อมใสในพระศาสนาของพระพุทธเจ้า ผู้เป็นที่พึ่งของโลก อันสัตบุรุษสมมติว่าเป็นศาสนาอันดี
ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.	เราทั้งหลาย จงสวดปริตรอนนั้นเทอญ.

อาฏานาฏิยปริตร

วิปสฺสิสฺส นมตฺถุ	ความนอบน้อมแห่งข้าพเจ้า จงมีแด่พระวิปัสสีพุทธเจ้า
จกฺขุมนฺตสฺส สิรีมโต	ผู้มีจักษุ ผู้มีสิริ
สิขิสฺสปิ นมตฺถุ	ความนอบน้อมแห่งข้าพเจ้า จงมีแม้แด่พระสิขีพุทธเจ้า

สพฺพภูตานุกมฺปีโน	ผู้มีปกติอนุเคราะห์แก่สัตว์ทั้งปวง
เวสฺสภุสฺส นมตฺถุ	ความนอบน้อมแห่งข้าพเจ้า จงมีแด่พระเวสสภูพุทธเจ้า
นฺหาตกสฺส ตปสฺสิโน	ผู้มีกิเลสอันล้างแล้ว ผู้มีตปะ
นมตฺถุ กกุสนฺธสฺส	ความนอบน้อมแห่งข้าพเจ้า จงมีแด่พระกกุสันธพุทธเจ้า
มารเสนปฺปมทฺทิโน	ผู้ย่ำยีเสียซึ่งมารและเสนา
โกนาคมนสฺส นมตฺถุ	ความนอบน้อมแห่งข้าพเจ้า จงมีแด่พระโกนาคมนพุทธเจ้า
พฺราหฺมณสฺส วุสีมโต	ผู้มีบาปอันลอยเสียแล้ว ผู้มีพรหมจรรย์อันอยู่จบแล้ว
กสฺสปสฺส นมตฺถุ	ความนอบน้อมแห่งข้าพเจ้า จงมีแด่พระกัสสปพุทธเจ้า
วิปฺปมุตฺตสฺส สพฺพธิ	ผู้พ้นแล้วจากกิเลสทั้งปวง
องฺคีรสสฺส นมตฺถุ	ความนอบน้อมแห่งข้าพเจ้า จงมีแด่พระอังคีรสพุทธเจ้า
สกฺยปุตฺตสฺส สิรีมโต	ผู้เป็นโอรสแห่งศากยราช ผู้มีสิริ
โย อิมํ ธมฺมมเทเสสิ	พระพุทธเจ้าพระองค์ใด ได้ทรงแสดงแล้วซึ่งธรรมนี้
สพฺพทุกฺขาปนูทนํ	เป็นเครื่องบรรเทาเสีย ซึ่งทุกข์ทั้งปวง

เย จาปี นิพฺพุตา โลเก	อนึ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่าใดก็ดี ที่ดับกิเลสแล้วในโลก
ยถาภูตํ วิปสฺสิสุํ	เห็นแจ้งธรรมตามเป็นจริง
เต ชนา อปิสุณา	พระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้นเป็นคนไม่มีความส่อเสียด
มหนฺตา วีตสารทา	ผู้ใหญ่ ผู้มีความครั่นคร้ามไปปราศแล้ว
หิตํ เทวมนุสฺสานํ ยํ นมสฺสนฺติ โคตมํ	เทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย นอบน้อมอยู่ ซึ่งพระพุทธเจ้าพระองค์ใด ผู้เป็นโคตมโคตร ผู้เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่เทพดา และมนุษย์ทั้งหลาย
วิชฺชาจรณสมฺปนฺนํ	ถึงพร้อมแล้วด้วยวิชชาและจรณะ
มหนฺตํ วีตสารทํ	ผู้ใหญ่ ผู้มีความครั่นคร้ามไปปราศแล้ว
วิชฺชาจรณสมฺปนฺนํ พุทฺธํ วนฺทาม โคตมนฺติ	ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอนมัสการพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ผู้โคตม-โคตร ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยวิชชาและจรณะ
เอเต จญฺเญ จ สมฺพุทฺธา	พระพุทธเจ้าเหล่านี้ก็ดี เหล่าอื่นก็ดี

อเนกสตโกฏิโย	หลายร้อยโกฏิ
สพฺเพ พุทฺธา อสมสมา	พระพุทธเจ้าเหล่านั้น ทั้งหมดเสมอกัน ไม่มีใครเหมือน
สพฺเพ พุทฺธา มหิทฺธิกา	พระพุทธเจ้าเหล่านั้น ล้วนมีฤทธิ์มาก
สพฺเพ ทสพลูเปตา	ล้วนประกอบแล้ว ด้วยทศพลญาณ
เวสารชฺเชหุปาคตา	ประกอบไปด้วยเวสารัชชญาณ
สพฺเพ เต ปฏิชานนฺติ	พระพุทธเจ้าเหล่านั้น ล้วนตรัสรู้อยู่
อาสภณฺฐานมุตฺตมํ	ซึ่งอาสภฐานอันอุดม
สีหนาทํ นทนฺเต เต ปริสาสุ วิสารทา	พระพุทธเจ้าเหล่านั้น เป็นผู้องอาจไม่ครั่นคร้าม บันลือสีหนาทในบริษัททั้งหลาย
พฺรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตนฺติ	ยังพรหมจักรให้เป็นไป
โลเก อปฺปฏิวตฺติยํ	อันใคร ๆ ยังไม่ให้เป็นไปแล้วในโลก
อุเปตา พุทฺธธมฺเมหิ	พระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้น ประกอบแล้วด้วยพุทธธรรมทั้งหลาย
อฏฺฐารสหิ นายกา	๑๘ เป็นนายก

ทฺวตฺตึสลกฺขณูเปตา- สีตฺยานุพฺยญฺชนาธรา	ผู้ประกอบด้วยพระลักษณะ ๓๒ ประการ และทรงซึ่งอนุพยัญชนะ ๘๐
พฺยามปฺปภาย สุปฺปภา	มีพระรัศมีอันงาม ด้วยพระรัศมีมีมณฑลข้างละวา
สพฺเพ เต มุนิกุญฺชรา	พระพุทธเจ้าเหล่านั้น ล้วนเป็นมุนีอันประเสริฐ
พุทฺธา สพฺพญฺญุโน เอเต	พระพุทธเจ้าเหล่านั้น ล้วนเป็นพระสัพพัญญู
สพฺเพ ขีณาสวา ชินา	ล้วนเป็นพระขีณาสพผู้ชนะ
มหปฺปภา มหาเตชา	มีพระรัศมีมาก มีพระเดชมาก
มหาปญฺญา มหพฺพลา	มีพระปัญญามาก มีพระกำลังมาก
มหาการุณิกา ธีรา	มีพระกรุณามาก เป็นนักปราชญ์
สพฺเพสานํ สุขาวหา	นำสุขมาเพื่อสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง
ทีปา นาถา ปติฏฺฐา จ	เป็นเกาะ เป็นที่พึ่ง และเป็นที่อาศัย
ตาณา เลณา จ ปาณินํ	เป็นที่ต้านทาน และเป็นที่เร้นของสัตว์
คตี พนฺธู มหสฺสาสา	เป็นคติ เป็นเผ่าพันธุ์ เป็นที่ยินดีมาก

สรณา จ หิเตสิโน	เป็นที่ระลึก และทรงแสวงหาประโยชน์
สเทวกสฺส โลกสฺส	เพื่อสัตวโลกกับเทวโลก
สพฺเพ เอเต ปรายนา	พระพุทธเจ้าเหล่านั้น ล้วนเป็นเบื้องหน้าของสัตว์
เตสาหํ สิรสา ปาเท วนฺทามิ ปุริสุตฺตเม วจสา มนสา เจว วนฺทาเมเต ตถาคเต	ข้าพเจ้า ขอวันทาพระบาทของพระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้นด้วยเศียรเกล้า และขอวันทาพระพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้น ผู้เป็นบุรุษอันอุดม ผู้เป็นตถาคต ด้วยวาจาและใจทีเดียว
สยเน อาสเน ฐาเน	ในที่นอนด้วย ในที่นั่งด้วย ในที่ยืนด้วย
คมเน จาปิ สพฺพทา.	แม้ในที่เดินด้วย ในกาลทุกเมื่อ.
สทา สุเขน รกฺขนฺตุ พุทฺธา สนฺติกรา ตุวํ	พระพุทธเจ้าผู้กระทำความระงับจงรักษาท่านด้วยสุขในกาลทุกเมื่อ
เตหิ ตฺวํ รกฺขิโต สนฺโต	ท่านผู้อันพระพุทธเจ้าเหล่านั้นทรงรักษาแล้ว จงเป็นผู้ระงับ
มุตฺโต สพฺพภเยน จ สพฺพโรควินิมุตฺโต	พ้นแล้วจากภัยทั้งปวง และพ้นแล้วจากโรคทั้งปวง

สพฺพสนฺตาปวชฺชิโต	เว้นแล้วจากความเดือดร้อนทั้งปวง
สพฺพเวรมติกฺกนฺโต	ล่วงเสียซึ่งเวรทั้งปวง
นิพฺพุโต จ ตุวํ ภว	ท่านจงเป็นผู้ดับทุกข์ทั้งปวงด้วย
สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ	ความจัญไรทั้งปวงจงเว้นไป
สพฺพโรโค วินสฺสตุ	โรคทั้งปวงจงฉิบหายไป
มา เต ภวตฺวนฺตราโย	อันตรายอย่าได้มีแก่ท่าน
สุขี ทีฆายุโก ภว	ขอท่านจงเป็นผู้มีสุข มีอายุยืน
อภิวาทนสีลิสฺส นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ.	ธรรมทั้งหลาย ๔ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมเจริญแก่บุคคลมีความไหว้ต่อบุคคลผู้ควรไหว้เป็นปกติ ผู้อ่อนน้อมต่อบุคคลผู้เจริญเป็นนิตย์.

เริ่มอังคุลิมาลปริตร

ปริตฺตํ ยมฺภณนฺตสฺส นิสินฺนฏฺฐานโธวนํ อุทกมฺปิ วินาเสติ สพฺพเมว ปริสฺสยํ	แม้น้ำล้างที่นั่งของพระองคุลิมาลเถระ ผู้กล่าวอยู่ซึ่งพระปริตรอันใด ให้อันตรายทั้งปวงพินาศไป

โสตฺถินา คพฺภวุฏฺฐานํ ยญฺจ สาเธติ ตํขเณ	อนึ่ง พระปริตรอันใด ยังความคลอดจากครรภ์ให้สำเร็จ โดยสวัสดีในขณะนั้น
เถรสฺสงฺคุลิมาลสฺส โลกนาเถน ภาสิตํ	ที่พระโลกนาถทรงภาษิตแก่พระองคุลิมาลเถระ
กปฺปฏฺฐายิ มหาเตชํ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.	เราทั้งหลาย จงสวดปริตรอันนั้น ซึ่งเป็นของตั้งอยู่ตลอดกัลป์ และมีเดชอันใหญ่ เทอญ.

อังคุลิมาลปริตร

ยโตหํ ภคินิ อริยาย ชาติยา ชาโต	ดูก่อนน้องหญิง ตั้งแต่เราเกิดแล้วโดยชาติอริยะ
นาภิชานามิ สญฺจิจฺจ	ไม่รู้จักแกล้ง
ปาณํ ชีวิตา โวโรเปตา	ปลงสัตว์มีชีพจากชีวิต
เตน สจฺเจน โสตฺถิ เต	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมีแก่ท่าน
โหตุ โสตฺถิ คพฺภสฺส.	ขอความสวัสดี จงมีแก่ครรภ์ของท่าน.

โพชฌังคปริตร

โพชฺฌงฺโค สติสงฺขาโต	โพชฌงค์ ๗ ประการ คือ สติ-
ธมฺมานํ วิจโย ตถา	สัมโพชฌงค์ ธรรมวิจยสัมโพช-
วิริยมฺปีติปสฺสทฺธิ	ฌงค์ วิริยสัมโพชฌงค์ ปีติสัม-
โพชฺฌงฺคา จ ตถาปเร	โพชฌงค์ ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์
สมาธุเปกฺขโพชฺฌงฺคา	สมาธิสัมโพชฌงค์ อุเบกขาสัม-
สตฺเตเต สพฺพทสฺสินา	โพชฌงค์เหล่านี้ อันพระมุนีเจ้าผู้
มุนินา สมฺมทกฺขาตา	เห็นธรรมทั้งสิ้น ตรัสไว้ชอบแล้ว
ภาวิตา พหุลีกตา	อันบุคคลมาเจริญทำให้มากแล้ว
สํวตฺตนฺติ อภิญฺญาย	ย่อมเป็นไปเพื่อความรู้ยิ่ง
นิพฺพานาย จ โพธิยา	เพื่อนิพพาน และเพื่อความตรัสรู้
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้
โสตฺถิ เต โหตุ สพฺพทา	ขอความสวัสดี จงมีแก่ท่านทุกเมื่อ
เอกสฺมึ สมเย นาโถ	ในสมัยหนึ่งพระโลกนาถเจ้า
โมคฺคลฺลานญฺจ กสฺสปํ	ทอดพระเนตร พระโมคคัลลานะ
คิลาเน ทุกฺขิเต ทิสฺวา	และพระกัสสปะ เป็นไข้ถึงทุกข- เวทนาแล้ว
โพชฺฌงฺเค สตฺต เทสยิ	ทรงแสดงโพชฌงค์ ๗ ประการ
เต จ ตํ อภินนฺทิตฺวา	ท่านทั้ง ๒ ก็เพลิดเพลินภาษิตนั้น
โรคา มุจฺจึสุ ตํขเณ	หายโรคในขณะนั้น
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้

โสตฺถิ เต โหตุ สพฺพทา	ขอความสวัสดี จงมีแก่ท่านทุกเมื่อ
เอกทา ธมฺมราชาปิ	ครั้งหนึ่ง แม้พระธรรมราชา
เคลญฺเญนาภิปีฬิโต	อันความประชวรเบียดเบียนแล้ว
จุนฺทตฺเถเรน ตญฺเญว ภณาเปตฺวาน สาทรํ	รับสั่งให้พระจุนทเถระ แสดงโพชฌงค์นั้นโดยยินดี
สมฺโมทิตฺวา จ อาพาธา ตมฺหา วุฏฺฐาสิ ฐานโส	ก็ทรงบันเทิงพระหฤทัย หายความประชวรไปโดยฐานะ
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้
โสตฺถิ เต โหตุ สพฺพทา	ขอความสวัสดี จงมีแก่ท่านทุกเมื่อ
ปหีนา เต จ อาพาธา ติณฺณนฺนมฺปิ มเหสินํ	ก็อาพาธทั้งหลายนั้น อันพระมหาฤษีทั้ง ๓ องค์ละได้แล้ว
มคฺคาหตกิเลสาว ปตฺตานุปฺปตฺติธมฺมตํ	ถึงความไม่บังเกิดเป็นธรรมดาดุจกิเลสอันมรรคกำจัดแล้ว
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้
โสตฺถิ เต โหตุ สพฺพทา.	ขอความสวัสดี จงมีแก่ท่านทุกเมื่อ.

ปกิรณกคาถาสำหรับสวดต่อเจ็ดตำนาน

ยนฺทุนฺนิมิตฺตํ อวมงฺคลญฺจ	ลางชั่วร้ายอันใด และอวมงคลอันใด
โย จามนาโป สกุณสฺส สทฺโท	เสียงนก เป็นที่ไม่ชอบใจอันใด

ปาปคฺคโห ทุสฺสุปินํ อกนฺตํ	และบาปเคราะห์อันใด สุบินชั่วอันไม่พอใจอันใด มีอยู่
พุทฺธานุภาเวน วินาสเมนฺตุ	ขอสิ่งเหล่านั้น จงถึงความพินาศไป ด้วยอานุภาพพระพุทธเจ้า
ยนฺทุนฺนิมิตฺตํ อวมงฺคลญฺจ	ลางชั่วร้ายอันใด และอวมงคลอันใด
โย จามนาโป สกุณสฺส สทฺโท	เสียงนก เป็นที่ไม่ชอบใจอันใด
ปาปคฺคโห ทุสฺสุปินํ อกนฺตํ	และบาปเคราะห์อันใด สุบินชั่วอันไม่พอใจอันใด มีอยู่
ธมฺมานุภาเวน วินาสเมนฺตุ	ขอสิ่งเหล่านั้น จงถึงความพินาศไป ด้วยอานุภาพพระธรรมเจ้า
ยนฺทุนฺนิมิตฺตํ อวมงฺคลญฺจ	ลางชั่วร้ายอันใด และอวมงคลอันใด
โย จามนาโป สกุณสฺส สทฺโท	เสียงนก เป็นที่ไม่ชอบใจอันใด
ปาปคฺคโห ทุสฺสุปินํ อกนฺตํ	และบาปเคราะห์อันใด สุบินชั่วอันไม่พอใจอันใด มีอยู่
สงฺฆานุภาเวน วินาสเมนฺตุ.	ขอสิ่งเหล่านั้น จงถึงความพินาศไป ด้วยอานุภาพพระสงฆเจ้า.

ทุกฺขปฺปตฺตา จ นิทฺทุกฺขา ภยปฺปตฺตา จ นิพฺภยา โสกปฺปตฺตา จ นิสฺโสกา โหนฺตุ สพฺเพปี ปาณิโน	ขอสรรพสัตว์ทั้งหลาย ที่ถึงแล้วซึ่งทุกข์ จงเป็นผู้ไม่มีทุกข์ และที่ถึงแล้วซึ่งภัย จงเป็นผู้ไม่มีภัย และที่ถึงแล้วซึ่งโศก จงเป็นผู้ไม่มีโศก
เอตฺตาวตา จ อมฺเหหิ สมฺภตํ ปุญฺญสมฺปทํ สพฺเพเทวานุโมทนฺตุ	และขอเหล่าเทพเจ้าทั้งปวง จงอนุโมทนาซึ่งบุญสมบัติ อันเราทั้งหลายก่อสร้างแล้ว ด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้
สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา ทานํ ททนฺตุ สทฺธาย	เพื่ออันสำเร็จสมบัติทั้งปวง มนุษย์ทั้งหลาย จงให้ทานด้วยศรัทธา
สีลํ รกฺขนฺตุ สพฺพทา ภาวนาภิรตา โหนฺตุ คจฺฉนฺตุ เทวตา คตา	จงรักษาศีลในกาลทั้งปวง จงเป็นผู้ยินดีแล้วในภาวนา เทพดาทั้งหลายที่มาแล้ว เชิญกลับไปเถิด
สพฺเพ พุทฺธา พลปฺปตฺตา	พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ล้วนทรงพระกำลังทั้งหมด
ปจฺเจกานญฺจ ยํ พลํ อรหนฺตานญฺจ เตเชน รกฺขํ พนฺธามิ สพฺพโส.	กำลังใดแห่งพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลาย และแห่งพระอรหันต์ทั้งหลายมีอยู่ ข้าพเจ้าขอผูกความรักษา ด้วยเดชแห่งกำลังนั้นโดยประการทั้งปวง.

มหาการุณิโก นาโถ	ผู้เป็นที่พึ่งของสัตว์ ประกอบแล้วด้วยพระมหากรุณา
หิตาย สพฺพปาณินํ ปูเรตฺวา ปารมี สพฺพา	ยังบารมีทั้งหลายทั้งปวงให้เต็มเพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ทั้ง-หลาย
ปตฺโต สมฺโพธิมุตฺตมํ	ถึงแล้วซึ่งความตรัสรู้อันอุดม
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้
โหตุ เต ชยมงฺคลํ.	ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน.

ชยนฺโต โพธิยา มูเล สกฺยานํ นนฺทิวฑฺฒโน เอวํ ตฺวํ วิชโย โหหิ ชยสฺสุ ชยมงฺคเล อปราชิตปลฺลงฺเก สีเส ปฐวิโปกฺขเร อภิเสเก สพฺพพุทฺธานํ อคฺคปฺปตฺโต ปโมทติ.	ขอท่านจงมีชัยชนะ ในมงคลพิธี เหมือนพระจอมมุนีทรงชนะมาร ที่โคนโพธิพฤกษ์ ถึงความเป็นผู้เลิศในสรรพพุทธาภิเษก ทรงปราโมทย์อยู่บนอปราชิตบัลลังก์ อันสูง เป็นจอมมหาปฐพี ทรงเพิ่มพูนความยินดี แก่เหล่าประยูร-ญาติศากยวงศ์ฉะนั้น เทอญ.

สุนกฺขตฺตํ สุมงฺคลํ	เวลาที่สัตว์ประพฤติชอบ ชื่อว่าฤกษ์ดี มงคลดี
สุปภาตํ สุหุฏฺฐิตํ	สว่างดี รุ่งดี
สุขโณ สุมุหุตฺโต จ	และขณะดี ครู่ดี
สุยิฏฺฐํ พฺรหฺมจาริสุ	บูชาดีแล้ว ในพรหมจารีบุคคลทั้งหลาย
ปทกฺขิณํ กายกมฺมํ	กายกรรม เป็นประทักษิณ ส่วนเบื้องขวา
วาจากมฺมํ ปทกฺขิณํ	วจีกรรม เป็นประทักษิณ ส่วนเบื้องขวา
ปทกฺขิณํ มโนกมฺมํ	มโนกรรม เป็นประทักษิณ ส่วนเบื้องขวา
ปณิธี เต ปทกฺขิณา	ความปรารถนาของท่าน เป็นประทักษิณ ส่วนเบื้องขวา
ปทกฺขิณานิ กตฺวาน	สัตว์ทั้งหลาย ทำกรรมอันเป็นประทักษิณ ส่วนเบื้องขวาแล้ว
ลภนฺตตฺเถ ปทกฺขิเณ.	ย่อมได้ประโยชน์ทั้งหลาย อันเป็นประทักษิณ ส่วนเบื้องขวา.

โส อตฺถลทฺโธ สุขิโต	ท่านนั้น (ชาย) จงเป็นผู้มีประโยชน์อันได้แล้ว ถึงแล้วซึ่งความสุข
วิรุฬฺโห พุทฺธสาสเน	เจริญในพระพุทธศาสนา
อโรโค สุขิโต โหหิ	ไม่มีโรค ถึงแล้วซึ่งความสุข
สห สพฺเพหิ ญาติภิ	กับด้วยญาติทั้งหลายทั้งหมด
สา อตฺถลทฺธา สุขิตา	ท่านนั้น (หญิง) จงเป็นผู้มีประโยชน์อันได้แล้ว ถึงแล้วซึ่งความสุข
วิรุฬฺหา พุทฺธสาสเน	เจริญในพระพุทธศาสนา
อโรคา สุขิตา โหหิ	ไม่มีโรค ถึงแล้วซึ่งความสุข
สห สพฺเพหิ ญาติภิ	กับด้วยญาติทั้งหลายทั้งหมด
เต อตฺถลทฺธา สุขิตา	ท่านทั้งหลายนั้น (ทั้งชายทั้งหญิง) จงเป็นผู้มีประโยชน์อันได้แล้ว ถึงแล้วซึ่งความสุข
วิรุฬฺหา พุทฺธสาสเน	เจริญในพระพุทธศาสนา
อโรคา สุขิตา โหถ	ไม่มีโรค ถึงแล้วซึ่งความสุข
สห สพฺเพหิ ญาติภิ.	กับด้วยญาติทั้งหลายทั้งหมด.

สกฺกตฺวา พุทฺธรตนํ	เพราะทำความเคารพ พระพุทธ-รัตนะ
โอสถํ อุตฺตมํ วรํ	อันเป็นดังโอสถอันอุดมประเสริฐ
หิตํ เทวมนุสฺสานํ	เป็นประโยชน์ แก่เทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย
พุทฺธเตเชน โสตฺถินา นสฺสนฺตุปทฺทวา สพฺเพ ทุกฺขา วูปสเมนฺตุ เต	ขอสรรพอุปัทวะทั้งหลาย จงฉิบหายไป ขอทุกข์ทั้งหลายของท่านจงสงบไป โดยสวัสดี ด้วยเดชแห่งพระพุทธเจ้า
สกฺกตฺวา ธมฺมรตนํ	เพราะทำความเคารพ พระธรรม-รัตนะ
โอสถํ อุตฺตมํ วรํ	อันเป็นดังโอสถอันอุดมประเสริฐ
ปริฬาหูปสมนํ	สำหรับระงับความกระวนกระวาย
ธมฺมเตเชน โสตฺถินา นสฺสนฺตุปทฺทวา สพฺเพ ภยา วูปสเมนฺตุ เต	ขอสรรพอุปัทวะทั้งหลาย จงฉิบหายไป ขอภัยทั้งหลายของท่านจงสงบไป โดยสวัสดี ด้วยเดชแห่งพระธรรม
สกฺกตฺวา สงฺฆรตนํ	เพราะทำความเคารพ พระสังฆ-รัตนะ
โอสถํ อุตฺตมํ วรํ	อันเป็นดังโอสถอันอุดมประเสริฐ

อาหุเนยฺยํ ปาหุเนยฺยํ	ควรเพื่อวัตถุอันเขานำมาบูชา ควรเพื่อวัตถุอันเขาต้อนรับ
สงฺฆเตเชน โสตฺถินา นสฺสนฺตุปทฺทวา สพฺเพ โรคา วูปสเมนฺตุ เต.	ขอสรรพอุปัทวะทั้งหลาย จงฉิบหายไป ขอโรคทั้งหลายของท่านจงสงบไป โดยสวัสดี ด้วยเดชแห่งพระสงฆ์.

นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ	ที่พึ่งอื่นของข้าพเจ้าไม่มี
พุทฺโธ เม สรณํ วรํ	พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้
โหตุ เต ชยมงฺคลํ	ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ	ที่พึ่งอื่นของข้าพเจ้าไม่มี
ธมฺโม เม สรณํ วรํ	พระธรรมเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้
โหตุ เต ชยมงฺคลํ	ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ	ที่พึ่งอื่นของข้าพเจ้าไม่มี
สงฺโฆ เม สรณํ วรํ	พระสงฆ์เป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า

เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้
โหตุ เต ชยมงฺคลํ.	ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน.

ยงฺกิญฺจิ รตนํ โลเก	รัตนะอันใดอันหนึ่งในโลก
วิชฺชติ วิวิธํ ปุถุ	มีมากหลายอย่าง
รตนํ พุทฺธสมํ นตฺถิ	รัตนะนั้นเสมอด้วยพระพุทธรัตนะย่อมไม่มี
ตสฺมา โสตฺถี ภวนฺตุ เต	เพราะเหตุนั้น ขอความสวัสดีทั้งหลาย จงมีแก่ท่าน
ยงฺกิญฺจิ รตนํ โลเก	รัตนะอันใดอันหนึ่งในโลก
วิชฺชติ วิวิธํ ปุถุ	มีมากหลายอย่าง
รตนํ ธมฺมสมํ นตฺถิ	รัตนะนั้นเสมอด้วยพระธรรมรัตนะย่อมไม่มี
ตสฺมา โสตฺถี ภวนฺตุ เต	เพราะเหตุนั้น ขอความสวัสดีทั้งหลาย จงมีแก่ท่าน
ยงฺกิญฺจิ รตนํ โลเก	รัตนะอันใดอันหนึ่งในโลก
วิชฺชติ วิวิธํ ปุถุ	มีมากหลายอย่าง
รตนํ สงฺฆสมํ นตฺถิ	รัตนะนั้นเสมอด้วยพระสังฆรัตนะย่อมไม่มี
ตสฺมา โสตฺถี ภวนฺตุ เต.	เพราะเหตุนั้น ขอความสวัสดีทั้งหลาย จงมีแก่ท่าน.

รตนัตตยปภาวาภิยาจนคาถา

อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ	พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระอรหันต์
อุตฺตมํ ธมฺมมชฺฌคา	ได้บรรลุธรรมอันอุดม
มหาสงฺฆํ ปโพเธสิ	ยังสงฆ์หมู่ใหญ่ ให้ตรัสรู้แล้ว
อิจฺเจตํ รตนตฺตยํ	หมวดสามแห่งรัตนะนี้อย่างนี้
พุทฺโธ ธมฺโม สงฺโฆ จาติ นานาโหนฺตมฺปิ วตฺถุโต	พระรัตนตรัย แม้เป็นต่างกันโดยวัตถุว่า "พุทฺโธ ธมฺโม และ สงฺโฆ" ดังนี้
อญฺญมญฺญาวิโยคาว เอกีภูตมฺปนตฺถโต	แต่เป็นอย่างเดียวกันโดยเนื้อความ เพราะไม่พรากจากกันและกันได้
พุทฺโธ ธมฺมสฺส โพเธตา	พระพุทธเจ้า เป็นผู้ตรัสรู้พระธรรม
ธมฺโม สงฺเฆน ธาริโต	พระธรรม อันพระสงฆ์ทรงจำไว้
สงฺโฆ จ สาวโก พุทฺธสฺส	พระสงฆ์ก็เป็นสาวกของพระพุทธเจ้า
อิจฺเจกาพทฺธเมวิทํ	พระรัตนตรัยเนื่องเป็นอันเดียวกันอย่างนี้นั่นเทียว
วิสุทฺธํ อุตฺตมํ เสฏฺฐํ โลกสฺมึ รตนตฺตยํ	พระรัตนตรัยนี้ เป็นของหมดจดอุดมประเสริฐในโลก

สํวตฺตติ ปสนฺนานํ อตฺตโน สุทฺธิกามินํ สมฺมา ปฏิปชฺชนฺตานํ ปรมาย วิสุทฺธิยา	ย่อมเป็นไปพร้อมเพื่อความหมดจดอย่างยิ่ง แก่สัตว์ทั้งหลายผู้เลื่อมใสแล้ว ผู้ใคร่ซึ่งความหมดจดแก่ตนผู้ปฏิบัติอยู่โดยชอบ
วิสุทฺธิ สพฺพเกฺลเสหิ	ความหมดจดจากสรรพกิเลสทั้งหลาย
โหติ ทุกฺเขหิ นิพฺพุติ	ย่อมเป็นความดับจากทุกข์ทั้งหลาย
นิพฺพานํ ปรมํ สุญฺญํ	ความดับ เป็นธรรมสูญอย่างยิ่ง
นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ	ความดับ เป็นสุขอย่างยิ่ง
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้
สุวตฺถิ โหตุ สพฺพทา	ขอความสวัสดี จงมีในกาลทั้งปวง
รตนตฺตยานุภาเวน	ด้วยอานุภาพแห่งพระรัตนตรัย
รตนตฺตยเตชสา	ด้วยเดชแห่งพระรัตนตรัย
อุปทฺทวนฺตรายา จ อุปสคฺคา จ สพฺพโส มา กทาจิ สมฺผุสึสุ รฏฺฐํ สฺยามานเมวิทํ	อุปัทวะและอันตรายทั้งหลายด้วย ความข้องขัดทั้งหลายด้วย อย่าได้พ้องพานสยามรัฐนี้ ในกาลไหน ๆ เลย
อาโรคิยสุขญฺเจว	สุขเกิดแต่ความเป็นคนไม่มีโรคด้วยนั้นเทียว
ตโต ทีฆายุตาปิ จ	แต่นั้น แม้ความเป็นผู้มีอายุยืนด้วย

ตพฺพตฺถูนญฺจ สมฺปโตฺย	ความสมบูรณ์แห่งวัตถุทั้งหลายเหล่านั้นด้วย
สุขํ สพฺพตฺถ โสตฺถิ จ	ความสุขสวัสดี ในเหตุทั้งหลายทั้งปวงด้วย
ภวนฺตุ สมฺปวตฺตนฺตุ	จงมี จงเป็นไปพร้อม
สฺยามานํ รฏฺฐปาลินํ	แก่พวกรัฐบาลสยามทั้งหลาย
เต จ รฏฺฐญฺจ รกฺขนฺตุ สฺยามรฏฺฐิกเทวตา สฺยามานํ รฏฺฐปาลีหิ ธมฺมามิเสหิ ปูชิตา	ขอเหล่าเทพดา ผู้ดำรงอยู่ในสยามรัฐ อันพวกรัฐบาลสยามบูชาแล้วด้วยธรรมพลี และอามิส-พลีทั้งหลาย จงรักษาซึ่งพวกรัฐบาลสยามนั้นด้วย ซึ่งแว่นแคว้นด้วย
สิทฺธมตฺถุ สิทฺธมตฺถุ สิทฺธมตฺถุ อิทํ ผลํ เอตสฺมึ รตนตฺตยสฺมึ สมฺปสาทนเจตโส.	ขอผลแห่งจิต อันเลื่อมใสในพระรัตนตรัยนี้ จงเป็นผลสำเร็จ จงเป็นผลสำเร็จ จงเป็นผลสำเร็จเทอญ.

สุขาภิยาจนคาถา

ยํ ยํ เทวมนุสฺสานํ มงฺคลตฺถาย ภาสิตํ	พระปริตรใด ๆ อันเราสวดแล้วเพื่อประโยชน์แก่มงคล แห่งเทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ตสฺส ตสฺสานุภาเวน	ด้วยอานุภาพแห่งพระปริตรนั้น ๆ
โหตุ ราชกุเล สุขํ	ขอความสุขจงมีในราชสกุล
เย เย อารกฺขกา เทวา	เทพเจ้าทั้งหลายใด ๆ ผู้รักษาโดยเอื้อเฟื้อ
ตตฺถ ตตฺถาธิวาสิโน	ผู้สิงสถิตอยู่ในสถานนั้น ๆ
อิมินา ธมฺมทาเนน สพฺเพ อมฺเหหิ ปูชิตา	ทั้งหมด อันเราบูชาแล้วด้วยธรรมทานนี้
สทา ภทฺรานิ ปสฺสนฺตุ	เทพเจ้าทั้งหลายนั้น ๆ จงเห็นสิ่งอันเจริญทั้งหลายทุกเมื่อ
สุขิตา โหนฺตุ นิพฺภยา	จงเป็นผู้ถึงซึ่งความสุข ปราศจากภัยทุกเมื่อ
อปฺปมตฺตา จ อมฺเหสุ สพฺเพ รกฺขนฺตุ โน สทา	อนึ่ง เหล่าเทพเจ้าทั้งสิ้น จงอย่าประมาทแล้วในเรา รักษาเราทุกเมื่อ
ยญฺจ โน ภาสมาเนหิ กุสลํ ปสุตํ พหุํ	อนึ่ง กุศลอันใดมากอันเราภาษิตอยู่ ขวนขวายแล้ว
ตนฺโน เทวานุโมทนฺตุ	เทพเจ้าทั้งหลาย จงอนุโมทนากุศลอันนั้นของเรา
จิรํ ติฏฺฐนฺตุ สาตตํ	จงดำรงอยู่ติดต่อกันสิ้นกาลนาน
เย วา ชลาพุชณฺฑชา	อนึ่ง สัตว์ทั้งหลายใด ที่เป็นชลาพุชะกำเนิดในครรภ์มารดา และที่เป็นอัณฑชะกำเนิดในฟอง

สํเสทโชปปาติกา	และที่เป็นสังเสทชะกำเนิดในเหงื่อไคล และที่เป็นอุปปาติกะกำเนิดลอยขึ้น
อเวรา โหนฺตุ สพฺเพ เต	ขอสรรพสัตว์ทั้งหลายนั้น จงเป็นผู้ไม่มีเวร
อนีฆา นิรุปทฺทวา	ไม่มีทุกข์ ไม่มีอุปัทวะ
ปสฺสนฺตุ อนวชฺชานิ	เห็นกรรมทั้งหลาย อันหาโทษมิได้
มา จ สาวชฺชมาคมา	อนึ่ง กรรมอันมีโทษ อย่ามาพ้องพานสัตว์เหล่านั้น
จิรํ ติฏฺฐตุ โลกสฺมึ สมฺมาสมฺพุทฺธสาสนํ ทสฺเสนฺตํ โสตวนฺตูนํ มคฺคํ สตฺตวิสุทฺธิยา	ขอคำสั่งสอน ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อันแสดงมรรคาแก่สัตว์ผู้มีโสตวิญญาณธาตุ เพื่อความหมดจดแก่สัตว์ จงดำรงอยู่ในโลกสิ้นกาลนาน
ยาว พุทฺโธติ นามมฺปิ โลกเชฏฺฐสฺส สตฺถุโน สมฺมาเทสิตธมฺมสฺส ปวตฺตติ มเหสิโน	แม้พระนามว่า พุทโธ ดังนี้ ของพระศาสดาผู้ประเสริฐในโลก ผู้มีธรรมอันแสดงแล้วโดยชอบ ผู้แสวงหาซึ่งคุณอันใหญ่ ยังเป็นไปอยู่เพียงใด

ปสนฺนา โหนฺตุ สพฺเพปี ปาณิโน พุทฺธสาสเน	แม้สรรพสัตว์ทั้งหลาย จงเป็นผู้เลื่อมใสแล้วในพระพุทธศาสนา
สมฺมา ธารํ ปเวจฺฉนฺโต กาเล เทโว ปวสฺสตุ	ฝนจงเพิ่มให้อุทกธาร ตกต้องในกาลโดยชอบ
วุฑฺฒิภาวาย สตฺตานํ สมิทฺธํ เนตุ เมทนึ	จงนำไปซึ่งเมทนีดล ให้สำเร็จประโยชน์ เพื่ออันบังเกิดความเจริญแก่สัตว์ทั้งหลาย
มาตา ปีตา จ อตฺรชํ นิจฺจํ รกฺขนฺติ ปุตฺตกํ	มารดาและบิดา ย่อมถนอมบุตรน้อย อันบังเกิดในตนเป็นนิตย์ฉันใด
เอวํ ธมฺเมน ราชาโน ปชํ รกฺขนฺตุ สพฺพทา.	พระราชาทั้งหลาย จงทรงรักษาประชาราษฎร์โดยชอบ ในกาลทั้งปวงฉันนั้น.

มงคลจักรวาฬ

สิริธิติมติเตโชชยสิทฺธิมหิทฺธิมหาคุณาปรมิตปุญฺญาธิการสฺส สพฺพนฺตรายนิวารณสมตฺถสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ทฺวตฺตึสมหาปุริสลกฺขณานุภาเวน	ด้วยอานุภาพแห่งพระมหาปุริสลักษณะ ๓๒ ประการ แห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้อรหันต์ ผู้ตรัสรู้แล้วเองชอบ ผู้มีบุญญาธิการอันกำหนดมิได้ ด้วยพระฤทธิอันใหญ่และพระคุณอันใหญ่ อันสำเร็จด้วยพระสิริ พระปัญญาเครื่องตั้งมั่น พระปัญญาเครื่องรู้ พระเดชและพระชัย ผู้สามารถในอันห้ามเสียซึ่งสรรพอันตราย
อสีตฺยานุพฺยญฺชนานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระอนุพยัญชนะ ๘๐
อฏฺฐุตฺตรสตมงฺคลานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งมงคล ๑๐๘ ประการ
ฉพฺพณฺณรํสิยานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระรัศมีมีพรรณ ๖ ประการ
เกตุมาลานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระเกตุมาลา
ทสปารมิตานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระบารมี ๑๐ ประการ

ทสอุปปารมิตานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระอุปบารมี ๑๐ ประการ
ทสปรมตฺถปารมิตานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระปรมัตถ-บารมี ๑๐ ประการ
สีลสมาธิปญฺญานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่ง ศีล สมาธิ ปัญญา
พุทฺธานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระพุทธรัตนะ
ธมฺมานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระธรรมรัตนะ
สงฺฆานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระสังฆรัตนะ
เตชานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระเดช
อิทฺธานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระฤทธิ์
พลานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระกำลัง
เญยฺยธมฺมานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระเญยยธรรม
จตุราสีติสหสฺสธมฺมกฺขนฺธา-นุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระธรรมขันธ์ ๘ หมื่น ๔ พัน
นวโลกุตฺตรธมฺมานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งโลกุตรธรรม ๙ ประการ
อฏฺฐงฺคิกมคฺคานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระอริยมรรค มีองค์ ๘ ประการ
อฏฺฐสมาปตฺติยานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระสมาบัติ ๘ ประการ

ฉฬภิญฺญานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระอภิญญา ๖ ประการ
จตุสจฺจญาณานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระญาณในสัจจะ ๔
ทสพลญาณานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระญาณมีกำลัง ๑๐ ประการ
สพฺพญฺญุตญาณานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระสัพพัญ-ญุตญาณ
เมตฺตากรุณามุทิตา-อุเปกฺขานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระเมตตา พระกรุณา พระมุทิตา พระอุเบกขา
สพฺพปริตฺตานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระปริตรทั้งปวง
รตนตฺตยสรณานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งอันระลึกถึงพระรัตนตรัย (ที่กล่าวมานี้)
ตุยฺหํ สพฺพโรคโสกุปทฺทว-ทุกฺขโทมนสฺสุปายาสาปี วินสฺสนฺตุ	แม้เหล่าโรค โสกะ อุปัทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส ทั้งปวง ของท่านจงสิ้นสูญไป
สพฺพอนฺตรายาปี วินสฺสนฺตุ	แม้เหล่าอันตรายทั้งปวง จงสิ้นสูญไป

สพฺพสงฺกปฺปา ตุยฺหํ สมิชฺฌนฺตุ	สรรพความดำริทั้งหลายของท่าน จงสำเร็จด้วยดี
ทีฆายุตา ตุยฺหํ โหตุ	ความเป็นผู้มีอายุยืน จงมีแก่ท่าน
สตวสฺสชีเวน สมงฺคิโก โหตุ สพฺพทา	ท่านจงเป็นผู้มีความพร้อมเพรียงด้วยความเป็นอยู่ สิ้น ๑๐๐ ปี ทุกเมื่อ
อากาสปพฺพตวนภูมิคงฺคา- มหาสมุทฺทา อารกฺขกา เทวตา	เทพเจ้าทั้งหลาย ผู้คุ้มครองสถิตอยู่ในอากาศ และบรรพตไพร- สณฑ์ ภูมิสถาน แม่น้ำคงคา มหาสมุทร
สทา ตุมฺเห อนุรกฺขนฺตุ.	จงตามรักษาท่านทั้งหลายทุกเมื่อเทอญ.

ภวตุ สพฺพมงฺคลํ	ขอสรรพมงคล จงมีแก่ท่าน
รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา	ขอเหล่าเทพดาทั้งปวง จงรักษาท่าน
สพฺพพุทฺธานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระพุทธเจ้า
สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต	ขอความสวัสดีทั้งหลาย จงมีแก่ท่านทุกเมื่อ
ภวตุ สพฺพมงฺคลํ	ขอสรรพมงคล จงมีแก่ท่าน

รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา	ขอเหล่าเทพดาทั้งปวง จงรักษาท่าน
สพฺพธมฺมานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระธรรม
สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต	ขอความสวัสดีทั้งหลาย จงมีแก่ท่านทุกเมื่อ
ภวตุ สพฺพมงฺคลํ	ขอสรรพมงคล จงมีแก่ท่าน
รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา	ขอเหล่าเทพดาทั้งปวง จงรักษาท่าน
สพฺพสงฺฆานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระสงฆ์
สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต.	ขอความสวัสดีทั้งหลาย จงมีแก่ท่านทุกเมื่อ.

นกฺขตฺตยกฺขภูตานํ ปาปคฺคหนิวารณา	ความป้องกัน บาปเคราะห์ทั้งหลาย แต่สำนักแห่งเหล่านักษัตร และยักษ์และภูตได้มีแล้ว
ปริตฺตสฺสานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระปริตร
หนฺตฺวา เตสํ อุปทฺทเว	จงกำจัดเสียซึ่งอุปัทวะทั้งหลาย แต่สำนักแห่งนักษัตร และยักษ์และภูตเหล่านั้น

นกฺขตฺตยกฺขภูตานํ ปาปคฺคหนิวารณา	ความป้องกัน บาปเคราะห์ทั้ง- หลาย แต่สำนักแห่งเหล่านักษัตร และยักษ์และภูตได้มีแล้ว
ปริตฺตสฺสานุภาเวน หนฺตฺวา เตสํ อุปทฺทเว	ด้วยอานุภาพ แห่งพระปริตร จงกำจัดเสียซึ่งอุปัทวะทั้งหลาย แต่ สำนักแห่งนักษัตร และยักษ์และ ภูตเหล่านั้น
นกฺขตฺตยกฺขภูตานํ ปาปคฺคหนิวารณา	ความป้องกัน บาปเคราะห์ทั้ง- หลาย แต่สำนักแห่งเหล่านักษัตร และยักษ์และภูตได้มีแล้ว
ปริตฺตสฺสานุภาเวน หนฺตฺวา เตสํ อุปทฺทเว.	ด้วยอานุภาพ แห่งพระปริตร จงกำจัดเสียซึ่งอุปัทวะทั้งหลาย แต่ สำนักแห่งนักษัตร และยักษ์และ ภูตเหล่านั้น

จบเจ็ดตำนาน.

สิบสองตำนาน

ในตำนานหมวดนี้ มีเพิ่มเติมมากกว่าเจ็ดตำนาน ที่เหมือนกับเจ็ดตำนานก็มี ที่ต่างจากเจ็ดตำนานก็มี จะเรียงแต่ที่ต่างจากเจ็ดตำนาน ที่เหมือนกับเจ็ดตำนาน จงเปิดดูในเจ็ดตำนานที่มีแล้ว ระเบียบของสิบสองตำนานท่านเรียงไว้ดังนี้ :–

	เชิญชุมนุมเทวดา สรชฺชํ–ภณนฺตุ	มีแล้ว
๑.	สมนฺตา–สคฺคโมกฺขํ	ไม่มี
	สคฺเค–อยมฺภทนฺตา	มีแล้ว
	นโม ตสฺส–สรณํ คจฺฉามิ	มีแล้ว
	สมฺพุทฺเธ–อเสสโต	มีแล้ว
	นโมการอัฏฐกะ	มีแล้ว
	เริ่มมงคลสูตรและมงคลสูตร	มีแล้ว
๒.	เริ่มรัตนสูตร ตอนต้น	มีแปลก
	เริ่มรัตนสูตร ตอนปลาย	มีแล้ว
	รัตนสูตร	มีแล้ว
	เริ่มกรณียเมตตสูตรและกรณียเมตตสูตร	มีแล้ว
	เริ่มขันธปริตรและขันธปริตร	มีแล้ว
๓.	ฉัททันตปริตร	ไม่มี
	เริ่มโมรปริตรและโมรปริตร	มีแล้ว
๔.	เริ่มวัฏฏกปริตรและวัฏฏกปริตร	ไม่มี
	เริ่มธชัคคสูตรและธชัคคสูตร	มีแล้ว

	เริ่มอาฏานาฏิยปริตร	มีแล้ว
๕.	อาฏานาฏิยปริตร	มีแปลก
	เริ่มอังคุลิมาลปริตรและอังคุลิมาลปริตร	มีแล้ว
๖.	เริ่มโพชฌงคปริตร	ไม่มี
	โพชฌงคปริตร	มีแล้ว
๗.	เริ่มอภยปริตร	ไม่มี
	อภยปริตรคือ ยนฺทุนฺนิมิตฺตํ–กับ ทุกฺขปฺปตฺตา– สพฺเพ พุทฺธา–สพฺพโส ต่อท้าย	มีแล้ว
๘.	เริ่มชยปริตร คือ มหาการุณิโก–สุนกฺขตฺตํ–โส อตฺถลทฺโธ– รตนัตตยปภาวาภิยาจนคาถา	มีแล้ว
	สุขาภิยาจนคาถา	มีแล้ว
	มงคลจักรวาฬ	มีแล้ว
	ภวตุ สพฺพมงฺคลํ กับ นกฺขตฺตยกฺขภูตานํ	มีแล้ว

สิบสองตำนาน ที่ไม่มีในเจ็ดตำนาน และที่แปลกจากเจ็ดตำนาน ดังนี้:–

สมนฺตา จกฺกวาเฬสุ อตฺราคจฺฉนฺตุ เทวตา	เทพดาในรอบจักรวาฬทั้งหลาย จงมาประชุมกันในสถานที่นี้
สทฺธมฺมํ มุนิราชสฺส สุณนฺตุ สคฺคโมกฺขทํ.	จงฟังซึ่งสัทธรรม อันให้สวรรค์ และนิพพาน ของพระสัมมา- สัมพุทธเจ้า ผู้เป็นเจ้าแห่งมุนี.

๒. เริ่มรัตนสูตร

ปณิธานโต ปฏฺฐาย
ตถาคตสฺส ทส ปารมิโย
ทส อุปปารมิโย
ทส ปรมตฺถปารมิโย
สมตึส ปารมิโย ปูเรตฺวา
ปญฺจ มหาปริจฺจาเค
ติสฺโส จริยา
ปจฺฉิมภเว คพฺภาวกฺกนฺตึ
ชาตึ อภินิกฺขมนํ ปธานจริยํ
โพธิปลฺลงฺเก มารวิชยํ
สพฺพญฺญุตญาณปฺปฏิเวธํ
ธมฺมจกฺกปฺปวตฺตนํ
นวโลกุตฺตรธมฺมเมติ
สพฺเพปิเม พุทฺธคุเณ
อาวชฺชิตฺวา เวสาลิยา ตีสุ
ปาการนฺตเรสุ ติยามรตฺตึ
ปริตฺตํ กโรนฺโต อายสฺมา
อานนฺทตฺเถโร วิย การุญฺญจิตฺตํ
อุปฏฺฐเปตฺวา

เราทั้งหลาย จงตั้งจิตอันประกอบไปด้วยความกรุณาในสัตว์ทั้งหลาย ดังพระอานนทเถระผู้มีอายุ พิจารณาพระพุทธคุณทั้งหลายแม้ทั้งปวงของพระตถาคตเจ้า จำเดิมแต่ปรารถนาพุทธภูมิมา คือ บารมี ๑๐ อุปบารมี ๑๐ ปรมัตถบารมี ๑๐ ยังบารมี ๓๐ ทัศนี้ให้บริบูรณ์ และมหาบริจาค ๕ จริยา ๓ เสด็จลงสู่คัพโภทรในภพมีในที่สุด ประสูติ เสด็จออกอภิเนษกรมณ์ บำเพ็ญทุกกรกิริยา ทรงชนะมาร และตรัสรู้พระสัพพัญญุตญาณ ณ โพธิบัลลังก์ ทรงแสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตรนวโลกุตรธรรม ในพระองค์ดังนี้ แล้วทำพระปริตรตลอดราตรี มี ๓ ยาม ในภายในกำแพงทั้งหลาย ๓ ชั้น ในเมืองเวสาลี

๓. ฉัททันตปริตร

วธิสฺสเมนนฺติ ปรามสนฺโต	พระยาช้างโพธิสัตว์ ได้จับพรานไพร ด้วยหมายว่าเราจักฆ่ามัน
กาสาวมทฺทกฺขิ ธชํ อิสีนํ	ครั้นได้เห็นผ้ากาสาวพัสตร์ อันเป็นธงของพวกฤษี
ทุกฺเขน ผุฏฺฐสฺสุทปาทิ สญฺญา	สัญญาได้เกิดขึ้นแก่พระโพธิสัตว์ผู้อันทุกข์ถูกต้องแล้ว
อรหทฺธโช สพฺภิ อวชฺฌรูโป	ว่าธงชัยของพระอรหันต์ มีรูปอันสัตบุรุษหาควรฆ่าไม่
สลฺเลน วิทฺโธ พฺยถิโตปิ สนฺโต	แม้พระโพธิสัตว์ถูกศร ควรจะหวั่นไหว แต่เป็นผู้สงบระงับได้
กาสาววตฺถมฺหิ มนํ น ทุสฺสยิ	ไม่ทำใจประทุษร้ายในผ้ากาสาวพัสตร์
สเจ อิมํ นาควเรน สจฺจํ	ถ้าคำนี้ อันพระยาช้างกล่าวจริงแล้ว
มา มํ วเน พาลมิคา อคญฺฉุนฺติ.	ขอเหล่าพาลมฤคในไพร อย่าได้กล้ำกรายตัวเรา ดังนี้.

๔. เริ่มวัฏฏกปริตร

ปูเรนฺตมฺโพธิสมฺภาเร นิพฺพตฺตํ วฏฺฏชาติยํ ยสฺส เตเชน ทาวคฺคิ มหาสตฺตํ วิวชฺชยิ	ไฟป่าหลีกมหาสัตว์ ผู้บำเพ็ญโพธิสมภาร บังเกิดในกำเนิดนกคุ่มไฟ ด้วยเดชแห่งพระปริตรใด
เถรสฺส สารีปุตฺตสฺส โลกนาเถน ภาสิตํ กปฺปฏฺฐายิ มหาเตชํ ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.	เราทั้งหลาย จงสวดพระปริตรอันนั้น ซึ่งมีเดชมาก ตั้งอยู่ชั่วกัลป์ ที่พระโลกนาถทรงภาษิตแก่พระสารีบุตรเถระ เทอญ.

วัฏฏกปริตร

อตฺถิ โลเก สีลคุโณ	คุณแห่งศีลมีอยู่ในโลก
สจฺจํ โสเจยฺยนุทฺทยา	ความสัตย์ ความสะอาดกาย และความเอ็นดู มีอยู่ในโลก
เตน สจฺเจน กาหามิ สจฺจกิริยมนุตฺตรํ	ด้วยคำสัตย์นั้น ข้าพเจ้าจักทำสัจจกิริยาอันเยี่ยม
อาวชฺชิตฺวา ธมฺมพลํ	ข้าพเจ้าพิจารณา ซึ่งกำลังแห่งธรรม

สริตฺวา ปุพฺพเก ชิเน	และระลึกถึงพระชินเจ้าทั้งหลายในปางก่อน
สจฺจพลมวสฺสาย	อาศัยกำลังสัจจะ
สจฺจกิริยมกาสหํ	ขอทำสัจจกิริยา
สนฺติ ปกฺขา อปตฺตนา	ปีกทั้งหลายของข้ามีอยู่ แต่บินไม่ได้
สนฺติ ปาทา อวญฺจนา	เท้าทั้งหลายของข้ามีอยู่ แต่เดินไม่ได้
มาตา ปิตา จ นิกฺขนฺตา	มารดาและบิดาของข้า ออกไปหาอาหาร
ชาตเวท ปฏิกฺกม	ดูก่อนไฟป่า ขอท่านจงหลีกไป
สห สจฺเจ กเต มยฺหํ มหาปชฺชลิโต สิขี วชฺเชสิ โสฬส กรีสานิ	ครั้นเมื่อสัจจะ อันเราทำแล้ว เปลวไฟอันรุ่งเรืองใหญ่ หลีกไป ๑๖ กรีส พร้อมกับคำสัตย์
อุทกํ ปตฺวา ยถา สิขี	ประหนึ่งเปลวไฟอันตกถึงน้ำ
สจฺเจน เม สโม นตฺถิ	สิ่งไรเสมอด้วยสัจจะของเราไม่มี
เอสา เม สจฺจปารมีติ.	นี้ เป็นสัจจบารมีของเรา ดังนี้.

---

๕. อาฏานาฏิยปริตร

วิปสฺสิสฺส นมตฺถุ–มหนฺตํ วีตสารทํ มีแล้ว

นโม เม สพฺพพุทฺธานํ	ข้าพเจ้าขอนอบน้อมแด่พระพุทธ-เจ้าทั้งหลายทั้งปวง
อุปฺปนฺนานํ มเหสินํ	ผู้แสวงหาคุณอันใหญ่ ซึ่งได้อุปบัติแล้ว
ตณฺหงฺกโร มหาวีโร	คือพระตัณหังกร ผู้กล้าหาญ
เมธงฺกโร มหายโส	พระเมธังกร ผู้มียศใหญ่
สรณงฺกโร โลกหิโต	พระสรณังกร ผู้เกื้อกูลแก่โลก
ทีปงฺกโร ชุตินฺธโร	พระทีปังกร ผู้ทรงไว้ซึ่งปัญญาอันรุ่งเรือง
โกณฺฑญฺโญ ชนปาโมกฺโข	พระโกณฑัญญะ ผู้เป็นประมุขแห่งหมู่ชน
มงฺคโล ปุริสาสโภ	พระมังคละ ผู้เป็นบุรุษประเสริฐ
สุมโน สุมโน ธีโร	พระสุมนะ ผู้เป็นธีรบุรุษ มีพระหทัยงาม
เรวโต รติวฑฺฒโน	พระเรวตะ ผู้เพิ่มพูนความยินดี
โสภิโต คุณสมฺปนฺโน	พระโสภิตะ ผู้สมบูรณ์ด้วยพระคุณ
อโนมทสฺสี ชนุตฺตโม	พระอโนมทัสสี ผู้อุดมอยู่ในหมู่ชน
ปทุโม โลกปชฺโชโต	พระปทุมะ ผู้ทำโลกให้สว่าง

นารโท วรสารถี	พระนารทะ ผู้เป็นสารถีประเสริฐ
ปทุมุตฺตโร สตฺตสาโร	พระปทุมุตตระ ผู้เป็นที่พึ่งของหมู่สัตว์
สุเมโธ อปฺปฏิปุคฺคโล	พระสุเมธะ ผู้หาบุคคลเปรียบมิได้
สุชาโต สพฺพโลกคฺโค	พระสุชาตะ ผู้เลิศกว่าสัตวโลกทั้งปวง
ปิยทสฺสี นราสโภ	พระปิยทัสสี ผู้ประเสริฐกว่าหมู่นรชน
อตฺถทสฺสี การุณิโก	พระอัตถทัสสี ผู้มีพระกรุณา
ธมฺมทสฺสี ตโมนุโท	พระธรรมทัสสี ผู้บรรเทามืด
สิทฺธตฺโถ อสโม โลเก	พระสิทธัตถะ ผู้หาบุคคลเสมอมิได้ในโลก
ติสฺโส จ วทตํ วโร	พระติสสะ ผู้ประเสริฐกว่านักปราชญ์ทั้งหลาย
ปุสฺโส จ วรโท พุทฺโธ	พระปุสสะพุทธเจ้า ผู้ประทานธรรมอันประเสริฐ
วิปสฺสี จ อนูปโม	พระวิปั๋สสสี ผู้หาที่เปรียบมิได้
สิขี สพฺพหิโต สตฺถา	พระสิขี ผู้เป็นศาสดาเกื้อกูลแก่สรรพสัตว์
เวสฺสภู สุขทายโก	พระเวสสภู ผู้ประทานความสุข

กกุสนฺโธ สตฺถวาโห	พระกกุสันธะ ผู้นำสัตว์ออกจากกันดารคือกิเลส
โกนาคมโน รณญฺชโห	พระโกนาคมนะ ผู้หักเสียซึ่งข้าศึกคือกิเลส
กสฺสโป สิริสมฺปนฺโน	พระกัสสปะ ผู้สมบูรณ์ด้วยสิริ
โคตโม สกฺยปุงฺคโว.	พระโคตมะ ผู้ประเสริฐแห่งหมู่ศากยราช.

เอเต จญฺเญ จ สมฺพุทฺธา–นิพฺพุโต จ ตฺวํ ภว มีแล้ว

เตสํ สจฺเจน สีเลน ขนฺติเมตฺตาพเลน จ	ด้วยสัจจะ ด้วยศีล และด้วยกำลังแห่งขันติ และเมตตา ของพระพุทธเจ้าเหล่านั้น
เตปิ ตุมฺเห อนุรกฺขนฺตุ	แม้คุณธรรมเหล่านั้น จงตามรักษาซึ่งท่านทั้งหลาย
อาโรเคฺยน สุเขน จ	ด้วยความเป็นผู้ไม่มีโรค ด้วยความสุข
ปุรตฺถิมสฺมึ ทิสาภาเค สนฺติ ภูตา มหิทฺธิกา	คนธรรพ์ทั้งหลายมีฤทธิ์มาก มีอยู่ในด้านทิศบูรพา
เตปิ ตุเมฺห อนุรกฺขนฺตุ	แม้คนธรรพ์เหล่านั้น จงตามรักษาซึ่งท่านทั้งหลาย

อาโรเคฺยน สุเขน จ	ด้วยความเป็นผู้ไม่มีโรค และด้วยความสุข
ทกฺขิณสฺมึ ทิสาภาเค สนฺติ เทวา มหิทฺธิกา	เทพดาทั้งหลายผู้มีฤทธิ์มาก มีอยู่ในทิศทักษิณ
เตปิ ตุเมฺห อนุรกฺขนฺตุ	แม้เทพดาเหล่านั้น จงตามรักษาซึ่งท่านทั้งหลาย
อาโรเคฺยน สุเขน จ	ด้วยความเป็นผู้ไม่มีโรค และด้วยความสุข
ปจฺฉิมสฺมึ ทิสาภาเค สนฺติ นาคา มหิทฺธิกา	นาคทั้งหลายผู้มีฤทธิ์มาก มีอยู่ในด้านทิศปัศจิม
เตปิ ตุเมฺห อนุรกฺขนฺตุ	แม้นาคเหล่านั้น จงตามรักษาซึ่งท่านทั้งหลาย
อาโรเคฺยน สุเขน จ	ด้วยความเป็นผู้ไม่มีโรค และด้วยความสุข
อุตฺตรสฺมึ ทิสาภาเค สนฺติ ยกฺขา มหิทฺธิกา	ยักษ์ทั้งหลายผู้มีฤทธิ์มาก มีอยู่ในด้านทิศอุดร
เตปิ ตุเมฺห อนุรกฺขนฺตุ	แม้ยักษ์เหล่านั้น จงตามรักษาซึ่งท่านทั้งหลาย
อาโรเคฺยน สุเขน จ	ด้วยความเป็นผู้ไม่มีโรค และด้วยความสุข
ปุริมทิสํ ธตรฏฺโฐ	ท้าวธตรฏฐ์ อยู่ประจำทิศบูรพา

ทกฺขิเณน วิรุฬฺหโก	ท้าววิรุฬหก อยู่ประจำทิศทักษิณ
ปจฺฉิเมน วิรูปกฺโข	ท้าววิรูปักษ์ อยู่ประจำทิศปัศจิม
กุเวโร อุตฺตรํ ทิสํ	ท้าวกุเวร อยู่ประจำทิศอุดร
จตฺตาโร เต มหาราชา	มหาราชทั้ง ๔ เหล่านั้น
โลกปาลา ยสสฺสิโน	เป็นผู้มียศ รักษาโลก
เตปิ ตุมฺเห อนุรกฺขนฺตุ	แม้มหาราชเหล่านั้น จงตามรักษาซึ่งท่านทั้งหลาย
อาโรเคฺยน สุเขน จ	ด้วยความเป็นผู้ไม่มีโรค และด้วยความสุข
อากาสฏฺฐา จ ภุมฺมฏฺฐา เทวา นาคา มหิทฺธิกา	เทพดาและนาคทั้งหลาย ผู้มีฤทธิ์มาก ซึ่งสถิตอยู่ในอากาศก็ดี สถิตอยู่ในภาคพื้นก็ดี
เตปิ ตุมฺห อนุรกฺขนฺตุ	แม้เทพดาและนาคเหล่านั้น จงตามรักษาซึ่งท่านทั้งหลาย
อาโรเคฺยน สุเขน จ.	ด้วยความเป็นผู้ไม่มีโรค ด้วยความสุข.

นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ– มีแล้ว
ยงฺกิญฺจิ รตนํ โลเก– มีแล้ว
สกฺกตฺวา พุทฺธรตนํ– มีแล้ว
สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ– มีแล้ว

---

๖. เริ่มโพชฌังคปริตร

สํสาเร สํสรนฺตานํ สพฺพทุกฺขวินาสเน สตฺตธมฺเม จ โพชฺฌงฺเค มารเสนปฺปมทฺทิโน พุชฺฌิตฺวา เยปิเม สตฺตา	สัตว์เหล่านี้ แม้ใด รู้ธรรมทั้งหลาย ๗ นั้นแล อันเป็นองค์เครื่องตรัสรู้ ยังทุกข์ทั้งปวงแห่งสัตว์ทั้งหลาย ผู้ท่องเที่ยวไปในสงสาร ให้พินาศ ย่ำยีเสียได้ซึ่งมารและเสนามาร
ติภวามุตฺตกุตฺตมา อชาตึ อชราพฺยาธึ อมตํ นิพฺภยํ คตา	เป็นผู้สูงสุด หลุดพ้นจากไตรภพ สัตว์เหล่านั้น ชื่อถึงแล้วซึ่งพระนิพพาน อันไม่มีชาติ ชรา พยาธิ มรณะ ไม่มีภัย
เอวมาทิคุณูเปตํ อเนกคุณสงฺคหํ โอสถญฺจ อิมํ มนฺตํ โพชฺฌงฺคนฺตมฺภณาม เห.	เราทั้งหลาย จงสวดมนต์นี้ อันชื่อว่าโพชฌงคปริตร เป็นโอสถแท้จริง สงเคราะห์ซึ่งคุณเป็นอเนก ประกอบด้วยคุณมีอย่างนี้เป็นต้น เทอญ.

---

๗. เริ่มอภยปริตร

ปุญฺญลาภํ มหาเตชํ
วณฺณกิตฺติมหายสํ
สพฺพสตฺตหิตํ ชาตํ
ตํ สุณนฺตุ อเสสโต

สาธุชนทั้งหลาย จงฟังพระปริตร อันจะให้ได้ซึ่งบุญ มีเดชมหิมา มีคุณและเกียรติยศอันใหญ่ เป็นประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงโดยสิ้นเชิงนั้น

อตฺตปรหิตํ ชาตํ
ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

เราทั้งหลาย จงสวดพระปริตรนั้น อันเป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น เทอญ.

---

๘. เริ่มชยปริตร

ชยํ เทวมนุสฺสานํ

ขอชัยชนะ จงมีแก่เทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ชโย โหตุ ปราชิโต

ผู้ที่แพ้แล้ว จงกลับเป็นผู้ชนะ

มารเสนา อภิกฺกนฺตา
สมนฺตา ทฺวาทสโยชนา
ขนฺติเมตฺตาอธิฏฺฐานา
วิทฺธํเสตฺวาน จกฺขุมา
ภวาภเว สํสรนฺโต
ทิพฺพจกฺขุํ วิโสธยิ

พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้มีจักษุ เมื่อยังท่องเที่ยวไปในภพน้อยใหญ่ ทรงกำจัดมารและเสนามาร ให้ล่วงพ้นไป ๑๒ โยชน์โดยรอบ ด้วยขันติบารมี เมตตาบารมี และอธิษฐานบารมี แล้วทรงชำระทิพยจักขุ

ปริยาปนฺนาทิโสตฺถานํ
หิตาย จ สุขาย จ
พุทฺธกิจฺจํ วิโสเธตฺวา

ทรงบำเพ็ญพุทธกิจ เพื่อประโยชน์และความสุข แก่สัตว์ทั้งหลาย ผู้สมควรที่จะถึงความสวัสดีเป็นต้น

ปริตฺตนฺตมฺภณาม เห.

เราทั้งหลาย จงสวดพระปริตรนั้น เทอญ.

อนุโมทนาวิธี

อนุโมทนารัมภคาถา

ยถา วาริวหา ปูรา ปริปูเรนฺติ สาครํ	ห้วงน้ำที่เต็ม ย่อมยังสมุทรสาคร ให้บริบูรณ์ได้ฉันใด
เอวเมว อิโต ทินฺนํ เปตานํ อุปกปฺปติ	ทานที่ท่านอุทิศให้แล้วแต่โลกนี้ ย่อมสำเร็จประโยชน์ แก่ผู้ที่ละโลกนี้ไปแล้ว ฉันนั้น
อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตุมฺหํ	ขออิฏฐผล ที่ท่านปรารถนาแล้ว ตั้งใจแล้ว
ขิปฺปเมว สมิชฺฌตุ	จงสำเร็จโดยฉับพลัน
สพฺเพ ปูเรนฺตุ สงฺกปฺปา	ขอความดำริทั้งปวง จงเต็มที่
จนฺโท ปณฺณรโส ยถา	เหมือนพระจันทร์วันเพ็ญ
มณิ โชติรโส ยถา	เหมือนแก้วมณีอันสว่างไสว ควรยินดี.

สามัญญานุโมทนาคาถา

สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ	ความจัญไรทั้งปวง จงบำราศไป
สพฺพโรโค วินสฺสตุ	โรคทั้งปวง (ของท่าน) จงหาย
มา เต ภวตฺวนฺตราโย	อันตรายอย่ามีแก่ท่าน
สุขี ทีฆายุโก ภว	ท่านจงเป็นผู้มีความสุข มีอายุยืน
สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ	ความจัญไรทั้งปวง จงบำราศไป
สพฺพโรโค วินสฺสตุ	โรคทั้งปวง (ของท่าน) จงหาย
มา เต ภวตฺวนฺตราโย	อันตรายอย่ามีแก่ท่าน
สุขี ทีฆายุโก ภว	ท่านจงเป็นผู้มีความสุข มีอายุยืน
สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ	ความจัญไรทั้งปวง จงบำราศไป
สพฺพโรโค วินสฺสตุ	โรคทั้งปวง (ของท่าน) จงหาย
มา เต ภวตฺวนฺตราโย	อันตรายอย่ามีแก่ท่าน
สุขี ทีฆายุโก ภว	ท่านจงเป็นผู้มีความสุข มีอายุยืน
อภิวาทนสีลิสฺส นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ.	ธรรม ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้มีปกติกราบไหว้ มีปกติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่เป็นนิตย์.

มงคลจักรวาฬน้อย

สพฺพพุทฺธานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระพุทธเจ้าทั้งปวง
สพฺพธมฺมานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระธรรมทั้งปวง
สพฺพสงฺฆานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระสงฆ์ทั้งปวง
พุทฺธรตนํ ธมฺมรตนํ สงฺฆรตนํ ติณฺณํ รตนานํ อานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งรัตนะ ๓ คือ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ
จตุราสีติสหสฺสธมฺมกฺขนฺธานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระธรรมขันธ์ ๘ หมื่น ๔ พัน
ปิฏกตฺตยานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระไตรปิฎก
ชินสาวกานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระสาวกของพระชินเจ้า
สพฺเพ เต โรคา	สรรพโรคทั้งหลายของท่าน
สพฺเพ เต ภยา	สรรพภัยทั้งหลายของท่าน
สพฺเพ เต อนฺตรายา	สรรพอันตรายทั้งหลายของท่าน
สพฺเพ เต อุปทฺทวา	สรรพอุปัทวะทั้งหลายของท่าน
สพฺเพ เต ทุนฺนิมิตฺตา	สรรพนิมิตร้ายทั้งหลายของท่าน
สพฺเพ เต อวมงฺคลา	สรรพอวมงคลทั้งหลายของท่าน

วินสฺสนฺตุ	จงพินาศไป
อายุวฑฺฒโก[๑]	ความเจริญอายุ
ธนวฑฺฒโก	ความเจริญทรัพย์
สิริวฑฺฒโก	ความเจริญสิริ
ยสวฑฺฒโก	ความเจริญยศ
พลวฑฺฒโก	ความเจริญกำลัง
วณฺณวฑฺฒโก	ความเจริญวรรณะ
สุขวฑฺฒโก	ความเจริญสุข
โหตุ สพฺพทา	จงมี (แก่ท่าน) ในกาลทั้งปวง
ทุกฺขโรคภยา เวรา	ทุกข์โรคภัย และเวรทั้งปวง
โสกา สตฺตุ จุปทฺทวา	ความโศก ศัตรู และอุปัทวะทั้งหลาย
อเนกา อนฺตรายาปิ	ทั้งอันตรายทั้งหลายเป็นอเนก
วินสฺสนฺตุ จ เตชสา	จงพินาศไปด้วยเดช
ชยสิทฺธิ ธนํ ลาภํ	ความชนะ ความสำเร็จ ทรัพย์ ลาภ
โสตฺถิ ภาคฺยํ สุขํ พลํ	ความสวัสดี ความมีโชค ความสุข กำลัง
สิริ อายุ จ วณฺโณ จ	สิริ อายุ และ วรรณะ

---

๑. วฑฺฒก ทั้ง ๗ แห่งนี้ ท่านใช้เป็นคุณศัพท์ก็มี แปลว่า เป็นผู้เจริญ.

โภคํ วุฑฺฒี จ ยสวา	โภคะ ความเจริญ และความเป็นผู้มียศ
สตวสฺสา จ อายู จ	และอายุยืน ๑๐๐ ปี
ชีวสิทฺธี ภวนฺตุ เต.	และความสำเร็จกิจในความเป็นอยู่ จงมีแก่ท่าน
ภวตุ สพฺพมงฺคลํ	ขอสรรพมงคล จงมีแก่ท่าน
รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา	ขอเหล่าเทพดาทั้งปวง จงรักษาท่าน
สพฺพพุทฺธานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระพุทธเจ้าทั้งปวง
สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต	ขอความสวัสดีทั้งหลาย จงมีแก่ท่านทุกเมื่อ
ภวตุ สพฺพมงฺคลํ	ขอสรรพมงคล จงมีแก่ท่าน
รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา	ขอเหล่าเทพดาทั้งหลาย จงรักษาท่าน
สพฺพธมฺมานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระธรรมทั้งปวง
สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต	ขอความสวัสดีทั้งหลาย จงมีแก่ท่านทุกเมื่อ
ภวตุ สพฺพมงฺคลํ	ขอสรรพมงคล จงมีแก่ท่าน

รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา	ขอเหล่าเทพดาทั้งปวง จงรักษาท่าน
สพฺพสงฺฆานุภาเวน	ด้วยอานุภาพ แห่งพระสงฆ์ทั้งปวง
สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต.	ขอความสวัสดีทั้งหลาย จงมีแก่ท่านทุกเมื่อ.

เกณิยานุโมทนาคาถา

อคฺคิหุตฺตํ มุขา ยญฺญา	ยัญญ์ทั้งหลาย มีการบูชาไฟเป็นหัวหน้า
สาวิตฺติ ฉนฺทโส มุขํ	สาวิตติฉันท์ เป็นประมุขแห่งฉันทศาสตร์
ราชา มุขํ มนุสฺสานํ	พระมหาราช เป็นประมุขแห่งมนุษยนิกร
นทีนํ สาคโร มุขํ	สมุทรสาคร เป็นประมุขแห่งแม่น้ำทั้งปวง
นกฺขตฺตานํ มุขํ จนฺโท	ดวงจันทร์ เป็นประมุขแห่งดวงดาวนักษัตรฤกษ์
อาทิจฺโจ ตปตํ มุขํ	ดวงอาทิตย์ เป็นประมุขแห่งของที่มีแสงร้อนทั้งหลาย ฉันใด

ปุญฺญมากงฺขมานานํ สงฺโฆ เว ยชตํ มุขํ	สงฆ์ย่อมเป็นประมุข แห่งทายกหวังบุญบำเพ็ญทาน ฉันนั้น
ภณิสฺสาม มยํ คาถา	เราจักกล่าวคาถา
กาลทานปฺปทีปิกา[1]	แสดงอานิสงส์การให้ตามกาล[1]
วิหารทานปฺปทีปิกา[2]	แสดงอานิสงส์การให้ที่อยู่[2]
เอตา สุณนฺตุ สกฺกจฺจํ ทายกา ปุญฺญกามิโน.	ขอทายกทั้งหลาย ผู้ต้องการบุญ จงตั้งใจฟังคาถาเหล่านี้เถิด.

กาลทานสุตตคาถา

กาเล ททนฺติ สปญฺญา วทญฺญู วีตมจฺฉรา กาเลน ทินฺนํ อริเยสุ อุชุภูเตสุ ตาทิสุ วิปฺปสนฺนมนา ตสฺส วิปุลา โหติ ทกฺขิณา	ทายกทั้งหลายเหล่าใด เป็นผู้มีปัญญา มีปกติรู้จักคำพูด ปราศจากตระหนี่ มีใจเลื่อมใสแล้วในพระอริยเจ้าทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้ตรงคงที่ บริจาคทานทำให้เป็นของที่ตนถวายโดยกาลนิยม ในกาลสมัย ทักษิณาของทายกนั้นเป็นสมบัติมีผลไพบูล

---

๑. ใช้ว่านำ บทกาลทาน. ๒. ใช้ว่านำ บทวิหารทาน.

เย ตตฺถ อนุโมทนฺติ เวยฺยาวจฺจํ กโรนฺติ วา	ชนทั้งหลายเหล่าใด อนุโมทนา หรือช่วยทำการขวนขวายในทานนั้น
น เตน ทกฺขิณา โอนา	ทักษิณาทานของเขามิได้บกพร่องไปด้วยเหตุนั้น
เตปิ ปุญฺญสฺส ภาคิโน	ชนทั้งหลายแม้เหล่านั้น ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งบุญนั้นด้วย
ตสฺมา ทเท อปฺปฏิวานจิตฺโต ยตฺถ ทินฺนํ มหปฺผลํ	เหตุนั้น ทายกควรเป็นผู้มีจิตไม่ท้อถอย ให้ในที่ใดมีผลมาก ควรให้ในที่นั้น
ปุญฺญานิ ปรโลกสฺมึ ปติฏฺฐา โหนฺติ ปาณินนฺติ.	บุญย่อมเป็นที่พึ่งอาศัยของสัตว์ทั้งหลายในโลกหน้า ฉะนี้.

วิหารทานคาถา

สีตํ อุณฺหํ ปฏิหนฺติ ตโต วาฬมิคานิ จ	เสนาสนะย่อมป้องกันเย็นร้อนและเนื้อร้าย
สิรึสเป จ มกเส	งูและยุง
สิสิเร จาปิ วุฏฺฐิโย	ฝนที่ตั้งขึ้นในสิสิรฤดู
ตโต วาตาตโป โฆโร	แต่นั้นลมและแดดอันกล้า

สญฺชาโต ปฏิหญฺญติ	เกิดขึ้นแล้ว ย่อมบรรเทาไป
เลณตฺถญฺจ สุขตฺถญฺจ ฌายิตุํ จ วิปสฺสิตุํ วิหารทานํ สงฺฆสฺส อคฺคํ พุทฺเธหิ วณฺณิตํ	การถวายวิหารแก่สงฆ์ เพื่อเร้นอยู่ เพื่อความสุข เพื่อเพ่งพิจารณา และเพื่อเห็นแจ้ง พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่าเป็นทานเลิศ
ตสฺมา หิ ปณฺฑิโต โปโส สมฺปสฺสํ อตฺถมตฺตโน วิหาเร การเย รมฺเม วาสเยตฺถ พหุสฺสุเต	เพราะเหตุนั้นแล บุรุษบัณฑิต เมื่อเล็งเห็นประโยชน์ตน พึงสร้างวิหารอันรื่นรมย์ ให้ภิกษุทั้งหลาย ผู้เป็นพหุสูตอยู่เถิด
เตสํ อนฺนญฺจ ปานญฺจ วตฺถเสนาสนานิ จ ทเทยฺย อุชุภูเตสุ วิปฺปสนฺเนน เจตสา	อนึ่ง พึงถวายข้าวน้ำผ้าเสนาสนะแก่ท่านเหล่านั้น ด้วยน้ำใจอันเลื่อมใสในท่านผู้ซื่อตรง
เต ตสฺส ธมฺมํ เทเสนฺติ สพฺพทุกฺขาปนูทนํ ยํ โส ธมฺมมิธญฺญาย ปรินิพฺพาตฺยนาสโว.	เขารู้ธรรมอันใดในโลกนี้แล้ว จะเป็นผู้ไม่มีอาสวะปรินิพพาน ท่านย่อมแสดงธรรมนั้น อันเป็นเครื่องบรรเทาทุกข์ทั้งปวงแก่เขา ดังนี้แล.

เทวตาทิสสทักขิณานุโมทนา

ยสฺมึ ปเทเส กปฺเปติ วาสํ ปณฺฑิตชาติโย	บัณฑิตชาติ สำเร็จการอยู่ในประเทศสถานที่ใด
สีลวนฺเตตฺถ โภเชตฺวา สญฺญเต พฺรหฺมจาริโน	พึงเชิญเหล่าท่านที่มีศีลสำรวมระวัง ประพฤติพรหมจรรย์ เลี้ยงดูกันในที่นั้น
ยา ตตฺถ เทวตา อาสุํ	เทพดาเหล่าใด มีในที่นั้น
ตาสํ ทกฺขิณมาทิเส	ควรอุทิศทักษิณาทานเพื่อเทพดาเหล่านั้นด้วย
ตา ปูชิตา ปูชยนฺติ	เทพดาที่ได้บูชาแล้ว ท่านย่อมบูชาบ้าง
มานิตา มานยนฺติ นํ	ที่ได้นับถือแล้ว ย่อมนับถือบ้าง
ตโต นํ อนุกมฺปนฺติ	แต่นั้น ท่านย่อมอนุเคราะห์เขา
มาตา ปุตฺตํว โอรสํ	ประหนึ่งมารดาอนุเคราะห์บุตรผู้เกิดจากอก
เทวตานุกมฺปิโต โปโส	บุรุษได้อาศัยเทพดาอนุเคราะห์แล้ว
สทา ภทฺรานิ ปสฺสติ.	ย่อมเห็นกิจการอันเจริญทุกเมื่อ.

ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ ภุมฺมานิ วา ยานิว อนฺตลิกฺเข	หมู่ภูตเหล่าใด เป็นเจ้าถิ่นก็ดี เหล่าใด สถิตแล้วในอากาศก็ดี ซึ่งมาประชุมกันแล้วในที่นี้
สพฺเพว ภูตา สุมนา ภวนฺตุ	ขอหมู่ภูตเหล่านั้น ทั้งหมดเทียว จงเป็นผู้มีจิตโสมนัส
อโถปิ สกฺกจฺจ สุณนฺตุ ภาสิตํ	อนึ่ง จงฟังภาษิตโดยเคารพ
สุภาสิตํ กิญฺจิปิ โว ภเณมุ	เราจะกล่าวสุภาษิต แม้บางประการแก่ท่านทั้งหลาย
ปุญฺเญ สตุปฺปาทกรํ อปาปิ	ไม่เป็นบาป เป็นเครื่องทำความเตือนสติในบุญ
ธมฺมูปเทสํ อนุการกานํ	เป็นอุบายเครื่องแนะนำอันชอบธรรม ของบุคคลผู้ทำตามทั้งหลาย
ตสฺมา หิ ภูตานิ สเมนฺตุ สพฺเพ	เพราะเหตุนั้นแล หมู่ภูตทั้งปวงจงฟังเถิด
เมตฺตํ กโรถ มานุสิยา ปชาย	ท่านทั้งหลาย จงทำไมตรีจิตในหมู่มนุษยชาติ
ภูเตสุ พาฬฺหํ กตภตฺติกาย	ผู้ภักดีอันทำแล้วมั่นในหมู่ภูต
ทิวา จ รตฺโต จ หรนฺติ เย พลึ	มนุษย์ทั้งหลายเหล่าใด ย่อมนำทำพลีกรรม ในกลางวันและกลางคืน

ปจฺโจปการํ อภิกงฺขมานา	มุ่งหวังอยู่ซึ่งความอุดหนุนตอบแทน
เต โข มนุสฺสา ตนุกานุภาวา	มนุษย์ทั้งหลายเหล่านั้นแล เป็นผู้มีอานุภาพน้อย
ภูตา วิเสเสน มหิทฺธิกา จ	ส่วนภูตทั้งหลาย เป็นผู้มีฤทธิมากโดยแปลกกัน
อทิสฺสมานา มนุเชหิ ญาตา	เป็นพวกอทิสสมานกาย ที่มนุษย์ทั้งหลายรู้จัก
ตสฺมา หิ เน รกฺขถ อปฺปมตฺตา.	เพราะเหตุนั้นแล ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้ไม่ประมาท รักษามนุษย์เหล่านั้นเถิด.

ปริตตกรณปาฐ

ยาวตา สตฺตา	สัตว์ทั้งหลายมีประมาณเท่าใด
อปทา วา ทฺวิปทา วา	ไม่มีเท้าก็ดี มี ๒ เท้าก็ดี
จตุปฺปทา วา พหุปฺปทา วา	มี ๔ เท้าก็ดี มีมากเท้าก็ดี
รูปิโน วา อรูปิโน วา	มีรูปก็ดี ไม่มีรูปก็ดี
สญฺญิโน วา อสญฺญิโน วา	มีสัญญาก็ดี ไม่มีสัญญาก็ดี
เนวสญฺญีนาสญฺญิโน วา	มีสัญญาหามิได้ และไม่มีสัญญาหามิได้ก็ดี

ตถาคโต เตสํ อคฺคมกฺขายติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ	พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ปรากฏว่าเลิศกว่าสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น
เย โข พุทฺเธ ปสนฺนา	ผู้ใดแล เลื่อมใสแล้วในพระพุทธเจ้า
อคฺเค เต ปสนฺนา	ผู้นั้น ชื่อว่าเลื่อมใสแล้วในท่านผู้เลิศ
อคฺเค โข ปน ปสนฺนานํ อคฺโค วิปาโก	ก็แลวิบากที่เลิศ ย่อมมีแก่ผู้ที่เลื่อมใสในท่านผู้เลิศ
ยงฺกิญฺจิ วิตฺตํ อิธ วา หุรํ วา	ทรัพย์เครื่องปลื้มใจอันใดอันหนึ่งในโลกนี้ก็ดี ในโลกอื่นก็ดี
สคฺเคสุ วา ยํ รตนํ ปณีตํ	รัตนะอันใด อันประณีตในสวรรค์ก็ดี
น โน สมํ อตฺถิ ตถาคเตน	วัตถุนั้นอันเสมอด้วยพระตถาคตเจ้า ย่อมไม่มี
อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระพุทธเจ้า
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี.
ยาวตา ธมฺมา	ธรรมทั้งหลายมีประมาณเท่าใด
สงฺขตา วา อสงฺขตา วา	เป็นสังขตะก็ดี เป็นอสังขตะก็ดี

วิราโค เตสํ อคฺคมกฺขายติ	วิราคธรรม ปรากฏว่าเลิศกว่าธรรมทั้งหลายเหล่านั้น
ยทิทํ	คือ
มทนิมฺมทโน	ธรรมยังความมัวเมาให้สร่าง
ปิปาสวินโย	ธรรมอันนำความอยากออก
อาลยสมุคฺฆาโต	ความถอนขึ้นด้วยดีซึ่งอาลัย
วฏฺฏูปจฺเฉโท	ความเข้าไปตัดเสียซึ่งวัฏฏะ
ตณฺหกฺขโย	ความสิ้นแห่งตัณหา
วิราโค	ความหมดราคะ
นิโรโธ	ความดับ
นิพฺพานํ	นิพพาน
เย โข วิราคธมฺเม ปสนฺนา	ผู้ใดแล เลื่อมใสแล้วในวิราคธรรม
อคฺเค เต ปสนฺนา	ผู้นั้น ชื่อว่าเลื่อมใสแล้วในธรรมที่เลิศ
อคฺเค โข ปน ปสนฺนานํ อคฺโค วิปาโก	ก็แลวิบากที่เลิศ ย่อมมีแก่ผู้ที่เลื่อมใสแล้วในธรรมที่เลิศ
ขยํ วิราคํ อมตํ ปณีตํ ยทชฺฌคา สกฺยมุนี สมาหิโต	พระศากยมุนีเจ้า มีพระหฤทัยตั้งมั่น ได้บรรลุธรรมอันใดเป็นที่สิ้นไปแห่งกิเลส เป็นธรรมอันไม่ม้วยมรณ์ เป็นธรรมอันประณีต

น เตน ธมฺเมน สมตฺถิ กิญฺจิ	สิ่งใดสิ่งหนึ่งเสมอด้วยพระธรรมนั้นย่อมไม่มี
อิทมฺปิ ธมฺเม รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระธรรม
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี.
ยาวตา ธมฺมา สงฺขตา	ธรรมทั้งหลาย ที่เป็นสังขตะมีประมาณเท่าใด
อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค	ทางมีองค์ ๘ เครื่องไปจากข้าศึกคือกิเลส
เตสํ อคฺคมกฺขายติ	ปรากฏว่าเลิศกว่าสังขตธรรมทั้งหลายเหล่านั้น
เสยฺยถีทํ	ทางนี้อย่างไร
(๑) สมฺมาทิฏฺฐิ	ปัญญาอันเห็นชอบ
(๒) สมฺมาสงฺกปฺโป	ความดำริชอบ
(๓) สมฺมาวาจา	วาจาชอบ
(๔) สมฺมากมฺมนฺโต	การงานชอบ
(๕) สมฺมาอาชีโว	ความเลี้ยงชีวิตชอบ
(๖) สมฺมาวายาโม	ความเพียรชอบ
(๗) สมฺมาสติ	ความระลึกชอบ
(๘) สมฺมาสมาธิ	ความตั้งจิตชอบ

เย โข อริยมคฺคธมฺเม ปสนฺนา	ผู้ใดแลเลื่อมใสแล้วในอริยมรรค-ธรรม
อคฺเค เต ปสนฺนา	ผู้นั้น ชื่อว่าเลื่อมใสแล้วในธรรมที่เลิศ
อคฺเค โข ปน ปสนฺนานํ อคฺโค วิปาโก	ก็แลวิบากที่เลิศ ย่อมมีแก่ผู้ที่เลื่อมใสแล้วในธรรมที่เลิศ
ยมฺพุทฺธเสฏฺโฐ ปริวณฺณยี สุจึ	พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ทรงสรรเสริญแล้วซึ่งสมาธิอันใดว่าเป็นธรรมอันสะอาด
สมาธิมานนฺตริกญฺญมาหุ	บัณฑิตทั้งหลาย กล่าวแล้วซึ่งสมาธิอันใด ว่าเป็นอนันตริกะให้ผลโดยลำดับ
สมาธินา เตน สโม น วิชฺชติ	สมาธิอื่นเสมอด้วยสมาธินั้นย่อมไม่มี
อิทมฺปิ ธมฺเม รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระธรรม
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี.
ยาวตา สงฺฆา วา คณา วา	หมู่ก็ดี พวกก็ดี มีประมาณเท่าใด
ตถาคตสาวกสงฺโฆ	สงฆ์สาวกของพระตถาคตเจ้า
เตสํ อคฺคมกฺขายติ	ปรากฏว่าเลิศกว่าหมู่ และพวกเหล่านั้น

ยทิทํ	คือ
จตฺตาริ ปุริสยุคานิ	คู่แห่งบุรุษทั้งหลาย ๔
อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา	บุรุษบุคคลทั้งหลาย ๘
เย โข สงฺเฆ ปสนฺนา	ผู้ใดแล เลื่อมใสแล้วในสงฆ์
อคฺเค เต ปสนฺนา	ผู้นั้น ชื่อว่าเลื่อมใสแล้วในสงฆ์ที่เลิศ
อคฺเค โข ปน ปสนฺนานํ อคฺโค วิปาโก	ก็แลวิบากที่เลิศ ย่อมมีแก่ผู้ที่เลื่อมใสแล้วในสงฆ์ที่เลิศ
เย ปุคฺคลา อฏฺฐ สตํ ปสฏฺฐา จตฺตาริ เอตานิ ยุคานิ โหนฺติ.	บุคคลทั้งหลายเหล่าใด ๘ พวก ๔ คู่ อันสัตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญแล้ว
เต ทกฺขิเณยฺยา สุคตสฺส สาวกา	บุคคลทั้งหลายเหล่านั้น เป็นสาวกของพระสุคต ควรแก่ทักษิณาทาน
เอเตสุ ทินฺนานิ มหปฺผลานิ	ทานทั้งหลาย อันบุคคลถวายแล้วในท่านเหล่านั้น ย่อมเป็นของมีผลมาก
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี.

เย สุปฺปยุตฺตา มนสา ทฬฺเหน นิกฺกามิโน โคตมสาสนมฺหิ	พระอริยบุคคลทั้งหลายเหล่าใดในศาสนาพระโคดมเจ้า ประกอบดีแล้ว มีใจมั่นคง มีความใคร่ออกไปแล้ว
เต ปตฺติปตฺตา อมตํ วิคยฺห	พระอริยบุคคลทั้งหลายเหล่านั้น ถึงแล้วซึ่งพระอรหัตผลที่ควรถึง หยั่งลงสู่พระนิพพาน
ลทฺธา มุธา นิพฺพุตึ ภุญฺชมานา	ได้ซึ่งความดับกิเลสโดยเปล่า ๆ ไม่ต้องซื้อ แล้วเสวยผลอยู่
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี.
ขีณํ ปุราณํ นวํ นตฺถิ สมฺภวํ	กรรมเก่า ของพระอริยบุคคลเหล่าใดสิ้นแล้ว กรรมใหม่อันเป็นเหตุเกิดย่อมไม่มี
วิรตฺตจิตฺตายติเก ภวสฺมึ	พระอริยบุคคลเหล่าใด มีจิตอันหน่ายแล้วในภพต่อไป
เต ขีณพีชา อวิรุฬฺหิฉนฺทา	พระอริยบุคคลเหล่านั้น มีพืชอันสิ้นไปแล้ว มีความพอใจงอกไม่ได้แล้ว

นิพฺพนฺติ ธีรา ยถายมฺปทีโป	เป็นผู้มีปัญญา ย่อมปรินิพพาน เหมือนประทีปดับไปฉะนั้น
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี.

อัคคัปปสาทสุตตคาถา

อคฺคโต เว ปสนฺนานํ อคฺคํ ธมฺมํ วิชานตํ	เมื่อบุคคลรู้จักธรรมอันเลิศเลื่อมใสแล้วโดยความเป็นของเลิศ
อคฺเค พุทฺเธ ปสนฺนานํ	เลื่อมใสแล้วในพระพุทธเจ้าผู้เลิศ
ทกฺขิเณยฺเย อนุตฺตเร	ซึ่งเป็นทักขิไณยบุคคลอันเยี่ยมยอด
อคฺเค ธมฺเม ปสนฺนานํ วิราคูปสเม สุเข	เลื่อมใสแล้วในพระธรรมอันเลิศ ซึ่งเป็นธรรมปราศจากราคะ และสงบระงับเป็นสุข
อคฺเค สงฺเฆ ปสนฺนานํ	เลื่อมใสแล้วในสงฆ์ผู้เลิศ
ปุญฺญกฺเขตฺเต อนุตฺตเร	ซึ่งเป็นบุญเขตอย่างยอด
อคฺคสฺมึ ทานํ ททตํ	ถวายทานในท่านผู้เลิศนั้น
อคฺคํ ปุญฺญํ ปวฑฺฒติ	บุญที่เลิศก็ย่อมเจริญ
อคฺคํ อายุ จ วณฺโณ จ	อายุ วรรณะ ที่เลิศ

ยโส กิตฺติ สุขํ พลํ	และยศ เกียรติคุณ สุขะ พละ ที่เลิศย่อมเจริญ
อคฺคสฺส ทาตา เมธาวี อคฺคธมฺมสมาหิโต	ผู้มีปัญญา ตั้งมั่นในธรรมอันเลิศแล้ว ให้ทานแก่ท่านผู้เป็นบุญเขตอันเลิศ
เทวภูโต มนุสฺโส วา	จะไปเกิดเป็นเทพดา หรือไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ตาม
อคฺคปฺปตฺโต ปโมทตีติ.	ย่อมถึงความเป็นผู้เลิศ บันเทิงอยู่ดังนี้แล.

นิธิกัณฑคาถา

นิธึ นิเธติ ปุริโส	บุรุษย่อมฝังขุมทรัพย์ไว้
คมฺภีเร อุทกนฺติเก อตฺเถ กิจฺเจ สมุปฺปนฺเน	ในที่ลึกมีน้ำเป็นที่สุด ด้วยคิดว่า เมื่อกิจที่จำเป็นเกิดขึ้น
อตฺถาย เม ภวิสฺสติ	ทรัพย์นี้จักเป็นประโยชน์แก่เรา
ราชโต วา ทุรุตฺตสฺส	เพื่อเปลื้องตนจากราชภัยบ้าง
โจรโต ปีฬิตสฺส วา	เพื่อช่วยตนให้พ้นจากโจรภัยบ้าง
อิณสฺส วา ปโมกฺขาย	เพื่อเปลื้องหนี้บ้าง
ทุพฺภิกฺเข อาปทาสุ วา	ในคราวทุพภิกขภัยบ้าง ในคราวคับขันบ้าง

เอตทตฺถาย โลกสฺมึ นิธิ นาม นิธิยฺยติ	ขุมทรัพย์ที่เขาฝั่งไว้ในโลก ก็เพื่อประโยชน์นี้แล
ตาวสฺสุนิหิโต สนฺโต คมฺภีเร อุทกนฺติเก	ขุมทรัพย์ที่เขาฝั่งไว้เป็นอย่างดีในที่ลึกมีน้ำเป็นที่สุด เพียงนั้น
น สพฺโพ สพฺพทาเยว ตสฺส ตํ อุปกปฺปติ	ขุมทรัพย์นั้นทั้งหมด ย่อมหาสำเร็จประโยชน์แก่เขา ในกาลทั้งปวงทีเดียวไม่
นิธิ วา ฐานา จวติ	เพราะขุมทรัพย์เคลื่อนจากที่เสียบ้าง
สญฺญา วาสฺส วิมุยฺหติ	ความจำของเขา เคลื่อนคลาดเสียบ้าง
นาคา วา อปนาเมนฺติ	นาคทั้งหลายลักไปเสียบ้าง
ยกฺขา วาปิ หรนฺติ นํ	ยักษ์ทั้งหลายลักไปเสียบ้าง
อปฺปิยา วาปิ ทายาทา	ผู้รับมฤดกที่ไม่ชอบกัน
อุทฺธรนฺติ อปสฺสโต	ขุดเอาไปเมื่อเขาไม่เห็นบ้าง
ยทา ปุญฺญกฺขโย โหติ	ในเวลาที่เขาสิ้นบุญ
สพฺพเมตํ วินสฺสติ	ขุมทรัพย์ทั้งหมดนั้น ย่อมสูญไป
ยสฺส ทาเนน สีเลน สญฺญเมน ทเมน จ นิธิ สุนิหิโต โหติ อิตฺถิยา ปุริสสฺส วา	ขุมทรัพย์คือบุญ ของผู้ใด เป็นหญิงก็ตาม เป็นชายก็ตาม ฝั่งไว้ดีแล้ว ด้วยทาน ศีล ความสำรวม และความฝึกตน

เจติยมฺหิ จ สงฺเฆ วา	ในเจดีย์ก็ดี ในสงฆ์ก็ดี
ปุคฺคเล อติถีสุ วา	ในบุคคลก็ดี ในแขกก็ดี
มาตริ ปิตริ วาปิ	ในมารดาก็ดี ในบิดาก็ดี
อโถ เชฏฺฐมฺหิ ภาตริ	ในพี่ชายก็ดี
เอโส นิธิ สุนิหิโต	ขุมทรัพย์นั้น ชื่อว่าฝังไว้ดีแล้ว
อเชยฺโย อนุคามิโย	ใคร ๆ ไม่อาจผจญได้ เป็นของติดตามตนไปได้
ปหาย คมนีเยสุ	บรรดาโภคะทั้งหลาย เขาจำต้องละไป
เอตํ อาทาย คจฺฉติ	เขาจะพาขุมทรัพย์คือบุญนั้นไป
อสาธารณมญฺเญสํ อโจรหรโณ นิธิ	ขุมทรัพย์คือบุญ ไม่สาธารณะแก่ชนเหล่าอื่น โจรก็ลักไปไม่ได้
กยิราถ ธีโร ปุญฺญานิ โย นิธิ อนุคามิโก	บุญนิธิอันใด ติดตามตนไปได้ ปราชญ์พึงทำบุญนิธิอันนั้น
เอส เทวมนุสฺสานํ สพฺพกามทโท นิธิ	บุญนิธินั้น ให้สิ่งที่ต้องการทุกอย่าง แก่เทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย
ยํ ยํ เทวาภิปตฺเถนฺติ	เทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย ปรารถนานักซึ่งผลใด ๆ
สพฺพเมเตน ลพฺภติ	ผลนั้น ๆ ทั้งหมด อันตนย่อมได้ด้วยบุญนิธินั้น

สุวณฺณตา สุสรตา	ความเป็นผู้มีผิวพรรณงาม ความเป็นผู้มีเสียงไพเราะ
สุสณฺฐานํ สุรูปตา	ความเป็นผู้มีทรวดทรงดี ความเป็นผู้มีรูปสวย
อาธิปจฺจํ ปริวาโร	ความเป็นใหญ่ยิ่ง ความเป็นผู้มีบริวาร
สพฺพเมเตน ลพฺภติ	อิฏฐผลทั้งปวงนั้น อันเทพดาและมนุษย์ ย่อมได้ด้วยบุญนิธินั้น
ปเทสรชฺชํ อิสฺสริยํ	ความเป็นพระราชาเฉพาะประเทศ ความเป็นใหญ่ (คือความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ)
จกฺกวตฺติ สุขํ ปิยํ	สุขของพระเจ้าจักรพรรดิ อันเป็นที่พึงใจ
เทวรชฺชมฺปิ ทิพฺเพสุ	ความเป็นพระราชาแห่งเทพดาในทิพยกายทั้งหลาย
สพฺพเมเตน ลพฺภติ	อิฏฐผลทั้งปวงนั้น อันเทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมได้ด้วยบุญนิธินั้น
มานุสิกา จ สมฺปตฺติ	สมบัติเป็นของมนุษย์ด้วย
เทวโลเก จ ยา รติ	สมบัติอันบุคคลพึงรื่นรมย์ ในเทวโลกด้วย

ยา จ นิพฺพานสมฺปตฺติ	สมบัติคือพระนิพพานด้วย
สพฺพเมเตน ลพฺภติ	สมบัติทั้งปวงนั้น อันเทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมได้ด้วยบุญนิธินั้น
มิตฺตสมฺปทมาคมฺม โยนิโส เจ ปยุญฺชโต วิชฺชาวิมุตฺติวสีภาโว	ความที่อาศัยคุณเครื่องถึงพร้อมคือมิตรแล้ว ถ้าประกอบโดยอุบายที่ชอบ เป็นผู้ชำนาญในวิชชาและวิมุตติ
สพฺพเมเตน ลพฺภติ	อิฏฐผลทั้งปวงนั้น อันเทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมได้ด้วยบุญนิธินั้น
ปฏิสมฺภิทา วิโมกฺขา จ	ปฏิสัมภิทา และวิโมกข์
ยา จ สาวกปารมี	และสาวกบารมีญาณ
ปจฺเจกโพธิ พุทฺธภูมิ	ปัจเจกโพธิญาณ พุทธภูมิ
สพฺพเมเตน ลพฺภติ	อิฏฐผลทั้งปวงนั้น อันเทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมได้ด้วยบุญนิธินั้น
เอวํ มหตฺถิกา เอสา ยทิทํ ปุญฺญสมฺปทา	คุณเครื่องถึงพร้อม คือบุญนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ใหญ่อย่างนี้
ตสฺมา ธีรา ปสํสนฺติ ปณฺฑิตา กตปุญฺญตนฺติ.	เพราะเหตุนั้น บัณฑิตผู้มีปัญญาจึงสรรเสริญข้อที่บุคคลมีบุญอันทำไว้แล้ว ดังนี้แล.

สังคหวัตถุคาถา

ทานญฺจ เปยฺยวชฺชญฺจ	การให้ ๑ ถ้อยคำอันไพเราะ ๑
อตฺถจริยา จ ยา อิธ	ความประพฤติประโยชน์ในโลกนี้ ๑
สมานตฺตา จ ธมฺเมสุ ตตฺถ ตตฺถ ยถารหํ	ความเป็นผู้ประพฤติตนเสมอ ในธรรมนั้น ๆ ในบุคคลนั้น ๆ ตามควร ๑
เอเต โข สงฺคหา โลเก	ธรรมเครื่องสงเคราะห์ ในโลกเหล่านี้แล
รถสฺสาณีว ยายโต	เปรียบเหมือนลิ่มสลักแห่งรถอันไปอยู่
เอเต จ สงฺคหา นาสฺสุ	ถ้าธรรมเครื่องสงเคราะห์เหล่านี้ไม่พึงมีไซร้
น มาตา ปุตฺตการณา ลเภถ มานํ ปูชํ วา	มารดาหรือบิดา ไม่พึงได้ความนับถือหรือบูชา เพราะเหตุที่ตนมีบุตร
ปิตา วา ปุตฺตการณา ยสฺมา จ สงฺคหา เอเต สมเวกฺขนฺติ ปณฺฑิตา	เหตุใด บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมพิจารณาเห็นชอบ ซึ่งธรรมเครื่องสงเคราะห์เหล่านี้
ตสฺมา มหตฺตํ ปปฺโปนฺติ	เหตุนั้น จึงถึงความเป็นคนใหญ่
ปาสํสา จ ภวนฺติ เตติ.	บัณฑิตทั้งหลายนั้น ย่อมเป็นผู้ที่ควรสรรเสริญ ดังนี้แล.

โภชนานุโมทนาคาถา

อายุโท พลโท ธีโร	ผู้มีปัญญา ให้อายุ ให้กำลัง
วณฺณโท ปฏิภาณโท	ให้วรรณะ ให้ปฏิภาณ
สุขสฺส ทาตา เมธาวี	ผู้มีปัญญา ให้ความสุข
สุขํ โส อธิคจฺฉติ	ท่านย่อมประสบสุข
อายุํ ทตฺวา พลํ วณฺณํ สุขญฺจ ปฏิภาณโท	บุคคลให้ อายุ พละ วรรณะ สุขะ และปฏิภาณ
ทีฆายุ ยสวา โหติ ยตฺถ ยตฺถูปปชฺชตีติ.	บังเกิดในที่ใด ๆ ย่อมเป็นผู้มีอายุยืน มียศในที่นั้น ๆ ดังนี้แล.

อาทิยสุตตคาถา

ภุตฺตา โภคา ภตา ภจฺจา	โภคะทั้งหลาย เราได้บริโภคแล้ว บุคคลทั้งหลายที่ควรเลี้ยง เราได้เลี้ยงแล้ว
วิติณฺณา อปทาสุ เม	อันตรายทั้งหลาย เราได้ข้ามพ้นไปแล้ว
อุทฺธคฺคา ทกฺขิณา ทินฺนา	ทักษิณาที่เจริญผล เราได้ให้แล้ว
อโถ ปญฺจพลี กตา	อนึ่ง พลี ๕ เราได้ทำแล้ว
อุปฏฺฐิตา สีลวนฺโต สญฺญตา พฺรหฺมจาริโน	ท่านผู้มีศีลสำรวมแล้ว ประพฤติพรหมจรรย์ เราได้บำรุงแล้ว

ยทตฺถํ โภคมิจฺเฉยฺย ปณฺฑิโต ฆรมาวสํ	บัณฑิตผู้ครองเรือน ปรารถนาโภคะเพื่อประโยชน์อันใด
โส เม อตฺโถ อนุปฺปตฺโต	ประโยชน์นั้น เราได้บรรลุแล้ว
กตํ อนนุตาปิยํ	กรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเดือด-ร้อนภายหลัง เราได้ทำแล้ว
เอตํ อนุสฺสรํ มจฺโจ อริยธมฺเม ฐิโต นโร	นรชนผู้จะต้องตาย เมื่อตามระลึกถึงคุณข้อนี้อยู่ ย่อมเป็นผู้ตั้งอยู่ในอริยธรรม
อิเธว นํ ปสํสนฺติ	เทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญนรชนนั้น ในโลกนี้
เปจฺจ สคฺเค ปโมทตีติ.	นรชนนั้น ละโลกนี้ไปแล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์ ดังนี้แล.

ติโรกุฑฑกัณฑคาถา

ติโรกุฑฺเฑสุ ติฏฺฐนฺติ สนฺธิสิงฺฆาฏเกสุ จ ทฺวารพาหาสุ ติฏฺฐนฺติ อาคนฺตฺวาน สกํ ฆรํ	ฝูงเปรตมาสู่เรือนของตน ยืนอยู่ภายนอกฝาเรือนบ้าง ณ ทาง ๔ แพร่งและทาง ๓ แพร่งบ้าง ใกล้บานประตูบ้าง

ปหุเต อนฺนปานมฺหิ ขชฺชโภชฺเช อุปฏฺฐิเต	ครั้นเมื่อข้าวและน้ำ ของเคี้ยวและของบริโภคเป็นอันมาก ตั้งไว้แล้ว
น เตสํ โกจิ สรติ	ญาติไร ๆ ของเปรตเหล่านั้นระลึกไม่ได้
สตฺตานํ กมฺมปจฺจยา	เพราะกรรมของสัตว์ทั้งหลายเป็นปัจจัย
เอวํ ททนฺติ ญาตีนํ เย โหนฺติ อนุกมฺปกา สุจึ ปณีตํ กาเลน กปฺปิยํ ปานโภชนํ	ชนเหล่าใดเป็นผู้เอ็นดู ชนเหล่านั้นย่อมให้น้ำควรดื่มและโภชนะอันสะอาดประณีต เป็นของควร (อุทิศ) เพื่อญาติทั้งหลาย อย่างนี้ว่า
อิทํ โว ญาตีนํ โหตุ	ทานนี้ จงถึงแก่ญาติทั้งหลาย
สุขิตา โหนฺตุ ญาตโย	ขอญาติทั้งหลาย จงเป็นสุขเถิด
เต จ ตตฺถ สมาคนฺตฺวา ญาติเปตา สมาคตา	และพวกญาติ ผู้ละโลกนี้ไปแล้วเหล่านั้น พร้อมกันมาประชุมในสถานที่ให้ทานนั้น
ปหุเต อนฺนปานมฺหิ สกฺกจฺจํ อนุโมทเร	อนุโมทนาโดยเคารพในข้าวและน้ำเป็นอันมากว่า

จิรํ ชีวนฺตุ โน ญาตี เยสํ เหตุ ลภาม เส	เราทั้งหลาย ได้สมบัติเช่นนี้ เพราะญาติเหล่าใด ของญาติเหล่านั้นของพวกเรา จงเป็นอยู่นานเถิด
อมฺหากญฺจ กตา ปูชา	บูชาอันทายกทั้งหลายทำแล้วแก่เราทั้งหลาย
ทายกา จ อนิปฺผลา	และทายกทั้งหลายก็หาไร้ผลไม่
น หิ ตตฺถ กสิ อตฺถิ	อันที่จริง ในเปรตวิสัยนั้น ไม่มีกสิกรรม
โครกฺเขตฺถ น วิชฺชติ	ไม่มีโครักขกรรม
วณิชฺชา ตาทิสี นตฺถิ	ไม่มีการค้าขายเช่นนั้น
หิรญฺเญน กยากยํ	ไม่มีการแลกเปลี่ยนด้วยเงิน
อิโต ทินฺเนน ยาเปนฺติ เปตา กาลกตา ตหึ	ผู้ทำกาลกิริยาละไปแล้ว ย่อมยังอัตภาพให้เป็นไปในเปรตวิสัยนั้น ด้วยทานที่ญาติให้แล้วในโลกนี้
อุณฺณเต อุทกํ วุฏฺฐํ	น้ำฝนตกลงในที่ดอน
ยถา นินฺนํ ปวตฺตติ	ย่อมไหลไปสู่ที่ลุ่ม ฉันใด
เอวเมว อิโต ทินฺนํ เปตานํ อุปกปฺปติ	ทานที่ทายกให้แล้วแต่มนุษยโลกนี้ ย่อมสำเร็จแก่เปรตทั้งหลายฉันนั้น
ยถา วาริวหา ปูรา ปริปูเรนฺติ สาครํ	ห้วงน้ำเต็มด้วยน้ำ ย่อมยังสมุทร-สาครให้เต็มเปี่ยม ฉันใด

เอวเมว อิโต ทินฺนํ เปตานํ อุปกปฺปติ	ทานที่ทายกให้แล้วแต่มนุษยโลกนี้ ย่อมสำเร็จแก่เปรตทั้งหลายฉันนั้น
อทาสิ เม อกาสิ เม ญาติมิตฺตา สขา จ เม เปตานํ ทกฺขิณํ ทชฺชา ปุพฺเพ กตมนุสฺสรํ	บุคคลมาระลึกถึงอุปการะ อันท่านได้ทำแก่ตนในกาลก่อน ว่า ผู้นี้ได้ให้สิ่งนี้แก่เรา ผู้นี้ได้ทำกิจนี้ของเรา ผู้นี้เป็นญาติ เป็นมิตร เป็นเพื่อนของเราดังนี้ ก็ควรให้ทักษิณาทาน เพื่อผู้ที่ละโลกนี้ไปแล้ว
น หิ รุณฺณํ วา โสโก วา ยาวญฺญา ปริเทวนา	การร้องไห้ก็ดี การเศร้าโศกก็ดี หรือการร่ำไรรำพันอย่างอื่นก็ดี บุคคลไม่ควรทำทีเดียว
น ตํ เปตานมตฺถาย	เพราะว่า การร้องไห้เป็นต้นนั้น ไม่เป็นประโยชน์แก่ญาติทั้งหลายผู้ละโลกนี้ไปแล้ว
เอวํ ติฏฺฐนฺติ ญาตโย	ญาติทั้งหลายย่อมตั้งอยู่อย่างนั้น
อยญฺจ โข ทกฺขิณา ทินฺนา	ก็ทักษิณานี้แล อันท่านให้แล้ว
สงฺฆมฺหิ สุปติฏฺฐิตา	ประดิษฐานไว้ดีแล้วในสงฆ์
ทีฆรตฺตํ หิตายสฺส ฐานโส อุปกปฺปติ	ย่อมสำเร็จประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้ที่ละโลกนี้ไปแล้วนั้น ตลอดกาลนานตามฐานะ

โส ญาติธมฺโม จ อยํ นิทสฺสิโต	ญาติธรรมนี้นั้น ท่านได้แสดงให้ปรากฏแล้ว
เปตาน ปูชา จ กตา อุฬารา	และบูชาอันยิ่ง ท่านก็ได้ทำแล้ว แก่ญาติทั้งหลาย ผู้ละโลกนี้ไปแล้ว
พลญฺจ ภิกฺขูนมนุปฺปทินฺนํ	กำลังแห่งภิกษุทั้งหลาย ชื่อว่าท่านได้เพิ่มให้แล้วด้วย
ตุมฺเหหิ ปุญฺญํ ปสุตํ อนปฺปกนฺติ.	บุญไม่น้อย ท่านได้ขวนขวายแล้ว ดังนี้ แล.

สัจจปานวิธยานุรูปคาถา

สจฺจํ เว อมตา วาจา	คำจริงแล เป็นคำไม่ตาย
เอส ธมฺโม สนนฺตโน	ธรรมนี้เป็นของเก่า
สจฺเจ อตฺเถ จ ธมฺเม จ อหุ สนฺโต ปติฏฺฐิตา	สัตบุรุษทั้งหลาย เป็นผู้ดำรงอยู่แล้วในสัจจะ ที่เป็นอรรถด้วย เป็นธรรมด้วย
สทฺธีธ วิตฺตํ ปุริสสฺส เสฏฺฐํ	ความเชื่อ เป็นทรัพย์เครื่องปลื้มใจอันประเสริฐของบุรุษในโลกนี้
ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ	ธรรมอันบุคคลประพฤติดีแล้ว นำสุขมาให้

สจฺจํ หเว สาธุตรํ รสานํ	คำจริงแล เป็นรสอันอร่อยกว่ารสทั้งหลาย
ปญฺญาชีวึ ชีวิตมาหุ เสฏฺฐํ	นักปราชญ์กล่าวชีวิตของผู้ที่เป็นอยู่ด้วยปัญญา ว่าประเสริฐ
สทฺทหาโน อรหตํ ธมฺมํ นิพฺพานปตฺติยา	เมื่อบุคคลเชื่อต่อความบรรลุพระนิพพาน อันเป็นธรรมของพระอรหันต์
สุสฺสูสํ ลภเต ปญฺญํ	ฟังด้วยดีย่อมได้ปัญญา
อปฺปมตฺโต วิจกฺขโณ	บุคคลผู้ไม่ประมาท ใคร่ครวญ
ปฏิรูปการี ธุรวา	มีธุระ กระทำการอันสมควร
อุฏฺฐาตา วินฺทเต ธนํ	เป็นผู้ขยันย่อมได้ทรัพย์
สจฺเจน กิตฺตึ ปปฺโปติ	บุคคลย่อมถึงเกียรติด้วยสัจจะ
ททํ มิตฺตานิ คนฺถติ	ผู้ให้ย่อมผูกพันมิตรทั้งหลายไว้ได้
ยสฺเสเต จตุโร ธมฺมา	ธรรม ๔ ประการเหล่านี้ มีอยู่แก่บุคคลใด
สทฺธสฺส ฆรเมสิโน	ซึ่งเป็นผู้มีศรัทธาอยู่ครองเรือน
สจฺจํ ธมฺโม ธิติ จาโค	คือสัจจะ ธรรม ความตั้งมั่น จาคะ
ส เว เปจฺจ น โสจติ	บุคคลนั้นแล ละโลกนี้ไปแล้วย่อมไม่เศร้าโศก
อิงฺฆ อญฺเญปิ ปุจฺฉสฺสุ ปุถู สมณพฺราหฺมเณ	เชิญท่านลองถามสมณพราหมณ์ทั้งหลายเหล่าอื่นดูบ้าง

ยทิ สจฺจา ทมา จาคา ขนฺตฺยา ภิยฺโยธ วิชฺชตีติ.	ซึ่งถ้าธรรมในโลกนี้ย่อมมียิ่งไปกว่า สัจจะ ทมะ จาคะ ขันติ ดังนี้แล.

ทานานุโมทนาคาถา

อนฺนํ ปานํ วตฺถํ ยานํ มาลา คนฺธํ วิเลปนํ เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ ทานวตฺถู อิเม ทส.	ทานวัตถุ ๑๐ อย่างเหล่านี้ คือ ข้าว, น้ำ, ผ้า, ยาน, ระเบียบดอกไม้, ของหอม, เครื่องลูบไล้, ที่นอน, ที่พักอาศัย, เครื่องประทีป

อนฺนโท พลโท โหติ	ผู้ให้ข้าว ชื่อว่าให้กำลัง
วตฺถโท โหติ วณฺณโท	ผู้ให้ผ้า ชื่อว่าให้วรรณะ
ยานโท สุขโท โหติ	ผู้ให้ยาน ชื่อว่าให้ความสุข
ทีปโท โหติ จกฺขุโท.	ผู้ให้ประทีป ชื่อว่าให้จักษุ.
มนาปทายี ลภเต มนาปํ	ผู้ให้ของที่พอใจ ย่อมได้ของที่พอใจ
อคฺคสฺส ทาตา ลภเต ปุนคฺคํ	ผู้ให้วัตถุอันเลิศ ย่อมได้วัตถุอันเลิศ
วรสฺส ทาตา วรลาภิ โหติ	ผู้ให้ของดี ย่อมได้ของดี

เสฏฺฐนฺทโท เสฏฺฐมุเปติ ฐานํ.	ผู้ให้ฐานะอันประเสริฐ ย่อมเข้าถึงฐานะอันประเสริฐ.
อคฺคทายี วรทายี เสฏฺฐทายี จ โย นโร	นระใดให้ของที่เลิศ ให้ของที่ดี และให้ฐานะอันประเสริฐ
ทีฆายุ ยสวา โหติ ยตฺถ ยตฺถูปปชฺชตีติ.	นระนั้นเกิดในที่ใด ๆ ย่อมเป็นผู้มีอายุยืน มียศ ในที่นั้น ๆ ดังนี้แล.
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยสัจจวาจาภาษิตนี้
สุวตฺถิ โหตุ สพฺพทา อาโรคิยสุขญฺเจว กุสลญฺจ อนามยํ	ขอความสวัสดี และความสุข อันเกิดแต่ความไม่มีโรค และอนามัยเป็นอันดี จงมี (แก่ท่านทั้งหลาย) ทุกเมื่อ
สิทฺธมตฺถุ สิทฺธมตฺถุ สิทฺธมตฺถุ อิทํ ผลํ เอตสฺมึ รตนตฺตยสฺมึ สมฺปสาทนเจตโส.	ขอผลแห่งจิต อันเลื่อมใสในพระรัตนตรัยนี้ จงเป็นผลสำเร็จ จงเป็นผลสำเร็จ จงเป็นผลสำเร็จ.

คาถาพิธี

คาถาจุดเทียนชัย

พุทฺโธ สพฺพญฺญุตญาโณ	พระพุทธเจ้า มีพระสัพพัญญุตญาณ
ธมฺโม โลกุตฺตโร วโร	พระธรรมประเสริฐเป็นโลกุตระ
สงฺโฆ มคฺคผลฏฺโฐ จ	พระสงฆ์ เป็นผู้ตั้งอยู่ในมรรคและผล
อิจฺเจตํ รตนตฺตยํ	นี่รวมเป็น ๓ รัตนะ ดังนี้
เอตสฺส อานุภาเวน	ด้วยอานุภาพแห่งรัตนตรัยนี้
สพฺพทุกฺขา อุปทฺทวา	ทุกข์ทั้งปวง อุปัทวะทั้งหลาย
อนฺตรายา จ นสฺสนฺตุ	และอันตรายทั้งหลาย จงเสื่อมสูญไป
สพฺพโสตฺถี ภวนฺตุ เต.	ขอความสวัสดีทั้งปวง จงมีแก่ท่าน.

คาถาดับเทียนชัย

นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ	ที่พึ่งอื่นของข้าพเจ้าไม่มี
พุทฺโธ เม สรณํ วรํ	พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้

โหตุ เต ชยมงฺคลํ	ขอชัยมงคล จงมีแก่ท่าน
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ	ที่พึ่งอื่นของข้าพเจ้าไม่มี
ธมฺโม เม สรณํ วรํ	พระธรรม เป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้
โหตุ เต ชยมงฺคลํ	ขอชัยมงคล จงมีแก่ท่าน
นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ	ที่พึ่งอื่นของข้าพเจ้าไม่มี
สงฺโฆ เม สรณํ วรํ	พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้
โหตุ เต ชยมงฺคลํ.	ขอชัยมงคล จงมีแก่ท่าน.

ยงฺกิญฺจิ วิตฺตํ อิธ วา หุรํ วา	ทรัพย์เครื่องปลื้มใจอันใดอันหนึ่งในโลกนี้ หรือในโลกอื่นก็ดี
สคฺเคสุ วา ยํ รตนํ ปณีตํ	หรือรัตนะอันใดอันประณีต ในสวรรค์
น โน สมํ อตฺถิ ตถาคเตน	วัตถุอันนั้น จะเสมอด้วยพระตถาคตเจ้าย่อมไม่มี
อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระพุทธเจ้า

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี
ขยํ วิราคํ อมตํ ปณีตํ ยทชฺฌคา สกฺยมุนี สมาหิโต	พระศากยมุนีเจ้า มีพระหฤทัยดำรงมั่น ได้บรรลุธรรมอันใดเป็นที่สิ้นไปแห่งกิเลส เป็นที่สำรอกกิเลส เป็นธรรมอันไม่ม้วยมรณ์ เป็นธรรมอันประณีต
น เตน ธมฺเมน สมตฺถิ กิญฺจิ	สิ่งใดสิ่งหนึ่งเสมอด้วยพระธรรมนั้นย่อมไม่มี
อิทมฺปิ ธมฺเม รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระธรรม
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี
ยมฺพุทฺธเสฏฺโฐ ปริวณฺณยี สุจึ	พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ทรงสรรเสริญแล้ว ซึ่งสมาธิอันใดว่าเป็นธรรมอันสะอาด
สมาธิมานนฺตริกญฺญมาหุ	บัณฑิตทั้งหลาย กล่าวแล้วซึ่งสมาธิอันใดว่า เป็นอนันตริกะให้ผลโดยลำดับ
สมาธินา เตน สโม น วิชฺชติ	สมาธิอื่นเสมอด้วยสมาธินั้น ย่อมไม่มี
อิทมฺปิ ธมฺเม รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระธรรม

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี
เย ปุคฺคลา อฏฺฐ สตํ ปสฏฺฐา จตฺตาริ เอตานิ ยุคานิ โหนฺติ	บุคคลทั้งหลายเหล่าใด ๘ จำพวก ๔ คู่ อันสัตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญแล้ว
เต ทกฺขิเณยฺยา สุคตสฺส สาวกา	บุคคลทั้งหลายเหล่านั้น เป็นสาวกของพระสุคต ควรแก่ทักษิณาทาน
เอเตสุ ทินฺนานิ มหปฺผลานิ	ทานทั้งหลาย อันบุคคลถวายแล้ว ในท่านเหล่านั้น ย่อมเป็นของมีผลมาก
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี
เย สุปฺปยุตฺตา มนสา ทฬฺเหน นิกฺกามิโน โคตมสาสนมฺหิ	อริยบุคคลทั้งหลายเหล่าใด ในศาสนาพระโคดมเจ้า ประกอบแล้วดี มีใจมั่นคง มีความใคร่ออกไปแล้ว
เต ปตฺติปตฺตา อมตํ วิคยฺห	อริยบุคคลทั้งหลายเหล่านั้น ถึงแล้วซึ่งพระอรหัตผลที่ควรถึงหยั่งเข้าสู่พระนิพพาน
ลทฺธา มุธา นิพฺพุตึ ภุญฺชมานา	ได้ซึ่งความดับกิเลสโดยเปล่า ๆ ไม่ต้องซื้อแล้วเสวยผลอยู่

อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนะอันประณีตในพระสงฆ์
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี
ขีณํ ปุราณํ นวํ นตฺถิ สมฺภวํ	กรรมเก่า ของพระอริยบุคคลเหล่าใดสิ้นไปแล้ว กรรมใหม่เป็นเหตุเกิดย่อมไม่มี
วิรตฺตจิตฺตายติเก ภวสฺมึ	พระอริยบุคคลเหล่าใด มีจิตอันหน่ายแล้วในภพต่อไป
เต ขีณพีชา อวิรุฬฺหิฉนฺทา	พระอริยบุคคลเหล่านั้น มีพืชอันสิ้นแล้ว มีความพอใจงอกไม่ได้แล้ว
นิพฺพนฺติ ธีรา ยถายมฺปทีโป	เป็นผู้มีปัญญา ย่อมปรินิพพานเหมือนประทีปนี้ดับไปฉะนั้น.
อิทมฺปิ สงฺเฆ รตนํ ปณีตํ	แม้อันนี้ เป็นรัตนอันประณีตในพระสงฆ์
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ.	ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมี
สพฺพโรควินิมุตฺโต	จงพ้นจากโรคทั้งปวง
สพฺพสนฺตาปวชฺชิโต	จงพ้นจากความเดือดร้อนทั้งปวงด้วย
สพฺพเวรมติกฺกนฺโต	จงล่วงเสียซึ่งเวรทั้งปวงด้วย
ยถา ทีโป จ นิพฺพุโต.	เหมือนดวงประทีปดับไปฉะนั้น.

คาถาจุดเทียนชัยสำหรับพิธีพิรุณศาสตร์

พุทฺโธ สพฺพญฺญุตญาโณ	พระพุทธเจ้า มีพระสัพพัญญุตญาณ
ธมฺโม โลกุตฺตโร วโร	พระธรรมประเสริฐเป็นโลกุตระ
สงฺโฆ มคฺคผลฏฺโฐ จ	พระสงฆ์ เป็นผู้ตั้งอยู่ในมรรคและผล
อิจฺเจตํ รตนตฺตยํ	นี่รวมเป็น ๓ รัตนะ ดังนี้
เอตสฺส อานุภาเวน	ด้วยอานุภาพแห่งพระรัตนตรัยนี้
เทโว วสฺสตุ กาลโต	ขอฝนจงตกตามฤดูกาล
วสฺสนฺตรายา มาเหสุํ	อันตรายแห่งฝนทั้งหลายอย่าได้มีแล้ว
สพฺพโสตฺถี ภวนฺตุ โน.	ขอความสวัสดีทั้งปวง จงมีแก่เราทั้งหลาย.

คาถาสวดพระราชพิธีพิรุณศาสตร์

ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฌายินํ วโร	สมเด็จพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เลิศแห่งบุคคลผู้มีฌานทั้งหลาย
อุตฺตโม อิทฺธิมนฺตานํ	เป็นยอดของผู้มีฤทธิ์ทั้งหลาย

สตฺเตสฺวาภิทยาลุโก	มีพระหฤทัย เต็มไปด้วยความเอ็นดูยิ่ง ในสัตว์ทั้งหลาย
สาวตฺถิยเมกทา เจส พุทฺโธ เชตวนํ วสํ อนาถปิณฺฑิการาเม วสฺสมุปคโต อหุ	ก็แลคราวหนึ่ง พระพุทธองค์เสด็จจำพรรษาอยู่ในเชตวนาราม ของอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้กรุงสาวัตถี
ตทา ทุพฺพุฏฺฐิยา สุกฺขา สพฺพา โกสลภูมิโย	ครั้งนั้นภูมิภาคทั้งหลาย ในโกศลชนบท เกิดฝนแล้งแห้งผากทุกตำบล
มหนฺตมาสิ ทุพฺภิกฺขํ ทุกฺขํ มหาชนสฺส จ	และทุพภิกขภัย อันเป็นทุกข์อย่างใหญ่ได้มีแก่มหาชน
ปิณฺฑาย จ ปวิสนฺตํ ภควนฺตํ ตหึ ตหึ วสฺสํ วสฺสาปนตฺถาย อภิยาจิ มหาชโน	มหาชนจึงทูลวิงวอนพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้เสด็จเข้าไปบิณฑบาต เพื่อต้องการให้ฝนตกในที่นั้น ๆ
ตสฺมึ ปฏิจฺจ การุญฺญํ พุทฺโธ เชตวนํ คโต	พระพุทธองค์ ทรงอาศัยความกรุณาในมหาชนนั้น เสด็จไปสู่เชตวันแล้ว
สุกฺขาย โปกฺขรญฺญาปิ ตีเร ฐิโต นฺหายิตุํ	ประทับยืนที่ขอบสระโบกขรณีแห้ง เพื่อจะสรงสนาน

นิวาเสตฺวา ตตฺเถเกน อนฺเตโนทกสาฏกํ เอเกน จ ปารุปิตฺวา โสปาเณ ภควา ฐิโต	ทรงนุ่งผ้าสำหรับสรงด้วยชายข้างหนึ่ง และทรงห่มด้วยชายข้างหนึ่ง ประทับยืนที่บันได ที่สระโบกขรณีนั้น
อถ ปจฺฉิมาย ทิสาย มหาเมโฆ สมุฏฺฐหิ	ทีนั้นมหาเมฆได้ตั้งเค้าขึ้นทางทิศปัศจิม
ตโต ตาว วสฺสิ วสฺสํ ยาวตฺโถ อาสิ ปูริโต	แล้วยังฝนให้ตกจนเต็มที่ ตามความต้องการ
ตสฺส เตนานุภาเวน วิสุสุเตเนวิทานิปิ	ด้วยพระอานุภาพนั้นของพระองค์ที่ปรากฏแล้วจนถึงทุกวันนี้
เทโว วสฺสตุ กาเลน สมิทฺธํ เนตุ เมทนึ	ขอฝนจงตกต้องตามฤดูกาล จงนำพื้นแผ่นดินให้สำเร็จประ-โยชน์
มหาการุณิโก นาโถ	พระบรมโลกนาถ มีพระกรุณาใหญ่
อตฺถาย สพฺพปาณินํ ปูเรตฺวา ปารมี สพฺพา	ยังบารมีทั้งสิ้นให้เต็มแล้ว เพื่อประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวง
ปตฺโต สมฺโพธิมุตฺตมํ	ได้บรรลุสัมโพธิญาณอันอุดมแล้ว
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้
เทโว วสฺสตุ ธมฺมโต	ขอฝนจงตกตามธรรมดา

มหาการุณิโก นาโถ	พระบรมโลกนาถ มีพระกรุณาใหญ่
หิตาย สพฺพปาณินํ ปูเรตฺวา ปารมี สพฺพา	ยังบารมีทั้งสิ้นให้เต็มแล้ว เพื่อความเกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งปวง
ปตฺโต สมฺโพธิมุตฺตมํ	ได้บรรลุสัมโพธิญาณอันอุดมแล้ว
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้
เทโว วสฺสตุ กาลโต	ขอฝนจงตกตามฤดูกาล
มหาการุณิโก นาโถ	พระบรมโลกนาถ มีพระกรุณาใหญ่
สุขาย สพฺพปาณินํ ปูเรตฺวา ปารมี สพฺพา	ยังบารมีทั้งสิ้นให้เต็มแล้ว เพื่อความสุขแก่สัตว์ทั้งปวง
ปตฺโต สมฺโพธิมุตฺตมํ	ได้บรรลุสัมโพธิญาณอันอุดมแล้ว
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้
เทโว วสฺสตุ ฐานโส	ขอฝนจงตกตามฐานะ
สุภูโต จ มหาเถโร	อนึ่ง พระมหาเถระ ชื่อสุภูต
มหากาโย มโหทโร	มีกายล่ำสัน มีท้องพลุ้ย
นีลวณฺโณ มหาเตโช	มีผิวดังนิล มีเดชมาก
ปวสฺสนฺตุ วลาหกา	ด้วยเดช แห่งพระมหาเถระนั้น พลาหกเทพบุตรทั้งหลาย จงให้ฝนตกลงเถิด
ฉนฺนา เม กุฏิกา สุขา นิวาตา	กุฏีทั้งหลายของเรา มุงบังแล้ว อยู่สบาย กันลมได้

วสฺส เทว ยถาสุขํ	ดูก่อนเทพบุตร ท่านจงให้ฝนตกตามสบายเถิด
จิตฺตํ เม สุสมาหิตํ วิมุตฺตํ	จิตของเราตั้งมั่นดี พ้นแล้ว
อาตาปี วิหรามิ วสฺส เทวาติ	เรามีความพากเพียรอยู่ ขอท่านจงให้ฝนตกเถิดเทพบุตร ดังนี้
อนุสฺสริตฺวา สตํ ธมฺมํ ปรมตฺถํ วิจินฺตยํ อกาสึ สจฺจกิริยํ ยํ โลเก ธุวสสฺสตํ	เราตามระลึกถึงธรรมของสัตบุรุษ แล้วคิดค้นอยู่ซึ่งอรรถอันยิ่ง ได้ทำสัจจกิริยาใด เป็นธรรมมั่นคงยั่งยืนในโลก
ยโต สรามิ อตฺตานํ	เมื่อใด เราระลึกถึงตนได้
ยโต ปตฺโตสฺมิ วิญฺญุตํ	เมื่อใด เราถึงความเป็นผู้รู้เดียงสา
นาภิชานามิ สญฺจิจฺจ เอกปาณมฺปิ หึสิตา	เมื่อนั้น เรารู้ตัวอยู่ ไม่ได้แกล้งเบียดเบียนสัตว์แม้แต่ตัวเดียว
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้
ปชฺชุโน อภิวสฺสตุ	ขอมหาเมฆจงให้ฝนตกเถิด
อภิตฺถนยํ ปชฺชุน	ดูก่อน ปชุนนเทพบุตร ท่านจงคำรามให้ฝนตก
นิธึ กากสฺส นาสย	ยังขุมทรัพย์ของกาให้ฉิบหาย
กากํ โสกาย รนฺเธหิ	ท่านจงรุกรานกาเสียด้วยความโศก
มจฺเฉ โสกา ปโมจย	จงปลดเปลื้องปลาทั้งหลายจากความโศก

สห กเต สจฺจวเร ปชฺชุนฺโน อภิวสฺสิย	เมื่อความสัตย์อันประเสริฐ เรา ได้ทำแล้ว ฝนได้ตกลงพร้อมกับสัจจกิริยานั้น
ถลํ นินฺนญฺจ ปูเรนฺโต ขเณน อภิวสฺสิย	ตกพักเดียว ทำที่ดอนและที่ลุ่มให้เต็ม
เอวรูปํ สจฺจกิริยํ กตฺวา วิริยมุตฺตมํ วสฺสาเปสึ มหาเมฆํ สจฺจเตชพลสฺสิโต	เราอาศัยเดชและกำลังแห่งสัจจะ แล้วทำสัจจกิริยาเห็นปานนี้ และความเพียรอันอุดม ได้ยังมหาเมฆให้หลั่งน้ำฝนลงแล้ว
สจฺเจน เม สโม นตฺถิ เอสา เม สจฺจปารมีติ.	สิ่งที่เสมอด้วยสัจจะของเราไม่มี นี้เป็นสัจจบารมีของเรา ดังนี้แล.

คาถาขอฝน

สมฺพุทฺธมุตฺตมมุฬาร- มนนฺตญาณํ สตฺตุตฺตมํ ทสพลํ กรุณาธิวาสํ สกฺการภาชนมภาชนมงฺคณานํ สทฺธาณเตน สตตํ สิรสา นมามิ	ข้าพเจ้าขอนมัสการเนือง ๆ ด้วยเศียรเกล้า อันน้อมไปด้วยความเชื่อ ซึ่งพระทศพลสัมพุทธเจ้าผู้อุดมเลิศ มีพระญาณหาที่สุดมิได้ เป็นผู้สูงสุดในหมู่สัตว์ ทนธารได้ด้วยพระกรุณาเป็นที่รองรับสักการะ ไม่เป็นภาชนะแห่งกิเลสเครื่องยั่วยวน

วีรํ วิสารทมปารคุณมฺพุราสึ
ธีรนฺธโรปมธิตึ ถิรธมฺมกายํ
ปารงฺคตํ ภวภยากรสาครสฺส
สารญฺชเนสุ สุคตํ สิรสา นมามิ

ข้าพเจ้าขอนมัสการด้วยเศียรเกล้า ซึ่งพระสุคตเจ้า ผู้แกล้วกล้า ผู้มีพระคุณไม่มีเขตคั่น ดังน่านน้ำ เป็นนักปราชญ์ผู้ปรีชา เปรียบด้วยแผ่นดิน มีพระธรรมกายมั่นคง ถึงฝั่งแห่งสาคร อันเป็นแดนเกิดแห่งภัยคือภพ เป็นผู้ประเสริฐในหมู่ชน

โลเกกจกฺขุมตุลามลปญฺจจกฺขุํ
โลเกกสารมชรามรธมฺมสารํ
โลเกกพนฺธุมรวินฺทสหายพนฺธุํ
โลเกกจารุติลกํ สิรสา นมามิ

ข้าพเจ้าขอนมัสการด้วยเศียรเกล้า ซึ่งพระโลกนาถเจ้า ผู้มีพระจักษุ ๕ ดวง กระจ่างหาที่เปรียบมิได้ ซึ่งเป็นดวงตาอันเอกในโลก มีธรรมอันไม่แก่ไม่ตายเป็นแก่นสาร ซึ่งเป็นแก่นอันเอกในโลก เป็นเผ่าพันธุ์แห่งพระอาทิตย์ ซึ่งเป็นเผ่าพันธุ์อันเอกในโลก ผู้สูงเด่นเป็นเอกในโลก

วีโตปมานมปมาณมนาถนาถํ
สุทฺธํ สุสุทฺธนยนํ นยนาภิรามํ
สํสารจกฺกมถนํ วรธมฺมจกฺกํ
จกฺกงฺกิโตรุจรณํ สิรสา นมามิ

ข้าพเจ้าขอนมัสการด้วยเศียรเกล้า ซึ่งพระโลกนาถเจ้า ผู้ปราศจากเหตุที่ควรดูหมิ่น เป็นที่พึ่งของผู้อนาถาไม่มีประมาณ ผู้หมดจด มีพระเนตรอันหมดจดดี เป็นที่อภิรมแห่งนัยน์ตา มีพระธรรมจักรเป็นเครื่องย่ำยีสงสารจักร มีพระอุรุสำหรับเที่ยวไปกำหนดด้วยจักร

เนกฺขมฺมมนฺตพลวาริตราคยกฺขํ
เมตฺตมฺพุสา สมิตโกธมหาหุตาสํ
ปญฺญาปทีปหตโมหมหนฺธการํ
โลกตฺถจารุปฏุรํ สิรสา นมามิ

ข้าพเจ้าขอนมัสการด้วยเศียรเกล้า ซึ่งพระโลกนาถเจ้า ผู้มียักษ์ คือความกำหนัดอันพระองค์ทรงห้ามเสียแล้ว ด้วยกำลังแห่งมนต์ คือเนกขัมมะ ผู้มีไฟกองใหญ่ คือความโกรธอันดับแล้วด้วยน้ำ คือพระเมตตา มีความมืดมนใหญ่หลวง คือโมหะ อันขจัดแล้วด้วยประทีป คือพระปัญญา ผู้เป็นดุจกองทอง อันเป็นประโยชน์แก่โลก

สทฺธมฺมราชมปราชิตธมฺมเสนํ สทฺธมฺมเตชหตมารสุโฆรเสนํ สทฺธมฺมเทสนมโนหรเภริโฆสํ สทฺธมฺมสารมกุฏํ สิรสา นมามิ	ข้าพเจ้าขอนมัสการด้วยเศียรเกล้า ซึ่งพระโลกนาถเจ้า ผู้เป็นสัทธรรมราชา มีธรรมเสนาอันไม่พ่ายแพ้ ทรงผจญมาร และเสนามารผู้เหี้ยมหาญ ด้วยเดชแห่งพระสัทธรรม มีพระสัทธรรมเทศนา อันกึกก้องดุจเภรีที่จูงใจ มีพระสัทธรรมอันอุดมเป็นมกุฏ
ยุตฺตํ คุณหิ สกเลหิ สุนิมฺมเลหิ โทเสหิ มุตฺตมขิเลหิ สวาสเนหิ พฺยามปฺปภาขจิตภาสุรลกฺขณาภา- มาโลปโสภิตตนุํ สิรสา นมามิ	ข้าพเจ้าขอนมัสการด้วยเศียรเกล้า ซึ่งพระโลกนาถเจ้า ผู้ประกอบด้วยพระคุณทั้งสิ้น ปราศจากมลทินพ้นโทษทั้งมวล กับทั้งวาสนา มีพระกายงดงามด้วยระเบียบรัศมี มีลักษณะอันรุ่งเรือง ซึ่งประดับไปด้วยรัศมีข้างละวา

ปญฺญาทิวากรวินิคฺคตเทสนาภา
นิทฺธุตฺตสพฺพปรวาทฆนนฺธการํ
การุญฺญวารินิวาริตโลกตาปํ
ทุกฺขคฺคิชาลวิสรํ สิรสา นมามิ

ข้าพเจ้าขอนมัสการด้วยเศียรเกล้า ซึ่งพระโลกนาถเจ้า ผู้ทรงกำจัดปรวาท อันทำความมืดคลุ้มทั้ง-ปวงด้วยแสง คือเทศนาที่พร่าออกจากดวงอาทิตย์ คือปัญญา มีกลุ่มแห่งเปลวไฟ คือทุกข์ ซึ่งแผดเผาโลกอันพระองค์ป้องกันไว้ด้วยน้ำ คือพระการุญ

เญยฺยญฺชนํ สกลเมว ปริคฺคหีตํ
ชาตาหิ ญาณกรุณาหิ มหาชวาหิ
โลกสฺส ทุกฺขมวธูยฺย สุขปฺปทายึ
โลกคฺคนาถมตุลํ สิรสา นมามิ

ข้าพเจ้าขอนมัสการด้วยเศียรเกล้า ซึ่งพระโลกนาถเจ้า ผู้ทรงกำหนดชน ที่ควรตรัสรู้ทั้งสิ้น ด้วยพระญาณ และพระกรุณาที่เกิดขึ้นอย่างว่องไว ผู้ทรงบำบัดทุกข์แล้วประทานสุขแก่สัตวโลก เป็นอัครนาถะของโลก หาผู้เปรียบปานมิได้

พฺยามปฺปภาวลยจารุสุรินฺทจาปํ
อุณฺณารุรํสิวิสรุชฺชลวิชฺชุชาลํ
ธมฺมมฺพุวุฏฺฐิชนิตํ มิตสาธุสสฺสํ
สพฺพญฺญุเมฆมนฆํ สิรสา นมามิ

ข้าพเจ้าขอนมัสการด้วยเศียรเกล้า ซึ่งพระโลกนาถเจ้า ผู้ทรงวลัยคือพระรัศมีข้างละวา อันงามดุจแล่งศรของจอมสุรโยธิน มีช่อแห่งพระรัศมีที่พระอุณาโลม อันรุ่งเรืองดุจประกายฟ้าแลบ ทรงยังน้ำฝนคือธรรมให้เกิด มีข้าวกล้าคือความดีอันทรงนับแล้ว มีเมฆคือพระสัพพัญญูอันหาค่ามิได้

ปาโปปตาปนปรนฺนปรนฺตปนฺตํ
อจฺจนฺตสนฺตชนนํ ชนนํ ชนคฺคํ
สมฺภคฺคสพฺพปปกํ สรณญฺชนานํ
สพฺพาภิภุํ ทสพลํ สิรสา นมามิ

ข้าพเจ้าขอนมัสการด้วยเศียรเกล้า ซึ่งพระทศพลเจ้า ผู้มีอันยังบาปให้เร่าร้อนเป็นเบื้องหน้า ไม่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน มีความเกิดอันระงับโดยส่วนเดียว ผู้เป็นชนกแห่งสังฆรัตนะ เป็นยอดของชน ทรงขจัดโทษเศร้าหมองทั้งปวงเสีย เป็นสรณะของชนทั้งหลาย เป็นใหญ่ในธรรมทั้งปวง

สุคตมมิตพุทฺธึ โลกนาถํ นมิตฺวา	กุศลอันใด ที่ข้าพเจ้านมัสการพระสุคตโลกนาถเจ้า ผู้มีพระ
กุสลมุปจิตํ ยนฺเตน เตชุสฺสเทน	ปัญญานับไม่ได้ สร้างสมไว้แล้วด้วยเดชอันกล้าแข็งแห่งกุศลนั้น
วิลยมุปนยนฺตุโรคทุพฺภิกฺขทุกฺขา	ขอโรค ทุพภิกขภัย และทุกข์ทั้งหลาย จงถึงความพินาศไป
วิปุลสลิลธารา วสฺสิโน โหนฺตุ เมฆา.	ขอเมฆอันมีสลิลธาราอันไพบูลย์จงยังฝนให้ตกลงเถิด.

คาถาพืชมงคล

นโม ตสฺส ภควโต	ขอนอบน้อม แด่พระผู้มีพระภาค-เจ้าพระองค์นั้น
สุนิพฺพุตสฺส ตาทิโน	ผู้เสด็จนิพพานดีแล้ว ยังมีพระคุณคงที่
สมฺมาวิรุฬฺหธมฺมสฺส	มีพระธรรมงอกงามโดยชอบแล้ว
สาวกานํ ปรมฺปรา	เพราะอันนำสืบ ๆ มา แห่งพระสาวกทั้งหลาย
ตสฺส ปารมิเตเชน	ด้วยเดชแห่งบารมี ของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น
สทฺธมฺโม อมตปฺผโล	พระสัทธรรม มีอมตะเป็นผล

เกฺลสสนฺตาปจฺจุณฺเหปิ โลเก รูหติ ฐานโส	ย่อมเจริญขึ้นในโลก แม้ร้อนระงมด้วยความแผดเผาแห่งกิเลสตามฐานะ
ตํ โข พุทฺธํ ภควนฺตํ สสทฺธมฺมํ สสาวกํ อภิวนฺทิย ปูเชตฺวา	เราทั้งหลายอภิวาทบูชาแล้ว ซึ่งพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้านั้น ทั้งพระสัทธรรม ทั้งพระสาวก
สุเขตฺเต รตนตฺตเย โรเปม ปุญฺญพีชานิ	ชื่อว่าหว่านพืชคือบุญทั้งหลาย ในพระรัตนตรัยอันเป็นเขตดี
ญาณสฺส สาธกานิ โน	พืชคือบุญนั้น เป็นเครื่องยังญาณของเราทั้งหลาย ให้สำเร็จด้วย
โลเก ทุกฺขสฺส โลกมฺหา สมฺมา นิสฺสรณสฺส จ	ยังความทำที่สุดแห่งทุกข์ในโลกให้สำเร็จด้วย ยังความหลีกออกจากโลกโดยชอบ ให้สำเร็จด้วย
นานปฺปการโรปการ- ผลานํ ยุตฺตกาลโต	พืชคือบุญมอบให้ซึ่งผล เป็นอุปการะมีประการต่าง ๆ ตามกาลอันเหมาะ
ทิฏฺฐธมฺเม สมฺปราเย อปราปริเยปิ จ	ในทิฏฐธรรมด้วย ในสัมปรายภพด้วย ทั้งในภพต่อ ๆ ไปด้วย
ยญฺเจตฺถ ทิฏฺฐธมฺมสฺมึ ผลานํ สมฺปทายกํ ปวุตฺตํ ปุญฺญวีชํ ยํ	ส่วนพืชคือบุญชนิดใด ๆ มอบให้ซึ่งผลทั้งหลาย ในทิฏฐธรรมนี้ ที่เราได้หว่านไว้แล้ว

เหตุ ตํ อิจฺฉิตปฺผลํ	ขอพืชคือบุญนั้น จงให้ผลที่เราปรารถนาแล้ว
กาเล สมฺมา วิรูหนฺตุ มา วินสฺสนฺตุ สพฺพโส ปุพฺพณฺณาปรณฺณวีชานิ อิมานิ อีทิสานิ จ ยานิ อิมสฺมึ ปวุตฺตานิ สฺยามรฏฺเฐ ตหึ ตหึ	บุพพัณณพืช และอปรัณณพืช ทั้งหลายเหล่าใด ที่กสิกรทั้งหลาย หว่านไว้แล้ว ในที่นั้น ๆ ในสยามรัฐนี้ ขอบุพพัณณพืช และอปรัณณพืชทั้งหลายเช่นนี้ เหล่านี้ จงงอกงามดี ตามฤดูกาลเถิด อย่าเสียไปโดยประการทั้งปวงเลย
ภาสิตํ พุทฺธเสฏฺเฐน สจฺจํ โลกคฺควาทินา	คำสัตย์อันพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุด เป็นอัครวาทีในโลก ได้ตรัสไว้แล้วว่า
สทฺธา พีชํ ตโป วุฏฺฐิ	ศรัทธาเป็นพืช ตบะเป็นฝน
ปญฺญา เม ยุคนงฺคลํ	ปัญญาของเราเป็นแอกและไถ
หิริ อีสา มโน โยตฺตํ	หิริเป็นงอนไถ ใจเป็นเชือก
สติ เม ผาลปาจนํ	สติของเราเป็นผาลและปะฏัก
กายคุตฺโต วจีคุตฺโต	เราคุ้มทางกายแล้ว คุ้มทางวาจาแล้ว
อาหาเร อุทเร ยโต	ประหยัดท้องในเรื่องอาหารแล้ว
สจฺจํ กโรมิ นิทฺทานํ	เราทำสัจจะให้เป็นเหตุการเผด็จ

โสรจฺจํ เม ปโมจนํ	ความพอใจของเรา คือความพ้นหน้าที่
วิริยํ เม ธุรโธรยฺหํ	วิริยะของเราเป็นตัวการงาน
โยคกฺเขมาธิวาหนํ	ซึ่งนำถึงที่อันเกษมจากโยคะ
คจฺฉติ อนิวตฺตนฺตํ	ไปสู่ที่ไม่กลับ
ยตฺถ คนฺตฺวา น โสจติ	ที่ไปถึงแล้วไม่เศร้าโศก
เอวเมสา กสี กฏฺฐา	การทำนานี้ ใครทำได้อย่างนี้
สา โหติ อมตปฺผลา	ย่อมเป็นที่มีอมตะเป็นผล
เอตํ กสึ กสิตฺวาน	บุคคลทำนานี้แล้ว
สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจตีติ	ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้
เอเตน สจฺจวชฺเชน	ด้วยความกล่าวสัตย์นี้
ปวุตฺตา พีชชาติโย ปุพฺพณฺณา จาปรณฺณา จ วิรูหนฺตุ ตหึ ตหึ	บุพพัณณพืช และอปรัณณพืช ทั้งหลาย ที่หว่านไว้แล้ว จงงอกขึ้นในที่นั้น ๆ
ราชาณกฺเขตฺตภูตสฺมึ สพฺพตฺถ ภูริมณฺฑเล ปุปฺผภารผลปิณฺฑิ- ธรา โหนฺตุ สพฺพโส	ต้นไม้ผลทั้งหลาย ในภูริมณฑลทั้งปวง ซึ่งเป็นพระราชอาณาเขต จงทรงไว้ซึ่งดอกและผลเป็นกลุ่มช่อ โดยประการทั้งปวง เทอญ
ภาสิตา จยิมา คาถา มูคผกฺเกน สตฺถุนา	อนึ่ง คาถาเหล่านี้ อันพระศาสดาผู้หักรานเสียซึ่งความใบ้ ได้ทรงภาษิตไว้ว่า

คาโว ตสฺส ปชายนฺติ เขตฺเต วุตฺตํ วิรูหติ วุตฺตานํ ผลมสฺนาติ โย มิตฺตานํ น ทุพฺภติ	ผู้ใด ไม่ประทุษร้ายมิตร โคทั้งหลายของผู้นั้นย่อมตกลูก พืชที่หว่านไว้ในนาย่อมงอกงาม ผู้นั้นย่อมบริโภคผลแห่งพืชทั้งหลายที่หว่านไว้แล้ว
วิรุฬฺหมูลสนฺตานํ นิโครฺธมิว มาลุโต อมิตฺตา นปฺปสหนฺติ โย มิตฺตานํ น ทุพฺภติ	ผู้ใด ไม่ประทุษร้ายมิตร ศัตรูทั้งหลาย ย่อมข่มเหงผู้นั้นไม่ได้ เหมือนลมรังควานต้นไทร อันมีรากและลำต้นงอกงามแล้ว ไม่ได้ฉะนั้น
เอเตน จาปิ สจฺเจน	แม้ด้วยคำสัตย์นี้ด้วย
ปวุตฺตา พีชชาติโย ปุพฺพณฺนา จาปรณฺณา จ วิรูหนฺตุ ตหึ ตหึ	บุพพัณณพืช และอปรัณณพืชทั้งหลาย ที่หว่านไว้แล้ว จงงอกขึ้นในที่นั้น ๆ
ราชาณกฺเขตฺตภูตสฺมึ สพฺพตฺถ ภูริมณฺฑเล สมฺปุณฺณา ผลปุปฺเผหิ ปชายนฺตูว สพฺพโส	ต้นไม้ผลทั้งหลาย ในแดนดินทั้งปวง ซึ่งเป็นพระราชอาณาเขต จงสมบูรณ์ด้วยผลและดอก เผล็ดออกโดยประการทั้งปวงทีเดียว
อมฺหากญฺจ มหาราชา สฺยามินฺโท มหิปฺปติ	ก็สมเด็จพระมหาราชาของพวกเรา ผู้เป็นพระเจ้าแผ่นดินจอมสยาม
รฏฺฐํ สมฺมาภิปาเลนฺโต	ทรงอภิบาลแว่นแคว้นโดยชอบ

สมฺพุทฺธสฺสาปิ สาสนํ	ทั้งพระศาสนาของพระสัมพุทธเจ้าด้วย
ราชาณกฺเขตฺตภูตสฺมึ สกเล มหิมณฺฑเล สพฺเพสมฺปิ นิวาสีนํ ปาณีนํ สุขกามินํ สุขํ วุฑฺฒึ จ ปตฺเถติ เวปุลฺลญฺจานุปุพฺพโส	ทรงปรารถนาความสุข ความเจริญและความไพบูลย์โดยลำดับ แก่ประชาชนแม้ทั้งปวง ผู้อยากได้ความสุข อาศัยอยู่ในแดนดินทั้งสิ้น อันเป็นพระราชอาณาเขต
เอเตน จาปิ สจฺเจน	แม้ด้วยคำสัตย์นี้
ปวุตฺตา พีชชาติโย ปุพฺพณฺณา จาปรณฺณา จ วิรูหนฺตุ ตหึ ตหึ	บุพพัณณพืช และอปรัณณพืชทั้งหลาย ที่หว่านไว้แล้ว จงงอกขึ้นในที่นั้น ๆ
ราชาณกฺเขตฺตภูตสฺมึ สพฺพตฺถ ภูริมณฺฑเล สมฺปุณฺณา วิปุลา โหนฺตุ สมฺปชฺชนฺเตฺวว สพฺพโสติ.	ต้นไม้ผลทั้งหลาย ในแดนดินทั้งปวง ซึ่งเป็นพระราชอาณาเขต จงเป็นพฤกษชาติสมบูรณ์ไพบูลย์ จงถึงพร้อมโดยประการทั้งปวงเทอญ.

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

เริ่มธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

อนุตฺตรํ อภิสมฺโพธึ สมฺพุชฺฌิตฺวา ตถาคโต	พระตถาคตเจ้า ได้ตรัสรู้ซึ่งพระ อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว
ปฐมํ ยํ อเทเสสิ ธมฺมจกฺกํ อนุตฺตรํ สมฺมเทว ปวตฺเตนฺโต โลเก อปฺปฏิวตฺติยํ	เมื่อจะทรงประกาศธรรมที่ใคร ๆ ยังมิได้ให้เป็นไปแล้วในโลก ให้ เป็นไปโดยชอบแท้ ได้ทรงแสดง พระอนุตตรธรรมจักรใดก่อน
ยตฺถากฺขาตา อุโภ อนฺตา ปฏิปตฺติ จ มชฺฌิมา จตูสฺวาริยสจฺเจสุ วิสุทฺธํ ญาณทสฺสนํ	คือในธรรมจักรใด พระองค์ตรัส ซึ่งที่สุด ๒ ประการ และข้อปฏิบัติ เป็นกลาง และปัญญาอันรู้เห็นอัน หมดจดแล้วในอริยสัจทั้ง ๔
เทสิตํ ธมฺมราเชน สมฺมาสมฺโพธิกิตฺตนํ นาเมน วิสฺสุตํ สุตฺตํ ธมฺมจกฺกปฺปวตฺตนํ เวยฺยากรณปาเฐน สงฺคีตนฺตมฺภณาม เส.	เราทั้งหลาย จงสวดธรรมจักรนั้น ที่พระองค์ผู้พระธรรมราชาทรง แสดงแล้ว ปรากฏโดยชื่อว่า ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร เป็นสูตร ประกาศพระสัมมาสัมโพธิญาณอัน พระสังคีติกาจารย์ร้อยกรองไว้โดย เวยยากรณปาฐะ เทอญ.

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

เอวมฺเม สุตํ	อันข้าพเจ้า (คือพระอานนทเถระ) ได้สดับมาแล้วอย่างนี้
เอกํ สมยํ ภควา	สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า
พาราณสิยํ วิหรติ อิสิปตเน มิคทาเย	เสด็จประทับอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี
ตตฺร โข ภควา ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขู อามนฺเตสิ	ในกาลนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสเตือนพระภิกษุปัญจวัคคีย์[๑] ว่า
เทฺวเม ภิกฺขเว อนฺตา	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ที่สุดสองอย่างนี้
ปพฺพชิเตน น เสวิตพฺพา	อันบรรพชิตไม่ควรเสพ
โย จายํ กาเมสุ กามสุขลฺลิกานุโยโค	คือการประกอบตนให้พัวพันด้วยกาม ในกามทั้งหลายนี้ใด
หีโน	เป็นธรรมอันเลว
คมฺโม	เป็นเหตุให้ตั้งบ้านเรือน
โปถุชฺชนิโก	เป็นของคนมีกิเลสหนา
อนริโย	ไม่ใช่ไปจากข้าศึกคือกิเลส
อนตฺถสญฺหิโต	ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ อย่างหนึ่ง

---

๑. คือโกณฑัญญะ, วัปปะ, ภัททิยะ, มหานามะ, อัสสชิ.

โย จายํ อตฺตกิลมถานุโยโค	คือการประกอบความเหน็ดเหนื่อยด้วยตนเหล่านี้ใด
ทุกฺโข	ให้เกิดทุกข์แก่ผู้ประกอบ
อนริโย	ไม่ใช่ไปจากข้าศึกคือกิเลส
อนตฺถสญฺหิโต	ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ อย่างหนึ่ง
เอเต เต ภิกฺขเว อุโภ อนฺเต อนุปคมฺม มชฺฌิมา ปฏิปทา	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อปฏิบัติอันเป็นกลาง ไม่เข้าไปใกล้ที่สุดสองอย่างนั้นนั้น
ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา	อันตถาคตได้ตรัสรู้แล้วด้วยปัญญาอันยิ่ง
จกฺขุกรณี ญาณกรณี	ทำดวงตา ทำญาณเครื่องรู้
อุปสมาย อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ	ย่อมเป็นไปเพื่อความเข้าไปสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความรู้ดี เพื่อความดับ
กตมา จ สา ภิกฺขเว มชฺฌิมา ปฏิปทา	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ข้อปฏิบัติซึ่งเป็นกลางนั้นเป็นไฉน
ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา	ที่ตถาคตได้ตรัสรู้แล้ว ด้วยปัญญาอันยิ่ง
จกฺขุกรณี ญาณกรณี	ทำดวงตา ทำญาณเครื่องรู้

อุปสมาย อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ	ย่อมเป็นไปเพื่อความเข้าไปสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความรู้ดี เพื่อความดับ
อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค	ทางมีองค์ ๘ เครื่องไปจากข้าศึกคือกิเลสนี้เอง
เสยฺยถีทํ	กล่าวคือ
(๑) สมฺมาทิฏฺฐิ	ปัญญาอันเห็นชอบ
(๒) สมฺมาสงฺกปฺโป	ความดำริชอบ
(๓) สมฺมาวาจา	วาจาชอบ
(๔) สมฺมากมฺมนฺโต	การงานชอบ
(๕) สมฺมาอาชีโว	ความเลี้ยงชีวิตชอบ
(๖) สมฺมาวายาโม	ความเพียรชอบ
(๗) สมฺมาสติ	ความระลึกชอบ
(๘) สมฺมาสมาธิ	ความตั้งจิตชอบ
อยํ โข สา ภิกฺขเว มชฺฌิมา ปฏิปทา	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อันนี้แล ข้อปฏิบัติซึ่งเป็นกลางนั้น
ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา	ที่ตถาคตได้ตรัสรู้แล้ว ด้วยปัญญาอันยิ่ง
จกฺขุกรณี ญาณกรณี	ทำดวงตา ทำญาณเครื่องรู้
อุปสมาย อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ	ย่อมเป็นไปเพื่อความเข้าไปสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความรู้ดี เพื่อความดับ

อิทํ โข ปน ภิกฺขเว	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็นี้แล เป็น
ทุกฺขํ อริยสจฺจํ	ทุกข์อย่างแท้จริง คือ
ชาติปิ ทุกฺขา	ความเกิดก็เป็นทุกข์
ชราปิ ทุกฺขา	ความแก่ก็เป็นทุกข์
มรณมฺปิ ทุกฺขํ	ความตายก็เป็นทุกข์
โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺ-สุปายาสาปิ ทุกฺขา	ความโศก ความร่ำไรรำพัน ความทุกข์โทมนัส และความคับแค้นใจ ก็เป็นทุกข์
อปฺปิเยหิ สมฺปโยโค ทุกฺโข	ความประสบด้วยสิ่งที่ไม่เป็นที่รักทั้งหลายเป็นทุกข์
ปิเยหิ วิปฺปโยโค ทุกฺโข	ความพลัดพรากจากสิ่งที่รักทั้งหลายเป็นทุกข์
ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ.	ปรารถนาอยู่ย่อมไม่ได้ แม้อันใด
ตมฺปิ ทุกฺขํ	แม้อันนั้นก็เป็นทุกข์
สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา	โดยย่อแล้ว อุปาทานขันธ์ ๕ เป็นทุกข์
อิทํ โข ปน ภิกฺขเว	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็นี้แล เป็น
ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ	เหตุให้ทุกข์เกิดขึ้นอย่างจริงแท้คือ
ยายํ ตณฺหา	ความทะยานอยากนี้
โปโนพฺภวิกา	ทำให้มีภพอีก

นนฺทิราคสหคตา	เป็นไปกับความกำหนัด ด้วยอำนาจความเพลิน
ตตฺรตตฺราภินนฺทินี	เพลิดเพลินในอารมณ์นั้น ๆ
เสยฺยถีทํ	กล่าวคือ
กามตณฺหา	คือความทะยานอยากในอารมณ์ที่ใคร่
ภวตณฺหา	คือความทะยานอยากในความมีความเป็น
วิภวตณฺหา	คือความทะยานอยากในความไม่มีไม่เป็น
อิทํ โข ปน ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็นี้แล เป็นความดับทุกข์อย่างจริงแท้ คือ
โย ตสฺสาเยว ตณฺหาย อเสสวิราคนิโรโธ	ความดับโดยสิ้นกำหนัด โดยไม่เหลือแห่งตัณหานั้นนั่นเทียวอันใด
จาโค	ความสละตัณหานั้น
ปฏินิสฺสคฺโค	ความวางตัณหานั้น
มุตฺติ	ความปล่อยตัณหานั้น
อนาลโย	ความไม่พัวพันแห่งตัณหานั้น

อิทํ โข ปน ภิกฺขเว ทุกฺข-นิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสจฺจํ	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็นี้แล เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์อย่างจริงแท้ คือ
อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค	ทางมีองค์ ๘ เครื่องไปจากข้าศึกคือกิเลสนี้แล
เสยฺยถีทํ	กล่าวคือ
(๑) สมฺมาทิฏฺฐิ	ปัญญาอันเห็นชอบ
(๒) สมฺมาสงฺกปฺโป	ความดำริชอบ
(๓) สมฺมาวาจา	วาจาชอบ
(๔) สมฺมากมฺมนฺโต	การงานชอบ
(๕) สมฺมาอาชีโว	ความเลี้ยงชีวิตชอบ
(๖) สมฺมาวายาโม	ความเพียรชอบ
(๗) สมฺมาสติ	ความระลึกชอบ
(๘) สมฺมาสมาธิ.	ความตั้งจิตชอบ.
อิทํ ทุกฺขํ อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักษุได้เกิดขึ้นแล้ว ญาณได้เกิดขึ้นแล้ว ปัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว วิทยาได้เกิดขึ้นแล้ว แสงสว่างได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่ได้เคยฟังแล้วในกาลก่อนว่า นี้เป็นทุกขอริยสัจ

ตํ โข ปนิทํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ปริญฺเญยฺยนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักษุได้เกิดขึ้นแล้ว ญาณได้เกิดขึ้นแล้ว ปัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว วิทยาได้เกิดขึ้นแล้ว แสงสว่างได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่ได้เคยฟังแล้วในกาลก่อนว่า ก็ทุกขอริยสัจนี้นั้นแล ควรกำหนดรู้

ตํ โข ปนิทํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ปริญฺญาตนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักษุได้เกิดขึ้นแล้ว ญาณได้เกิดขึ้นแล้ว ปัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว วิทยาได้เกิดขึ้นแล้ว แสงสว่างได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่ได้เคยฟังแล้ว ในกาลก่อนว่า ก็ทุกขอริยสัจนี้นั้นแล อันเราได้กำหนดรู้แล้ว

อิทํ ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักษุได้เกิดขึ้นแล้ว ญาณได้เกิดขึ้นแล้ว ปัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว วิทยาได้เกิดขึ้นแล้ว แสงสว่างได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่ได้เคยฟังแล้ว ในกาลก่อนว่า นี้ทุกขสมุทัยอริยสัจ

ตํ โข ปนิทํ ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ ปหาตพฺพนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักษุได้เกิดขึ้นแล้ว ญาณได้เกิดขึ้นแล้ว ปัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว วิทยาได้เกิดขึ้นแล้ว แสงสว่างได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่ได้เคยฟังแล้ว ในกาลก่อนว่า ก็ทุกขสมุทัยอริยสัจนี้นั้นแล ควรละเสีย

ตํ โข ปนิทํ ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ ปหีนนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักษุได้เกิดขึ้นแล้ว ญาณได้เกิดขึ้นแล้ว ปัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว วิทยาได้เกิดขึ้นแล้ว แสงสว่างได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่ได้เคยฟังแล้วในกาลก่อนว่า ก็ทุกขสมุทัยอริยสัจนี้นั้นแล อันเราได้ละแล้ว

อิทํ ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว
ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักษุได้เกิดขึ้นแล้ว ญาณได้เกิดขึ้นแล้ว ปัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว วิทยาได้เกิดขึ้นแล้ว แสงสว่างได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่ได้เคยฟังแล้วในกาลก่อน ว่า นี้ทุกขนิโรธอริยสัจ

ตํ โข ปนิทํ ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ สจฺฉิกาตพฺพนฺติ เม ภิกฺขเว
ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักษุได้เกิดขึ้นแล้ว ญาณได้เกิดขึ้นแล้ว ปัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว วิทยาได้เกิดขึ้นแล้ว แสงสว่างได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่ได้เคยฟังแล้วในกาลก่อนว่า ก็ทุกขนิโรธอริยสัจนั้นแล ควรทำให้แจ้ง

ตํ โข ปนิทํ ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ สจฺฉิกตนฺติ เม ภิกฺขเว
ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักษุได้เกิดขึ้นแล้ว ญาณได้เกิดขึ้นแล้ว ปัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว วิทยาได้เกิดขึ้นแล้ว แสงสว่างได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรรมทั้งหลายที่เราไม่ได้เคยฟังแล้วในกาลก่อน ว่า ก็ทุกขนิโรธอริยสัจนั้นแล อันเราได้ทำให้แจ้งแล้ว

อิทํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักษุได้เกิดขึ้นแล้ว ญาณได้เกิดขึ้นแล้ว ปัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว วิทยาได้เกิดขึ้นแล้ว แสงสว่างได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่ได้เคยฟังแล้วในกาลก่อนว่า นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา-อริยสัจ

ตํ โข ปนิทํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสจฺจํ ภาเวตพฺพนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ อาโลโก อุทปาทิ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักษุได้เกิดขึ้นแล้ว ญาณได้เกิดขึ้นแล้ว ปัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว วิทยาได้เกิดขึ้นแล้ว แสงสว่างได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่ได้เคยฟังแล้วในกาลก่อนว่า ก็ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา-อริยสัจนี้นั้นแล ควรให้เจริญ

ตํ โข ปนิทํ ทุกฺขนิโรธคามินี
ปฏิปทา อริยสจฺจํ ภาวิตนฺติ
เม ภิกฺขเว
ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสุ ธมฺเมสุ
จกฺขุํ อุทปาทิ ญาณํ อุทปาทิ
ปญฺญา อุทปาทิ วิชฺชา อุทปาทิ
อาโลโก อุทปาทิ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักษุได้เกิดขึ้นแล้ว ญาณได้เกิดขึ้นแล้ว ปัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว วิทยาได้เกิดขึ้นแล้ว แสงสว่างได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่ได้เคยฟังแล้วในกาลก่อนว่า ก็ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา-อริยสัจนี้นั้นแล อันเราเจริญแล้ว

ยาวกีวญฺจ เม ภิกฺขเว
อิเมสุ จตูสุ อริยสจฺเจสุ
เอวนฺติปริวฏฺฏํ ทฺวาทสาการํ
ยถาภูตํ ญาณทสฺสนํ
น สุวิสุทฺธํ อโหสิ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ปัญญาอันรู้เห็นตามเป็นจริงแล้วอย่างไร ในอริยสัจ ๔ เหล่านี้ของเรา ซึ่งมีรอบ ๓ มีอาการ ๑๒ อย่างนี้ ยังไม่หมดจดเพียงใดแล้ว

เนว ตาวาหํ ภิกฺขเว สเทวเก
โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก
สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย
สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตรํ
สมฺมาสมฺโพธึ อภิสมฺพุทฺโธ
ปจฺจญฺญาสึ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราได้ยืนยันตนว่า เป็นผู้ตรัสรู้พร้อมเฉพาะซึ่งปัญญาเครื่องตรัสรู้ชอบ ไม่มีความตรัสรู้อื่นจะยิ่งกว่าในโลกเป็นไปกับด้วยเทพดา มาร พรหม ในหมู่สัตว์ ทั้งสมณพราหมณ์ เทพดา มนุษย์ ไม่ได้เพียงนั้น

ยโต จ โข เม ภิกฺขเว อิเมสุ จตูสุ อริยสจฺเจสุ เอวนฺติปริวฏฺฏํ ทฺวาทสาการํ ยถาภูตํ ญาณทสฺสนํ สุวิสุทฺธํ อโหสิ	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อใดแล ปัญญาอันรู้เห็นตามเป็นจริงอย่างไร ในอริยสัจ ๔ เหล่านี้ ของเรา ซึ่งมีรอบ ๓ มีอาการ ๑๒ อย่างนี้ หมดจดดีแล้ว
อถาหํ ภิกฺขเว สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธึ อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจญฺญาสึ	เมื่อนั้น เราจึงได้ยืนยันตนว่าเป็นผู้ตรัสรู้พร้อมเฉพาะ ซึ่งปัญญาเครื่องตรัสรู้ชอบ ไม่มีความตรัสรู้อื่นยิ่งกว่าในโลก เป็นไปกับด้วยเทพดา มาร พรหม ในหมู่สัตว์ ทั้งสมณพราหมณ์ เทพดามนุษย์
ญาณญฺจ ปน เม ทสฺสนํ อุทปาทิ	ก็แล ปัญญาอันรู้เห็นได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา
อกุปฺปา เม วิมุตฺติ อยมนฺติมา ชาติ นตฺถิทานิ ปุนพฺภโวติ	ว่าความพ้นพิเศษของเราไม่กลับกำเริบ ชาตินี้เป็นที่สุดแล้ว บัดนี้ไม่มีภพอีก
อิทมโวจ ภควา	พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสธรรมปริยายนี้แล้ว
อตฺตมนา ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทุํ	ภิกษุปัญจวัคคีย์ก็มีใจยินดี เพลินภาษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า

อิมสฺมิญฺจ ปน เวยฺยากรณสฺมึ ภญฺญมาเน	ก็แลเมื่อเวยยากรณ์นี้ อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสอยู่
อายสฺมโต โกณฺฑญฺญสฺส วิรชํ วีตมลํ ธมฺมจกฺขุํ อุทปาทิ	จักษุในธรรม อันปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน ได้เกิดขึ้นแล้ว แก่พระผู้มีอายุโกณฑัญญะ
ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ	ว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีอันเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งปวงนั้น มีอันดับไปเป็นธรรมดา
ปวตฺติเต จ ภควตา ธมฺมจกฺเก	ก็ครั้นเมื่อธรรมจักร อันพระผู้มีพระภาคเจ้าให้เป็นไปแล้ว
ภุมฺมา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุํ	เหล่าภุมมเทพดา ก็ยังเสียงให้บันลือลั่น
เอตมฺภควตา พาราณสิยํ อิสิปตเน มิคทาเย อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ ปวตฺติตํ อปฺปฏิวตฺติยํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมินฺติ	ว่านั่นจักร คือธรรม ไม่มีจักรอื่นสู้ได้ อันพระผู้มีพระภาคเจ้าให้เป็นไปแล้ว ที่ป่าอิสิปตนะ มฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี อันสมณพราหมณ์ เทพดา มาร พรหม และใคร ๆ ในโลกยังให้เป็นไปไม่ได้ ดังนี้
ภุมฺมานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา จาตุมฺมหาราชิกา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุํ	เทพเจ้าเหล่าชั้นจาตุมหาราช ได้ฟังเสียงของเทพเจ้า เหล่าภุมมเทพดาแล้ว ก็ยังเสียงให้บันลือลั่น

จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา ตาวตึสา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุํ	เทพเจ้าเหล่าชั้นดาวดึงส์ ได้ฟังเสียงของเทพเจ้า เหล่าชั้นจาตุมหาราชแล้ว ก็ยังเสียงให้บันลือลั่น
ตาวตึสานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา ยามา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุํ	เทพเจ้าเหล่าชั้นยามะ ได้ฟังเสียงของเทพเจ้าเหล่าชั้นดาวดึงส์แล้ว ก็ยังเสียงให้บันลือลั่น
ยามานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา ตุสิตา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุํ	เทพเจ้าเหล่าชั้นดุสิต ได้ฟังเสียงของเทพเจ้า เหล่าชั้นยามะแล้ว ก็ยังเสียงให้บันลือลั่น
ตุสิตานํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา นิมฺมานรตี เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุํ	เทพเจ้าเหล่าชั้นนิมมานรดี ได้ฟังเสียงของเทพเจ้า เหล่าชั้นดุสิตแล้ว ก็ยังเสียงให้บันลือลั่น
นิมฺมานรตีนํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา ปรนิมฺมิตวสวตฺตี เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุํ	เทพเจ้าเหล่าชั้นปรนิมมิตวสวัตดี ได้ฟังเสียงของเทพเจ้า เหล่าชั้นนิมมานรดีแล้ว ก็ยังเสียงให้บันลือลั่น
ปรนิมฺมิตวสวตฺตีนํ เทวานํ สทฺทํ สุตฺวา พฺรหฺมกายิกา เทวา สทฺทมนุสฺสาเวสุํ	เทพเจ้าเหล่าที่เกิดในหมู่พรหม ได้ฟังเสียงของเทพเจ้า เหล่าชั้นปรนิมมิตวสวัดดีแล้ว ก็ยังเสียงให้บันลือลั่น

เอตมฺภควตา พาราณสิยํ อิสิปตเน มิคทาเย อนุตฺตรํ ธมฺมจกฺกํ ปวตฺติตํ อปฺปฏิวตฺติยํ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เทเวน วา มาเรน วา พฺรหฺมุนา วา เกนจิ วา โลกสฺมินฺติ.	ว่านั้นจักร คือธรรม ไม่มีจักรอื่นสู้ได้ อันพระผู้มีพระภาคเจ้าให้เป็นไปแล้ว ที่ป่าอิสิปตนะมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี อันสมณพราหมณ์ เทพดา มาร พรหม และใคร ๆ ในโลกยังให้เป็นไปไม่ได้ ดังนี้.
อิติห เตน ขเณน เตน มุหุตฺเตน ยาว พฺรหฺมโลกา สทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉิ	โดยขณะครู่เดียวนั้น เสียงขึ้นไปถึงพรหมโลก ด้วยประการฉะนี้
อยญฺจ ทสสหสฺสี โลกธาตุ	ทั้งหมื่นโลกธาตุ
สงฺกมฺปิ สมฺปกมฺปิ สมฺปเวธิ	ได้หวั่นไหวสะเทือนสะท้านลั่นไป
อปฺปมาโณ จ โอฬาโร โอภาโส โลเก ปาตุรโหสิ	ทั้งแสงสว่างอันยิ่งไม่มีประมาณ ได้ปรากฏแล้วในโลก
อติกฺกมฺเมว เทวานํ เทวานุภาวํ	ล่วงเทวานุภาพ ของเทพดาทั้งหลายเสียหมด
อถโข ภควา อุทานํ อุทาเนสิ	ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงเปล่งอุทานว่า
อญฺญาสิ วต โภ โกณฺฑญฺโญ อญฺญาสิ วต โภ โกณฺฑญฺโญติ	ว่าโกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ ผู้เจริญ โกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ ผู้เจริญ

อิติหิทํ อายสฺมโต โกณฺฑญฺญสฺส อญฺญาโกณฺฑญฺโญเตฺวว นามํ อโหสีติ.

เพราะเหตุนั้น นามว่า อัญญาโกณฑัญญะนี้นั่นเทียว ได้มีแล้ว แก่พระผู้มีอายุโกณฑัญญะ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร.

อนัตตลักขณสูตร

เริ่มอนัตตลักขณสูตร

ยนฺตํ สตฺเตหิ ทุกฺเขน เญยฺยํ อนตฺตลกฺขณํ	อนัตตลักขณะอันใด อันสัตว์ทั้งหลายพึงรู้ได้โดยยาก
อตฺตวาทาตฺตสญฺญานํ สมฺมเทว วิโมจนํ สมฺพุทฺโธ ตํ ปกาเสสิ	พระสัมพุทธเจ้า ได้ทรงประกาศอนัตตลักขณะนั้น เป็นธรรมอันปลดเปลื้องอัตตวาทุปาทาน การถือมั่นด้วยอันกล่าวว่าตน และอัตตสัญญา ความสำคัญว่าตนโดยชอบแท้
ทิฏฺฐสจฺจาน โยคินํ	แก่เหล่าพระโยคี คือปัญจวัคคีย์ผู้มีสัจจะอันเห็นแล้ว
อุตฺตรึ ปฏิเวธาย ภาเวตุํ ญาณมุตฺตมํ	เพื่อให้เจริญญาณอันอุดม เพื่อตรัสรู้ธรรมอันยิ่ง
ยนฺเตสํ ทิฏฺฐธมฺมานํ ญาเณนุปปริกฺขตํ สพฺพาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจึสุ อเสสโต	จิตของพระปัญจวัคคีย์เหล่านั้น ผู้มีธรรมอันได้เห็นแล้ว ใคร่ครวญแล้วด้วยญาณ พ้นแล้วจากอาสวะทั้งปวงโดยไม่เหลือ ด้วยพระสูตรอันใด

ตถา ญาณานุสาเรน สาสนํ กาตุมิจฺฉตํ สาธูนํ อตฺถสิทฺธตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.	เราทั้งหลาย จงสวดพระสูตรอันนั้น เพื่อสำเร็จประโยชน์แก่สาธุชนทั้งหลาย ผู้ปรารถนาจะทำคำสอน โดยระลึกตามญาณอย่างนั้น เทอญ.

อนัตตลักขณสูตร

เอวมฺเม สุตํ	อันข้าพเจ้า (คือพระอานนทเถระ) ได้สดับมาแล้วอย่างนี้
เอกํ สมยํ ภควา	สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า
พาราณสิยํ วิหรติ อิสิปตเน มิคทาเย	เสด็จประทับอยู่ที่ป่าอิสิปตนะมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี
ตตฺร โข ภควา ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขู อามนฺเตสิ	ในกาลนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเตือนพระภิกษุปัญจวัคคีย์ (ให้ตั้งใจฟังภาษิตนี้ว่า)
รูปํ ภิกฺขเว อนตฺตา	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย รูป (คือร่างกายนี้) เป็นอนัตตา (มิใช่ตน)
รูปญฺจ หิทํ ภิกฺขเว อตฺตา อภวิสฺส	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็รูปนี้จักได้เป็นอัตตา (ตน) แล้ว

นยิทํ รูปํ อาพาธาย สํวตฺเตยฺย	รูปนี้ก็ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ (ความลำบาก)
ลพฺเภถ จ รูเป	อนึ่ง สัตว์พึงได้ในรูปตามใจหวัง
เอวํ เม รูปํ โหตุ	ว่ารูปของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด
เอวํ เม รูปํ มา อโหสีติ	รูปของเรา อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย
ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว	ก็เพราะเหตุใดแล ภิกษุทั้งหลาย
รูปํ อนตฺตา	รูปจึงเป็นอนัตตา
ตสฺมา รูปํ อาพาธาย สํวตฺตติ	เพราะเหตุนั้น รูปจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ
น จ ลพฺภติ รูเป	อนึ่ง สัตว์ย่อมไม่ได้ในรูปตามใจหวัง
เอวํ เม รูปํ โหตุ	ว่ารูปของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด
เอวํ เม รูปํ มา อโหสีติ	รูปของเรา อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย
เวทนา อนตฺตา	เวทนา (คือความรู้สึกอารมณ์) เป็นอนัตตา
เวทนา จ หิทํ ภิกฺขเว อตฺตา อภวิสฺส	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เวทนานี้จักได้เป็นอัตตาแล้ว
นยิทํ เวทนา อาพาธาย สํวตฺเตยฺย	เวทนานี้ ก็ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ

ลพฺเภถ จ เวทนาย	อนึ่ง สัตว์พึงได้ในเวทนาตามใจหวัง
เอวํ เม เวทนา โหตุ เอวํ เม เวทนา มา อโหสีติ	ว่าเวทนาของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด เวทนาของเรา อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย
ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว เวทนา อนตฺตา	ก็เพราะเหตุใดแล ภิกษุทั้งหลาย เวทนาจึงเป็นอนัตตา
ตสฺมา เวทนา อาพาธาย สํวตฺตติ	เพราะเหตุนั้น เวทนาจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ
น จ ลพฺภติ เวทนาย	อนึ่ง สัตว์ย่อมไม่ได้ในเวทนาตามใจหวัง
เอวํ เม เวทนา โหตุ เอวํ เม เวทนา มา อโหสีติ	ว่าเวทนาของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด เวทนาของเรา อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย
สญฺญา อนตฺตา	สัญญา (คือความจำ) เป็นอนัตตา
สญฺญา จ หิทํ ภิกฺขเว อตฺตา อภวิสฺส	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็สัญญานี้จักได้เป็นอัตตาแล้ว
นยิทํ สญฺญา อาพาธาย สํวตฺเตยฺย	สัญญานี้ ก็ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ
ลพฺเภถ จ สญฺญาย	อนึ่ง สัตว์พึงได้ในสัญญาตามใจหวัง

เอวํ เม สญฺญา โหตุ เอวํ เม สญฺญา มา อโหสีติ	ว่าสัญญาของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด สัญญาของเรา อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย
ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว สญฺญา อนตฺตา	ก็เพราะเหตุใดแล ภิกษุทั้งหลาย สัญญาจึงเป็นอนัตตา
ตสฺมา สญฺญา อาพาธาย สํวตฺตติ	เพราะเหตุนั้น สัญญาจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ
น จ ลพฺภติ สญฺญาย	อนึ่ง สัตว์ย่อมไม่ได้ในสัญญาตามใจหวัง
เอวํ เม สญฺญา โหตุ เอวํ เม สญฺญา มา อโหสีติ	ว่าสัญญาของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด สัญญาของเรา อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย
สงฺขารา อนตฺตา	สังขารทั้งหลาย (คือสภาพที่เกิดกับใจ ปรุงใจให้ดีบ้าง ชั่วบ้าง) เป็นอนัตตา
สงฺขารา จ หิทํ ภิกฺขเว อตฺตา อภวิสฺสํสุ	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็สังขารทั้งหลายนี้ จักได้เป็นอัตตาแล้ว
นยิทํ สงฺขารา อาพาธาย สํวตฺเตยฺยุํ	สังขารทั้งหลายนี้ ก็ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ
ลพฺเภถ จ สงฺขาเรสุ	อนึ่ง สัตว์พึงได้ในสังขารทั้งหลายตามใจหวัง

เอวํ เม สงฺขารา โหนฺตุ เอวํ เม สงฺขารา มา อเหสุนฺติ	ว่าสังขารทั้งหลายของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด สังขารทั้งหลายของเรา อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย
ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว สงฺขารา อนตฺตา	ก็เพราะเหตุใดแล ภิกษุทั้งหลาย สังขารทั้งหลายจึงเป็นอนัตตา
ตสฺมา สงฺขารา อาพาธาย สํวตฺตนฺติ	เพราะเหตุนั้น สังขารทั้งหลาย จึงเป็นไปเพื่ออาพาธ
น จ ลพฺภติ สงฺขาเรสุ	อนึ่ง สัตว์ย่อมไม่ได้ในสังขารทั้งหลายตามใจหวัง
เอวํ เม สงฺขารา โหนฺตุ เอวํ เม สงฺขารา มา อเหสุนฺติ	ว่าสังขารทั้งหลายของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด สังขารทั้งหลายของเรา อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย
วิญฺญาณํ อนตฺตา	วิญญาณ (คือใจ) เป็นอนัตตา
วิญฺญาณญฺจ หิทํ ภิกฺขเว อตฺตา อภวิสฺส	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็วิญญาณนี้จักได้เป็นอัตตาแล้ว
นยิทํ วิญฺญาณํ อาพาธาย สํวตฺเตยฺย	วิญญาณนี้ ก็ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ
ลพฺเภถ จ วิญฺญาเณ	อนึ่ง สัตว์พึงได้ในวิญญาณตามใจหวัง
เอวํ เม วิญฺญาณํ โหตุ เอวํ เม วิญฺญาณํ มา อโหสีติ	ว่าวิญญาณของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด วิญญาณของเรา อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย

ยสฺมา จ โข ภิกฺขเว	ก็เพราะเหตุใดแล ภิกษุทั้งหลาย
วิญฺญาณํ อนตฺตา	วิญญาณจึงเป็นอนัตตา
ตสฺมา วิญฺญาณํ อาพาธาย สํวตฺตติ	เพราะเหตุนั้น วิญญาณจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ
น จ ลพฺภติ วิญฺญาเณ	อนึ่ง สัตว์ย่อมไม่ได้ในวิญญาณตามใจหวัง
เอวํ เม วิญฺญาณํ โหตุ เอวํ เม วิญฺญาณํ มา อโหสีติ	ว่าวิญญาณของเรา จงเป็นอย่างนี้เถิด วิญญาณของเรา อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย
ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว	ท่านทั้งหลายย่อมสำคัญความนั้นเป็นไฉน ภิกษุทั้งหลาย
รูปํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ	รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง
อนิจฺจํ ภนฺเต	ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า
ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ	สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า
ทุกฺขํ ภนฺเต	เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า
ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ	ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์
วิปริณามธมฺมํ	มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา
กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุํ	ควรหรือ เพื่อจะตามเห็นสิ่งนั้น
เอตํ มม เอโสหมสฺมิ เอโส เม อตฺตาติ	ว่านั่นของเรา เราเป็นนั่นเป็นนี่ นั่นเป็นตนของเรา

โน เหตํ ภนฺเต	หาอย่างนั้นไม่ พระเจ้าข้า
ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว	ท่านทั้งหลายย่อมสำคัญความนั้นเป็นไฉน ภิกษุทั้งหลาย
เวทนา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ	เวทนา เที่ยงหรือไม่เที่ยง
อนิจฺจา ภนฺเต	ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า
ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ	ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า
ทุกฺขํ ภนฺเต	เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า
ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ	ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์
วิปริณามธมฺมํ	มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา
กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุํ	ควรหรือ เพื่อจะตามเห็นสิ่งนั้น
เอตํ มม เอโสหมสฺมิ เอโส เม อตฺตาติ	ว่านั่นของเรา เราเป็นนั่นเป็นนี่ นั่นเป็นตนของเรา
โน เหตํ ภนฺเต	หาอย่างนั้นไม่ พระเจ้าข้า
ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว	ท่านทั้งหลายย่อมสำคัญความนั้นเป็นไฉน ภิกษุทั้งหลาย
สญฺญา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ	สัญญา เที่ยงหรือไม่เที่ยง
อนิจฺจา ภนฺเต	ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า
ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ	ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า
ทุกฺขํ ภนฺเต	เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า

ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ	ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์
วิปริณามธมฺมํ	มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา
กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุํ	ควรหรือ เพื่อจะตามเห็นสิ่งนั้น
เอตํ มม เอโสหมสฺมิ	ว่านั่นของเรา เราเป็นนั่นเป็นนี่
เอโส เม อตฺตาติ	นั่นเป็นตนของเรา
โน เหตํ ภนฺเต	หาอย่างนั้นไม่ พระเจ้าข้า
ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว	ท่านทั้งหลายย่อมสำคัญความนั้นเป็นไฉน ภิกษุทั้งหลาย
สงฺขารา นิจฺจา วา อนิจฺจา วาติ	สังขารทั้งหลายเที่ยงหรือไม่เที่ยง
อนิจฺจา ภนฺเต	ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า
ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วา	ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์
ตํ สุขํ วาติ	หรือเป็นสุขเล่า
ทุกฺขํ ภนฺเต	เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า
ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ	สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์
วิปริณามธมฺมํ	มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา
กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุํ	ควรหรือ เพื่อจะตามเห็นสิ่งนั้น
เอตํ มม เอโสหมสฺมิ	ว่านั่นของเรา เราเป็นนั่นเป็นนี่
เอโส เม อตฺตาติ	นั่นเป็นตนของเรา
โน เหตํ ภนฺเต	หาอย่างนั้นไม่ พระเจ้าข้า
ตํ กึ มญฺญถ ภิกฺขเว	ท่านทั้งหลายย่อมสำคัญความนั้นเป็นไฉน ภิกษุทั้งหลาย

วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ	วิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยง
อนิจฺจํ ภนฺเต	ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า
ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ	ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ หรือเป็นสุขเล่า
ทุกฺขํ ภนฺเต	เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า
ยมฺปนานิจฺจํ ทุกฺขํ	สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์
วิปริณามธมฺมํ	มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา
กลฺลํ นุ ตํ สมนุปสฺสิตุํ	ควรหรือ เพื่อจะตามเห็นสิ่งนั้น
เอตํ มม เอโสหมสฺมิ เอโส เม อตฺตาติ	ว่านั่นของเรา เราเป็นนั่นเป็นนี่ นั่นเป็นตนของเรา
โน เหตํ ภนฺเต	หาอย่างนั้นไม่ พระเจ้าข้า
ตสฺมาติห ภิกฺขเว	เพราะเหตุนั้นแล ภิกษุทั้งหลาย
ยงฺกิญฺจิ รูปํ	รูปอย่างใดอย่างหนึ่ง
อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนํ	ที่เป็นอดีตก็ดี อนาคตก็ดี ปัจจุบันก็ดี
อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา	ภายในก็ดี ภายนอกก็ดี
โอฬาริกํ วา สุขุมํ วา	หยาบก็ดี ละเอียดก็ดี
หีนํ วา ปณีตํ วา	เลวก็ดี ประณีตก็ดี
ยนฺทูเร สนฺติเก วา	อันใด มีในที่ไกลก็ดี ในที่ใกล้ก็ดี
สพฺพํ รูปํ	รูปทั้งหมด ก็เป็นสักว่ารูป
เนตํ มม	นั่นไม่ใช่ของเรา

เนโสหมสฺมิ	เราไม่เป็นนั่นเป็นนี่
น เมโส อตฺตาติ	นั่นไม่ใช่ตนของเรา ดังนี้
เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ	ข้อนี้อันท่านทั้งหลาย พึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามเป็นจริงแล้วอย่างนี้
ยากาจิ เวทนา	เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง
อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนา	ที่เป็นอดีตก็ดี อนาคตก็ดี ปัจจุบันก็ดี
อชฺฌตฺตา วา พหิทฺธา วา	ภายในก็ดี ภายนอกก็ดี
โอฬาริกา วา สุขุมา วา	หยาบก็ดี ละเอียดก็ดี
หีนา วา ปณีตา วา	เลวก็ดี ประณีตก็ดี
ยา ทูเร สนฺติเก วา	อันใด มีในที่ไกลก็ดี ในที่ใกล้ก็ดี
สพฺพา เวทนา	เวทนาทั้งหมด ก็เป็นสักว่าเวทนา
เนตํ มม	นั่นไม่ใช่ของเรา
เนโสหมสฺมิ	เราไม่เป็นนั่นเป็นนี่
น เมโส อตฺตาติ	นั่นไม่ใช่ตนของเรา ดังนี้
เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ	ข้อนี้อันท่านทั้งหลาย พึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามเป็นจริงแล้วอย่างนี้
ยากาจิ สญฺญา	สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง

อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนา	ที่เป็นอดีตก็ดี อนาคตก็ดี ปัจจุบันก็ดี
อชฺฌตฺตา วา พหิทฺธา วา	ภายในก็ดี ภายนอกก็ดี
โอฬาริกา วา สุขุมา วา	หยาบก็ดี ละเอียดก็ดี
หีนา วา ปณีตา วา	เลวก็ดี ประณีตก็ดี
ยา ทูเร สนฺติเก วา	อันใด มีในที่ไกลก็ดี ในที่ใกล้ก็ดี
สพฺพา สญฺญา	สัญญาทั้งหมดก็เป็นสักว่าสญญา
เนตํ มม	นั่นไม่ใช่ของเรา
เนโสหมสฺมิ	เราไม่เป็นนั่นเป็นนี่
น เมโส อตฺตาติ	นั่นไม่ใช่ตนของเรา ดังนี้
เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ	ข้อนี้อันท่านทั้งหลาย พึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามเป็นจริงแล้วอย่างนั้น
เยเกจิ สงฺขารา	สังขารทั้งหลายเหล่าใดเหล่าหนึ่ง
อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนา	ที่เป็นอดีตก็ดี อนาคตก็ดี ปัจจุบันก็ดี
อชฺฌตฺตา วา พหิทฺธา วา	ภายในก็ดี ภายนอกก็ดี
โอฬาริกา วา สุขุมา วา	หยาบก็ดี ละเอียดก็ดี
หีนา วา ปณีตา วา	เลวก็ดี ประณีตก็ดี
เย ทูเร สนฺติเก วา	เหล่าใด มีในที่ไกลก็ดี ในที่ใกล้ก็ดี

สพฺเพ สงฺขารา	สังขารทั้งหลายทั้งหมด ก็เป็นสักว่าสังขาร
เนตํ มม	นั่นไม่ใช่ของเรา
เนโสหมสฺมิ	เราไม่เป็นนั่นเป็นนี่
น เมโส อตฺตาติ	นั่นไม่ใช่ตนของเรา ดังนี้
เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ	ข้อนี้อันท่านทั้งหลาย พึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามเป็นจริงแล้วอย่างนั้น
ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ	วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง
อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนํ	ที่เป็นอดีตก็ดี อนาคตก็ดี ปัจจุบันก็ดี
อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา	ภายในก็ดี ภายนอกก็ดี
โอฬาริกํ วา สุขุมํ วา	หยาบก็ดี ละเอียดก็ดี
หีนํ วา ปณีตํ วา	เลวก็ดี ประณีตก็ดี
ยนฺทูเร สนฺติเก วา	อันใด มีในที่ไกลก็ดี ในที่ใกล้ก็ดี
สพฺพํ วิญฺญาณํ	วิญญาณทั้งหมด ก็เป็นสักว่าวิญญาณ
เนตํ มม	นั่นไม่ใช่ของเรา
เนโสหมสฺมิ	เราไม่เป็นนั่นเป็นนี่
น เมโส อตฺตาติ	นั่นไม่ใช่ตนของเรา ดังนี้

เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ	ข้อนี้อันท่านทั้งหลาย พึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามเป็นจริงแล้วอย่างนั้นดังนี้
เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตวา อริยสาวโก	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้วเห็นอยู่อย่างนี้
รูปสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในรูป
เวทนายปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในเวทนา
สญฺญายปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในสัญญา
สงฺขาเรสุปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในสังขารทั้งหลาย
วิญฺญาณสฺมึปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในวิญญาณ
นิพฺพินฺทํ วิรชฺชติ	เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายความติด
วิราคา วิมุจฺจติ	เพราะคลายความติด จิตก็พ้น
วิมุตฺตสฺมึ วิมุตฺตมิติ ญาณํ โหติ	เมื่อจิตพ้นแล้ว ก็เกิดญาณรู้ว่าพ้นแล้ว ดังนี้
ขีณา ชาติ วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ กตํ กรณียํ นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาตีติ	อริยสาวกนั้น ย่อมทราบชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์เราได้อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำเราได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นอีกเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี

อิทมโวจ ภควา	พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสพระสูตรนี้จบลง
อตฺตมนา ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทุํ	พระภิกษุปัญจวัคคีย์ก็มีใจยินดีเพลิดเพลินภาษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า
อิมสฺมิญฺจ ปน เวยฺยากรณสฺมึ ภญฺญมาเน	ก็แลเมื่อเวยยากรณ์นี้ อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสอยู่
ปญฺจวคฺคิยานํ ภิกฺขูนํ อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจึสูติ.	จิตของพระภิกษุปัญจวัคคีย์พ้นแล้วจากอาสวะทั้งหลาย ไม่ถือมั่นด้วยอุปาทานแล.

จบ อนัตตลักขณสูตร

อาทิตตปริยายสูตร

เริ่มอาทิตตปริยายสูตร

เวเนยฺยทมโนปาเย สพฺพโส ปารมึ คโต อโมฆวจโน พุทฺโธ อภิญฺญายานุสาสโก	พระพุทธเจ้า ได้ถึงพระบารมีแล้วโดยประการทั้งปวง ในอุบายฝึกเวไนยสัตว์ มีพระวาจาไม่เปล่าจากประโยชน์ ทรงพร่ำสอนเพื่อความตรัสรู้ยิ่ง
จิณฺณานุรูปโต จาปิ ธมฺเมน วินยํ ปชํ	และทรงแนะนำหมู่สัตว์ โดยธรรมตามสมควรแก่อุปนิสัยที่เคยประพฤติมา
จิณฺณาคฺคิปาริจริยานํ สมฺโพชฺฌารหโยคินํ ยมาทิตฺตปริยายํ เทสยนฺโต มโนหรํ	ทรงแสดงอาทิตตปริยายอันใดเป็นเครื่องนำใจ ของพวกพระโยคีผู้ควรจะตรัสรู้ ซึ่งเป็นชฎิลเคยบำเรอไฟ
เต โสตาโร วิโมเจสิ	ได้ทรงยังพระโยคีผู้สดับเหล่านั้นให้พ้นแล้ว
อเสกฺขาย วิมุตฺติยา	ด้วยอเสกขวิมุตติ

ตเถโวปปริกฺขาย วิญฺญูนํ โสตุมิจฺฉตํ ทุกฺขตาลกฺขโณปายํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.	เราทั้งหลาย จงสวดอาทิตต-ปริยายสูตรนั้น เป็นอุบายเครื่องกำหนดความทุกข์ เพื่อวิญญูชนทั้งหลาย ผู้ปรารถนาเพื่อจะฟังโดยความใคร่ครวญอย่างนั้นเทอญ.

อาทิตตปริยายสูตร

เอวมฺเม สุตํ	อันข้าพเจ้า (คือพระอานนทเถระ) ได้สดับมาแล้วอย่างนี้
เอกํ สมยํ ภควา	สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้า
คยายํ วิหรติ คยาสีเส	เสด็จประทับอยู่ที่คยาสีสะ ใกล้แม่น้ำคยา
สทฺธึ ภิกฺขุสหสฺเสน	กับด้วยพระภิกษุพันหนึ่ง
ตตฺร โข ภควา	ในกาลนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้า
ภิกฺขู อามนฺเตสิ	ตรัสเตือนพระภิกษุทั้งหลาย (ให้ตั้งใจสดับพุทธภาษิตนี้) ว่า
สพฺพํ ภิกฺขเว อาทิตฺตํ	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน
กิญฺจ ภิกฺขเว สพฺพํ อาทิตฺตํ	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็อะไรเล่าชื่อว่าสิ่งทั้งปวง เป็นของร้อน

จกฺขุํ ภิกฺขเว อาทิตฺตํ	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักษุ (คือนัยน์ตา) เป็นของร้อน
รูปา อาทิตฺตา	รูปทั้งหลาย เป็นของร้อน
จกฺขุวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ	วิญญาณอาศัยจักษุ เป็นของร้อน
จกฺขุสมฺผสฺโส อาทิตฺโต	สัมผัสอาศัยจักษุ เป็นของร้อน
ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ	ความรู้สึกอารมณ์นี้ เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย แม้อันใด
สุขํ วา ทุกฺขํ วา	เป็นสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี
อทุกฺขมสุขํ วา	ไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี
ตมฺปิ อาทิตฺตํ	แม้อันนั้น ก็เป็นของร้อน
เกน อาทิตฺตํ	ร้อนเพราะอะไร
อาทิตฺตํ ราคคฺคินา	ร้อนเพราะไฟคือราคะ
โทสคฺคินา โมหคฺคินา	เพราะไฟคือโทสะ เพราะไฟคือโมหะ
อาทิตฺตํ ชาติยา	ร้อนเพราะความเกิด
ชรามรเณน	เพราะความแก่และความตาย
โสเกหิ ปริเทเวหิ	เพราะความโศก เพราะความร่ำไรรำพัน
ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ	เพราะความทุกข์ เพราะความเสียใจ
อุปายาเสหิ	เพราะความคับแค้นใจ

อาทิตฺตนฺติ วทามิ	เราจึงกล่าวว่าเป็นของร้อน
โสตํ อาทิตฺตํ	โสตะ (คือหู) เป็นของร้อน
สทฺทา อาทิตฺตา	เสียงทั้งหลาย เป็นของร้อน
โสตวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ	วิญญาณอาศัยโสตะ เป็นของร้อน
โสตสมฺผสฺโส อาทิตฺโต	สัมผัสอาศัยโสตะ เป็นของร้อน
ยมฺปิทํ โสตสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ	ความรู้สึกอารมณ์นี้ เกิดขึ้นเพราะโสตสัมผัสเป็นปัจจัย แม้อันใด
สุขํ วา ทุกฺขํ วา	เป็นสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี
อทุกฺขมสุขํ วา	ไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี
ตมฺปิ อาทิตฺตํ	แม้อันนั้น ก็เป็นของร้อน
เกน อาทิตฺตํ	ร้อนเพราะอะไร
อาทิตฺตํ ราคคฺคินา	ร้อนเพราะไฟคือราคะ
โทสคฺคินา โมหคฺคินา	เพราะไฟคือโทสะ เพราะไฟคือโมหะ
อาทิตฺตํ ชาติยา	ร้อนเพราะความเกิด
ชรามรเณน	เพราะความแก่และความตาย
โสเกหิ ปริเทเวหิ	เพราะความโศก และความร่ำไรรำพัน
ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ	เพราะความทุกข์ เพราะความเสียใจ
อุปายาเสหิ	เพราะความคับแค้นใจ

อาทิตฺตนฺติ วทามิ	เราจึงกล่าวว่าเป็นของร้อน
ฆานํ อาทิตฺตํ	ฆานะ (คือจมูก) เป็นของร้อน
คนฺธา อาทิตฺตา	กลิ่นทั้งหลาย เป็นของร้อน
ฆานวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ	วิญญาณอาศัยฆานะ เป็นของร้อน
ฆานสมฺผสฺโส อาทิตฺโต	สัมผัสอาศัยฆานะ เป็นของร้อน
ยมฺปิทํ ฆานสมฺผสฺสปจฺจยา	ความรู้สึกอารมณ์นี้ เกิดขึ้นเพราะ
อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ	ฆานสัมผัสเป็นปัจจัย แม้อันใด
สุขํ วา ทุกฺขํ วา	เป็นสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี
อทุกฺขมสุขํ วา	ไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี
ตมฺปิ อาทิตฺตํ	แม้อันนั้น ก็เป็นของร้อน
เกน อาทิตฺตํ	ร้อนเพราะอะไร
อาทิตฺตํ ราคคฺคินา	ร้อนเพราะไฟคือราคะ
โทสคฺคินา โมหคฺคินา	เพราะไฟคือโทสะ เพราะไฟคือโมหะ
อาทิตฺตํ ชาติยา	ร้อนเพราะความเกิด
ชรามรเณน	เพราะความแก่และความตาย
โสเกหิ ปริเทเวหิ	เพราะความโศก เพราะความร่ำไรรำพัน
ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ	เพราะความทุกข์ เพราะความเสียใจ
อุปายาเสหิ	เพราะความคับแค้นใจ

อาทิตฺตนฺติ วทามิ	เราจึงกล่าวว่าเป็นของร้อน
ชิวฺหา อาทิตฺตา	ชิวหา (คือลิ้น) เป็นของร้อน
รสา อาทิตฺตา	รสทั้งหลาย เป็นของร้อน
ชิวฺหาวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ	วิญญาณอาศัยชิวหาเป็นของร้อน
ชิวฺหาสมฺผสฺโส อาทิตฺโต	สัมผัสอาศัยชิวหา เป็นของร้อน
ยมฺปิทํ ชิวฺหาสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ	ความรู้สึกอารมณ์นี้ เกิดขึ้นเพราะชิวหาสัมผัสเป็นปัจจัย แม้อันใด
สุขํ วา ทุกฺขํ วา	เป็นสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี
อทุกฺขมสุขํ วา	ไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี
ตมฺปิ อาทิตฺตํ	แม้อันนั้น ก็เป็นของร้อน
เกน อาทิตฺตํ	ร้อนเพราะอะไร
อาทิตฺตํ ราคคฺคินา	ร้อนเพราะไฟคือราคะ
โทสคฺคินา โมหคฺคินา	เพราะไฟคือโทสะ เพราะไฟคือโมหะ
อาทิตฺตํ ชาติยา	ร้อนเพราะความเกิด
ชรามรเณน	เพราะความแก่และความตาย
โสเกหิ ปริเทเวหิ	เพราะความโศก เพราะความร่ำไรรำพัน
ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ	เพราะความทุกข์ เพราะความเสียใจ

อุปายาเสหิ	เพราะความคับแค้นใจ
อาทิตฺตนฺติ วทามิ	เราจึงกล่าวว่าเป็นของร้อน
กาโย อาทิตฺโต	กายเป็นของร้อน
โผฏฺฐพฺพา อาทิตฺตา	โผฏฐัพพะ (คือสิ่งที่ถูกต้องทางกาย) เป็นของร้อน
กายวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ	วิญญาณอาศัยกาย เป็นของร้อน
กายสมฺผสฺโส อาทิตฺโต	สัมผัสอาศัยกาย เป็นของร้อน
ยมฺปิทํ กายสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ	ความรู้สึกอารมณ์นี้เกิดขึ้น เพราะกายสัมผัสเป็นปัจจัย แม้อันใด
สุขํ วา ทุกฺขํ วา	เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี
อทุกฺขมสุขํ วา	ไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี
ตมฺปิ อาทิตฺตํ	แม้อันนั้น ก็เป็นของร้อน
เกน อาทิตฺตํ	ร้อนเพราะอะไร
อาทิตฺตํ ราคคฺคินา	ร้อนเพราะไฟคือราคะ
โทสคฺคินา	เพราะไฟคือโทสะ
โมหคฺคินา	เพราะไฟคือโมหะ
อาทิตฺตํ ชาติยา	ร้อนเพราะความเกิด
ชรามรเณน	เพราะความแก่และความตาย
โสเกหิ	เพราะความโศก
ปริเทเวหิ	เพราะความร่ำไรรำพัน
ทุกฺเขหิ	เพราะความทุกข์

โทมนสฺเสหิ	เพราะความเสียใจ
อุปายาเสหิ	เพราะความคับแค้นใจ
อาทิตฺตนฺติ วทามิ	เราจึงกล่าวว่าเป็นของร้อน
มโน อาทิตฺโต	มนะ (คือใจ) เป็นของร้อน
ธมฺมา อาทิตฺตา	ธรรมทั้งหลาย (คืออารมณ์ที่เกิดแก่ใจ) เป็นของร้อน
มโนวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ	วิญญาณอาศัยมนะเป็นของร้อน
มโนสมฺผสฺโส อาทิตฺโต	สัมผัสอาศัยมนะเป็นของร้อน
ยมฺปิทํ มโนสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ	ความรู้สึกอารมณ์นี้ เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย แม้อันใด
สุขํ วา ทุกฺขํ วา	เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี
อทุกฺขมสุขํ วา	ไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี
ตมฺปิ อาทิตฺตํ	แม้อันนั้น ก็เป็นของร้อน
เกน อาทิตฺตํ	ร้อนเพราะอะไร
อาทิตฺตํ ราคคฺคินา	ร้อนเพราะไฟคือราคะ
โทสคฺคินา	เพราะไฟคือโทสะ
โมหคฺคินา	เพราะไฟคือโมหะ
อาทิตฺตํ ชาติยา	ร้อนเพราะความเกิด
ชรามรเณน	เพราะความแก่และความตาย
โสเกหิ	เพราะความโศก
ปริเทเวหิ	เพราะความร่ำไรรำพัน

ทุกฺเขหิ	เพราะความทุกข์
โทมนสฺเสหิ	เพราะความเสียใจ
อุปายาเสหิ	เพราะความคับแค้นใจ
อาทิตฺตนฺติ วทามิ	เราจึงกล่าวว่าเป็นของร้อน
เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตวา อริยสาวโก	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับมาแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้
จกฺขุสฺมิมฺปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในจักษุ
รูเปสุปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในรูปทั้งหลาย
จกฺขุวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในวิญญาณอาศัยจักษุ
จกฺขุสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในสัมผัสอาศัยจักษุ
ยมฺปิทํ จกฺขุสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ	ความรู้สึกอารมณ์นี้ เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย แม้อันใด
สุขํ วา ทุกฺขํ วา	เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี
อทุกฺขมสุขํ วา	ไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี
ตสฺมิมฺปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในความรู้สึกนั้น
โสตสฺมิมฺปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในโสตะ
สทฺเทสุปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่ายทั้งในเสียงทั้งหลาย
โสตวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในวิญญาณอาศัยโสตะ

โสตสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในสัมผัสอาศัยโสตะ
ยมฺปิทํ โสตสมฺผสฺสปจฺจยา	ความรู้สึกอารมณ์นี้ เกิดขึ้นเพราะ
อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ	โสตสัมผัสเป็นปัจจัย แม้อันใด
สุขํ วา ทุกฺขํ วา	เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี
อทุกฺขมสุขํ วา	ไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี
ตสฺมิมฺปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่ายทั้งในความรู้สึกนั้น
ฆานสฺมิมฺปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในฆานะ
คนฺเธสุปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในกลิ่นทั้งหลาย
ฆานวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในวิญญาณอาศัยฆานะ
ฆานสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในสัมผัสอาศัยฆานะ
ยมฺปิทํ ฆานสมฺผสฺสปจฺจยา	ความรู้สึกอารมณ์นี้ เกิดขึ้นเพราะ
อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ	ฆานะสัมผัสเป็นปัจจัย แม้อันใด
สุขํ วา ทุกฺขํ วา	เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี
อทุกฺขมสุขํ วา	ไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี
ตสฺมิมฺปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในความรู้สึกนั้น
ชิวฺหายปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในชิวหา
รเสสุปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในรสทั้งหลาย

ชิวฺหาวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในวิญญาณอาศัยชิวหา
ชิวฺหาสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในสัมผัสอาศัยชิวหา
ยมฺปิทํ ชิวฺหาสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ	ความรู้สึกอารมณ์นี้ เกิดขึ้นเพราะชิวหาสัมผัสเป็นปัจจัย แม้อันใด
สุขํ วา ทุกฺขํ วา	เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี
อทุกฺขมสุขํ วา	ไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี
ตสฺมิมฺปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในความรู้สึกนั้น
กายสฺมิมฺปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในกาย
โผฏฺฐพฺเพสุปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในโผฏฐัพพะทั้งหลาย
กายวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในวิญญาณอาศัยกาย
กายสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในสัมผัสอาศัยกาย
ยมฺปิทํ กายสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ	ความรู้สึกอารมณ์นี้ เกิดขึ้นเพราะกายสัมผัสเป็นปัจจัย แม้อันใด
สุขํ วา ทุกฺขํ วา	เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี
อทุกฺขมสุขํ วา	ไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี
ตสฺมิมฺปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในความรู้สึกนั้น

มนสฺมิมฺปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในมนะ
ธมฺเมสุปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในธรรมทั้งหลาย
มโนวิญฺญาเณปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในวิญญาณอาศัยมนะ
มโนสมฺผสฺเสปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในสัมผัสอาศัยมนะ
ยมฺปิทํ มโนสมฺผสฺสปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ	ความรู้สึกอารมณ์นี้ เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย แม้อันใด
สุขํ วา ทุกฺขํ วา	เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี
อทุกฺขมสุขํ วา	ไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี
ตสฺมิมฺปิ นิพฺพินฺทติ	ย่อมเบื่อหน่าย ทั้งในความรู้สึกนั้น
นิพฺพินฺทํ วิรชฺชติ	เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายติด
วิราคา วิมุจฺจติ	เพราะคลายติด จิตก็พ้น
วิมุตฺตสฺมึ	เมื่อจิตพ้น
วิมุตฺตมิติ ญาณํ โหติ	ก็มีญาณรู้ว่าพ้นแล้ว
ขีณา ชาติ วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ กตํ กรณียํ นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ ปชานาตีติ	อริยสาวกนั้น ย่อมทราบชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์ได้อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นอีกเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี

อิทมโวจ ภควา	พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสธรรม-ปริยายอันนี้แล้ว
อตฺตมนา เต ภิกฺขู	พระภิกษุเหล่านั้น ก็มีใจยินดี
ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทุํ	เพลินภาษิตของพระผู้มีภาคเจ้า
อิมสฺมิญฺจ ปน เวยฺยากรณสฺมึ ภญฺญมาเน	ก็แลเมื่อเวยยากรณ์อันนี้ อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสอยู่
ตสฺส ภิกฺขุสหสฺสสฺส อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจึสูติ.	จิตของพระภิกษุพันรูปนั้น ก็พ้นจากอาสวะทั้งหลาย ไม่ถือมั่นด้วยอุปาทานแล.

จบ อาทิตตปริยายสูตร

พิมพิสารสมาคเม ปุจฉาปฏิญญาคาถา

กิเมว ทิสฺวา อุรุเวลวาสิ ปหาสิ อคฺคึ กิสโกวทาโน ปุจฺฉามิ ตํ กสฺสป เอตมตฺถํ กถํ ปหีนํ ตว อคฺคิหุตฺตํ.	ดูก่อนกัสสปะ ผู้อยู่อุรุเวลามานาน เคยเป็นอาจารย์สั่งสอนหมู่ชฎิลผู้ผอม (ด้วยกำลังพรต) ท่านเห็นเหตุอะไรแล้ว จึงละไฟเสีย เราถามเนื้อความนั้นกะท่าน เหตุไฉน ท่านจึงละการบูชาไฟของท่านเสีย.
รูเป จ สทฺเท จ อโถ รเส จ กามิตฺถิโย จาภิวทนฺติ ยญฺญา	พระเจ้าข้า ยัญญ์ทั้งหลายกล่าวสรรเสริญผล คือรูปเสียงและรส เป็นอารมณ์ ที่สัตว์ปรารถนา และสตรีทั้งหลาย
เอตํ มลนฺติ อุปธีสุ ญตฺวา ตสฺมา น ยิฏฺเฐ น หุเต อรญฺชึ.	ข้าพระองค์ได้รู้ว่า ผลคือกามนั้นเป็นมลทินเครื่องเศร้าหมอง ตกอยู่ในอุปธิกิเลสทั้งหลาย เหตุนั้นจึงมิได้ยินดีในการเซ่น และการบูชาไฟ.
เอตฺถ จ เต มโน น รมิตฺถ กสฺสปาติ ภควา รูเปสุ สทฺเทสุ อโถ รเสสุ	พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสถามอีกว่า กัสสปะ ก็ใจของท่านไม่ยินดีในอารมณ์เหล่านั้น คือ รูป เสียง และรสทั้งหลาย ซึ่งเป็นวัตถุกามแล้ว

อถ โกจรหิ เทวมนุสฺสโลเก รโต มโน กสฺสป พฺรูหิ เมตํ.	ก็ทีนั้น ใจของท่านยินดีแล้วในสิ่งไรเล่า ในเทวโลกหรือในมนุษยโลก ท่านจงบอกข้อนั้นแก่เรา.
ทิสฺวา ปทํ สนฺตมนูปธีกํ อกิญฺจนํ กามภเว อสตฺตํ อนญฺญถาภาวิมนญฺญเนยฺยํ	พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ได้เห็นทางอันสงบไม่มีกิเลส ไม่มีกังวลเข้าพัวพัน ไม่ติดอยู่ในกามภพมีอันจะไม่แปรปรวน เป็นอย่างอื่น ไม่ใช่ธรรมที่บุคคลผู้อื่นแนะให้เชื่อ
ตสฺมา น ยิฏฺเฐ น หุเต อรญฺชินฺติ.	เหตุนั้น ข้าพระองค์มิได้ยินดีแล้วในการเซ่นสรวงและการบูชาไฟ.

มหาสมัยสูตร

เริ่มมหาสมัยสูตร

ทุลฺลภํ ทสฺสนํ ยสฺส สมฺพุทฺธสฺส อภิณฺหโส	การได้เห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเนือง ๆ หาได้ยาก
โลกมฺหิ อนฺธภูตสฺมึ ทุลฺลภุปฺปาทสตฺถุโน	กาลเป็นที่เกิดขึ้นแห่งพระศาสดาในโลกอันมืด หาได้ยาก
สกฺเกสุ กปิลวตฺถุสฺมึ วิหรนฺตํ มหาวเน ตนฺทสฺสนาย สมฺพุทฺธํ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ นิมฺมลํ ทสธา สงฺคเณยฺยาสุ โลกธาตูสุ เทวตา อเนกา อปฺปเมยฺยาว โมทมานา สมาคตา	(เพราะฉะนั้น) เหล่าเทพดาใน ๑๐ โลกธาตุ เป็นอเนกประมาณ จึงชื่นชมมาประชุมกัน เพื่อทัสสนาพระสัมพุทธเจ้า และพระภิกษุสงฆ์ผู้บริสุทธ์ ซึ่งประทับอยู่ ณ ป่ามหาวัน ใกล้กรุงกบิลพัสดุ์ ในสักกชนบท
ตาสํ ปียํ มนาปญฺจ จิตฺตสฺโสทคฺคิยาวหํ ยํ โส เทเสสิ สมฺพุทฺโธ หาสยนฺโตติ เม สุตํ	พระสัมพุทธเจ้า ได้ทรงแสดงพระสูตรเป็นที่รัก และเป็นที่พึงใจ นำมาซึ่งปีติปราโมทย์ แห่งจิตของเทพดาเหล่านั้น ให้เทพดาเหล่านั้นร่าเริงอยู่ ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

เทวกายปฺปหาสตฺถํ ตํ สุตฺตนฺตํ ภณาม เส.	เราทั้งหลาย จงสวดพระสูตรนั้น เพื่อเป็นที่ร่าเริง แห่งหมู่เทพดาเทอญ.

พระอภิธรรม ๗ คัมภีร์

แปล

พระอภิธรรม

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส. (๓ หน)

๑. ธมฺมสงฺคณี

กุสลา ธมฺมา. ธรรมทั้งหลายเป็นกุศล, คือ ไม่มีโทษอันบัณฑิตติเตียน, มีสุขเป็นวิบากต่อไป.

อกุสลา ธมฺมา. ธรรมทั้งหลายเป็นอกุศล, คือ มีโทษอันบัณฑิตติเตียน, มีทุกข์เป็นวิบากต่อไป.

อพฺยากตา ธมฺมา. ธรรมทั้งหลายเป็นอัพยากฤต, คือ ท่านไม่พยากรณ์ว่า เป็นกุศลหรืออกุศล, คือเป็นธรรมกลาง ๆ.

กตเม ธมฺมา กุสลา. ธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศลเป็นไฉน ?

ยสฺมึ สมเย. ในสมัยใด.

กามาวจรํ กุสลํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ. จิตเป็นกุศลอันหยั่งลงสู่กาม ย่อมเกิดขึ้น.

โสมนสฺสสหคตํ ญาณสมฺปยุตฺตํ. เป็นไปกับโสมนัส ประกอบพร้อมด้วยญาณ.

รูปารมฺมณํ วา. ปรารภอารมณ์ คือรูป, หรือมีรูปเป็นอารมณ์บ้าง.

สทฺทารมฺมณํ วา. ปรารภอารมณ์ คือเสียง, หรือมีเสียงเป็นอารมณ์บ้าง.

---

๑. สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) วัดบวรนิเวศวิหาร แปลไว้ ตั้งแต่เป็นพระเปรียญ แปลเป็นไปในทำนองอธิบายย่อ ๆ พอเป็นทางกำหนด ถ้าแปลเท่าศัพท์จักเข้าใจยาก บางตอนอาจไม่เข้าใจก็ได้.

คนฺธารมฺมณํ วา. ปรารภอารมณ์ คือกลิ่น, หรือมีกลิ่นเป็นอารมณ์บ้าง.

รสารมฺมณํ วา. ปรารภอารมณ์ คือรส, หรือมีรสเป็นอารมณ์บ้าง.

โผฏฺฐพฺพารมฺมณํ วา. ปรารภอารมณ์ คือโผฏฐัพพะ สิ่งที่กายถูกต้อง, หรือมีโผฏฐัพพะเป็นอารมณ์บ้าง.

ธมฺมารมฺมณํ วา. ปรารภอารมณ์ คือธรรม, เรื่องที่เกิดแก่ใจ, หรือมีธรรมเป็นอารมณ์บ้าง.

ยํ ยํ วา ปนารพฺภ. ปรารภอารมณ์ใด ๆ บ้างก็ดี.

ตสฺมึ สมเย. ในสมัยนั้น.

ผสฺโส โหติ. ความประจวบต้องกันแห่งอายตนะภายใน ภายนอก, และวิญญาณย่อมมี. ฯ ล ฯ

อวิกฺเขโป โหติ. ความไม่ฟุ้งซ่านย่อมมี.

เย วา ปน ตสฺมึ สมเย อญฺเญปิ อตฺถิ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนา อรูปิโน ธมฺมา. ก็หรือว่า ธรรมทั้งหลายอันไม่มีรูป, ที่อาศัยเกิดขึ้นแม้เหล่าอื่นใดมีอยู่ในสมัยนั้น.

อิเม ธมฺมา กุสลา. ธรรมเหล่านี้เป็นกุศล.

---

๒. วิภงฺโค

ปญฺจกฺขนฺธา.	ขันธ์คือกองทั้ง ๕.
รูปกฺขนฺโธ.	รูปขันธ์ กองรูป ๑.

เวทนากฺขนฺโธ.	เวทนาขันธ์ กองเวทนา ๑.
สญฺญากฺขนฺโธ.	สัญญาขันธ์ กองสัญญา ๑.
สงฺขารกฺขนฺโข.	สังขารขันธ์ กองสังขาร ๑.
วิญฺญาณกฺขนฺโธ.	วิญญาณขันธ์ กองวิญญาณ ๑.

ตตฺถ กตโม รูปกฺขนฺโธ. ในขันธ์ทั้ง ๕ นั้น, รูปขันธ์เป็นไฉน ?

ยงฺกิญฺจิ รูปํ อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนํ. รูปอันใดอันหนึ่งเป็นอดีต ล่วงไปแล้ว, เป็นอนาคต ยังมิได้มีมา, เป็นปัจจุบัน เกิดขึ้นอยู่เฉพาะหน้า.

อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา. เป็นภายในหรือภายนอก.

โอฬาริกํ วา สุขุมํ วา. หยาบหรือละเอียด.

หีนํ วา ปณีตํ วา. เลวหรือประณีต.

ยํ ทูเร วา สนฺติเก วา. อันใด ในที่ไกลหรือในที่ใกล้.

ตเทกชฺฌํ อภิสญฺญูหิตฺวา อภิสงฺขิปิตฺวา. ประมวลย่นย่อรูปนั้นเข้าเป็นอันเดียวกัน.

อยํ วุจฺจติ รูปกฺขนฺโธ. นี้พระตถาคตตรัสเรียกว่ารูปขันธ์.

---

๓. ธาตุกถา

สงฺคโห. การสงเคราะห์ คือรวมเข้าเป็นหมวดหมู่เดียวกันได้, เช่น สงเคราะห์รูปขันธ์ด้วยขันธ์, อายตนะ, ธาตุ, อันเป็นรูปธรรมด้วยกัน.

อสงฺคโห. การไม่สงเคราะห์ คือไม่รวมเข้าเป็นหมวดหมู่เดียวกัน, เช่นไม่สงเคราะห์รูปขันธ์เข้าด้วยขันธ์, อายตนะ, ธาตุ, อันเป็นนามธรรม.

สงฺคหิเตน อสงฺหิตํ. หมวดธรรมที่สงเคราะห์เข้ากันได้ เพราะเป็นฝ่ายเดียวกัน. แต่สงเคราะห์เข้ากันไม่ได้กับหมวดธรรมฝ่ายอื่น, เช่น อายตนะ, ธาตุ, ฝ่ายรูป, ที่สงเคราะห์เข้ากับรูปขันธ์ได้, แต่สงเคราะห์เข้ากับนามขันธ์ไม่ได้.

อสงฺคหิเตน สงฺคหิตํ. หมวดธรรมที่สงเคราะห์เข้ากันไม่ได้ เพราะต่างฝ่ายกัน, แต่สงเคราะห์เข้ากันได้กับหมวดธรรมฝ่ายเดียวกัน เช่น นามขันธ์ไม่สงเคราะห์เข้ากับอายตนะ, ธาตุ, ฝ่ายรูป, แต่สงเคราะห์เข้ากับอายตนะ, ธาตุ, ฝ่ายนามด้วยกันได้.

สงฺคหิเตน สงฺคหิตํ. หมวดธรรมที่สงเคราะห์เข้ากันได้ เพราะเป็นฝ่ายเดียวกัน. ก็สงเคราะห์เข้ากันได้กับหมวดธรรมฝ่ายเดียวกันทั้งหมด, เช่นขันธ์ อายตนะ ธาตุ ฝ่ายรูปหรือธรรม, ก็สงเคราะห์เข้ากันได้ตามประเภททั้งหมด.

อสงฺคหิเตน อสงฺคหิตํ. หมวดธรรมที่สงเคราะห์กันไม่ได้ เพราะต่างฝ่ายกัน, ก็สงเคราะห์เข้ากันไม่ได้กับหมวดธรรมต่างฝ่ายกันทั้งหมด, เช่น รูปขันธ์สงเคราะห์เข้ากันกับนามขันธ์ไม่ได้, ก็สงเคราะห์เข้ากันไม่ได้กับอายตนะ ธาตุ ฝ่ายนามทั้งหมด.

สมฺปโยโค. ความสัมปโยคประกอบกัน, คือความมีเกิด ดับ มีวัตถุที่ตั้งและอารมณ์เป็นสภาค คือมีส่วนร่วมเป็นอันเดียวกัน, เช่น เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์, มีสัมปโยคประกอบนับนามขันธ์ ๓

เหล่านี้, วิญญาณขันธ์ก็มี สัมปโยคประกอบกับนามขันธ์ ๓ เหล่านี้ได้, ส่วนรูปขันธ์ไม่มีสัมปโยคประกอบกันกับอะไรอื่น.

วิปฺปโยโค. ความวิปปโยคไม่ประกอบ คือพรากกัน, เพราะเป็นวิสภาคผิดส่วนกัน, จึงต่างเกิดต่างดับเป็นต้น, เช่น รูปขันธ์มีวิปปโยคไม่ประกอบกับนามขันธ์ ๔, นามขันธ์ ๔ ก็มีวิปปโยคไม่ประกอบกับรูปขันธ์.

สมฺปยุตฺเตน วิปฺปยุตฺตํ. หมวดธรรมที่สัมปยุตประกอบกันได้, ก็วิปปยุตไม่ประกอบกับหมวดธรรมประเภทอื่น, เช่นขันธ์ อายตนะ ธาตุที่สัมปยุตประกอบกับนามขันธ์ ๔ ได้, ก็วิปปยุตไม่ประกอบกับรูปขันธ์.

วิปฺปยุตฺเตน สมฺปยุตฺตํ. หมวดธรรมที่วิปปยุตไม่ประกอบกันแล้ว, ก็สัมปยุตประกอบกันอีก, หมวดธรรมเช่นนี้ไม่มี, เพราะนามขันธ์ ๔ วิปปยุตไม่ประกอบกันกับรูปขันธ์แล้ว, ก็ไม่สัมปยุตประกอบกนกับธรรมอื่น นอกจากพวกของตน, รูปและนิพพานเป็นวิปปยุตไม่ประกอบกับนามขันธ์ ๔ แล้ว, ก็ไม่สัมปยุตกับธรรมอื่น.

อสงฺคหิตํ. หมวดธรรมที่ไม่สงเคราะห์เข้ากัน, คือเมื่อกล่าวถึงบททั้งหลายที่ละเว้นไว้, ย่อมประมวลความโดยย่อว่า หมวดธรรมที่สัมปยุตประกอบกันก็ดี, หมวดธรรมที่วิปปยุตไม่ประกอบกันก็ดี, ย่อมสงเคราะห์เข้ากันได้บ้าง, สงเคราะห์เข้ากันมิได้บ้าง, เช่นหมวดธรรมที่วิปปยุต ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ คือพวกนามขันธ์ ๔, ก็สงเคราะห์เข้ากันกับนามขันธ์ทั้ง ๔, แต่ไม่สงเคราะห์เข้ากันกับรูปขันธ์.

---

๔. ปุคฺคลปญฺญตฺติ

ฉ ปญฺญตฺติโย. บัญญัติ คือการแสดงประกาศแต่งตั้งทั้งหลาย ๖.

ขนฺธปญฺญตฺติ. บัญญัติว่าขันธ์.
อายตนปญฺญตฺติ. บัญญัติว่าอายตนะ.
ธาตุปญฺญตฺติ. บัญญัติว่าธาตุ.
สจฺจปญฺญตฺติ. บัญญัติว่าสัจจะ.
อินฺทฺริยปญฺญตฺติ. บัญญัติว่าอินทรีย์.
ปุคฺคลปญฺญตฺติ บัญญัติว่าบุคคล.

กิตฺตาวตา ปุคฺคลานํ ปุคฺคลปญฺญตฺติ. บัญญัติซึ่งบุคคลทั้งหลายว่าบุคคล, กำหนดประมาณเท่าไร ?

สมยวิมุตฺโต. บุคคลผู้พ้นแล้วโดยสมัย, คือบุคคลผู้ได้วิโมกข์หรือสมาบัติ ๘ ตามกาลตามสมัย, และมีอาสวะบางเหล่าสิ้นแล้วเพราะเห็นด้วยปัญญา, ได้แก่พระอริยบุคคล ๓ จำพวกเบื้องต้น ผู้ได้สมาบัติ ๘.

อสมยวิมุตฺโต. บุคคลผู้พ้นโดยไม่มีสมัย, คือบุคคลผู้มิได้วิโมกข์ ๘ ตามกาลตามสมัย, แต่มีอาสวะทั้งหลายสิ้นแล้ว, เพราะเห็นด้วยปัญญา, ได้แก่พระอรหันต์ สุกขวิปัสสก, อีกอย่างหนึ่ง พระอริยบุคคลทั้งปวงชื่อว่าอสมยวิมุตต์, เพราะได้อริยวิโมกข์ตามลำดับชั้น, อริยวิโมกข์ไม่มีสมัยกำเริบอีกได้.

กุปฺปธมฺโม. บุคคลผู้มีธรรมยังกำเริบ, คือบุคคลผู้ได้รูปสมาบัติหรืออรูปสมาบัติยังไม่คล่องแคล่วชำนาญ, มีฐานะโอกาสจะอาศัยความประมาทเสื่อมจากสมาบัตินั้นได้.

อกุปฺปธมฺโม. บุคคลผู้มีธรรมอันไม่กำเริบได้, คือบุคคลผู้ได้รูปสมาบัติ หรืออรูปสมาบัติคล่องแคล่วชำนาญ, ไม่มีฐานะโอกาสจะประมาทเสื่อมจากสมาบัตินั้นได้, ได้แก่พระอนาคามี และพระอรหันต์ผู้ได้สมาบัติ, อีกอย่างหนึ่ง พระอริยบุคคลทั้งปวง ชื่อว่าอกุปปธัมมะ, เพราะอริยวิโมกข์ของท่านเป็นธรรมไม่กำเริบอีกได้.

ปริหานธมฺโม. บุคคลผู้มีธรรมยังเสื่อมได้, คือบุคคลผู้มีธรรมยังกำเริบได้นั่นแล.

อปริหานธมฺโม. บุคคลผู้มีธรรมอันไม่เสื่อมได้, คือบุคคลผู้มีธรรมอันไม่กำเริบได้นั่นแล.

เจตนาภพฺโพ. บุคคลผู้ควรเพื่อถึงความไม่เสื่อม เพราะเจตนาเอาใจใส่, คือบุคคลผู้ได้รูปสมาบัติ หรืออรูปสมาบัติ, ยังไม่คล่องแคล่วชำนาญ, เมื่อเอาใจใส่อยู่ ย่อมไม่เสื่อมจากสมาบัตินั้น.

อนุรกฺขนาภพฺโพ. บุคคลผู้ควรเพื่อถึงความไม่เสื่อมด้วยเพื่อคอยรักษาไว้, คือบุคคลผู้ได้รูปสมาบัติ หรืออรูปสมาบัติ ยังไม่คล่องแคล่วชำนาญ, เมื่อคอยรักษาอยู่ ย่อมไม่เสื่อมจากสมาบัตินั้น.

ปุถุชฺชโน. บุคคลผู้เป็นปุถุชน มีกิเลสเกิดหนาแน่น, คือบุคคลผู้ยังละสังโยชน์ ๓ เบื้องต้นไม่ได้, และไม่ปฏิบัติเพื่อละสังโยชน์เหล่านั้น.

โคตฺรภู. บุคคลผู้ถึงญาณครอบโคตร, คือบุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ก่อนแต่จะก้าวเข้าสู่อริยธรรม, โดยไม่มีธรรมอื่นคั่นในระหว่าง ได้แก่ผู้ล่วงโคตรคือมณฑลบัญญัติปุถุชน, จะย่างขึ้นสู่โคตรอริยชน, กำลังอยู่ในภาวะที่มิใช่ปุถุชน มิใช่อริยชน.

ภยูปรโต. บุคคลผู้งดเว้นเพราะความกลัว, ได้แก่พระเสขบุคคล ๗

และปุถุชนผู้มีศีล, ปุถุชนกลัวภัย ๔ คือทุคคติภัย ภัยคือทุคติ, วัฏฏภัย ภัยคือวนกิเลส กรรม วิบาก, กิเลสภัย ภัยคือกิเลส, อุปวาทภัย ภัยคือความติเตียน, จึงงดเว้นบาป, พระเสขบุคคลแม้ตั้งอยู่ในอริยมรรค อริยผล, ก็ยังกลัวภัย ๓ เว้นทุคคติภัย.

อภยูปรโต. บุคคลผู้งดเว้นเพราะความไม่กลัว, ได้แก่พระอรหันต์ ขีณาสพผู้ตัดภัยได้เด็ดขาด.

ภพฺพาคมโน. บุคคลผู้ควรเพื่อมาแน่แท้ในกุศลธรรมทั้งหลาย คือ บุคคลผู้ไม่ประกอบด้วยกัมมาวรณ์ เครื่องกั้นคือกรรม, ได้แก่ อนันตริยกรรม ๕, ไม่ประกอบด้วยกิเลสาวรณ์ เครื่องกั้นคือกิเลส, ได้แก่นิตยมิจฉาทิฏฐิ, ไม่ประกอบด้วยวิปากาวรณ์ เครื่องกั้นคือวิบาก, ได้แก่อเหตุกปฏิสนธิ, และทุเหตุกปฏิสนธิ, เป็นผู้มีศรัทธา มีฉันทะ มีปัญญา ไม่บ้าใบ้, เป็นภัพพบุคคล สมควรบรรลุมรรคผลได้.

อภพฺพาคมโน. บุคคลผู้ไม่ควรเพื่อมาแน่แท้ในกุศลธรรมทั้งหลาย, คือ บุคคลผู้ประกอบด้วยเครื่องกั้น ๓ อย่างนั้น เป็นผู้ปราศจากศรัทธา เป็นต้น, เป็นอภัพพบุคคล ไม่สมควรบรรลุมรรคผล.

นิยโต. บุคคลผู้เที่ยงแน่แท้ คือบุคคลทำอนันตริยกรรม ๕, และบุคคลผู้เป็นมิจฉาทิฏฐิ ๒ จำพวก, เที่ยงแน่แท้ที่จะไปสู่นรก, พระอริยบุคคล ๘ จำพวก, เที่ยงแน่แท้ต่อมรรคผลสูง ๆ ขึ้นไป, และ เที่ยงแน่แท้ต่ออนุปาทาปรินิพพาน.

อนิยโต. บุคคลผู้ไม่เที่ยงแน่แท้ คือบุคคลนอกจากนิยตบุคคล เหล่านั้น, เพราะมีคติไม่แน่นอน.

ปฏิปนฺนโก. บุคคลผู้ปฏิบัติแล้ว, คือบุคคลผู้มีความพร้อมเพรียง

ด้วยมรรค ๔, ได้แก่ตั้งอยู่แล้วในมรรค ๔ มีโสดาปัตติมรรคเป็นต้น.

ผเลฏฺฐิโต. บุคคลผู้ตั้งอยู่แล้วในผล, คือบุคคลผู้มีความพร้อมเพรียงด้วยผล ๔, มีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

อรหา. บุคคลผู้เป็นพระอรหันต์, คือท่านผู้ละสังโยชน์ได้ทั้ง ๑๐, ด้วยการละโดยไม่มีส่วนเหลือ.

อรหตฺตาย ปฏิปนฺโน. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อความเป็นพระอรหันต์, คือบุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อละสังโยชน์เบื้องปลายทั้ง ๕ มีรูปราคะเป็นต้น.

---

๕. กถาวตฺถุ

ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺฉิกตฺถปรมตฺเถนาติ. สกวาที ถามว่า สัตว์บุคคลชายหญิงย่อมมีได้โดยอรรถแจ่มแจ้งเป็นจริง, โดยอรรถอย่างยิ่งสูงสุด คือ ปรมัตถ์หรือ ?

อามนฺตา. ปรวาที ตอบว่า ย่อมมีได้, เพราะพระผู้มีพระภาคได้ตรัสถึงสัตว์บุคคลชายหญิงไว้ในพระสูตร, โดยสมมติสัจจะ คือความจริงโดยสมมติ.

โย สจฺฉิกตฺโถ ปรมตฺโถ ตโต โส ปุคฺคโล อุปลพฺภติ, สจฺฉิกตฺถปรมตฺเถนาติ. สกวาที ถามว่า อรรถแจ่มแจ้งเป็นจริง, อรรถอย่างยิ่งสูงสุดคือปรมัตถ์ใด, สัตว์บุคคลชายหญิงนั้น ย่อมมีได้โดยอรรถแจ่มแจ้งเป็นจริง, โดยอรรถอย่างยิ่งสูงสุด คือ ปรมัตถ์นั้นหรือ ?

น เหวํ วตฺตพฺเพ. ปรวาที ตอบว่า ไม่พึงกล่าวอย่างนั้นเลย, เพราะสัตว์บุคคลชายหญิงนั้น, ไม่มีได้โดยปรมัตถ์สัจจะ, คือความจริงโดยปรมัตถ์.

อาชานาหิ นิคฺคหํ. สกวาที กล่าวว่า ท่านจงยอมรับนิคคหะโทษควรข่มขี่, เพราะคำต้นกล่าวรับรองแล้ว, แต่คำหลังกลับกล่าวปฏิเสธ.

หญฺจิ ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺฉิกตฺถปรมตฺเถน. ถ้าสัตว์บุคคลชายหญิง ย่อมมีได้โดยอรรถแจ่มแจ้งเป็นจริง, โดยอรรถอย่างยิ่งสูงสุด คือ ปรมัตถ์ไซร้.

เตน วต เร วตฺตพฺเพ, โย สจฺฉิกตฺโถ ปรมตฺโถ ตโต โส ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺฉิกตฺถปรมตฺเถนาติ. ท่านผู้เจริญ, เพราะเหตุนั้นแล, พึงกล่าวว่า อรรถแจ่มแจ้งเป็นจริง, อรรถอย่างยิ่ง สูงสุด คือ ปรมัตถ์ใด, สัตว์บุคคลชายหญิงนั้น ย่อมมีได้โดยอรรถแจ่มแจ้งเป็นจริง, โดยอรรถอย่างยิ่ง คือ ปรมัตถ์นั้น.

มิจฺฉา. สัตว์บุคคลชายหญิงซึ่งท่านปรวาทีกล่าวแล้วในข้อนั้น, ท่านกล่าวรับรองในปัญหาต้นว่า สัตว์บุคคลชายหญิง ย่อมมีได้โดยอรรถแจ่มแจ้งเป็นจริง, โดยอรรถอย่างยิ่งสูงสุด คือ ปรมัตถ์, แต่ท่านกลับไม่กล่าวรับรองในปัญหาหลังว่า อรรถแจ่มแจ้งเป็นจริง อรรถอย่างยิ่ง คือ ปรมัตถ์ใด, สัตว์บุคคลชายหญิงนั้น ย่อมมีได้โดยอรรถแจ่มแจ้งเป็นจริง, โดยอรรถอย่างยิ่ง คือ ปรมัตถ์นั้น. คำของท่านนี้จึงผิด เพราะขัดแย้งกันเอง. ถ้าจะไม่พึงกล่าวรับรองในปัญหาหลัง, ก็ไม่พึงกล่าวรับรองในปัญหาต้นเสียก่อน, ฉะนั้น สัตว์บุคคลชายหญิงซึ่งท่านกล่าวแล้ว,

อันท่านกล่าวรับรองในปัญหาต้น, แต่ไม่กล่าวรับรองในปัญหาหลัง, จึงผิดพลาดขัดแย้งกันเอง.

---

๖. ยมก

เย เกจิ กุสลา ธมฺมา. ธรรมทั้งหลายเป็นกุศลเหล่าใดเหล่าหนึ่ง.

สพฺเพ เต กุสลมูลา. ธรรมทั้งหลายนั้นเป็นกุศลมูล, คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะทั้งสิ้น.

เย วา ปน กุสลมูลา. ก็หรือว่า ธรรมทั้งหลายเหล่าใดเป็นกุศลมูล.

สพฺเพ เต ธมฺมา กุสลา. ธรรมทั้งหลายเหล่านั้นเป็นกุศลทั้งสิ้น.

เย เกจิ กุสลา ธมฺมา. ธรรมทั้งหลายเป็นกุศลเหล่าใดเหล่าหนึ่ง.

สพฺเพ เต กุสลมูเลน เอกมูลา. ธรรมทั้งหลายเหล่านั้นทั้งสิ้นมีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูล.

เย วา ปน กุสลมูเลน เอกมูลา. ก็หรือว่า ธรรมทั้งหลายเหล่าใดมีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูล.

สพฺเพ เต ธมฺมา กุสลา. ธรรมทั้งหลายเหล่านั้นเป็นกุศลทั้งสิ้น.

---

๗. ปฏฐาน

เหตุปจฺจโย. เหตุเป็นปัจจัย, เหตุที่ตั้งอยู่เฉพาะแห่งผล มี ๖ อย่าง, ได้แก่อกุศลเหตุ ๓ คือ โลภะ โทสะ โมหะ, กุศลเหตุ ๓ คือ

อโลภะ อโทสะ อโมหะ. อกุศลเหตุเป็นปัจจัยแดนเกิดแห่งผล, คือ อุดหนุนให้เกิดนามรูป, หรือจิตเจตสิกและรูปฝ่ายอกุศล. กุศลเหตุเป็นปัจจัยแห่งนามรูปฝ่ายกุศล, เหมือนอย่างรากแก้วของต้นไม้ใหญ่, เป็นที่ตั้งอยู่ได้ของต้นไม้, และช่วยอุดหนุนต้นไม้ให้งอกงาม.

อารมฺมณปจฺจโย. อารมณ์เป็นปัจจัย, อารมณ์เรื่องที่จิตเจตสิกทั้งหลายยึดหน่วง มี ๖ อย่าง, ได้แก่รูปารมณ์ อารมณ์คือรูป, สัททารมณ์ อารมณ์คือเสียง, คันธารมณ์ อารมณ์คือกลิ่น, รสารมณ์ อารมณ์คือรส, โผฏฐัพพารมณ์ อารมณ์คือโผฏฐัพพะ สิ่งที่กายถูกต้อง, ธัมมารมณ์ อารมณ์คือธรรม, ได้แก่เรื่องของรูปเป็นต้น ที่ได้ประสบแล้วในอดีต. อารมณ์เหล่านี้, เป็นปัจจัยแห่งเหตุ ๖ ประการเหล่านั้น, เพราะจิตและเจตสิกทั้งปวงต้องอาศัยยึดหน่วงอารมณ์ จึงเกิดขึ้นได้, เหมือนอย่างคนชราหรือทุพพลต้องอาศัยไม้เท้าหรือเชือกเป็นเครื่องยึดหน่วง, จึงทรงตัวลุกขึ้นเดินไปได้.

อธิปติปจฺจโย. อธิบดีเป็นปัจจัย, อธิบดีคือธรรมที่เป็นใหญ่กว่าสัมปยุตตธรรมที่เกี่ยวกับตน แบ่งเป็น ๒ ประเภทก่อน คืออารัมมณาธิปติ, อธิบดีคืออารมณ์ชนิดที่น่าปรารถนาอย่างแรง ๑, สหชาตาธิปติ, อธิบดีคือธรรมที่เกิดร่วมกัน ๑, สหชาตาธิปติ มี ๔ อย่าง, คือ ฉันทาธิปติ, อธิบดีคือฉันทะเจตสิก ความพอใจที่เกิดขึ้นในใจ, วิริยาธิปติ, อธิบดีคือวิริยะเจตสิก ความเพียรที่เกิดขึ้นในใจ, จิตตาธิปติ, อธิบดีคือความเอาใจจดจ่อ, วิมังสาธิปติ, อธิบดีคือปัญญาเจตสิก ปัญญาใคร่ครวญพิจารณาที่เกิดขึ้นในใจ, อารมณ์อย่างแรงเป็นอธิปติปัจจัย, เพราะทำให้นามธรรมคือจิตและเจตสิกน้อมไปยึดอย่างหนักหน่วง, ส่วนอธิบดี ๔

มีฉันทะเป็นต้น เป็นอธิปติปัจจัย, เพราะสามารถยังธรรมซึ่งเกิดร่วมกับตน, และนามธรรมอันอื่นซึ่งไม่สามารถจะเป็นอธิบดีได้ ให้น้อมไปตามอำนาจของตน.

อนนฺตรปจฺจโย. ธรรมที่เกิดเป็นลำดับไม่มีระหว่างคั่นเป็นปัจจัย, คือสามารถยังจิตตุปบาท (ความเกิดแห่งจิต) อันสมควรกันให้เกิดขึ้นในลำดับของตน, ได้แก่นามธรรม คือจิตและเจตสิกที่เกิดก่อน, เป็นปัจจัยอุดหนุนแก่นามธรรม, คือจิตและเจตสิกที่เกิดทีหลัง ได้แก่ช่วยอุปการะให้เกิดขึ้นสืบต่อกันไปโดยไม่ว่างเว้น, คือไม่มีระหว่างคั่น เว้นไว้แต่จุติจิตของพระอรหันต์.

สมนนฺตรปจฺจโย. ธรรมที่เกิดเป็นลำดับสืบต่อกันเรื่อยไป, ไม่มีธรรมอื่นมาคั่นระหว่างเลยทีเดียวเป็นปัจจัย, ได้แก่นามธรรมที่เกิดก่อน, เป็นสมนันตรปัจจัยแก่นามธรรมที่เกิดภายหลัง, คล้ายกันกับอนันตรปัจจัย.

สหชาตปจฺจโย. ธรรมที่เกิดร่วมกันเป็นปัจจัย, คือ ธรรมที่เกิดร่วมกันต่างเป็นปัจจัยอุดหนุนกันเอง. ด้วยอำนาจที่ยังธรรมที่เกิดร่วมกันให้เกิดพร้อมกัน, เพราะเมื่อตนไม่เกิด แม้ธรรมที่เกิดร่วมกันก็ไม่เกิดขึ้นได้, เหมือนอย่างดวงไฟเกิดพร้อมกับแสงไฟ เมื่อไม่มีดวงไฟ แสงไฟก็มีขึ้นไม่ได้, เช่นนามขันธ์ ๔, มหาภูตรูป ๔, ปฏิสนธิหทยวัตถุเป็นสหชาตปัจจัย.

อญฺญมญฺญปจฺจโย. ธรรมแต่ละอย่างต่างต้องอาศัยกันและกันเป็นปัจจัย. คือธรรมที่เป็นอุปการะ โดยอุดหนุนกันและกันให้เกิดขึ้น, เหมือนอย่างไม้ ๓ อันต่างพิงอาศัยกัน จึงตั้งอยู่ได้, ได้แก่นามขันธ์ ๔ ช่วยอุดหนุนกันและกันให้เกิดขึ้น, มหาภูตรูป ๔ ช่วยอุดหนุนกันและ

กันให้เกิดขึ้น; ปฏิสนธินามขันธ์ ๔ และปฏิสนธิหทยวัตถุช่วยอุดหนุนกันและกันให้เกิดขึ้น.

นิสฺสยปจฺจโย. ธรรมเป็นปัจจัยโดยเป็นนิสัยที่อาศัย คือเป็นที่อาศัยโดยอธิษฐานการ คืออาการที่ตั้งมั่น ๑, เป็นที่อาศัย โดยนิสสยาการ คืออาการที่อิงอาศัย ๑, ธรรมเป็นนิสัยปัจจัยที่อาศัยโดยอาการที่ตั้งมั่นนั้น, ได้แก่ปฐวีธาตุ เป็นที่อาศัยตั้งมั่นแห่งธาตุอื่น, วัตถุ ๖ มีจักษุ เป็นต้น เป็นที่อาศัยตั้งมั่นแห่งจักขุวิญญาณเป็นต้น, เหมือนอย่างแผ่นดินเป็นที่อาศัยตั้งมั่นของต้นไม้เป็นต้นบนแผ่นดิน. ธรรมเป็นนิสัยที่อาศัยโดยอาการที่อิงอาศัยนั้น, ได้แก่นามขันธ์ ๔ เป็นที่อิงอาศัยกันและกัน, อาโป เตโช วาโย ก็เหมือนกัน, เหมือนอย่างแผ่นผ้าเป็นที่อาศัยแห่งจิตรกรรมภาพวาดเขียน.

อุปนิสฺสยปจฺจโย. ธรรมเป็นปัจจัยโดยเป็นอุปนิสัยที่อาศัยอย่างแรงกล้า, ได้แก่อารมณ์อย่างแรงกล้า, เหมือนอย่างอารมณ์ที่เป็นอธิปติ-ปัจจัย, เป็นที่อาศัยอย่างแรงกล้า ให้เกิดธรรมที่เกิดจากอารมณ์นั้นเป็นปัจจัย, เรียกว่าอารัมมณูปนิสสยปัจจัย, ธรรมเป็นปัจจัยโดยอุปนิสัยที่อาศัยอย่างแรงกล้าคืออารมณ์; ธรรมที่เกิดเป็นลำดับไม่มีระหว่างคั่นอย่างแรงกล้า เหมือนอย่างอนันตรปัจจัย เป็นอุปนิสสยปัจจัยให้เกิดธรรมนั้นเป็นปัจจัยโดยไม่มีระหว่างคั่น, เรียกว่าอนันตรูปนิสสยปัจจัย, ธรรมเป็นปัจจัยโดยเป็นอุปนิสัยที่อาศัยอย่างแรงกล้า, คือธรรมที่เกิดเป็นลำดับไม่มีระหว่างคั่น, เหตุที่ทำมาจนเป็นปกตินิสัยแล้ว ไม่เกี่ยวข้องด้วยอารัมมณปัจจัย, เป็นเหตุที่ตนทำให้เกิดขึ้นเอง, เช่นกุศลธรรม อกุศล-ธรรมต่าง ๆ ก็ดี, เป็นเหตุฝ่ายกุศลและอกุศล, ที่เนื่องจากการเสวนา

ซ่องเสพบุคคลและอาหารเป็นต้นของตนก็ดี, เรียกว่า ปกตูปนิสสยปัจจัย ธรรมเป็นปัจจัยโดยอุปนิสัยที่อาศัยอย่างแรงกล้า, คือเหตุที่ทำมาจนเป็นอุปนิสัยแล้ว.

ปุเรชาตปจฺจโย. ธรรมที่เกิดก่อนเป็นปัจจัย, คือธรรมที่เกิดขึ้นก่อนแล้ว ยังคงมีอยู่ไม่ดับไป. ได้แก่รูปธรรมที่เกิดขึ้นก่อนแล้ว ยังไม่ดับไป, เป็นปัจจัยอุดหนุนนามธรรม, คือจิตและเจตสิกให้เกิดขึ้น, เปรียบเหมือนพระอาทิตย์และพระจันทร์เกิดขึ้นก่อน ยังไม่ดับไป สัตว์โลกทั้งหลายจึงได้อาศัยเกิดขึ้นเป็นไปอยู่ในโลก.

ปจฺฉาชาตปจฺจโย. ธรรมที่เกิดภายหลังเป็นปัจจัย, ได้แก่นามธรรม คือจิตและเจตสิกที่เกิดทีหลัง, เป็นปัจจัยอุดหนุนแก่รูปธรรมที่เกิดก่อนให้ตั้งอยู่ได้จนครบอายุ, อายุของรูปธรรมเท่ากับอายุของจิต ๑๗ ดวง. รูปธรรมที่เกิดก่อนจะตั้งอยู่ได้ตลอด ๑๗ ขณะจิตนี้ ก็เพราะจิตและเจตสิกที่เกิดหลังอุปถัมภ์ให้ตั้งอยู่และให้เจริญ, มีอุปมาเหมือนอย่างต้นไม้ที่ปลูกไว้แล้ว จะตั้งอยู่และเจริญขึ้นได้, ก็ด้วยอาศัยน้ำฝนที่ตกลงมา หรือเอาน้ำรดในภายหลัง, หรือมีอุปมาเหมือนอย่างลูกนกแร้งที่ยังเล็ก บินไปหาอาหารมิได้, ก็ได้อาศัยเจตนาที่หวังอาหารนั่นเองบำรุงเลี้ยง, จนกว่าจะบินออกไปหาอาหารเองได้.

อาเสวนปจฺจโย. ธรรมที่ทำหน้าที่เสพอารมณ์บ่อย ๆ เป็นปัจจัย, ได้แก่โลกิยชวนจิตที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ ชื่อว่าเสพอารมณ์บ่อย ๆ, เป็นปัจจัยอุดหนุนธรรมที่เป็นเชื้อสายชาติเดียวกันให้เกิดขึ้น, เช่นเมื่อกุศลชวนจิตดวง ๑ เกิดขึ้น, ก็เป็นปัจจัยอุดหนุนกุศลชวนจิตชนิดเดียวกันให้เกิดขึ้นอีก

เป็นดวงที่ ๒, เป็นปัจจัยอุดหนุนต่อกันไปดังนี้ จนถึงดวงที่ ๗, ซึ่งเป็นตัวเจตนาลงสันนิษฐานให้สำเร็จกิจอย่างหนึ่ง ๆ, เหมือนอย่างบุคคลได้เรียนวิชาอย่างใดอย่างหนึ่งมาแล้ว, ย่อมเรียนวิชาอย่างเดียวกันนั้นต่อขึ้นไปได้ง่าย, และเร็วขึ้นจนกระทั่งสำเร็จการเรียนวิชาอย่างนั้น.

กมฺมปจฺจโย. กรรมเป็นปัจจัย กรรมได้แก่เจตสิกธรรม คือเจตนา ความจงใจ, เป็นปัจจัยปรุงแต่งจัดแจงจิต, เจตสิก ธรรมที่เกิดในจิต, กัมมชรูป รูปที่เกิดแต่กรรม, และจิตตชรูป รูปที่เกิดแต่จิต, ที่เกิดร่วมกันเป็นสหชาตธรรม, เช่นเมื่อจิตและเจตสิกรับรูปารมณ์เป็นต้นเกิดโลภจิตขึ้น, กรรมคือเจตนาที่เป็นสหชาตเกิดร่วมอยู่ด้วย, ก็เป็นปัจจัยปรุงแต่งจัดแจงโลภจิตนั้นให้เข้ารับรูปารมณ์เต็มที่, เป็นเหตุให้แสดงอาการของโลภะออกมาทางกายวาจา ด้วยอำนาจโลภมูลเจตนา อีกอย่างหนึ่ง กรรมที่เป็นนานาขณิกะ เกิดขึ้นในขณะต่าง ๆ กัน เป็นปัจจัยเพาะพืชพันธุ์ไว้, เมื่อกุศลเจตนา และอกุศลเจตนาที่เกิดขึ้นพร้อมกับจิตนั้นดับไปแล้ว, กรรมคือเจตนานั้นก็ยังเพาะพืชพันธุ์ไว้, มีอำนาจส่งผลให้ปรากฏขึ้นในภายหลัง.

วิปากปจฺจโย. วิบากเป็นปัจจัย, วิบากคือธรรมที่เป็นผลของกุศลและอกุศล, ได้แก่วิบากนามขันธ์ ๔ หรือวิบากจิตเจตสิก, เป็นปัจจัยอุดหนุนซึ่งกันและกัน, และเป็นปัจจัยอุดหนุนปฏิสนธิกัมมชรูปและจิตตชรูป วิบากเป็นปัจจัยอุดหนุนวิบากนี้, มีอุปมาเหมือนอย่างชราซึ่งเป็นวิบาก เกิดสืบมาจากชาติ ชรา ในตอนแรก ๆ ที่ติดมาตั้งแต่เป็นทารก เป็นปัจจัยอุดหนุนชรา ในตอนหลัง ๆ โดยลำดับ.

อาหารปจฺจโย. อาหารเป็นปัจจัย, สภาพที่นำผลมาคือประมวลมาซึ่งผลของตน ๆ ชื่อว่าอาหาร, เป็นปัจจัยอุปถัมภ์รูปธรรมและนามธรรม

ทั้งหลาย, อาหารปัจจัยนี้ มี ๔ อย่าง คือ กวฬิงการาหาร อาหารคือคำข้าว, ได้แก่โอชาภายนอกที่อยู่ในอาหารต่าง ๆ เป็นรูปอาหาร เป็นปัจจัยอุดหนุนรูปกาย, ผัสสาหาร อาหารคือผัสสะ, มโนสัญเจตนาหาร อาหารคือเจตนาจงใจ, วิญญาณาหาร อาหารคือวิญญาณ, ๓ ข้อนี้เป็นนามอาหาร, เป็นปัจจัยอุดหนุนนามธรรมคือจิตเจตสิกที่ประกอบด้วยตน, และอุดหนุนจิตตชรูปและปฏิสนธิกัมมชรูป, ซึ่งมีนามอาหารและจิตเจตสิกนั้นเป็นสมุฏฐาน, อาหารเหล่านี้เป็นปัจจัยอุดหนุนรูปธรรมและนามธรรมของสัตว์ทั่วทั้ง ๓๑ ภูมิ, เพราะสัตว์ทั้งปวงดำรงอยู่ได้เพราะอาหาร.

อินฺทฺริยปจฺจโย. อินทรีย์เป็นปัจจัย, ธรรมที่เป็นใหญ่ คือกระทำซึ่งความเป็นใหญ่ยิ่ง ชื่อว่าอินทรีย์, อินทรีย์มี ๒๒ คือจักขุนทรีย์ อินทรีย์คือตา ๑, โสตินทรีย์ อินทรีย์คือหู ๑, ฆานินทรีย์ อินทรีย์คือจมูก ๑, ชิวหินทรีย์ อินทรีย์คือลิ้น ๑, กายินทรีย์ อินทรีย์คือกาย ๑, มนินทรีย์ อินทรีย์คือใจ ๑, อิตถินทรีย์ อินทรีย์คือหญิง ๑, ปุริสินทรีย์ อินทรีย์คือชาย ๑, ชีวิตินทรีย์ อินทรีย์คือชีวิต ๑, สุขินทรีย์ อินทรีย์คือสุข ๑, ทุกขินทรีย์ อินทรีย์คือทุกข์ ๑, โสมนัสสินทรีย์ อินทรีย์คือโสมนัส ๑, โทมนัสสินทรีย์ อินทรีย์คือโทมนัส ๑, อุเปกขินทรีย์ อินทรีย์คืออุเบกขา ๑, สัทธินทรีย์ อินทรีย์คือศรัทธา ๑, วิริยินทรีย์ อินทรีย์คือเพียร ๑, สตินทรีย์ อินทรีย์คือสติ ๑, สมาธินทรีย์ อินทรีย์คือสมาธิ ๑, ปัญญินทรีย์ อินทรีย์คือปัญญา ๑, อนัญญตัญญัสสามีตินทรีย์ อินทรีย์คือโสดาปัตติมรรค ๑, อัญญินทรีย์ อินทรีย์คือโสดาปัตติผลจนถึงอรหัตมรรค ๑, อัญญาตาวินทรีย์ อินทรีย์คืออรหัตผล ๑, อินทรีย์เหล่านี้ ทำหน้าที่เป็นใหญ่ในหน้าที่ของตน ๆ เช่น ตา ทำหน้าที่เป็นใหญ่ในการเห็นรูป,

และยกเว้นอิตถีภาวะ ปุริสภาวะเสีย เหลือ ๒๐, เป็นปัจจัยและเป็นผลแห่งปัจจัยของกันและกัน.

ฌานปจฺจโย. ฌานเป็นปัจจัย, ฌานคือการเพ่งอารมณ์อย่างแน่วแน่ ประกอบด้วยองค์เป็นปฐม คือวิตก วิจาร ปีติ เวทนา เอกัคคตา, เป็นปัจจัยอุดหนุนนามขันธ์ ๔, และจิตตชรูป ปฏิสนธิกัมมชรูป ที่เกิดพร้อมกับตน, อีกอย่างหนึ่ง ฌานมี ๒ คือ อารัมมณูปนิชฌาน เพ่งอารมณ์ทางสมถภาวนา ๑, ลักขณูปนิชฌาน เพ่งลักษณะทางวิปัสสนาภาวนา คือไตรลักษณ์ ๑, ต่างเป็นปัจจัยอุดหนุนตามอำนาจของตน.

มคฺคปจฺจโย. มรรคเป็นปัจจัย, มรรคคือธรรมที่เป็นประดุจหนทาง, เพราะเป็นธรรมนำให้มุ่งหน้าไปสู่สุคติ ทุคติ และนิพพาน, องค์มรรค ๙, ได้แก่ปัญญา, วิตก, สัมมาวาจา, สัมมากัมมันตะ, สัมมาอาชีวะ, วิริยะ, สติ, เอกัคคตา, ทิฏฐิ, องค์มรรคเหล่านี้ เว้นทิฏฐิข้อที่ ๙ เหลือ ๘ เป็นฝ่ายกุศล, องค์มรรค ๔ คือ วิตก, วิริยะ, เอกัคคตา, ทิฏฐิ, (ความเห็นผิด), เป็นฝ่ายอกุศล, และองค์มรรค ๘ ฝ่ายอัพยากฤต, เป็นปัจจัยอุดหนุนให้ไปสู่สุคติ ทุคติ และนิพพานตามประเภท, และอุดหนุนสหชาตธรรมที่เกิดขึ้นพร้อมกับตนให้ไปสู่อารมณ์ที่เกี่ยวเนื่องกับตน, และให้ทำกิจตามหน้าที่ของตน ๆ.

สมฺปยุตฺตปจฺจโย. ธรรมที่สัมปยุตกันเป็นปัจจัย, ธรรมที่ประกอบพร้อมกัน ๔ ประการ, คือธรรม ๒ อย่าง, เมื่อเวลาเกิดก็เกิดพร้อมกัน ๑, เมื่อเวลาดับก็ดับพร้อมกัน ๑, มีอารมณ์เป็นอันเดียวกัน ๑, และมีที่อาศัยอันเดียวกัน ๑, เรียกสัมปยุตตธรรม, ได้แก่จิตและเจตสิกที่เป็น

นามธรรมด้วยกัน, เป็นปัจจัยและผลของปัจจัยของกันและกัน, แม้จะมีหน้าที่ต่างกัน แต่ก็สัมปยุตประกอบกันได้สนิท, ดังจะยกตัวอย่างนามขันธ์ ๔, เวทนาขันธ์ ทำหน้าที่เสวยอารมณ์, สัญญาขันธ์ ทำหน้าที่จำอารมณ์, สังขารขันธ์ ทำหน้าที่ปรุงแต่งอารมณ์, วิญญาณขันธ์ ทำหน้าที่รู้อารมณ์, แม้จะต่างหน้าที่กัน แต่ก็สัมปยุตกันสนิท, เหมือนอย่างเภสัชจตุมธุรส ประกอบด้วยของ ๔ อย่าง คือ น้ำมันเนย ๑, น้ำมันงา ๑, น้ำผึ้ง ๑, น้ำตาล ๑, มีรสเข้ากันสนิทจนไม่อาจจะแยกรสออกจากกันได้.

วิปฺปยุตฺตปจฺจโย. ธรรมที่วิปปยุตกันเป็นปัจจัย, ธรรมที่ไม่สัมปยุตกันดังกล่าวในข้อก่อน เรียกวิปปยุตตธรรม, ได้แก่นามและรูป, นามเป็นวิปปยุตตธรรมของรูป, รูปก็เป็นวิปปยุตตธรรมของนาม, เพราะไม่ประกอบด้วยลักษณะของสัมปยุตตธรรมครบทุกอย่าง, ดังเช่นเมื่อจิตเกิด แม้จิตตชรูปจะเกิดด้วย แต่ก็ขาดลักษณะข้ออื่น, ทั้งรูปและนามแม้จะเป็นวิปปยุตตธรรมของกัน. แต่ก็เป็นปัจจัยอุดหนุนกันและกันเพราะต่างอาศัยกันเป็นไป, เหมือนอย่างคน ๒ คนมิใช่ญาติกัน, แต่ก็อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน, อีกอย่างหนึ่ง วิปปยุตตปัจจัยนี้ เปรียบเหมือนรส ๖ อย่าง, คือ หวาน ๑, เปรี้ยว ๑, ฝาด ๑, เค็ม ๑, ขม ๑, เผ็ด ๑, รวมเป็นรสเดียวกันไม่ได้, แต่ก็อาศัยปรุงเป็นแกงอย่างใดอย่างหนึ่งจึงเป็นปัจจัยอุดหนุนกันได้.

อตฺถิปจฺจโย. ธรรมที่มีอยู่เป็นปัจจัย, ธรรมที่มีอยู่คือธรรมที่ยังปรากฏมีอยู่ในระหว่างอุปปาทะ ความเกิด, ฐีติ ความตั้งอยู่, ภังคะความดับ, คือยังมีอยู่ในระหว่างนั้นยังไม่ดับไป, ธรรมที่ชื่อว่ามีอยู่อย่างมี

กำลังกล้า คือที่อยู่ในฐิติความตั้งอยู่, เป็นปัจจัยอุดหนุนธรรมที่เป็นผลของตนให้เกิดขึ้น, ข้อสำคัญเป็นปัจจัยอุปถัมภ์ธรรมที่เป็นผลของตนให้ดำรงอยู่, เหมือนอย่างพื้นดินที่มีอยู่ อุปถัมภ์ต้นไม้ที่มีอยู่เหมือนกันให้งอกงามและตั้งอยู่, เช่นนามขันธ์ ๔ เป็นอัตถิปัจจัยกันและกัน, มหาภูตรูป ๔ เป็นอัตถิปัจจัยกันและกัน, นามรูปในขณะปฏิสนธิ เป็นอัตถิปัจจัยกันและกัน.

นตฺถิปจฺจโย. ธรรมที่ไม่มีเป็นปัจจัย, ธรรมที่ไม่มีคือธรรมที่ดับไปแล้ว, เป็นปัจจัยอุดหนุนธรรมเช่นเดียวกัน ให้เกิดขึ้นสืบต่อไปในลำดับ, ดังที่กล่าวแล้วในอนันตรปัจจัย, เช่นจิตและเจตสิกดวงที่ ๑ ดับไป, ก็เป็นปัจจัยให้ดวงที่ ๒ เกิดสืบต่อไปในลำดับ, ถ้าดวงที่ ๑ ไม่ดับ ดวงที่ ๒ ก็เกิดขึ้นมิได้, เหมือนอย่างแสงสว่างกับความมืด, เมื่อแสงสว่างดับไป ความมืดจึงปรากฏขึ้นได้.

วิคตปจฺจโย. ธรรมที่ปราศจากไปเป็นปัจจัย, ธรรมที่ปราศจากไปคือธรรมที่ถึงความดับ, เป็นปัจจัยอุดหนุนธรรมเช่นเดียวกันให้เกิดขึ้นในลำดับ เช่นเดียวกับนัตถิปัจจัย.

อวิคตปจฺจโย. ธรรมที่ไม่ปราศจากไปเป็นปัจจัย, ธรรมที่ไม่ปราศจากไป คือธรรมที่ยังไม่ถึงความดับ, เป็นปัจจัยอุปการะแก่ธรรมผู้รับอุปการะที่ยังมีอยู่ด้วยกัน เช่นเดียวกับอัตถิปัจจัย.

คู่มือปฏิบัติงาน

ศาสนพิธี

สังเขป

พระญาณวโรดม (สนธิ์ กิจฺจกาโร)

วัดบวรนิเวศวิหาร

เรียบเรียง

คำนำ

เรื่องศาสนพิธี คือพิธีทำบุญในทางพระพุทธศาสนา ได้ใช้เป็นหัวข้ออบรมนวกภิกษุ วัดบวรนิเวศวิหาร (ภาคค่ำ) ที่ตำหนักเพ็ชร ภายในพรรษกาล เพื่อให้เป็นความรู้พิเศษส่วนหนึ่ง ในตอนต้นก็ไม่ได้เขียนขึ้นไว้ เพียงแต่จดหัวข้อเท่าที่นึกได้แล้วนำไปบรรยาย ต่อมามีผู้ต้องการจะพิมพ์หนังสือแจกในงาน ได้ขอให้เรียบเรียงขึ้นพิมพ์เป็นเล่ม จึงได้เลือกเขียนขึ้นเฉพาะที่เกี่ยวด้วยการจัดงานในด้านศาสนพิธี เท่าที่เห็นว่าสมควรจะรู้ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของงาน ได้เรียบเรียงไปตามที่เคยพบเห็นบ้าง ได้ยินได้ฟังบ้าง และไต่ถามท่านผู้ที่เคยชินกับงานด้านนี้บ้าง เพราะตำราที่ใครจะรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่หายาก แทบจะกล่าวได้ว่าไม่มี ได้แต่เพียงจำ ๆ ต่อ ๆ กันมาเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงรู้สึกว่าเป็นการยากที่จะเรียบเรียงขึ้นให้สมบูรณ์ได้ และงานก็มีมากอย่างซึ่งเกี่ยวแก่การมงคลบ้าง ไม่ใช่มงคลบ้าง ทั้งในถิ่นหนึ่ง ๆ ก็ยังมีประเพณีนิยมแตกต่างกันออกไปอีก ถ้าจะเรียบเรียงให้พิสดารกว้างขวาง ก็เกรงว่าจะเป็นหนังสือเล่มใหญ่เกินกำลังของผู้พิมพ์ จึงได้เลือกเรียบเรียงขึ้นแต่ที่เห็นว่าเป็นหลักไว้ พอเป็นทางกำหนดของผู้สนใจ เมื่อประสงค์จะจัดงานชนิดไหน พึงพิจารณาเทียบเคียงยักย้ายจัดไปได้ตามความประสงค์ และเหมาะสมแก่รูปของงาน เมื่อได้เรียบเรียงเสร็จแล้วจึงได้มอบให้จัดพิมพ์ได้ตามความประสงค์

ครั้นต่อมา ได้มีผู้ขออนุญาตพิมพ์อีก จึงได้แก้ไขเพิ่มเติมอีกตามสมควร แม้เช่นนั้นก็ยังเกรงว่าอาจมีข้อบกพร่อง หรือผิดพลาดอยู่บ้าง

ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จึงขอถือโอกาสแจ้งไวในที่นี้ด้วยว่า ถ้าท่านผู้อ่านได้พบข้อบกพร่อง หรือผิดพลาด โปรดแจ้งให้ข้าพเจ้าทราบด้วย จักเป็นพระคุณมาก เพื่อจักได้แก้ไขให้สมบูรณ์และถูกต้องต่อไป

เพื่อให้แพร่หลายทั่วถึงแก่ท่านผู้ต้องการ ข้าพเจ้าจึงมอบลิขสิทธิ์หนังสือนี้ให้แก่มหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นเจ้าของ เพื่อจัดพิมพ์ต่อไป.

(*พระราชกวี*)

วัดบวรนิเวศวิหาร พระนคร

๑๕ กันยายน ๒๕๐๐

คู่มือปฏิบัติงาน

ศาสนพิธี

สังเขป

ข้อความเบื้องต้น

การทำกิจการงานทุกอย่าง ถ้าทำเป็นระเบียบย่อมเป็นที่น่าดู และเป็นเครื่องปลุกใจให้ได้รับความแช่มชื่นเบิกบาน หมู่ชนที่เจริญแล้ว จึงมีความนิยมในเรื่องระเบียบ ระเบียบที่นิยมทำกันจนเป็นธรรมเนียมจึงได้เรียกว่า พิธี.

ทุก ๆ ศาสนา ต่างก็มีระเบียบที่จะพึงปฏิบัติ อันเกี่ยวแก่การบำเพ็ญกุศลในศาสนาที่ตนนับถือ เพราะฉะนั้น ระเบียบแห่งการบำเพ็ญกุศลในด้านศาสนาจึงเรียกว่า ศาสนพิธี และพิธีต่าง ๆ ที่ได้ประกอบขึ้นก็เป็นไปต่าง ๆ กัน เพราะเป็นไปตามความเชื่อถือ ในด้านพระพุทธศาสนาของเรา ก็มีนิยมบำเพ็ญหรือประกอบพิธี เช่นการบำเพ็ญกุศลบางอย่าง นิมนต์พระบ้าง เชิญแขกผู้มีเกียรติมาประชุมบ้าง แล้วบำเพ็ญทานดังนี้เป็นต้น เมื่อปรารภเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น ก็จัดประกอบพิธีบำเพ็ญกุศล เมื่อเป็นเช่นนี้ พิธีการบำเพ็ญกุศลในด้านพระพุทธศาสนาจึงมีมากอย่าง เมื่อรวมกล่าวโดยย่อคงมี ๒ คือ :-

๑. **พิธีบำเพ็ญกุศลเกี่ยวแก่การมงคล** เช่นโกนผมไฟ ตัดจุก แต่งงาน ทำบุญอายุ เป็นต้น.

๒. **พิธีบำเพ็ญกุศลเกี่ยวแก่การตาย** เช่นทำบุญ ๗ วัน, ๕๐ วัน, ๑๐๐ วัน, เผา, ทำบุญอัฐิ เป็นต้น.

ในพิธีนั้น ๆ เมื่อจะประกอบขึ้นต้องให้มีระเบียบ เป็นไปตามความนิยม การงานจึงจะลุล่วงไปได้ด้วยความเรียบร้อย.

ในที่นี้ จักได้กล่าวถึงระเบียบวิธีที่จะปฏิบัติงานในพิธีนั้น ๆ เพื่อเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติงาน.

เมื่อจัดพิธีบำเพ็ญกุศลประเภทไหน เบื้องต้นต้องเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ และจัดกิจอื่น ๆ ให้เสร็จเรียบร้อย ตั้งต้นแต่การนิมนต์พระเป็นลำดับไป.

๑. **นิมนต์พระ** ควรเขียนเป็นฎีกา เพื่อท่านจักได้ถือไว้เป็นหลักฐานกันลืม ข้อความที่เป็นหลักนั้น ต้องแจ้งสถานที่, วัน, เดือน, ปี, และเวลา พร้อมทั้งชื่อผู้นิมนต์ ถ้าเกี่ยวด้วยงานศพ ต้องแจ้งให้ชัดเจนว่าศพของใคร ใครเป็นผู้จัดทำ พร้อมทั้งบอกชื่อ ยศ บรรดาศักดิ์ของผู้ตายนั้นด้วย ส่วนข้อความอื่น ๆ ก็ตามแต่ผู้นิมนต์จะพึงเขียนตามต้องการ แต่มีข้อที่ควรกำหนดจำถ้อยคำ ตามที่ได้นิยมใช้ ถ้านิมนต์เกี่ยวด้วยการมงคล พึงกล่าว "เจริญพระพุทธมนต์" ถ้าเกี่ยวด้วยศพ พึงกล่าว "สวดมนต์" อย่าให้สับสน ถ้านิมนต์ฉัน อย่าพึงใช้ถ้อยคำที่ขัดกับพระวินัยบัญญัติ เช่นออกชื่อโภชนะว่า นิมนต์ฉันข้าวเป็นต้น การนิมนต์ออกชื่อโภชนะเช่นนั้น เมื่อพระรับนิมนต์ในเมื่อไม่มีสมัยที่ได้รับยกเว้นก็เกิดอาบัติ จึงควรใช้คำที่ควร เช่นนิมนต์รับอาหารบิณฑบาตเช้า เพล หรือนิมนต์ฉันเช้า ฉันเพลตามสมควร.

จำนวนพระที่นิยมในพิธีนั้น ๆ มีกำหนดไม่สู้แน่นอน โดยสามัญ

๕, ๗, ๙, ๑๐, ๑๑ ในงานทั่วไป เว้นงานมงคลสมรส มงคลสมรสนิยมคู่ เช่น ๖, ๘, ๑๐ ส่วนในพระราชพิธีตั้งแต่ ๑๐ ขึ้นไป เช่น ๑๐, ๒๐ เป็นต้น.

อนึ่ง การนิมนต์พระในพิธีเกี่ยวแก่การมงคล โดยมากไม่นิยมการขอสงฆ์ และไม่ถวายเป็นสังฆทาน มีอยู่บ้างแต่เป็นจำนวนน้อย เช่นบางท่านทำบุญอายุไม่ต้องการทำเป็นพิธีใหญ่ ก็ขอสงฆ์ไปถวายเป็นสังฆทาน ไม่มีการสวดมนต์เลี้ยงพระ.

๒. **จัดสถานที่** การงานที่เกี่ยวด้วยพิธี มีการเชื้อเชิญบรรดาญาติมิตรมาประชุม รวมเรียกว่าเชิญแขก เมื่อเป็นเช่นนี้ เรื่องสถานที่เป็นสิ่งสำคัญ ต้องจัดทำให้สะอาดหมดจดตามสมควร ถ้าสามารถจักตกแต่งด้วยเครื่องประดับตกแต่งอีกก็ได้ เมื่อไม่สามารถ เป็นแต่เพียงปัดกวาดเช็ดถูให้ดูสะอาดตา เก็บงำสิ่งของ อย่าทิ้งไว้ให้เกะกะกีดขวาง หรือนำเข้าจัดตั้งไว้ให้เป็นระเบียบ เช่นนี้ก็ได้.

อนึ่ง ในบางแห่งมักนิยมการขึงม่านข้างฝาด้วย แท้จริง ในเรื่องการขึงม่านข้างฝานั้น พึงทราบว่าไม่จำเป็นต้องขึงเสมอไป คุณค่าของการขึงม่าน ก็ดูเหมือนเป็นเพียงบังสิ่งไม่สะอาดตามข้างฝาเท่านั้น ถ้าเมื่อฝาสะอาดดีแล้วก็ไม่จำต้องขึง เพราะการขึงม่านบังหลัง ในที่บางแห่งกลับบีดช่องลมให้อบอ้าว บางคราวบีดทางแสงสว่างที่จะเข้าให้มืด ไม่โปร่ง.

การจัดทำสถานที่ให้สะอาดงดงาม ถือกันว่าเป็นมงคล และต้อนรบสิ่งเป็นมงคล ต้อนรับแขกผู้มาในงาน.

๓. **ปูลาดพื้นสถานที่** พึงจัดปูลาดพื้นด้วยเครื่องปูลาด เช่นพรม

หรือเสื่อตามสมควร เพื่อเป็นที่รับแขกที่มาในงาน การปูลาดไม่ใช่เพียงปูพอให้เต็มไปเท่านั้น ต้องมุ่งถึงความเหมาะสมและความสวยงามด้วย ถ้าเครื่องปูลาดมีมาก สามารถปูให้เต็มสถานที่ประกอบพิธีได้ ก็ปูให้เต็ม พึงเลือกคัดดูสีสัณฐานลวดลาย และขนาดให้พอเข้ากันได้ปูลำดับกันไป แต่มีข้อที่ควรกำหนดไว้คือ การปูลาดตรงที่ต่อต้องให้ ด้านสูงทับด้านต่ำ อย่าให้ด้านต่ำทับด้านสูง ทางไหนสูง ทางไหนต่ำ ให้กำหนดทางด้านพระพุทธรูปและพระสงฆ์ประดิษฐานอยู่เป็นด้านสูง เพราะตามความนิยมโดยทั่วไป เกี่ยวด้วยการคารวะกัน ผู้ใหญ่นั่งสูงกว่าผู้น้อย ผู้น้อยไม่นั่งสูงกว่าผู้ใหญ่ พระก็ยังต้องนั่งตามลำดับอาวุโส คือ พรรษาที่สูงและต่ำตามลำดับกันไป และยังมีข้อห้ามอยู่อีกว่า ห้ามพระผู้มีพรรษาสูง ซึ่งเรียกว่าพระเถระ นั่งห้ามอาสนะ คือนั่งเสียในลำดับที่ต่ำ พระผู้น้อยไม่อาจไปนั่งในที่สูงได้ และต่ำลงไปอีกก็ไม่มีที่นั่ง ชื่อว่าเป็นการบีดกั้นที่นั่งกันอยู่ในตัว และปรับอาบัติแก่ผู้น้อยซึ่งนั่งในลำดับที่สูงกว่าพระผู้ใหญ่ เว้นไว้แต่จะได้รับอนุญาต แม้ในหมู่คฤหัสถ์ที่มีจรรยาอันดีงาม ก็ยังนิยมการนั่งการเดินเป็นไปตามลำดับผู้ใหญ่ผู้น้อยเช่นเดียวกัน การปูลาดถ้าใช้ผืนต่ำซ้อนทับผืนอยู่ด้านสูง ผู้ที่นั่งในด้านต่ำก็ชื่อว่านั่งสูงกว่าผู้ใหญ่ เพราะ-ฉะนั้น การปูลาดจึงควรระวังให้มาก ถ้าเครื่องปูลาดมีน้อยจะใช้ปูเป็นแห่ง ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้.

๔. **ปูลาดอาสนะพระสงฆ์** เมื่อได้ปูลาดพื้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว พึงปูลาดอาสนะสำหรับพระสงฆ์นั่ง พระสงฆ์ที่นั่งในพิธี นิยมนั่งเรียงเป็นแถว ไม่ใช่นั่งเป็นหมู่ จึงต้องลาดอาสนะให้ยาวไปเป็นแถวตามต้องการกะให้พอเหมาะกับพระที่จะนั่ง อย่าให้ห่างกันจนเกินไป หรือเบียดเสียดจน

เกินควร ดูแต่เพียงพอเหมาะพอสบาย.

อาสนะพระสงฆ์ พึงลาดทับลงบนอาสนะของคฤหัสถ์ อย่าให้เครื่องลาดที่คฤหัสถ์นั่ง ทับอยู่ข้างบน เพราะถ้าทับอยู่ข้างบน เมื่อนั่งลงก็ชื่อว่านั่งสูงกว่าพระสงฆ์ ขาดคารวะในพระภิกษุสงฆ์ หรืออาสนะที่ใหญ่หรือยาวผืนเดียวกัน ให้พระนั่งในเอกเทศข้างหนึ่ง แม้เช่นนี้คฤหัสถ์ขึ้นนั่งร่วมอยู่ด้วยก็ไม่ควร ชื่อว่าขาดคารวะเช่นเดียวกัน ถ้าหากหญิงขึ้นนั่งอยู่บนอาสนะนั้นด้วย พระก็ต้องอาบัติ เพราะมีพระพุทธบัญญัติห้ามภิกษุนั่งอาสนะเดียวกับหญิง แม้ว่าเป็นผืนใหญ่หรือยาวเท่าไร และนั่งไม่ใกล้กัน ก็ยังชื่อว่านั่งอาสนะเดียวกัน เพราะฉะนั้น การจัดอาสนะสำหรับพระสงฆ์ จึงควรให้เป็นคนละส่วนกับคฤหัสถ์ เมื่อปูอาสนะของคฤหัสถ์แล้ว ควรปูอาสนะพระสงฆ์ให้ห่างออกไปเสียอีกส่วนหนึ่ง เว้นช่องว่างเล็กน้อยอย่าให้เกี่ยวกัน ถ้าเป็นเครื่องปูลาดที่กว้างใหญ่จะทำเช่นนั้นไม่ได้ พึงใช้อาสนะอื่นปูทับลงข้างบน. ตามที่นิยมกันมักใช้ผ้าขาวหรือผ้าสีอื่น ๆ ก็ได้ ปูลาดทับลงข้างบน ทำเช่นนี้ก็ชื่อว่ามีอาสนะคนละผืน ไม่ต้องร่วมกันกับคฤหัสถ์ ถ้าจัดให้งดงามตากว่านี้ เมื่อลาดผ้ายาวลงผืนหนึ่งแล้ว พึงปูอาสนะเล็ก ๆ นั่งเฉพาะองค์ทับลงอีกชั้นหนึ่ง เช่นนี้ดีและดูงามด้วย ชื่อว่าเป็นการแสดงคารวะด้วย แม้ใคร ๆ จะขึ้นไปนั่งบนอาสนะนอกจากที่พระสงฆ์แล้วย่อมไม่ขัดสน เมื่อลาดอาสนะเสร็จแล้ว ถ้ามีหมอนอิงก็ตั้งพิงไว้ด้านหลังเฉพาะองค์ ๆ ที่กล่าวมานี้เป็นการจัดรับรองพระสงฆ์และแขกนั่งกับพื้น เมื่อจัดนั่งกับพื้น ไม่ควรนำเก้าอี้นั่งรับแขกมาตั้งในบริเวณนั้น เว้นแต่ตั้งเก้าอี้ไว้ในที่ต่ำกว่า เพราะถ้าพระสงฆ์นั่งอยู่กับพื้น คฤหัสถ์ขึ้นนั่งอยู่บนเก้าอี้ ถือกันว่าเสียมารยาทที่ดีงามอย่างยิ่ง

ขาดคารวะในพระสงฆ์ เท่ากับเป็นการหมิ่นพระสงฆ์ว่าเป็นผู้ต่ำหรือเลว จึงควรระวังให้มาก.

สถานที่ที่ทำพิธีจัดรับแขกด้วยเก้าอี้ อาสนะพระสงฆ์ก็ต้องยกเป็นอาสน์สงฆ์ขึ้น ให้มีความสูงกว่าเก้าอี้ หรือเสมอกันจึงควร แต่จะให้พระนั่งเก้าอี้ห้อยเท้าสวดมนต์ไม่ควร เพราะดูไม่งาม และเรื่องของพระนิยมนั่งราบ การยกอาสน์สงฆ์ให้พระนั่ง แม้จัดรับแขกนั่งกับพื้นก็มีนิยมกันอยู่เหมือนกัน.

๔. **จัดเครื่องรับรอง** เมื่อจัดที่ปูลาดอาสนะเสร็จแล้ว พึงจัดเครื่องรับพระรับแขกต่อไป. ตามประเพณีนิยมของไทย เครื่องรับรองมีมากอย่าง จักกล่าวเฉพาะที่เป็นหลักใหญ่ ๆ เมื่อสามารถอย่างไร พึงจัดตามความประสงค์.

เครื่องรับรองพระหรือแขกทั่ว ๆ ไป มีกระโถน ที่น้ำเย็น ที่น้ำร้อน หมากพลูหรือบุหรี่จัดใส่ภาชนะไว้ หรือมีน้ำดื่ม ก็ควรจัดเตรียมไว้ในส่วนที่สำหรับรับพระ สิ่งที่ไม่ควรให้ขาด คือกระโถนและที่น้ำ แม้ในด้านพิธีกรรมของสงฆ์ ในเรื่องน้ำก็ขาดไม่ได้ เช่นก่อนที่จะทำสังฆกรรมมีสวดปาฏิโมกข์ เป็นต้น ท่านก็ให้เตรียมตั้งน้ำใช้น้ำฉันไว้ เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรให้ขาด เมื่อจัดเสร็จแล้ว พึงนำไปตั้งไว้ตามที่ จัดเฉพาะองค์อย่ารวมกัน ถ้าไม่สามารถ เพราะภาชนะไม่พอ บางสิ่ง บางอย่างจะใช้ ๒ องค์ต่อ ๑ ที่ก็ได้ เช่น กระโถน หมากพลูหรือบุหรี่ ส่วนน้ำต้องจัดจำกัดเฉพาะองค์ จะใช้รวมกันไม่ได้ เพราะมีพระพุทธบัญญัติห้ามดื่มร่วมบริโภคร่วมในภาชนะเดียวกัน ส่วนหมากพลูหรือบุหรี่ เป็นชิ้นหรือเป็นส่วนอยู่แล้ว เมื่อต้องการหยิบมาเฉพาะส่วน ไม่ชื่อว่าบริโภค

ร่วมภาชนะเดียวกัน.

การจัดตั้งเครื่องรับรองพระสงฆ์นั้น ให้ตั้งกระโถน ที่น้ำเย็น ที่หมากพลูหรือบุหรี่ ทางด้านขวาของพระสงฆ์ให้เรียงเป็นลำดับกัน คือตั้งกระโถนไว้ด้านใน ถัดออกมา ที่น้ำเย็น ถัดออกมา ที่หมากพลูหรือบุหรี่ ตั้งกระโถนให้เป็นหลักเสียก่อน อย่าให้ล้ำไปด้านหลังมากนัก อย่าให้ล้ำออกนอกมากนัก แนวด้านหน้าของหมอนอิงนั้นพอเหมาะ แล้วจึงวางที่น้ำเย็น หมากพลูหรือบุหรี่ถัด ๆ กันออกมา อย่าให้สับสนกัน และอย่าวางให้ห่างกันนัก ชิดกันนัก ดูระยะแต่พองาม และต้องดูแถวให้ตรงกันทั้งด้านขวางและด้านยาว อย่าให้แถวคดไปคดมา ไม่น่าดู น้ำร้อนหรือน้ำดื่ม เมื่อพระเข้านั่งที่แล้วจึงถวาย.

ส่วนเครื่องรับรองแขกคฤหัสถ์ พึงจัดตามประเพณีนิยม เช่นมีน้ำร้อนน้ำเย็นหรือน้ำดื่มตามสมควร จัดรวมตั้งไว้เป็นที่ ๆ ก็ได้ ถ้าเป็นแขกผู้ใหญ่ ควรจัดให้เฉพาะที่ ถ้าแขกมากเกรงจะไม่ทั่วถึง พึงจัดใส่ภาชนะไปให้เป็นคราว ๆ.

๖. จัดเครื่องบูชาและตั้งพระพุทธรูป เครื่องบูชาตามที่นิยมใช้กันอยู่นั้น มีหลายอย่างต่าง ๆ กัน เช่นม้าหมู่ โต๊ะชั้น โต๊ะเดียว จัดเครื่องสักการะมากบ้างน้อยบ้าง เป็นไปตามความเหมาะสม เป็นไปตามฐานะและพิธีใหญ่หรือเล็ก หรือตามความสามารถที่จะจัดได้ เครื่องสักการะที่เป็นหลักมี ๓ อย่างคือ ดอกไม้ ธูป เทียน ที่ใช้ตั้งบูชาบนโต๊ะอย่างน้อย ๕ ที่คือ ดอกไม้ ๒ ที่ เทียน ๒ ที่ ธูป ๑ ที่ ธูปปักเพียง ๓ เล่มพอ. เทียนธูปที่ปักไว้สำหรับจุดบูชา ควรชุบน้ำมันที่ไส้เทียนและที่ปลายธูปสักเล็กน้อยก่อน เพื่อจุดง่าย และน้ำมันที่ชุบนั้น น้ำมันยาง

เป็นดีกว่าอย่างอื่น แต่อย่าให้มากเกินไป.

สำหรับในเรื่องเครื่องบูชาหรือเครื่องสักการะนี้ ไม่สู้แน่นอน ให้พิจารณาดูตามควร ข้อสำคัญมีอยู่ก็คือให้เป็นสิ่งที่เหมาะสมแก่ความที่จะตั้งพระพุทธรูปและที่บูชา ถ้าพิธีใหญ่ เชิญแขกมาก จะจัดเครื่องบูชานิด-หน่อยดูไม่งาม ในเรื่องพิธีพระ สำคัญอยู่ที่เครื่องบูชา ถ้าจัดไม่น่าดู ก็ไม่เป็นที่ส่งเสริมเชิดชูเกียรติหรือสง่าราศี แม้จะจัดงานให้ใหญ่โตอย่างไรก็ไม่น่าดู.

เครื่องบูชา ควรตั้งไว้ด้านขวาของพระสงฆ์ แต่ถ้าสถานที่ไม่อำ-นวย ตั้งไว้ด้านซ้ายก็ได้ การตั้งต้องพิจารณาให้เหมาะสมแก่สถานที่ อย่าให้ใกล้ชิดกับทางที่จะต้องใช้เดินผ่านไปมา อย่าให้ขัดกับที่รับแขก ควรจะตั้งผันพระพักตร์พระพุทธรูปไปทางไหน ? ข้อนี้มีความนิยมต่าง ๆ กัน บางแห่งตั้งผันพระพักตร์ไปตามแถวพระสงฆ์นั่ง บางแห่งผันพระพักตร์ไปตามพระสงฆ์ เมื่อพิจารณาดูตามความเหมาะสมแล้ว ผันพระพักตร์ไปตามพระสงฆ์ดีกว่า สมมติว่าเป็นประมุข คือเป็นหัวหน้า และการตั้งพระพุทธรูปบูชา ก็เพื่อให้เจ้าของงานบูชา ผันพระพักตร์ทางเดียวกันกับพระสงฆ์ สะดวกในการจุดเทียนธูปและกราบไหว้ ถ้าตั้งเครื่องบูชาสกัดหัวแถว ผันพระพักตร์พระพุทธรูปไปตามแถวพระสงฆ์ไม่สะดวกแก่การจุดเทียนธูปและกราบไหว้ ถ้าสถานที่ไม่เหมาะ แม้จะตั้งเลื่อนห่างจากแถวพระสงฆ์ก็ได้ ถ้าห่างออกมาไม่เข้าลำดับแถว จักตั้งผันพระพักตร์ไปตามแถวพระสงฆ์ก็ได้ เพราะสะดวกในการจุดเทียนธูปและกราบไหว้เหมือน-กัน มีข้อที่ควรกำหนดก็คือ เมื่อผู้บูชากราบพระพุทธรูป อย่าต้องให้หันหลังให้พระสงฆ์ เมื่อจัดตั้งโต๊ะเครื่องบูชาเสร็จแล้ว ควรมีพรมเล็ก ๆ

หรือผ้าก็ได้ ปูไว้หน้าโต๊ะผืนหนึ่ง ไม่ใช่สี่เหลี่ยม ชนิดสี่เหลี่ยมผืนผ้าปูด้านยาวพุ่งตรงออกมาจากโต๊ะเครื่องบูชา ไม่ใช่วางหน้าโต๊ะ เป็นที่สำหรับกราบ (ถ้าเจ้าของงานเป็นชั้นเจ้า ต้องมีผ้าขาวสี่เหลี่ยม หรือสี่เหลี่ยมรีขนาดผ้าเช็ดหน้า ปูทับไว้อีกผืนหนึ่ง) ผ้าปูสำหรับกราบหน้าโต๊ะนี้ ถ้าชั้นสูงชั้นผู้ใหญ่ไม่ควรให้ขาด.

พระพุทธรูปที่นำมาประดิษฐานบนที่บูชา ในงานพิธีทั่วไปมักนิยมใช้พระพุทธรูปปางสมาธิหรือมารวิชัย ไม่สู้จะนิยมพระยืน ถ้าเป็นงานทำบุญวันเกิดหรือทำบุญอายุ มักนิยมใช้พระประจำวันเกิดของเจ้าของงาน.

๗. ตั้งภาชนะน้ำมนต์ ภาชนะที่สำหรับใส่น้ำทำน้ำมนต์ มักนิยมใช้ครอบสำริด ถ้าหาไม่ได้จะเป็นครอบทองเหลือง ทองแดงก็ได้ ถ้าไม่มีครอบ ใช้บาตรหรือขันก็ได้ ตามโบราณท่านนิยมใช้บาตรดิน แต่มาในบัดนี้บาตรดินหายาก แม้บาตรเหล็กก็ใช้กัน มีข้อจำกัดอยู่ว่า อย่าใช้เครื่องทองหรือเงินใส่น้ำสำหรับให้พระทำน้ำมนต์ เพราะเป็นของอนามาส พระจับต้องอาบัติ แต่ถ้านำมาใส่น้ำสำหรับผสมน้ำมนต์ไม่ห้าม เพราะไม่ได้เกี่ยวกับพระจะจับต้อง ถ้าต้องการน้ำมาก เช่นในการตัดจุกหรือมงคลสมรส ควรใช้บาตรหรือหม้อน้ำมนต์ตั้งเพิ่มไว้อีก น้ำอย่าให้พร่องมากนัก ให้เต็มแต่ไม่ถึงล้น สิ่งต่าง ๆ ที่จะใส่ในหม้อน้ำมนต์ ตามในพระราชพิธีไม่นิยมใช้ จึงไม่กล่าวในที่นี้.

๘. สิ่งต่าง ๆ ที่จะต้องเตรียมไว้ใช้ในพิธีมงคลนอกจากน้ำมนต์

ก. งานมงคล โกนผมไฟ ตัดจุก ควรเตรียมสังข์ โถปริก ใส่กระแจะ กรรไกร กรรบิด (มีดโกน) มงคล บางแห่งก็มีหญ้าแพรก ใบบัวหลวงหรือใบบอนสำหรับรองผมที่ตัดหรือโกนแล้วด้วย.

ข. งานมงคลสมรส ควรเตรียมสังข์ มงคลคู่.

ค. งานขึ้นบ้านใหม่ ควรเตรียมโถปริก ใส่กระแจะสำหรับเจิมประตูบ้าน ทรายใส่ภาชนะเช่นบาตรไว้ เสร็จแล้วจักได้ใช้โรยรอบ ๆ บ้าน ซึ่งถือกันว่าเป็นมงคลและป้องกันภัยอันตราย.

สิ่งเหล่านี้ ควรหาเตรียมไว้ และจัดโต๊ะไว้สำหรับตั้งโต๊ะหนึ่ง จะตั้งด้านขวาหรือด้านซ้ายของเครื่องบูชาตามแต่จะเหมาะ แล้วนำสิ่งที่เตรียมไว้นั้นใส่ภาชนะรวมตั้งบนโต๊ะนั้น ส่วนครอบสำหรับทำน้ำมนต์ เมื่อพระเข้านั่งที่เรียบร้อยแล้ว พึงนำไปตั้งไว้ที่ตรงหน้าพระที่ท่านจักเป็นผู้หยดเทียน.

เทียนสำหรับทำน้ำมนต์ ควรใช้ขี้ผึ้งแท้ มักนิยมขนาดหนัก ๑ บาท หรือจะหย่อนบ้างเกินบ้าง ก็ไม่สู้จำกัดตายตัวนัก ติดประจำไว้ที่ภาชนะน้ำมนต์.

เครื่องประน้ำมนต์ ควรใช้หญ้าคามัดเป็นกำแล้วตัดปลาย ตัดรากะยาวประมาณ ๑ ศอก เพราะถือกันว่าเป็นหญ้ามงคล พระพุทธเจ้าเมื่อจะได้ตรัสรู้ ก็ประทับนั่งบนมัดหญ้าคา ซึ่งเรียกกันว่ารัตนบัลลังก์ ในศาสนาพราหมณ์ ก็ถือว่าเป็นหญ้ามงคล เพราะเป็นหญ้าที่รองหม้อน้ำอมฤต ไม่ควรใช้อย่างอื่น เช่นใบมะยม เพราะใบมะยมมักถือกันว่าสำหรับประพรมไล่ผี ไม่ใช่มงคล.

ถ้าเป็นงานมงคลทำบุญอายุ มักนิยมต่าง ๆ กัน มีพิธีโหรหรือพราหมณ์ด้วยบ้าง ไม่มีโหรหรือพราหมณ์ แต่มีเครื่องบูชาเกี่ยวอยู่บ้าง เฉพาะที่ไม่มีโหรหรือพราหมณ์ ต้องเตรียมดังนี้

ถ้ามีการอาบน้ำ ต้องเตรียมสังข์สำหรับหลั่งน้ำพระพุทธมนต์ด้วย

และเทียนมงคล ใช้ขี้ผึ้งแท้หนัก ๙ บาท ไส้ใช้เกินอายุของเจ้าของ ๑ เส้น พื้นมีความยาวรอบศีรษะเจ้าของ เทียนมงคลนี้ใช้แทนเทียนชัย ๆ ถ้ามีเทียนชัย ๆ ด้วย เทียนมงคลให้เปลี่ยนใช้ไส้ ๓๒ เส้น ส่วนเทียน-ชัย ๆ ใช้ขี้ผึ้งแท้หนักเกินอายุของเจ้าของ ๑ บาท ไส้เกินอายุของเจ้าของ ๑ เส้น ให้มีความสูงเท่าตัวเจ้าของ เทียนชัย ๆ เวลาจุดแล้วต้องระวังอย่าให้ดับในระหว่าง ต้องจุดให้หมดเล่ม ถ้าดับในระหว่าง มักถือกันว่าเป็นลางไม่ดี จึงต้องระวังให้มาก โดยมากมักจะหาตู้เทียน แล้วจุดตั้งไว้ในตู้.

เวลาจุด เมื่อพระเริ่มเจริญพระพุทธมนต์ถึงบทว่า พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ฯ จึงลงมือจุดเทียนชัย ๆ และเทียนมงคล ถ้าฤกษ์จุดเทียนชัย ๆ มี พึงจุดเทียนชัย ๆ ตามฤกษ์ ส่วนเทียนมงคลจุดดังกล่าวแล้ว.

ถ้าทำตามปกติธรรมดา ก็จัดอย่างมงคลทั่ว ๆ ไป ที่นำมากล่าวไว้ก็เพื่อให้ทราบเป็นเค้าเรื่องเท่านั้น.

การทำบุญอายุ มีกำหนดวันดังนี้ คือ ถ้าเกิดในวันไหน ให้เจริญพระพุทธมนต์ในวันนั้น เช่นเกิดวันที่ ๕ พึงเจริญพระพุทธมนต์ในวันที่ ๕ เลี้ยงพระในวันที่ ๖ ถ้าทำงานวันเดียว ก็เลี้ยงพระในวันที่ ๕ นั้น เพราะท่านถือวันเจริญพระพุทธมนต์เป็นวันสำคัญ.

อนึ่ง ในพิธีทำบุญอายุตามที่นิยมมักมีพิธีทักขิณานุปทานหรือเปต-พลีเสียก่อน คือทำก่อนจากเจริญพระพุทธมนต์ ในวันเดียวกัน ก่อนเวลากันก็ได้ หรือทำเสียก่อนวันหนึ่งก็ได้ เป็นพิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศให้บุรพชนที่ล่วงลับไปแล้ว มีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลแล้วกรวดน้ำอุทิศผล จะทำมากหรือน้อย ก็แล้วแต่กำลัง.

๙. วงด้ายสายสิญจน์ สายสิญจน์ ต้องใช้ด้ายดิบจับเป็น ๓ หรือ ๙ เส้น ตามความนิยมมักเป็น ๙ เส้น ใช้ด้ายอย่างอื่น เช่น ด้ายกลุ่ม ด้ายฟอก เป็นต้น ไม่ควร ในงานมงคลทั่วไป นิยมใช้วงทั่วบ้าน ตั้งต้นแต่พระพุทธรูปที่เครื่องบูชา แล้วเวียนไปทางขวาเป็นทักขิณาวัฏ แล้วกลับมาบรรจบที่พระพุทธรูป พันไว้ที่พระหัตถ์หรือที่ฐานข้างบนของพระพุทธรูป อย่าพันกับองค์พระ จักแลดูเป็นมัดพระพุทธรูป จากพระพุทธรูปก็วงเครื่องต่าง ๆ ที่นำมาประกอบพิธีซึ่งตั้งไว้บนโต๊ะนั้น วงเวียนขวาเช่นเดียวกัน แต่จงกำหนดดูว่า จะให้สายสิญจน์ลงทางไหน จึงจะไม่กีดกับกิจการที่จะทำในลำดับต่อไป วงเสร็จแล้วหาภาชนะรองกลุ่มสายสิญจน์ไว้ ส่วนหม้อทำน้ำมนต์รอไว้ให้พระวงก็ได้.

สายสิญจน์ เมื่อวงแล้วต้องระวังให้มาก ห้ามการข้ามกราย จะยกสิ่งของข้ามหรือเอื้อมมือข้ามไม่ได้ทั้งสิ้น ห้ามทั้งพระและคฤหัสถ์ ถ้ามีความจำเป็น เช่นจะหยิบยกสิ่งของ ก็พึงยกสายสิญจน์ขึ้นก่อนแล้วลอดไปข้างล่าง.

ถ้าเป็นมงคลโกนผมไฟหรือตัดจุก นิยมวงที่เด็กด้วย ในเวลาฟังพระเจริญพระพุทธมนต์ และเวลาตัดโกน ตามแบบเก่า ที่ทำกันตามชนบท มักวงไว้กับตัวเด็ก ถ้าเป็นเด็กหญิง เมื่อวงแล้วก็ไปพันไว้กับวัตถุอื่นแล้วจึงเอากลุ่มด้ายสายสิญจน์ถวายพระ วงอย่างนี้ไม่เหมาะ เพราะบางคราว ผู้ที่ไม่รู้ก็มักหยิบสิ่งของข้ามไปบ้าง เอื้อมมือข้ามไปบ้าง ไม่สมควร สู้วงไว้ให้สูงพอเดินไม่ถูกศีรษะไม่ได้ ไม่ต้องไประวัง แม้เด็กจะเป็นหญิง ก็ไม่มีทางขัดข้องอะไรกับพระ.

กิจการต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วนี้ ต้องเตรียมจัดไว้ให้เสร็จก่อนเวลาที่

พระสงฆ์จะมาถึง.

๑๐. **ต้อนรับพระสงฆ์** เมื่อใกล้จะถึงกำหนดเวลาที่พระจะมาควรจัดหรือส่งผู้ใดผู้หนึ่งให้เตรียมคอยต้อนรับพระ และเตรียมน้ำไว้สำหรับล้างเท้าพระ เพราะพระเมื่อเวลาเข้าบ้านเดินไปด้วยเท้าเปล่า ไม่สวมรองเท้า เพราะมีพระพุทธบัญญัติห้ามไว้ว่า "เรา (ภิกษุ) ไม่เป็นไข้จักไม่สวมรองเท้าเข้าไปในบ้าน" ถ้าภิกษุรูปใดผ่าฝืน ปรับเป็นอาบัติทุกกฏ เมื่อเป็นเช่นนี้ เดินไปด้วยเท้า ๆ ย่อมเปื้อน.

เมื่อพระมาถึงแล้ว พึงออกไปนิมนต์ อย่าต้องให้พระไปเงอะงะเก้อเขิน เพราะไม่พบเจ้าของหรือผู้นิมนต์ แล้วล้างเท้าเช็ดเท้าที่เปียกให้และพาไปยังที่พัก ถ้าไม่ได้จัดที่พักไว้ส่วนหนึ่งต่างหาก พึงนิมนต์ให้เข้านั่งตามที่ ครั้นนั่งเรียบร้อยแล้ว พึงประเคนสิ่งของที่ได้จัดเตรียมไว้ต้อนรับ ครั้นประเคนแล้ว ประณมมือไหว้ หรือกราบตามสมควร.

การประเคน ในตอนนี้จะเป็นใครก็ได้ จะเป็นชายหรือหญิงไม่ห้าม แต่ต้องทำให้ถูกลักษณะของการประเคน.

ลักษณะของการประเคน การประเคนนั้นท่านวางหลักไว้ดังนี้

๑. ของนั้นไม่ใหญ่โตหรือหนักเกินไป เป็นของยกคนเดียวได้.

๒. ผู้ประเคนเข้าอยู่ในหัตถบาส (คือห่างจากผู้รับประมาณ ๑ ศอกในระหว่าง).

๓. น้อมให้ด้วยกาย หรือของเนื่องด้วยกาย.

ผู้ประเคน ต้องเข้าไปอยู่ในที่ใกล้ในระยะดังกล่าวนั้น แล้วยกสิ่งของให้พ้นขึ้นจากพื้น แล้วน้อมถวายสิ่งของที่ต้องประเคน คือสิ่งที่จะพึงบริโภค เช่น อาหาร น้ำร้อน หมากพลูบุหรี่ เป็นต้น ถ้าไม่ได้ใช้บริโภค เช่นกระโถน ไม่ต้องประเคน เมื่อประเคนแล้วอย่าไปจับเลื่อนของ

ท่านอีก ถ้าไปจับเลื่อนของท่านต้องประเคนใหม่ ผู้หญิงประเคน ถ้าได้หัตถบาสและถูกลักษณะแล้ว ผู้ชายไม่ต้องประเคนซ้ำก็ได้ ที่ต้องประเคนซ้ำ ก็เฉพาะที่ยังทำไม่ถูกระเบียบ.

๑๑. **เริ่มพิธี** เมื่อพระมาประชุมพร้อมแล้ว พึงเริ่มพิธีมีจุดเทียนเป็นต้นต่อไป.

การจุดเทียนธูป เป็นหน้าที่ของเจ้าของงานโดยตรง ไม่ควรให้ผู้อื่นจุดแทน ถ้าเป็นงานมงคลสมรสให้คู่บ่าวสาวแบ่งกันจุด ควรเตรียมเทียนเล็ก ๆ ปักเชิงไว้ ๑ เล่ม เรียกว่าเทียนชนวน สำหรับจุดขึ้นก่อน แล้วนำเทียนชนวนไปจุดที่เทียนเครื่องบูชา หรือเทียนน้ำมนต์.

๑๒. **คำบูชาพระ** เบื้องต้นจุดเทียนชนวนแล้ว ก่อนที่ระจุดเทียนบูชา ควรกราบพระพุทธรูปเสียก่อน แล้วใช้เทียนชนวนจุดเทียนบนที่บูชาให้จุดเล่มด้านขวาของพระพุทธรูปก่อน แล้วจุดเล่มด้านซ้าย ต่อไปจุดธูป เทียนน้ำมนต์ยังไม่ต้องจุด เมื่อจุดเทียนธูปที่เครื่องบูชาเสร็จแล้ว พึงนั่งคุกเข่าประณมมือตั้งใจบูชา (นึกในใจ) ด้วยคำว่า

อิเมหิ สกฺกาเรหิ พุทฺธํ อภิปูชยามิ[๑]
อิเมหิ สกฺกาเรหิ ธมฺมํ อภิปูชยามิ[๑]
อิเมหิ สกฺกาเรหิ สงฺฆํ อภิปูชยามิ.[๑]

แล้วกราบ ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ นึกใจในว่า พุทฺธํ วนฺทามิ ครั้งที่ ๒ ว่า ธมฺมํ วนฺทามิ ครั้งที่ ๓ ว่า สงฺฆํ วนฺทามิ. หรือครั้งที่ ๑ นึกในใจว่า อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา, พุทฺธํ ภควนฺตํ อภิวาเทมิ. ครั้งที่ ๒ ว่า สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม, ธมฺมํ นมสฺสามิ. ครั้งที่ ๓ ว่า

---

๑. คำว่า อภิปูชยามิ ท่านใช้เป็น ปูเชมิ ก็มี ก็ใช้ได้, ข้างหน้า เหมือนกัน.

สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, สงฺฆํ นมามิ. อย่างใดอย่างหนึ่งตามความพอใจ.

ทุก ๆ ครั้งที่กราบพระ ควรปฏิบัติดังที่กล่าวมานี้. เมื่อบูชาและกราบเสร็จแล้ว พึงถวายกลุ่มด้ายสายสิญจน์ หรือถวายเมื่อตอนจุดเทียนแล้วก็ได้ หรือให้ใคร ๆ ถวายก็ได้ เสร็จแล้วเริ่มอาราธนาศีลต่อไป.

๑๓. อาราธนาศีล ศีลที่นิยมในพิธีต่าง ๆ คือศีล ๕ เจ้าของงานอาราธนาเองหรือจะให้ใครอาราธนา จะเป็นชายหรือหญิงได้ทั้งสิ้น พึงนั่งคุกเข่ากราบ ๓ ครั้ง แล้วประณมมืออาราธนาด้วยเปล่งวาจาที่ดังพอได้ยินว่า

มยํ ภนฺเต ติสรเณน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม ๓ หน หรือจะเติม ทุติยมฺปิ ฯ ตติยมฺปิ ฯ ด้วยก็ได้.

อีกอย่างหนึ่งว่า มยํ ภนฺเต วิสุํ วิสุํ รกฺขณตฺถาย ติสรเณน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม. ทุติยมฺปิ ฯ ตติยมฺปิ ฯ ดังนี้ก็ได้ แล้วพึงตั้งใจรับศีลต่อไป (แบบนี้นิยมใช้กันอยู่โดยทั่วไป แม้ในพระราชพิธีก็ใช้อย่างนี้).

การรับศีล ไม่ควรทำแต่พอสักว่าเป็นพิธีเท่านั้น ควรตั้งใจรับคิดงดเว้นตามข้อที่ห้ามทุก ๆ สิกขาบทไป เช่นนี้จึงจะเป็นบุญกุศล และเป็นมงคลแก่ตนเองด้วย ท่านที่ยังจำศีล ๕ ไม่ได้ หรือยังไม่เข้าใจว่าท่านห้ามอะไรบ้าง ก็ควรศึกษาท่องจำให้ขึ้นใจ ทั้งให้เข้าใจในเนื้อความของท่านด้วย พระท่านว่านำ ผู้รับว่าตามเป็นบท ๆ ไปดังนี้:–

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๓ จบ

(ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้อรหันต์ ตรัสรู้ชอบเองพระองค์นั้น)

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.

(ข้าพระเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก)

ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.

(ข้าพระเจ้าถึงพระธรรมเจ้าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก)

สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

(ข้าพระเจ้าถึงพระสงฆเจ้าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก)

ทุติยมฺปิ ฯ แม้ในวาระที่ ๒ ฯ

ตติยมฺปิ ฯ แม้ในวาระที่ ๓ ฯ

ปาณาติปาตา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพระเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากฆ่าสัตว์)

อทินฺนาทานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพระเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมย)

กาเมสุ มิจฺฉาจารา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพระเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากประพฤติล่วงประเวณีในทางกาม)

มุสาวาทา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพระเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากพูดเท็จ)

สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ.

(ข้าพระเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท)

เมื่อพระให้ศีลและรับศีลจบแล้ว พึงกราบ ๓ ครั้ง.

อนึ่ง พึงทราบว่า ในงานพิธีที่มีการสวดมนต์แล้วมีเทศน์ติดต่อกันไป ตอนสวดมนต์ไม่ต้องขอศีลรับศีล ไปขอและรับตอนเทศน์ ในตอนสวดมนต์พึงอาราธนาพระปริตร ถ้าสวดมนต์แล้วไม่มีเทศน์ติดต่อกัน พึงขอศีลและรับศีลดังกล่าวแล้ว.

๑๔. อาราธนาพระปริตร ในพิธีที่ไม่มีเทศน์ติดต่อ เมื่อรับศีลเสร็จแล้ว พึงนั่งคุกเข่าประณมมืออาราธนาพระปริตรด้วยคำว่า

วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพทุกฺขวินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ.
วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพภยวินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ.
วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพโรควินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ.

อาราธนาจบแล้วกราบ ๓ ครั้ง แล้วพึงนั่งราบ ตั้งใจฟังพระสวดมนต์ต่อไป.

วิธีอาราธนาศีลและอาราธนาพระปริตรที่กล่าวมานี้เป็นสถานที่ที่จัดให้พระและแขกนั่งกับพื้น ถ้าจัดให้พระนั่งบนอาสน์สงฆ์ แขกนั่งบนเก้าอี้ มีนิยมการยืนอาราธนา คือให้ผู้กล่าวอาราธนา ยืนค่อนทางท้ายแถวของพระสงฆ์ ผินหน้าไปทางหัวแถวพระสงฆ์ แล้วประณมมือกล่าวคำอาราธนา จบแล้วไม่ต้องกราบ ถอยหลังออกมาพอสมควรแล้ว เดินกลับมานั่งตามที่ แม้อาราธนาธรรมดังจะกล่าวในข้างหน้า ก็พึงปฏิบัติเช่นเดียวกัน.

๑๕. จุดเทียนน้ำมนต์ การจุดเทียนน้ำมนต์ตามที่นิยมกันส่วนมาก ตลอดจนในทางราชการ จุดในตอนที่พระสวดถึงมงคลคาถา ตอนขึ้น อเสวนา ฯ พึงจุดเทียนชนวน แล้วไปจุดเทียนสำหรับหยดน้ำมนต์ที่ปักติดไว้กับภาชนะที่น้ำมนต์นั้น จุดเสร็จแล้วยกประเคน มอบถวายพระที่ท่านจะพึงหยดทำน้ำมนต์นั้น ประเคนแล้วไหว้หรือกราบครั้งหนึ่ง.

การจุดเทียนน้ำมนต์ ในสมัยก่อนท่านนิยมจุดตอนพระสงฆ์สวดรัตนปริตร ขึ้นบทว่า ยงฺกิญฺจิ วิตฺตํ ฯ แม้ในทางราชการก็นิยมเช่นนี้ แต่บัดนี้ได้เปลี่ยนมาเป็นมงคลคาถาบทว่า อเสวนา ฯ

การจุดเทียนทำน้ำมนต์ เป็นหน้าที่ของเจ้าของงานโดยตรง ไม่ควรให้ผู้อื่นจุด เพราะฉะนั้น ท่านผู้เป็นเจ้าของงาน พึงนั่งตั้งใจฟังสวดมนต์ไปจนกว่าจะถึงเวลาจุดเทียนน้ำมนต์ ไม่ควรไปสาละวนอยู่กับเรื่องอื่น เมื่อจุดเทียนเสร็จแล้ว จำเป็นจะลุกไปจากที่นั้นบ้างก็ได้ ทั้งนี้เพื่อไม่ต้องเที่ยวตามในเวลาจุดเทียนทำน้ำมนต์.

เมื่อพระสวดมนต์จวนจบ ถึงบทส่งเทวดา คือ ทุกฺขปฺปตฺตา ฯ พึงให้จัดเตรียมน้ำร้อน หรือน้ำดื่มไว้ พอพระสวดจบ นำเข้าไปถวาย ไม่ต้องให้พระนั่งคอย.

เมื่อพระกลับ พึงไปส่งหรือให้ใครไปส่ง เพียงประตูบ้านก็พอ เพื่อแสดงความคารวะ เทียบอย่างส่งแขกผู้มีเกียรติที่มาหา หรือมาในงาน.

๑๖. พิธีในวันเลี้ยงพระ วันรุ่งขึ้น พึงตระเตรียมต้อนรับพระที่จะมาฉันอย่างตอนสวดมนต์นั้น พระพร้อมแล้ว เริ่มจุดเทียนและอาราธนาศีล รับศีลดังวันก่อน แต่ไม่ต้องอาราธนาพระปริตร เมื่อพระสวดพิธีถวายพรพระจบบทสังฆคุณ คือ สุปฏิปนฺโน ฯ แล้ว ถ้ามีการ

ตักบาตร ก็ให้ตักตอนนี้ ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ท่านนิยมให้คู่บ่าวสาวตักบาตรร่วมกัน เสร็จแล้วลงมือเตรียมจัดเลื่อนสำรับอาหารมาประจำไว้ตรงตามหน้าพระ บาตรหรือชามข้าวตั้งใน สำรับคาวหวานตั้งเรียงคู่กันไว้นอกออกมา คาวอยู่เหนือหวานอยู่ใต้ ถ้าสถานที่คับแคบ สำรับหวานยังไม่เรียงตั้งไว้ก็ได้ แต่นำมาเตรียมไว้ในที่ใกล้ ๆ เพื่อสะดวกแก่การหยิบ เมื่อพระถวายพรพระจบแล้วพึงประเคน.

๑๗. หน้าที่ประเคนพระ การประเคนพระ ในตอนนี้ เจ้าของงานควรประเคนเอง หรือเห็นว่ามากนัก ตนประเคนสัก ๑ องค์ หรือ ๒ องค์ แล้วมอบให้ผู้อื่นประเคนก็ได้ ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ควรจัดให้คู่บ่าวสาวประเคนร่วมกัน การประเคนต้องให้ถูกลักษณะดังกล่าวแล้วในข้อ ๑๐ ให้เริ่มประเคนรูปที่นั่งต้นแถวก่อน แล้วต่อไปตามลำดับ พึงประเคนบาตรหรือชามข้าวก่อนแล้วจึงอาหาร เสร็จแล้วกราบครั้ง ๑ หรือ ๓ ครั้งตามควร ถ้าประเคนมากรูป รูปต้น ๆ เพียงประณมมือไหว้ก็พอถึงสุดท้ายจึงกราบ.

ที่กล่าวมานี้เป็นการเลี้ยงพระด้วยสำรับเฉพาะองค์ ถ้าจะเลี้ยงเป็นหมู่ที่เรียกว่าจัดเป็นโต๊ะ ถ้าจะให้พระลุกไปฉันในที่อีกแห่งหนึ่ง พึงจัดเตรียมไว้ให้เสร็จก่อน เมื่อพระนั่งเข้าที่แล้วจึงประเคน ถ้าจัดให้ฉันเบื้องหน้าที่สวดมนต์นั้น พอพระสวดถวายพรพระตอนจบสังฆคุณแล้ว พึงเริ่มลงมือเตรียมเก็บที่น้ำร้อน น้ำดื่ม อย่าทิ้งไว้ให้เกะกะ แล้วปูผ้าลง ด้านในให้ชิดแถวพระ เพื่อสะดวกแก่พระซึ่งไม่ต้องเลื่อนลุกทุกรูปไป และพระที่จะลุกไปนั่งในที่ใหม่นั้น ระวังอย่าให้ต้องไปนั่งร่วมอยู่อาสนะเดียวกันกับคฤหัสถ์ เพราะถ้าผู้หญิงขึ้นนั่งร่วมบนอาสนะนั้น พระก็จักต้องอาบัติ

แม้มีแต่ชายด้วยกัน ก็เป็นการขาดคารวะ จึงควรจัดหาอาสนะไว้ให้พระนั่งเสียส่วนหนึ่ง.

๑๘. **วิธีจัดโต๊ะเลี้ยงหมู่** เมื่อได้จัดปูผ้าเสร็จแล้วให้วางจานข้าวตรงหน้าที่พระนั่ง ช้อนวางขวา ซ่อมวางซ้าย ชิดกับจานข้าวพอสมควร ถ้ามีมีดด้วยก็ให้วางมีดไว้ด้านขวา น้ำตั้งขวาของพระ จานแบ่ง ชามแบ่ง มีช้อนใส่ไว้ในชาม ๑ คัน ช้อนนี้เรียกกันว่าช้อนกลาง หรือช้อนสำหรับตักแบ่ง ซ้อนกันตั้งไว้ด้านซ้ายของพระ เวลานำของเข้าประเคน พึงเข้าทางซ้ายของพระ.

เรื่องการจัดเลี้ยงพระแบบเลี้ยงโต๊ะ หรือฉันเป็นหมู่ สิ่งที่จำต้องให้มี ขาดไม่ได้ คือช้อนกลาง ชามแบ่ง จานแบ่ง ต้องมีให้ครบพระหรือช้อนรวมกันไว้หลาย ๆ คัน ใส่จานหรือชามตั้งไว้กลางก็ได้ ช้อนกลางควรใช้ช้อนกระเบื้อง ที่เรียกกันว่าช้อนถ้วย จัดอย่างนี้ทั้งคาวและหวาน ทั้งนี้ เพื่อให้ความสะดวกแก่พระ เพราะมีพระวินัยบัญญัติห้ามพระภิกษุฉันร่วมภาชนะเดียวกัน ถ้าผ่าผืนคงต้องอาบัติ ถ้ามีชามแบ่งช้อนกลางไว้ ท่านผู้ใดต้องการอย่างไหน ใช้ช้อนกลางตักมาใส่ชามของตนบริโภค เช่นนี้พ้นจากความเป็นผู้ฉันภาชนะเดียวกัน.

เลี้ยงโต๊ะ ที่มีนิยมการใช้ชามแบ่งช้อนกลางนี้ มีนิยมในที่ทั่วไปไม่ใช่เพียงฝ่ายพระ ท่านที่ผ่านการเลี้ยงโต๊ะมาแล้วย่อมทราบดี พึงเห็นเช่นโต๊ะจีน เขาก็มีถ้วยแบ่งช้อนกลาง ยิ่งเป็นโต๊ะฝรั่งยิ่งถือมาก เขาจัดไว้เสร็จ ผู้บริโภคไม่ต้องเรียกร้อง.

ประเพณีการเลี้ยงพระแบบโบราณ นิยมจัดเฉพาะองค์ นั่งเรียงแถวฉัน ดูงามดี ครั้นต่อมาในบัดนี้ การเลี้ยงแบบเลี้ยงโต๊ะ นิยมกัน

ในฝ่ายคฤหัสถ์มากขึ้น ท่านผู้ที่เห็นว่าสะดวก เพราะไม่เปลืองถ้วยชาม ก็เลยจำมาจัดเลี้ยงพระบ้าง แต่เมื่อจำของเขามาใช้ ก็จำมาไม่หมด คงเอาแต่ที่ง่าย ที่สะดวก สำหรับพระที่ฉันแม้รู้ว่าผิด แต่เกรงใจเจ้าของงาน ก็ต้องทนต้องอาบัติไป ผู้ที่ไม่สนใจ ก็ทำตาม ๆ กันไป ถ้าเป็นไปอย่างนี้ไม่กี่มากน้อย พระวินัยบัญญัติข้อไหนไม่สะดวก ก็คงต้องถูกละเลยไปอีก ผลสุดท้าย พระพุทธศาสนาจะเป็นอย่างไร น่าคิด.

อนึ่ง การจัดโต๊ะ ควรมีผ้าปู จะเป็นเฉพาะโต๊ะหรือยาวไปก็ตาม แต่ไม่ควรให้ขาด อย่าเอาอาหารไปตั้งกับพื้น แล้วให้พระนั่งล้อมวงฉัน ดูไม่งดงาม จักแสดงให้เห็นว่าพระไม่ใช่เป็นผู้มีเกียรติอะไร คงเหมือน ๆ กับชาวบ้านคฤหัสถ์นั่นเอง แม้คฤหัสถ์ชาวบ้านเอง เขาเลี้ยงกัน เขาก็ต้องมีผ้าปู ถ้าจะบอกว่าหาไม่ได้ก็ไม่ถูก เพราะสิ่งอื่นยังหาได้.

การเลี้ยงพระแบบจัดโต๊ะ เมื่อจัดให้ถูกเรื่องแล้ว ไม่ใช่เป็นของสะดวกนัก จะว่าไม่เปลืองถ้วยชามก็ดูกระไรอยู่ เห็นว่าสู้การเลี้ยงเป็นองค์ ๆ ไม่ได้ แลดูงามตา.

๑๙. บูชาข้าวพระพุทธ ที่พระพุทธซึ่งเรียกว่าข้าวพระ (ถ้ามี) ให้จัดเตรียมมาตั้งไว้ที่หน้าเครื่องบูชาหรือเอกเทศส่วนหนึ่ง ในบริเวณนั้นควรจะมีโต๊ะสำหรับตั้ง ถ้าไม่มีโต๊ะ พึงใช้ผ้าขาวปูเสียก่อน แล้วจึงตั้งหรือวาง อย่าไปตั้งหรือวางไว้กับพื้น เพราะเป็นพุทธบูชา จักเป็นการไม่คารวะ เมื่อตั้งเสร็จแล้ว เจ้าของพึงทำการบูชาด้วยตั้งใจนึกดังนี้ อิมํ สูปพฺยญฺชนสมฺปนฺนํ สาลีนํ โภชนํ อุทกญฺจ[๑] วรํ พุทฺธสฺส ปูเชมิ บางแห่งก็มีคำว่า อุกาส นำหน้า คือ อุกาส อิมํ ฯ ต่อไปเหมือนกัน

---

๑. แบบเก่าเป็น อุทกํ วรํ.

แปลว่า ข้าพเจ้าขอบูชาเครื่องบริโภคแห่งข้าวสาลี อันถึงพร้อมด้วยแกงและกับและน้ำ อันประเสริฐนี้ แด่พระพุทธเจ้า. เมื่อจำคำที่กล่าวนี้ไม่ได้ก็พึงนึกบูชาตามสมควร จุดประสงค์ก็เพียงให้ตั้งใจระลึกนึกบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บูชาแล้วกราบ ๓ ครั้ง เมื่อเลิกพึงกล่าวคำอำลาว่า **เสสํ มงฺคลํ ยาจามิ** ข้าพเจ้าขอส่วนที่เหลืออันเป็นมงคล.

ในเรื่องบูชาข้าวพระนี้ ยังมีผู้นิยมกันอยู่ แม้ในพระราชพิธีก็ยังมีอยู่บ้าง นับว่าเป็นประเพณีเก่า จึงนำมากล่าวไว้ตามที่ได้พบเห็น ได้ยินได้ฟัง.

ถ้าเป็นงานเกี่ยวด้วยศพ คือมีศพตั้งอยู่ มักจัดเครื่องเซ่นไปตั้งไว้ที่หน้าศพ หรือบริเวณที่ตั้งศพนั้นด้วย.

เมื่อเวลาพระฉัน ควรจัดให้มีผู้ปฏิบัติพระประจำอยู่ในที่นั้นด้วย แต่อย่าให้ผู้ที่กำลังเมาสุราเข้าไปนั่งปฏิบัติ จักทำให้เป็นที่รำคาญของพระ.

อนึ่ง เมื่อเวลายกอาหารหรือประเคนพระ อย่าคาบบุหรี่หรือทัดหู ถือกันว่าเสียจรรยา ดูไม่งาม ทั้งป้องกันขี้บุหรี่ตกลงในอาหารหรือในภาชนะนั้นด้วย.

๒๐. **ถวายไทยธรรม** ถ้ามีเครื่องไทยธรรมถวายพระ ควรจัดเตรียมไว้ก่อน จัดตั้งไว้บนโต๊ะหรือจัดตั้งรวมไว้ส่วนหนึ่งตามที่เห็นสมควร เมื่อพระฉันเสร็จ กลับเข้านั่งที่เรียบร้อยแล้ว พึงยกตั้งเรียงไว้ตรงหน้าพระทุก ๆ รูป หรือจะจัดผู้อื่นให้คอยจัดส่งให้เป็นที่ ๆ ในเวลาประเคนก็ได้ การประเคนเครื่องไทยธรรม โดยตรงเป็นหน้าที่ของเจ้าของงาน ถ้าเจ้าของประเคนองค์หนึ่งหรือสององค์แล้ว จะมอบให้ผู้อื่นซึ่งเป็นผู้นับถือใกล้ชิดกันประเคนต่อไปก็ได้.

ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ต้องให้คู่บ่าวสาวประเคนร่วมกัน คือในวัตถุสิ่งของที่หนึ่ง ให้จับร่วมกันแล้วประเคน จะประเคนทั้งหมดหรืออย่างไร ก็แล้วแต่จะเห็นสมควร ถ้าว่าตามเรื่องของงานแล้ว ต้องประเคนเองทั้งหมด.

๒๑. **กรวดน้ำ** การกรวดน้ำ เป็นการอุทิศแผ่ส่วนบุญกุศลที่ตนได้บำเพ็ญ ส่งไปให้แก่บุรพชนตลอดจนสรรพสัตว์บ้าง เป็นการอธิษฐานใจในสิ่งประสงค์ให้สำเร็จตามความปรารถนาบ้าง เป็นต้น.

การกรวดน้ำ ได้นิยมทำเมื่อถวายทานเสร็จแล้ว พระสงฆ์เริ่มอนุโมทนา เครื่องสำหรับกรวดน้ำต้องจัดหาเตรียมไว้ก่อน ตามที่นิยมใช้กันเช่น เต้า ขวด จอก ถ้วยแก้วหรือถ้วย มีที่สำหรับรองรับน้ำกรวด หาน้ำที่สะอาดบริสุทธิ์บรรจุไว้ ตั้งเตรียมไว้ที่ตรงหน้าของตน เมื่อพระเริ่มกล่าวอนุโมทนาขึ้นว่า ยถา ฯ พึงหยิบที่น้ำที่เตรียมไว้นั้นเทลงในที่รองพร้อมด้วยตั้งใจนึก.

คาถาสำหรับกรวดน้ำที่ท่านยกไว้เป็นบาลี มีต่าง ๆ กัน จักนำมาเรียงไว้ในที่นี้สัก ๒ ประการ ตามแต่ผู้ต้องการจะเลือกใช้ ดังต่อไปนี้

ปตฺติทานคาถา

ปุญฺญสฺสิทานิ กตสฺส ยานญฺญานิ กตานิ เม
เตสญฺจ ภาคิโน โหนฺตุ สตฺตานนฺตาปฺปมาณกา
เย ปิยา คุณวนฺตา จ มยฺหํ มาตาปิตาทโย
ทิฏฺฐา เม จาปฺยทิฏฺฐา วา อญฺเญ มชฺฌตฺตเวริโน
สตฺตา ติฏฺฐนฺติ โลกสฺมึ เตภุมฺมา จตุโยนิกา
ปญฺเจกจตุโวการา สํสรนฺตา ภวาภเว
ญาตํ เย ปตฺติทานมฺเม อนุโมทนฺตุ เต สยํ

เย จิมํ นปฺปชานนฺติ เทวา เตสํ นิเวทยุํ
มยา ทินฺนาน ปุญฺญานํ อนุโมทนเหตุนา
สพฺเพ สตฺตา สทา โหนฺตุ อเวรา สุขชีวิโน
เขมปฺปทญฺจ ปปฺโปนฺตุ เตสาสา สิชฺฌตํ สุภา.

คำแปล

สัตว์ทั้งหลายไม่มีที่สุดไม่มีประมาณ จงเป็นผู้มีส่วนแห่งบุญที่เราทำแล้ว ณ กาลบัดนี้ก็ดี แห่งบุญทั้งหลายอื่นที่เราทำแล้วก็ดี สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดเป็นที่รักก็ดี เป็นผู้มีคุณคือมารดาบิดาของเราเป็นต้นก็ดี สัตว์ทั้งหลายที่เราเห็นแล้วก็ดี ที่เราไม่เห็นก็ดี สัตว์เหล่าอื่นที่เป็นผู้มัธยัสถ์ปานกลางและเป็นผู้มีเวรของเราก็ดี สัตว์ทั้งหลายนั้น จงมีส่วนบุญที่เราอุทิศให้เถิด สัตว์ทั้งหลายตั้งดำรงอยู่ในโลก ผู้เป็นไปในภูมิ ๓ เป็นไปในกำเนิด ๔ และมีขันธ์ ๕ ขันธ์ ๑ ขันธ์ ๔ ก็ดี ซึ่งท่องเที่ยวอยู่ในภพน้อยใหญ่ ส่วนบุญที่เราอุทิศให้ สัตว์เหล่าใดได้รู้แล้ว สัตว์เหล่านั้นจงอนุโมทนาเองเถิด ก็สัตว์เหล่าใดไม่รู้ส่วนบุญที่เราอุทิศให้นี้ ขอเทพยเจ้าจงบอกให้สัตว์เหล่านั้นรู้แล้วอนุโมทนา เพราะเหตุคืออนุโมทนาบุญที่เราให้แล้ว ขอสัตว์ทุกหมู่เหล่า จงไม่มีเวร ดำรงชีพอยู่โดยสุขทุกเมื่อเถิด อนึ่ง ขอสัตว์เหล่านั้น จงได้บรรลุถึงบทอันเกษม คือนิพพานเถิด ขอความปรารถนาที่ดีงามของสัตว์ทั้งปวงนั้น จงสำเร็จดังใจหวังเทอญ.

อีกบทหนึ่ง

"ยงฺกิญฺจิ กุสลํ กมฺมํ กตฺตพฺพํ กิริยํ มม
กาเยน วาจามนสา ติทเส สุคตํ กตํ,
เย สตฺตา สญฺญิโน อตฺถิ เย จ สตฺตา อสญฺญิโน
กตํ ปุญฺญผลํ มยฺหํ สพฺเพ ภาคี ภวนฺตุ เต,

เย ตํ กตํ สุวิหิตํ ทินฺนํ ปุญฺญผลํ มยา
เย จ ตตฺถ น ชานนฺติ เทวา คนฺตฺวา นิเวทยุํ,
สพฺเพ โลกมฺหิ เย สตฺตา ชีวนฺตาหารเหตุกา
มนุญฺญํ โภชนํ สพฺเพ ลภนฺตุ มม เจตสา."

คำแปล

ความว่า กิริยา คือ กุศลกรรมอันใดอันหนึ่ง อันข้าพเจ้าพึงทำด้วยกาย วาจา ใจ, กิริยา คือ กุศลกรรมนั้น ซึ่งเป็นเหตุอำนวยให้ถึงสุคติ ในดาวดึงสเทวโลก อันข้าพเจ้าได้ทำแล้ว ขอเหล่าสัตว์ที่มีสัญญาและหาสัญญามิได้ทั้งหมด จงเป็นผู้มีส่วนเสวยผลแห่งบุญที่ข้าพเจ้าทำแล้ว. ขอเหล่าสัตว์ที่ทราบดีแล้วว่า ข้าพเจ้าทำบุญ จงเสวยผลแห่งบุญซึ่งข้าพเจ้าให้แล้ว. บรรดาสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใดที่ยังไม่ทราบบุญที่ข้าพเจ้าทำแล้วนั้น ขอเทพยเจ้าทั้งหลายช่วยไปแจ้งแก่สัตว์เหล่านั้น (ว่าบุคคลชื่อโน้นทำบุญอย่างนี้ได้ให้ส่วนบุญแก่ท่านทั้งหลาย). เพราะความคิด (คือบุญฤทธิ์) ของข้าพเจ้า ขอเหล่าสัตว์ในโลกนี้ที่อาศัยอาหารเป็นอยู่ทั้งหมด จงได้อาหารที่ยังใจให้เบิกบาน เทอญ.

ผู้ที่ว่าเป็นภาษาบาลีไม่ได้ พึงตั้งใจอธิษฐานอุทิศแผ่ส่วนบุญกุศลและตั้งความปรารถนาตามสมควร.

การเทน้ำเมื่อเวลากรวดน้ำ ห้ามเอามือรอน้ำ เพราะไม่ต้องการให้มีอะไรมาเป็นเครื่องกีดขวาง ให้เทลงไปตรง ๆ เมื่อพระนำว่า ยถา ฯ จบ พระสงฆ์รับ สพฺพี ฯ พึงเทน้ำให้หมด อย่าเหลือไว้ในภาชนะที่กรวด แล้วพึงวางขวด นั่งประณมมือรับพรที่พระสวดจนกว่าจะจบ เมื่อจบแล้วพึงกราบลง ส่วนน้ำที่กรวดแล้วนั้นให้นำไปเทในที่แจ้ง อย่าเทลง

ในที่ไม่สมควร เช่นในกระโถนหรือใต้ถุนบ้าน เพราะถือว่าเป็นน้ำอุทิศผลและบริสุทธิ์ เป็นของสูง.

ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ต้องให้คู่บ่าวสาวร่วมกันจบภาชนะเดียวกันเทน้ำกรวด เพราะทำบุญร่วมกัน ปรารถนาความสุขความเจริญร่วมกัน.

กรวดน้ำเป็นหน้าที่ของเจ้าของ คนอื่นกรวดแทนไม่ได้ เพราะเจ้าของ เป็นเจ้าของบุญกุศลโดยตรง เมื่อจะให้แก่ใคร เจ้าของก็ต้องให้เอง.

๒๒. ประน้ำมนต์ เมื่อพระสงฆ์อนุโมทนาจบแล้ว พึงนำที่น้ำมนต์พร้อมด้วยเครื่องประพรมที่เตรียมไว้นั้น ถวายพระรูปที่เป็นหัวหน้าให้ท่านประน้ำมนต์ให้เพื่อความสิริมงคล เจ้าของควรเข้ารับก่อน ถ้ามงคลสมรส ให้คู่บ่าวสาวรับก่อน แล้วจึงผู้อื่นรวมกันเป็นหมู่ ๆ ไป เสร็จแล้วนำให้ท่านประพรมตามบ้านเรือน.

ถ้าเป็นการขึ้นบ้านใหม่ ก็นำเครื่องเจิมที่เตรียมไว้ถวายให้ท่านเจิมตามประตูบ้าน. ทราย ถวายรูปที่ ๒ ให้โปรยวงรอบบ้าน เสร็จพิธีแล้วส่งพระกลับดังกล่าวแล้วในตอนต้น.

ตามที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ เป็นการทำงาน ๒ วัน คือ สวดมนต์วันหนึ่ง เลี้ยงพระวันหนึ่ง ในบัดนี้ถ้าเป็นงานขนาดกลางหรือเล็กน้อยมักนิยมทำวันเดียว จะเลี้ยงเช้าหรือเพล ก็เป็นไปตามความต้องการของเจ้าของงาน งานวันเดียว บางแห่งสวดมนต์แล้วฉัน บางแห่งฉันแล้วสวดมนต์ ไม่สู้แน่ แต่ทางที่สะดวก ควรเป็นสวดมนต์ก่อนฉันดีกว่าไม่ขัดกับเวลาที่จะเลี้ยงแขกที่มาในงาน ถ้าฉันแล้วจึงสวดมนต์ เจ้าของมักไม่สู้จะได้ฟังสวดมนต์นัก เพราะพระฉันแล้ว ไหนจะต้องเริ่มพิธี

สวดมนต์ ไหนจะต้องกังวลในเรื่องเลี้ยงแขก ถ้าช้าเวลาก็จะสายจะบ่าย ไม่สะดวกด้วยประการทั้งปวง.

ถ้าเป็นการทำงานวันเดียว ก็พึงจัดอนุโลมตามที่กล่าวไว้แล้วนั้นเถิด.

๒๓. **พิธีเกี่ยวด้วยงานศพ** พิธีต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วนั้น โดยมากเกี่ยวด้วยพิธีการมงคล แม้จะกล่าวถึงเรื่องเกี่ยวแก่การศพไว้บ้าง ก็เป็นส่วนน้อย ในที่นี้จักได้ประมวลการปฏิบัติที่เกี่ยวด้วยงานศพโดยเฉพาะ เพื่อให้ทราบบ้างตามสมควร.

การทำศพตามประเพณีไทยมีหลายอย่าง ตั้งต้นแต่ทำบุญ ๗ วัน, ๕๐ วัน, ๑๐๐ วัน, เผา, ทำบุญอัฐิ, บรรจุอัฐิ.

พิธีบำเพ็ญกุศล ก็จัดทำเป็นไปตามฐานะของเจ้าของ เมื่อมรณะแล้วนำศพไปวัด ไม่พักบำเพ็ญกุศลที่บ้านก็มี ตั้งไว้บำเพ็ญกุศลที่บ้านก็มี.

กล่าวเฉพาะที่ตั้งบำเพ็ญกุศลที่บ้าน เบื้องต้นพึงกำหนดจัดสถานที่ตั้งศพ จัดเครื่องสักการะศพตามสมควร จัดตั้งที่สักการบูชาพระอีกแห่งหนึ่ง จัดที่สำหรับพระสวดพระอภิธรรม.

๒๔. **สิ่งที่ต้องเตรียมในงานศพ** เครื่องสำหรับใช้ในการนี้ นอกจากเครื่องสักการบูชาศพหรือเครื่องบูชาพระแล้ว ต้องเตรียม

๑) ผ้าภูษาโยง ถ้าศพเป็นชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป ต้องเตรียมผ้าขาวกว้างประมาณ ๑๐ หรือ ๑๒ นิ้ว ยาวพอกับแถวพระสงฆ์อีก ๑ ผืน.

๒) เครื่องทองน้อย ๑–๒ ที่.

๓) ตู้พระอภิธรรม.

๔) เครื่องกะบะมุก.

ผ้าภูษาโยง เป็นผ้าสำหรับลาดให้พระจับในเวลาสดับปกรณ์หรือบังสุกุล ต้นผ้าผูกไว้กับศพ ตามที่นิยมกัน ใช้ด้ายสายสิญจน์ผูกจากศพออกมาถึงปากหีบศพข้างนอก แล้วผูกผ้าภูษาโยงไว้ ถ้าผ้าภูษาโยงสั้นใช้แถบ หรืออีกอย่างหนึ่งเรียกว่าริบบิ้น ชนิดเงินหรือทองก็ได้ ผูกกับด้ายสายสิญจน์เสียก่อน แล้วให้แถบห้อยลงมาตรงหน้าศพ แล้วพับหรือม้วนวางไว้บนที่รองรับ ส่วนผ้าภูษาโยงให้พับวางไว้ทางเหนือแถวพระสงฆ์นั่ง ผ้าขาวม้วนวางไว้ในที่ใกล้กับผ้าภูษาโยง.

เครื่องทองน้อยมี ๕ ชิ้น เชิงปักธูป ๑ ปักเทียน ๑ กรวยสำหรับใส่ดอกไม้ ๓ รวมตั้งไว้ในกะบะหรือพาน ตั้งให้ธูปเทียนอยู่คู่กัน ธูปอยู่ด้านซ้าย เทียนอยู่ด้านขวาของผู้บูชา แล้วนำไปตั้งไว้ที่หน้าศพสำหรับจุดบูชาศพ มีข้อที่พึงสังเกตไว้ คือเมื่อเราบูชาศพ ให้ตั้งหันธูปเทียนมาทางด้านตัวของเรา ถ้าให้ศพบูชา เช่นเมื่อเวลาพระเทศน์พึงตั้งหันธูปเทียนเข้าทางศพ ระวังอย่าให้สับสน.

เครื่องทองน้อย บางท่านมักจะเรียกว่าเครื่อง ๕ เพราะเห็นว่ามี ๕ ชิ้น แต่เครื่อง ๕ ที่แท้จริง ดูจะมีอีกอย่างหนึ่งต่างหากจากเครื่องทองน้อย มี ๘ ชิ้น คือกรวยดอกไม้ ๕ เชิงเทียน ๒ กระถางธูป ๑ ใส่พานรวมกันเช่นเดียวกับเครื่องทองน้อย. นี้เรียกว่าเครื่อง ๕ ที่เคยเห็นเป็นเครื่องที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีทรงใช้

เมื่อเวลาทรงธรรม เรียกว่าเครื่องทรงธรรม นอกจากนี้จะใช้ในคราวไหนบ้างไม่ทราบ และผู้อื่นก็ไม่ได้ใช้ ใช้เครื่องทองน้อยเป็นพื้น.

ตู้พระอภิธรรม ถ้าจะจัดที่พระสวด ณ ที่ใด พึงตั้ง ณ ที่นั้นเบื้องหน้าของพระสวด.

เครื่องกะบะ หรือที่เรียกกันว่า เครื่องกะบะมุก มี ๙ ชิ้นบ้าง ๑๐ ชิ้นบ้าง บางท่านอธิบายว่า ๙ ชิ้น ใช้เกี่ยวด้วยงานศพ คือมีกรวยสำหรับดอกไม้ ๔ กรวย เชิงปักเทียน ๔ เชิงปักธูป ๑. ๑๐ ชิ้นใช้สำหรับเกี่ยวด้วยงานมงคล คือ เพิ่มกรวยดอกไม้อีก ๑ จึงรวมเป็น ๑๐ แต่ที่ใช้กันอยู่ ดูไม่สู้จะได้คำนึงกันนัก. ตั้งในกะบะเรียงเป็น ๒ แถว ดอกไม้อยู่แถว ๑ ธูปเทียนอยู่แถว ๑ ใช้เทียน ๔ ธูป ๑ ธูปตั้งไว้กลางแถว จัดเสร็จแล้วตั้งไว้ด้านหน้าตู้พระอภิธรรม หันแถวธูปเทียนมาทางด้านนอก เพื่อจุดบูชาในเวลาพระสวดพระอภิธรรม.

เครื่องทองน้อยและเครื่องกะบะ นิยมใช้กันอยู่โดยมากในชั้นสูง ชั้นสามัญโดยทั่วไป ใครมีหรือหาได้ก็ใช้ ถ้าไม่มีก็มักใช้ธูปเทียนบูชากันตามธรรมดา.

๒๕. **ศพลงหีบ** ตามที่นิยมกัน เมื่อนำศพบรรจุหีบเสร็จ ยกขึ้นตั้งเสร็จแล้ว ต้องมีพระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุล ตามแต่จะมากหรือน้อย ไม่นิยมพระว่า ต้องจำนวนเท่าไร ควรนิมนต์พระเตรียมไว้ เมื่อพระเข้าที่พร้อมแล้ว จุดธูปเทียนที่เครื่องทองน้อยแล้วกราบศพ ลาดผ้าภูษาโยง แล้วนำแถบต่อกับผ้าภูษาโยง ถ้าเป็นศพตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป พึงลาดผ้าขาวรองก่อน แล้วจึงลาดผ้าภูษาโยงไว้บน ครั้นแล้ว

จึงนำผ้าที่จะสดับปกรณ์หรือบังสุกุลทอด คือวางไว้บนผ้าภูษาโยงตรงตามหน้าพระ พระกระทำกิจเสร็จ เตรียมกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญกุศล.

อนึ่ง พึงทราบในเรื่องผ้าภูษาโยง เมื่อทอดออกแล้ว ห้ามข้ามกราย หรือแม้ที่ห้อยลงจากหีบ ก็ห้ามข้ามกรายเป็นอันขาด ถือกันว่าเสียมรรยาทอย่างยิ่ง ควรระวังให้มาก แม้ใช้สิ่งของ เช่นพานดอกไม้เป็นต้น ทับไว้ก็ไม่ควร.

๒๖. **วิธีทอดผ้า** ให้นำผ้าไปทอดวางขวางลงบนผ้าภูษาโยงไม่ต้องประเคน ทอดผ้าลงแล้ว พึงกราบทางพระครั้งหนึ่ง แล้วพึงหันหน้าไปทางศพกราบศพอีกครั้งหนึ่ง หรือทอดหลายองค์ องค์ต้น ๆ เป็นเพียงยกมือประณมไหว้ เสร็จแล้วจึงกราบพระและกราบศพ พึงทำดังนี้ทุก ๆ ครั้งที่ทอดผ้า.

การสดับปกรณ์หรือบังสุกุลทุก ๆ ครั้ง ถ้าไม่เกินกำลัง ควรจัดให้มีผ้าสำหรับทอดตามสมควร.

พิธีที่กล่าวนี้ เรียกกันว่าชักผ้าปากหีบ แต่ไม่ได้นำไปทอดที่ปากหีบ คงทอดผ้าสดับปกรณ์หรือบังสุกุลอย่างธรรมดานั่นเอง ไม่มีอาราธนาศีล รับศีล และไม่มีมาติกา แต่บางแห่ง เจ้าของต้องการให้มาติกาด้วยก็มี แต่พิธีของหลวงไม่มีมาติกา.

ตอนกลางคืนเมื่อพระที่จะสวดพระอภิธรรมมาและเข้านั่งที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าของงานพึงจุดเทียนธูปที่เครื่องกะบะก่อนแล้วกราบพระ และจุดที่เครื่องทองน้อยเสร็จแล้วกราบศพ ส่วนที่เครื่องบูชาพระพุทธรูปนั้น

ไม่ต้องจุดก็ได้ เมื่อจุดเสร็จแล้ว ให้อาราธนาศีล รับศีล ครั้นแล้วพระเริ่มสวดต่อไป.

เมื่อพระสวดจบแล้ว (หมายถึงตอนเลิก) พึงจัดการสดับปกรณ์หรือบังสุกุล และพระอนุโมทนาก็กรวดน้ำ ตามนัยดังกล่าวแล้วในพิธีปากหีบ.

๒๗. ทำบุญ ๗ วัน เรียกสัตตมวาร การทำบุญ ๗ วัน มีนิยมทำกันอยู่ทั่วไป ก็แลการนับวันนั้น มีนิยมกำหนดดังนี้ ถ้าตายวันไหน ให้ถือเอาวันนั้นเป็นวันสำคัญ คือเป็นวันอุทิศผล เช่นตายวันอาทิตย์ ถ้าจะทำงานเป็น ๒ วัน พึงสวดมนต์ในวันเสาร์ เลี้ยงพระวันอาทิตย์ เพราะการบริจาคทานเสร็จสิ้นในวันอาทิตย์ แล้วจึงอุทิศผลให้ ถ้าทำเป็นวันเดียว คือสวดมนต์วันนั้นฉันวันนั้น ต้องทำในวันอาทิตย์ ถ้าจะทำในวันเสาร์ไม่ควร เพราะการอุทิศผลนั้น นิยมกันว่า ล่วงไปแล้ว ๗ วันจากวันที่ตาย จึงได้ถือเอาวันที่ ๘ เป็นวันอุทิศผล.

พิธีทำ ก็ต้องแล้วแต่ฐานะของเจ้าของ จะทำมากหรือน้อยสุดแต่กำลัง จักนำมากล่าวไว้ในที่นี้ให้เต็มตามที่นิยมทำกัน คือวันต้นมีสวดมนต์ เทศน์ พร้อมด้วยพระสวดรับเทศน์ ๔ รูป และมีพระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุลต่อ กลางคืนพระสวดพระอภิธรรม รุ่งขึ้นเลี้ยงพระเสร็จแล้ว มีพระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุลต่อ.

พิธีที่เกี่ยวด้วยเรื่องพระ พึงจัดโดยนัยดังกล่าวแล้วในตอนต้น ต่างแต่เพียงไม่ต้องใช้ด้ายสายสิญจน์และตั้งที่น้ำมนต์ ส่วนจำนวนพระมักนิยมเป็นคี่ เช่น ๕, ๗, ๙ ถ้าเป็นคู่ก็เป็น ๑๐ ที่เป็น ๙ มีน้อย ถ้าเลย

๗ แล้วมักจะเป็น ๑๐ เกินกว่า ๑๐ ก็ยังนึกไม่ได้ว่าจะมีที่ไหนบ้าง นอกจากของหลวง.

เมื่อพระมาพร้อม และเข้าประจำที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าของพึงจุดเทียนธูปที่เครื่องบูชาพระพุทธรูปก่อน แล้วจุดที่เครื่องสักการะศพที่เครื่องทองน้อยสำหรับบูชาศพ เสร็จแล้ว พึงอาราธนาพระปริตร (ถ้าไม่มีเทศน์ต่อท้ายสวดมนต์ พึงอาราธนาศีลก่อน) เมื่อพระสวดมนต์จบ ถวายน้ำดื่มพอสมควรแล้ว พึงให้คลี่ผ้าภูษาโยง ทำพิธีให้พระสงฆ์ที่สวดมนต์ สดับ-ปกรณ์หรือบังสุกุล ตอนนี้ไม่ต้องกรวดน้ำเพราะไม่มีอนุโมทนา เสร็จแล้วส่งพระสงฆ์กลับ.

อนึ่ง ในสมัยก่อนทั้งในงานมงคล ทั้งในงานศพ ก่อนพระสวด-มนต์จะกลับ ท่านนิยมถวายหมากพลูซองหรือธูปเทียน หรือทั้งหมากพลูธูปเทียนก่อน เรียกหมากพลูท้ายสวดมนต์ หรือธูปเทียนท้ายสวดมนต์ หรือเรียกรวมว่า เครื่องท้ายสวดมนต์ ซึ่งเป็นเครื่องกำหนดหมายว่าเสร็จแล้วกลับได้ เช่นเมื่อสวดมนต์จบแล้ว จะทำอะไรหรือสนทนาอะไรก็ทำหรือสนทนาไป พอถวายเครื่องท้ายสวดมนต์ตลอดแถวแล้ว เลิกสนทนา พระลากลับ เครื่องดังกล่าวนี้ ได้มาเลิกเมื่อสมัยงดการรับประ-ทานหมาก และจวบกับสมัยธูปเทียนแพงมากจึงเลิกไป แต่ในบางแห่งก็ยังมี.

เมื่อพระสวดมนต์กลับแล้ว พึงเตรียมจัดตั้งธรรมาสน์ไว้ในที่อันสมควร และมีเทียนดูหนังสือปักเชิงเทียนไว้ ๑ เล่ม ควรเป็นเทียนขนาดค่อนข้างใหญ่ จัดวางไว้บนโต๊ะ ทางด้านซ้ายหรือขวาของธรรมาสน์ พึง

พิจารณาดูตามควร คือไม่ให้กีดขวางต่อกิจการที่จะพึงทำ และอย่าตั้งให้ใกล้พระเทศน์นัก จะร้อน จัดที่สำหรับพระสวดรับเทศน์ ๔ รูป ไว้ในลำดับแห่งอาสนะของพระเทศน์ คือแถวเดียวกันกับอาสนะของพระเทศน์นั่ง ในเมื่อยังไม่ได้ขึ้นธรรมาสน์ ตั้งโต๊ะเครื่องกะบะไว้เบื้องหน้า ตู้พระอภิธรรมไม่ต้องมีก็ได้ เว้นไว้แต่จะจัดที่พระสวดรับเทศน์กับพระสวดพระอภิธรรมอยู่แห่งเดียวกัน.

๒๘. **อาราธนาธรรม** เมื่อพระมาและนั่งเข้าที่นั่งตามที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าของพึงจุดเทียนดูหนังสือเทศน์ก่อน เมื่อพระขึ้นธรรมาสน์แล้วพึงอาราธนาศีล รับศีลเสร็จแล้ว พึงอาราธนาธรรมด้วยคำว่า

พฺรหฺมา จ โลกาธิปตี สหมฺปติ
กตฺอญฺชลี อนฺธิวรํ อยาจถ
สนฺตีธ สตฺตาปฺปรชกฺขชาติกา
เทเสตุ ธมฺมํ อนุกมฺปิมํ ปชํ.

เมื่ออาราธนาธรรมเสร็จแล้ว พึงจุดเทียนธูปที่เครื่องทองน้อยหน้าศพ เพื่อให้ศพฟังธรรม บางทีก็จุดเมื่อตอนจะรับศีล คือหลังจากจุดเทียนดูหนังสือ.

ตามที่นิยมกันในชั้นสูง ท่านเจ้าของงานมักมีเครื่องทองน้อยอีกที่หนึ่ง สำหรับจุดเมื่อเวลาฟังธรรม สามัญเรียกว่าเครื่องฟังเทศน์ ถ้ามีผู้ใหญ่ชั้นสูงอยู่ในที่นั้นด้วย ควรจัดให้อีกที่หนึ่ง โดยสามัญทั่ว ๆ ไปมักไม่สู้จะได้มีกัน ใช้ธูปเทียนธรรมดา.

พอเวลาเทศน์จบ พึงจุดธูปเทียนเครื่องกะบะ ซึ่งตั้งไว้ที่เบื้องหน้าพระสวดรับเทศน์ จุดเสร็จแล้วพึงบูชาและกราบ เมื่อพระสวดจบแล้วถวายน้ำร้อนหรือเครื่องดื่มตามสมควร ส่วนพระเทศน์ ควรจัดถวายน้ำเมื่อลงจากธรรมาสน์ เสร็จแล้วลาดผ้าภูษาโยง ทอดผ้าให้พระเทศน์และพระสวดรับเทศน์ สดับปกรณ์หรือบังสุกุล เสร็จแล้วเก็บผ้าภูษาโยงแล้วจัดถวายเครื่องไทยธรรม แต่บางครั้งก็จัดถวายไทยธรรมก่อน แล้วจึงจัดสดับปกรณ์หรือบังสุกุล ตามแต่สะดวก.

เมื่อเสร็จแล้ว เตรียมที่กรวดน้ำไว้ เมื่อพระกล่าวคำว่า ยถา ฯ พึงเทน้ำกรวด ปฏิบัติโดยนัยดังกล่าวแล้ว ในเรื่องการกรวดน้ำข้างต้น.

เมื่อพระเทศน์และพระสวดรับเทศน์กลับแล้ว พึงจัดสถานที่สำหรับพระสดับปกรณ์หรือบังสุกุล พระมาพร้อมแล้วพึงนิมนต์เข้านั่งประจำตามที่ พระสงฆ์เริ่มสวดมาติกา พอสวดไปถึงบทปัฏฐานมาติกา คือ เหตุปจฺจโย ฯ พึงให้คลี่ผ้าภูษาโยงลาดมาตลอดแถวพระสงฆ์ พอพระสงฆ์สวดจบ จึงทอดผ้าให้พระสดับปกรณ์หรือบังสุกุล เสร็จแล้วเตรียมกรวดน้ำ ในเมื่อพระสงฆ์กล่าวคำว่า ยถา ฯ มีนัยดังกล่าวแล้ว เสร็จแล้วส่งพระสงฆ์กลับ ครั้นแล้วจึงจัดให้พระสวดพระอภิธรรมต่อไปจนกว่าจะจบ ปฏิบัติตามดังที่ได้กล่าวแล้วในเรื่องสวดพระอภิธรรม เสร็จพิธีในวันต้น.

รุ่งขึ้นวันเลี้ยงพระ กิจต่าง ๆ ที่เนื่องในพิธี เช่นธูปเทียน เครื่องบูชาเป็นต้น ต้องเตรียมไว้ให้เสร็จก่อน เมื่อพระมาและเข้าที่พร้อมแล้วพึงจุดเทียนธูปเครื่องบูชาพระ แล้วจุดเทียนธูปที่เครื่องทองน้อยที่บูชาศพ

เสร็จแล้วอาราธนาศีล, พระถวายพรพระ จบแล้วเลี้ยงพระถวายไทยธรรมพระสงฆ์ (สำหรับพระสงฆ์สวดมนต์ไม่ต้องมีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลอีก) เสร็จแล้วกรวดน้ำ เมื่อพระฉันกลับแล้ว ถ้ามีการสดับปกรณ์หรือบังสุกุลต่อท้ายอีก ก็จัดดังกล่าวในวันก่อน นับว่าเสร็จพิธี.

พึงทราบว่า ที่ได้มีพิธีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลมากครั้งเช่นนี้ ก็เฉพาะท่านที่ต้องการพระสดับปกรณ์หรือบังสุกุลมาก เพื่อจะแบ่งไม่ให้คับคั่งในเวลาเดียวหรือจะตัดเสียเลยก็ได้ หรือแม้เทศน์ สวดรับเทศน์จะไม่มีก็ได้ ถ้ามีกำลังพอก็ควรจะมี ถ้าจะทำเป็นงานวันเดียว ก็จัดอนุโลมตามนี้ การสดับปกรณ์หรือบังสุกุล ควรจัดทำเมื่อเวลาพระฉันเสร็จแล้ว ก่อนจะอนุโมทนา.

๒๙. ทำบุญ ๕๐ วัน และ ๑๐๐ วัน ทำบุญ ๕๐ วัน เรียกว่า **ปัญญาสมวาร** ๑๐๐ วัน เรียกว่า **สตมวาร** มีพิธีจัดทำอย่างเดียวกันกับทำบุญ ๗ วัน.

๓๐. เผา บำเพ็ญกุศลในการเผา มักทำเป็น ๒ ตอน คือที่บ้านตอนหนึ่ง กับที่วัดตอนหนึ่ง.

บำเพ็ญกุศลที่บ้าน มีพิธีดังกล่าวแล้วในเรื่องทำบุญ ๗ วัน ก่อนจะเชิญศพไปวัด ควรมีพระสงฆ์สักกี่รูปก็ได้ สดับปกรณ์หรือบังสุกุลก่อนแล้วจึงเคลื่อนศพ.

การนำศพไปวัด มีกระบวนตามศพ ให้มีพระนำศพ ๑ รูป อ่านพระอภิธรรมนำไปข้างหน้า พระที่จะนำศพ ควรเป็นพระที่เกี่ยวข้องเคารพนับถือใกล้ชิดของผู้ตาย นำไปถึงวัดแล้ว นำเวียนเชิงตะกอน ๓

รอบ เวียนซ้าย ครบแล้วเชิญศพขึ้นสู่เชิงตะกอน แล้วบำเพ็ญกุศลอีกตามสมควร ถ้าประสงค์จะไปตั้งบำเพ็ญกุศลที่วัด ก็นำไปยังสถานที่ตั้ง ยังไม่ต้องนำไปสู่เชิงตะกอน.

ถ้าเชิญศพไปดังที่เรียกกันว่าลักศพ คือไปโดยไม่มีกระบวน ไม่ต้องมีพระนำศพด้วยก็ได้.

การบำเพ็ญกุศล ตามที่นิยมกัน มีเทศน์ พระสวดรับเทศน์ สดับปกรณ์หรือบังสุกุลต่อ มีวิธีปฏิบัติงานดังกล่าวแล้ว นี้กล่าวเฉพาะที่ได้จัดการบำเพ็ญกุศลที่บ้านมาเสร็จแล้ว.

ถ้าจะไปจัดการบำเพ็ญกุศลที่วัดทั้งหมด ก่อนแต่จะเคลื่อนศพไปวัด ก็ควรมีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลก่อน.

พิธีจัดบำเพ็ญกุศล พึงปฏิบัติโดยลักษณะเทียบเคียงตามนัยที่กล่าวแล้ว ในเรื่องการบำเพ็ญกุศลที่บ้าน คือมีสวดมนต์ เทศน์ เลี้ยงพระ สดับปกรณ์หรือบังสุกุล เป็นต้น.

เมื่อจัดการบำเพ็ญกุศลเสร็จแล้ว ใกล้ถึงเวลาเผา พึงเชิญศพไปสู่เชิงตะกอน มีพระนำ ๑ องค์ก็ได้ ไม่ควรมากองค์ ตามแบบของหลวงมี ๑ องค์เท่านั้น บางท่านว่า ศพถึงวัดแล้วไม่ต้องมีพระนำก็ได้ เมื่อนำศพไป บรรดาญาติมิตรผู้น้อย พึงเดินตามหลังศพให้มีระเบียบ ผู้ใหญ่กว่าศพไม่ควรตามศพ แม้เดินหน้าศพก็ไม่นิยม นอกจากพระหรือผู้นำกระบวนเท่านั้น เวลานำศพเดินไป ผู้ที่นั่งอยู่บนเก้าอี้พึงลุกยืน ผู้นั่งกับพื้นไม่ต้องลุกขึ้นยืน เพียงนั่งตัวตรงแสดงคารวะก็พอ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงความเคารพในศพนั้น.

พึงเตรียมผ้าไว้สำหรับทอดปากหีบ จะเป็นไตรจีวรหรือสบงก็ได้ ก่อนที่จะประชุมเพลิง เจ้าของหรือผู้ใกล้ชิด หรือผู้มีเกียรติพึงนำผ้าไปทอดไว้ปากหีบ แล้วนิมนต์พระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุลคราวละรูปอย่าให้หลายรูปนัก จักเปลืองเวลา ทำให้เสียเวลาของแขกที่มาในงาน.

ตามที่นิยม เบื้องต้นให้เจ้าของและลูกหลานหรือญาติทอด และเหลือไว้ท้าย ๑ ที่.

ใครที่เป็นผู้ใหญ่ในงาน ควรเชิญผู้นั้นเป็นผู้จุดเพลิงเผา ก่อนที่จะจุดเพลิง พึงมอบผ้าที่เหลือไว้นั้นให้ทอดก่อน ส่วนพระสงฆ์ที่จะชักผ้าต้องเตรียมนิมนต์มาไว้ในที่ใกล้ ๆ เพื่อให้ทันกัน พระสงฆ์ชักผ้าเสร็จแล้วจึงจุดเพลิง แล้วผู้อื่นก็ขึ้นต่อ ๆ กันไป ให้เป็นระเบียบ อย่าแย่งชิงกันขึ้น เรียงขึ้นเป็นฝ่าย ๆ แลงามดี เช่น ฝ่ายชายก็พวกหนึ่ง ฝ่ายหญิงก็พวกหนึ่ง ฝ่ายไหนจะขึ้นก่อนหรือหลัง แล้วแต่หัวหน้า คือผู้จุดเพลิงคนแรก หรือจัดให้ขึ้นลงคนละข้างได้ก็เรียบร้อยดี ไม่เปลืองเวลามาก.

ในเวลาประชุมเพลิง ควรจัดให้มีพระสวดพระอภิธรรม ๔ รูป ที่เรียกว่าสวดหน้าไฟ.

๓๑. เก็บอัฐิ มีนิยมทำกันอยู่ ๒ อย่าง คือทำ ๓ หาบ ๑ ทำอย่างสามัญ ๑

เครื่อง ๓ หาบ ต้องเตรียมคาน ๑ สาแหรกคู่ ๑ สำรับหรือปิ่นโตคาวหวาน ๑ อั้งโล่หรือเชิงกราน ๑ หม้อใส่ข้าวสารและเครื่องครัวแห้ง ๑ คานและสาแหรกพันผ้าขาว เชิงกรานและหม้อทาขาว และผ้าไตร

เตรียมอย่างละ ๓ ชุด จัดนิมนต์พระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุล ๓ องค์ และเตรียมเครื่องใส่อัฐิและอังคารด้วย.

วันเก็บอัฐิ เวลาเช้าพึงนำเครื่องที่เตรียมไว้ไปสู่ที่เชิงตะกอน และนำเครื่องที่เตรียมไว้นั้นไปจัดตั้งเป็นแถว ๓ ชุด คือ ๑. ไตร ๒. สำรับวางในสาแหรกสำหรับหาบ ส่วนหม้อ เชิงกรานถือตามไป ถ้าใช้ปิ่นโตแทนสำรับ ให้จัดเชิงกรานและหม้อวางในสาแหรก จัดบุตรหลานให้หาบและถือ เดินเรียงเป็นกระบวนตามลำดับ เวียนเชิงตะกอน ๓ รอบ เวลาเดินให้ร้องกู่ "วู้ ๆ" ครบแล้ววาง ให้เจ้าหน้าที่ทำการแปรรูป เสร็จแล้วจุดเทียนธูปบูชา แล้วนำผ้าขึ้นทอดครั้งละ ๑ ที่ ให้พระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสุกุล จนครบ ๓ รูปแล้ว เลือกเก็บอัฐิตามต้องการ ส่วนที่เหลือรวมบรรจุในภาชนะเก็บไว้ จัดที่ถวายอาหารพระสงฆ์ จะให้ฉันในที่นั้นหรือให้กลับไปฉันที่กุฏิ ตามแต่สะดวก และมอบเครื่องหาบถวายไป แต่ไม่ต้องประเคน (หมายถึงอาหารแห้ง) เสร็จแล้วพระสงฆ์อนุโมทนา กรวดน้ำอุทิศกุศล เสร็จการ.

ถ้าทำการเก็บอัฐิอย่างสามัญ ก็เพียงให้เจ้าหน้าที่แปรรูปแล้วทอดผ้าสดับปกรณ์หรือบังสุกุลเท่านั้น.

๓๒. ทำบุญอัฐิ พึงประกอบพิธีอนุโลมตามทำบุญ ๗ วันนั้น แต่มีข้อควรทราบ คือให้จัดที่บูชาอัฐิแห่งหนึ่งต่างหาก จากที่บูชาพระพุทธรูป อย่าตั้งในที่บูชาเดียวกันกับพระพุทธรูป ทั้งไม่ต้องตั้งน้ำมนต์วงด้ายสายสิญจน์ เพราะถือว่าอัฐินั้นเป็นมงคลอยู่แล้ว.

๓๓. บรรจุอัฐิ อัฐิและอังคาร ซึ่งเป็นส่วนที่เหลือ นิยมบรรจุ

ไว้ในที่สมควร เช่น เจดีย์หรือถาวรวัตถุอื่น ๆ เป็นต้น ก่อนแต่บรรจุนิยมบำเพ็ญกุศลก่อน โดยมากมักถวายอาหารบิณฑบาตพระสงฆ์ตามสมควรแล้วสดับปกรณ์หรือบังสุกุล หรือจะมีเทศน์ด้วยก็ได้ แต่อย่างน้อยต้องมีสดับปกรณ์หรือบังสุกุล เสร็จแล้วนำบรรจุเป็นเสร็จการ.

พิธีต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ เมื่อมีความประสงค์จะทำได้อย่างไร ก็จงเลือกตัดทอนทำตามความต้องการและปฏิบัติจัดงานไปตามหลักนี้ เพื่อจะได้เป็นระเบียบเรียบร้อย การงานไม่สับสน.

๓๔. ถวายสังฆทาน ถ้ามีความประสงค์จะนิมนต์พระรับสังฆทานพึงไปขอสงฆ์จากพระภัตตุทเทสก์ ซึ่งทางวัดได้จัดตั้งไว้ โดยไม่เจาะจงรูปใดรูปหนึ่ง ตามแต่ท่านจะจัดให้ เช่นนี้จึงจะจัดว่าเป็นการสงฆ์โดยถูกต้อง ถ้าไปเลือกนิมนต์เฉพาะรูปตามที่ตนต้องการ ชื่อว่าไม่ถูกลักษณะแห่งสังฆทาน เป็นปาฏิปุคคลิกทาน.

การถวายสังฆทาน มีทำกันอยู่ ๒ อย่าง คือ เพื่อความสิริมงคลอย่างหนึ่ง เพื่ออุทิศผลให้ผู้ล่วงลับไปแล้วอย่างหนึ่ง.

เบื้องต้นพึงเตรียมนิมนต์พระ และจัดตั้งที่บูชาพระพุทธรูป ที่รับพระสงฆ์ ตามเยี่ยงพิธีบำเพ็ญกุศลดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้น และจัดเตรียมอาหารและเครื่องต่าง ๆ ที่จะถวายนั้นไว้ให้พร้อมเสร็จ พอถึงเวลาพระมานั่งพร้อมแล้ว พึงจุดเทียนธูปบูชาพระพุทธรูป กราบพระพุทธรูปเสร็จแล้ว พึงหันหน้าไปทางด้านพระสงฆ์ กราบ ๓ ครั้งแล้วอาราธนาศีลรับศีลเสร็จแล้ว ให้ยกเครื่องที่จะถวายสังฆทานนั้นวางเรียงไว้ตรงหน้า

พระสงฆ์ หรือจะนำมาตั้งเรียงไว้ก่อนแล้ว จึงอาราธนาศีล รับศีลก็ได้ แล้วกราบ ๓ ครั้ง นั่งยกมือประณม เปล่งวาจานำกล่าวคำถวายดังต่อไปนี้

๓๕. **ถวายเพื่อความสุขความเจริญ** : ตั้งนโม ๓ จบแล้วว่า

อิมานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ สปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ ภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ.

๓๖. **ถวายเพื่ออุทิศ** : ตั้งนโม ๓ จบแล้วว่า

อิมานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ สปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ ภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากญฺเจว มาตาปิตุอาทีนญฺจ ญาตกานํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ญาติทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้น (ที่ละโลกนี้ไปแล้ว) ด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ.

จบแล้วกราบ แต่นั้นพึงนำสิ่งของประเคนพระเฉพาะสิ่งที่ควร

ประเคน ถ้าเป็นอาหารชนิดที่อยู่ได้นาน ยังไม่สุกหรือสุกแล้ว เช่น ข้าวสาร ขนมแห้ง ปลา เนื้อเป็นต้น ไม่ควรประเคน ครั้นประเคนเสร็จแล้ว พึงเตรียมกรวดน้ำ มีประการดังกล่าวแล้วในเรื่องกรวดน้ำตอนต้น พระอนุโมทนาเสร็จแล้วกราบ เสร็จพิธี.

คำถวายทาน

คำถวายมตกภัตร (ภัตรเพื่อผู้ตาย)

ว่านโม ๓ หน ทุกบท

อิมานิ มยํ ภนฺเต มตกภตฺตานิ สปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ มตกภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ มฺตกานญฺเจว อมฺหากญฺจ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายมตกภัตร (ภัตรเพื่อผู้ตาย) กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระ-สงฆ์จงรับมตกภัตร (ภัตรเพื่อผู้ตาย) กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วทั้งหลายด้วย แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายสลากภัตร

เอตานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ สปริวารานิ อสฺมากํ ฐจาเน ฐปิตานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ เอตานิ ภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ภัตตาหารกับทั้งบริวารทั้งหลาย อัน ตั้งไว้ ณ ที่โน้นนั้น ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวาย แด่พระสงฆ์ ขอ พระสงฆ์จงรับซึ่งภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านั้น ของข้าพเจ้า ทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายข้าวสาร

อิมานิ มยํ ภนฺเต ตณฺฑุลานิ สปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต ภิกฺขุสงฺโฆ อิมานิ ตณฺฑุลานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายข้าวสาร กับ ทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับข้าวสาร กับทั้ง บริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายน้ำผึ้งน้ำมัน

สรโทนามายํ ภนฺเต กาโล { สมฺปตฺโต / อาสนฺโน } ยตฺถ ตถาคโต อรหํ สมฺมา-สมฺพุทฺโธ สารทิกาพาเธน อาพาธิกานํ ภิกฺขูนํ ปญฺจ เภสชฺชานิ อนุญฺญาสิ สปฺปึ นวนีตํ เตลํ มธุํ ผาณิตํ มยนฺทานิ ตกฺกาลสทิสํ

อิมํ กาลํ สมฺปตฺตา ตสฺส ภควโต ปญฺญตฺตานุคตํ ทานํ ทาตุกามา เตสุ ปริยาปนฺนํ มธุํ จ เตลํ จ สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ มธุํ จ เตลํ จ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

บัดนี้สรทกาล, ถึงแล้ว / ใกล้แล้ว ในกาลใดเล่า พระตถาคตอรหันต-สัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงอนุญาตเภสัช ๕ อย่าง คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย แก่ภิกษุทั้งหลาย ผู้อาพาธด้วยโรคเกิดในสรทกาล บัดนี้ข้าพเจ้าทั้งหลายมาถึงกาลเช่นนี้แล้ว ปรารถนาจะถวายทาน ตามพระพุทธานุญาตของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น จึงถวายน้ำผึ้งกับน้ำมัน นับในเภสัช ๕ อย่างนั้น แด่พระสงฆ์ สาธุ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับมธุทาน, เตลทาน ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ.

คำถวายผ้าอาบน้ำฝน

อิมานิ มยํ ภนฺเต วสฺสิกสาฏิกจีวรานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ วสฺสิกสาฏิกจีวรานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากญฺเจว มาตาปิตุอาทีนญฺจ ญาตกานํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ผ้าอาบน้ำฝนทั้งหลายเหล่านี้ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวาย แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับซึ่งผ้าอาบน้ำฝน

ทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ญาติทั้งหลายมีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย สิ้นกาลนานเทอญ.

คำถวายผ้ากฐิน

อิมํ ภนฺเต สปริวารํ กฐินทุสฺสํ สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ สปริวารํ กฐินทุสฺสํ ปฏิคฺคณฺหาตุ ปฏิคฺคเหตฺวา จ อิมินา ทุสฺเสน กฐินํ อตฺถรตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอถวายผ้ากฐิน กับทั้งบริวารนี้แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับผ้ากฐิน กับทั้งบริวารนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย รับแล้วจงกรานด้วยผ้านี้ เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายผ้าป่า

เอตานิ มยํ ภนฺเต จีวรานิ สปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ เอตานิ จีวรานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายจีวรทั้งหลายเหล่านั้น กับทั้งของที่เป็นบริวาร แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับจีวรทั้งหลายเหล่านั้น กับทั้งของที่เป็นบริวาร ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายเสนาสนะ

ยคฺเฆ ภนฺเต สงฺโฆ ชานาตุ. มยํ สงฺฆสฺส ผาสุวิหารํ อากงฺขมานา วิหารทาเน อานิสํสํ สมฺปสฺสมานา อตฺตโน ธนํ ปริจฺจชิตฺวา อิมํ เสนาสนํ การาเปตฺวา สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ เสนาสนํ ปฏิคฺคณฺหาตุ, ปฏิคฺคเหตฺวา จ ยถาสุขํ ปริภุญฺชตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ขอพระสงฆ์จงทราบ ข้าพเจ้าหวังจะให้พระสงฆ์อยู่ผาสุก และเห็นอานิสงส์ในการสร้างที่อยู่ถวายเป็นทาน ได้บริจาคทรัพย์ของตนให้สร้างเสนาสนะหลังนี้ เสร็จแล้ว ขอมอบถวายแด่พระสงฆ์ สาธุ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับเสนาสนะหลังนี้ แล้วบริโภคตามสบาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายเสนาสนะ พร้อมด้วยบริวาร

อิมํ ภนฺเต สปริวารํ เสนาสนํ อมฺเหหิ การาปิตํ อาคตานาคตสฺส สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ สปริวารํ เสนาสนํ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ที่อยู่กับทั้งบริขารเครื่องใช้สอยในเสนาสนะนี้ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ได้สร้างประดิษฐานเสร็จแล้ว ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายที่อยู่ กับทั้งบริขารเครื่องใช้สอยในเสนาสนะนี้ แด่พระสงฆ์จาตุทิศ

ซึ่งมาแล้วและยังมิได้มา สาธุ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับที่อยู่กับทั้งบริขารเครื่องใช้สอยในเสนาสนะนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำปวารณาสงฆ์ในพรรษา

สงฺฆํ ภนฺเต ปวาเรมิ อิมํ เตมาสํ จตูหิ ปจฺจเยหิ ยทา สงฺโฆ เตสุ ยงฺกิญฺจิ อิจฺฉติ ตทา สงฺโฆ เม อาโรเจตุ ยถาสติ ยถาพลํ อาเนตฺวา ทาตพฺพํ สาธุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ ปวารณํ ปฏิคฺคณฺหาตุ มยฺหํ เจว มาตาปิตุอาทีนํ จ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอปวารณากะพระสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔ ตลอดไตรมาสนี้ พระสงฆ์ย่อมปรารถนาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในปัจจัย ๔ ทั้งหลายนั้นเมื่อใด ขอพระสงฆ์จงบอกแก่ข้าพเจ้าเมื่อนั้น ข้าพเจ้าจะนำมาถวายตามสติกำลัง ขอพระสงฆ์จงรับปวารณาอันนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย และแก่ญาติทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย สิ้นกาลนาน เทอญ.

สรุปข้อที่ควรจำและควรรู้

๑. พระบูชาประจำวันเกิด

๑) วันอาทิตย์ พระถวายเนตร

๒) วันจันทร์ พระห้ามสมุทร

๓) วันอังคาร พระไสยาหรือพระคันธารราฐ

๔) วันพุธ พระอุ้มบาตร

๕) วันพฤหัสบดี พระสมาธิ

๖) วันศุกร์ พระรำพึง

๗) วันเสาร์ พระนาคปรก.

๒. จุดเทียนธูปบูชาพระเสร็จแล้ว ควรกราบ ๓ ครั้ง ประเคนเสร็จแล้วก็ดี พระสวดจบแล้วก็ดี กราบ ๑ ครั้ง หรือ ๓ ครั้งตามสมควร.

๓. ทอดผ้าสดับปกรณ์หรือบังสุกุลแล้ว ต้องกราบพระครั้งหนึ่ง กราบศพหรืออัฐิอีกครั้งหนึ่ง.

๔. การกราบตามที่นิยม กราบพระคุกเข่ากราบ ให้ประกอบด้วยองค์ ๕ ซึ่งเรียกว่าเบญจางคประดิษฐ์ คือต้องให้หน้าผาก ๑ ฝ่ามือทั้ง ๒ เข่าทั้ง ๒ จดพื้น: พึงนั่งคุกเข่าหมอบลง ทอดฝ่ามือแบที่พื้นแหวกช่องให้ห่างสักหน่อย พึงก้มศีรษะลงตรงนั้น ให้หน้าผากจดพื้น.

ถ้ากราบคฤหัสถ์ นิยมนั่งพับเพียบ ขาบนยืดนิดหน่อย น้อมตัวหมอบลง วางกระพุ่มมือไว้กับพื้น ไม่ต้องแบมือ ข้อศอกข้างหนึ่งวางลงระหว่างแห่งเข่าทั้ง ๒ ข้างหนึ่งวางลงด้านนอกเข่า หน้าผากจดบนกระพุ่มมือ ครั้งเดียว นิยมใช้ทั้งชายและหญิง นั่งพับเพียบกราบแบบนี้มักใช้นั่งขาขวาทับบนเท้าซ้ายนิดหน่อย.

๕. สายสิญจน์ ผ้าภูษาโยง เมื่อขึงหรือลาดแล้ว จงอย่าข้ามเป็นอันขาด.

๖. ไม่ควรใช้เชือกหรือป่าน ตลอดจนด้ายกลุ่ม ด้ายหลอดแทนสายสิญจน์หรือผ้าภูษาโยง ถ้าผ้าภูษาโยงไม่มี แม้ใช้ด้ายสายสิญจน์ก็ควร.

จับด้ายสายสิญจน์ ตามที่ทราบ จับเที่ยวแรก ๓ เส้น ท่านให้บริกรรมว่า อิ. สฺวา. สุ. จนกว่าจะจับพอ เที่ยวที่สอง ๙ เส้น ให้บริกรรมว่า อ. สํ. วิ. สุ. โล. ปุ. ส. พุ. ภ.

จับมงคล ท่านให้บริกรรมด้วยมงคลจักรวาลน้อย คือ สพฺพพุทฺธา ฯ

๗. ไม่ควรนำสุรามาเลี้ยงในที่เฉพาะหน้าพระ ชื่อว่าขาดคารวะเสียจรรยา ไม่เป็นจรรยาที่ดี.

๘. ไม่ว่าในเวลาไหน ๆ ไม่ควรนำสุรามาเลี้ยงกันในวัด เพราะวัดเป็นสถานที่สำหรับบำเพ็ญกุศล บำเพ็ญความดี ไม่ใช่สถานที่ทำความชั่ว ผู้ละเมิด ชื่อว่าเสียจรรยาที่ดี เป็นผู้หน้าด้าน ไม่มีความอายไร้ศีลธรรม.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร
นายเฉลียว โพธิเกษม ผู้พิมพ์โฆษณา ๑/๔/๒๕๒๙ โทร. ๒๘๑๗๗๙๐